

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ BANKI
NATIONAL BANK OF AZERBAIJAN REPUBLIC

İLLİK HESABAT 2004 ANNUAL REPORT

M Ü N D Ə R İ C A T

GİRİŞ	6
1. AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA SOSIAL-İQTİSADI VƏZİYYƏT	8
1.1. Real sektor	8
• <i>Məcmu tələb</i>	8
• <i>Məcmu təklif</i>	8
• <i>Qiyətlər və tarif indeksləri</i>	10
• <i>İnvestisiya</i>	10
• <i>Sosial sfera</i>	12
• <i>Dövlət maliyyəsi</i>	12
1.2. Tədiyyə balansı	12
1.2.1. Cari əməliyyatlar hesabı	14
• <i>Xarici ticarət balansı</i>	16
• <i>Xidmətlər balansı</i>	20
• <i>Gəlirlər</i>	20
• <i>Cari transfertlər</i>	20
1.2.2. Kapital və maliyyə hərəkəti	20
• <i>Birbaşa investisiyalar</i>	20
• <i>Ölkənin beynəlxalq investisiya mövqeyi</i>	22
1.2.3. Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi	24
1.3. Dünya iqtisadiyyatı	26
2. PUL SİYASƏTİ	30
2.1. Pul siyasətinin əsas yekunları	30
• <i>İnflyasiya</i>	30
• <i>Məzənnə</i>	34
• <i>Pul təklifi</i>	34
• <i>Pul tələbi</i>	38
2.2. Monetar idarəetmənin təkmilləşdirilməsi	40
• <i>Pul siyasətinin tənzimləmə alətləri</i>	40
• <i>Monetar idarəetmənin institusional inkişafı</i>	40
2.3. Valyuta ehtiyatlarının idarə olunması	42

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION	7
1. SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN	9
1.1. Real sector	9
● <i>Aggregate demand</i>	9
● <i>Aggregate supply</i>	9
● <i>Prices and tariff indices</i>	11
● <i>Investment</i>	11
● <i>Social sector</i>	13
● <i>Public finance</i>	13
1.2. Balance of payments	13
1.2.1. Current account	15
● <i>Foreign trade balance</i>	17
● <i>Balance of services</i>	21
● <i>Revenues</i>	21
● <i>Current transfers</i>	21
1.2.2. Capital and financial accounts	21
● <i>Direct investments</i>	21
● <i>The country's international investment position</i>	23
1.2.3. Changes in the country's reserve assets	25
1.3. World economy	27
2. MONETARY POLICY	31
2.1. Basic outputs of the monetary policy	31
● <i>Inflation</i>	31
● <i>Exchange rate</i>	35
● <i>Money supply</i>	35
● <i>Money demand</i>	39
2.2. Improvement of monetary management	41
● <i>Monetary policy tools</i>	41
● <i>Institutional development of monetary management</i>	41
2.3. Management of foreign exchange reserves	43

2.4. Maliyyə bazarının inkişafı	42
• <i>Qiymətli kağızlar bazarı</i>	44
• <i>Valyuta bazarı</i>	46
• <i>Kredit bazarı</i>	48
3. BANK İSLAHATLARI	50
3.1. Bank sisteminin institusional inkişafı	50
3.2. Bank sisteminin inkişafının cari meyilləri	54
3.3. Bank nəzarəti beynəlxalq standartlara yaxınlaşır	60
4. ÖDƏNİŞ SİSTEMİNİN İNKİŞAFI VƏ NAĞD PUL DÖVRİYYƏSİNİN TƏŞKİLİ	66
4.1. Elektron ödəniş sisteminin tətbiqi genişlənir	66
4.2. Pul təsərrüfatı yeni islahat mərhələsində	72
5. BANK QANUNVERİCİLİYİNİN İNKİŞAFI YENİ MƏRHƏLƏDƏ	74
6. İNSAN RESURSLARININ İNKİŞAFI	80
7. MİLLİ BANKIN BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏRİ	84
• <i>Beynəlxalq maliyyə institutları ilə əməkdaşlıq</i>	84
• <i>Xarici mərkəzi banklar ilə əməkdaşlıq</i>	86
• <i>Digər xarici təşkilatlarla əməkdaşlıq</i>	86
8. MİLLİ BANKDA DAXİLİ AUDİT	90
9. MÜSTƏQİL BEYNƏLXALQ AUDİT ŞİRKƏTİNİN 2004-cü İLİN YEKUNU ÜZRƏ MİLLİ BANKIN İLLİK BALANSI BARƏDƏ RƏYİ	92
10. AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ BANKININ 2005-ci il ÜÇÜN PUL SİYASƏTİNİN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ BARƏDƏ	154

2.4. Financial market development	43
• <i>Securities market</i>	45
• <i>Foreign exchange market</i>	47
• <i>Credit market</i>	49
3. BANKING REFORMS	51
3.1. Institutional development of the banking system	51
3.2. Current development trends in the banking system	55
3.3. Banking supervision closer to international standards	61
4. DEVELOPMENT OF THE PAYMENT SYSTEM AND CASH CIRCULATION	67
4.1. Application of the electronic payment system expanded	67
4.2. New phase of reforms in cash circulation	73
5. NEW PHASE OF DEVELOPMENT OF BANKING LAWS	75
6. DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES	81
7. NATIONAL BANK'S INTERNATIONAL RELATIONS	85
• <i>Cooperation with international financial institutions</i>	85
• <i>Cooperation with foreign central banks</i>	87
• <i>Cooperation with other foreign institutions</i>	87
8. INTERNAL AUDIT AT THE NATIONAL BANK	91
9. INDEPENDENT AUDITOR REPORT ON THE NATIONAL BANK'S YEAR 2004 ANNUAL BALANCE SHEET STATEMENT	93
10. MONETARY POLICY OF THE NATIONAL BANK'S FOR 2005	155

GİRİŞ

Azərbaycan Respublikası Milli Bankının 2004-cü ilin yekunları üzrə təqdim etdiyi hesabatda onun illik fəaliyyətinin nəticələrinin şərhini öz əksini tapmışdır. Milli Bank öz fəaliyyətini bəyan etdiyi "Azərbaycan Respublikası Milli Bankının 2004-cü il üçün pul-kredit siyasətinin başlıca istiqamətləri və 2005-2006-cı illər üçün prioritet vəzifələri barədə bəyanatı"nda nəzərdə tutulan məqsəd və vəzifələrin yerinə yetirilməsi üzərində qurmuşdur.

2004-cü ildə pul siyasəti inflyasiyanın məqbul səviyyəsinin saxlanmasına, iqtisadiyyatın remonetizasiyasının sürətlənməsinə, tədiyə balansında davamlı tarazlığın və qeyri-neft sektorunun əlverişli beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin saxlanmasına, ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf proqramlarının dəstəklənməsinə yönəlməklə makroiqtisadi tsiklin daha sürətli artım fazasına daxil olmasına əlverişli şərait yaratmışdır.

İki rəqəmli iqtisadi artım şəraitində pula real tələbatın intensiv sürətdə genişlənməsi iqtisadiyyatın remonetizasiyasını xeyli sürətləndirmiş, pul təklifi kanallarını genişləndirmişdir. Dövlət büdcəsi çərçivəsində neft gəlirlərinin istifadəsinin genişlənməsi, iqtisadiyyata xarici investisiya qoyuluşunun yüksək tempi artımı, neft ixracatının genişlənməsi pula tələbatın artmasında mühüm faktor olmuşdur. Qeyri-nağd pul kütləsinin genişlənməsi pul siyasətinin iqtisadiyyata təsir imkanlarını (transmissiya kanalları) xeyli artırmışdır.

Yeridilmiş məzənnə siyasəti nəticəsində milli ixracat xarici bazarlarda yüksək qiymət üstünlüyünə malik olmuş, "holland sindromu"nın qarşısı alınmışdır. Milli Bank makroiqtisadi sabitliyi qorumaq məqsədilə sterilizasiya tədbirlərini həyata keçirmişdir. Eyni zamanda Dövlət Neft Fondunda böyük məbləğdə neft gəlirlərinin cəmlənməsi həm holland sindromunun qarşısının alınmasında, həm də sterilizasiyanın həyata keçirilməsində mühüm faktor olmuşdur.

Hesabat ilində ölkənin beynəlxalq ödəmə qabiliyyəti daha da möhkəmlənmiş, valyuta ehtiyatları artaraq mal və xidmətlərin aylıq idxalı, beynəlxalq ani və uzunmüddətli likvidlik meyarı nəzərə alınmaqla dünya praktikasında qəbul olunmuş normalara uyğun olmuşdur.

2004-cü ildə dinamik iqtisadi artımın təmin edilməsində, regional inkişafının dəstəklənməsində, özəl sektorun, xüsusilə kiçik və orta sahibkarlığın maliyyə ehtiyacının təmin edilməsində ölkənin bank sistemi əhəmiyyətli rol oynamışdır.

Özəl bankların intensiv sağlamlaşdırılması tədbirlərinin davam etdirilməsi bank sisteminin davamlılığının möhkəmlənməsinə və onun maliyyə vasitəçilik funksiyasının yaxşılaşmasına əlverişli şərait yaratmışdır. Bankların minimal kapitalına tələbin artırılması bank sisteminin kapital bazasını möhkəmləndirmiş, özəl bankların konsolidasiyasının təşviqinin genişlənməsi isə bank sisteminin daha da irəlşməsinə təmin etmişdir.

Bank fəaliyyətinin hüquqi bazasının ən qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması təmin edilmişdir. "Banklar haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu" və "Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında Qanun" yeni redaksiyada qəbul edilmiş,

"İpoteka haqqında" qanun layihəsi hazırlanaraq təqdim olunmuşdur.

Effektiv idarəetmə sistemlərinin təşkilinin təmin edilməsi məqsədilə banklarda beynəlxalq standartlara uyğun korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqi sürətlənmişdir. Eyni zamanda bank nəzarətinin qabaqcıl qərb standartlarına harmonizasiyası üzrə işlər davam etdirilmişdir.

Bank fəaliyyətində şəffaflığın artırılması məqsədilə bankların Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarına keçidin tamamlanması istiqamətində səylər intensivləşdirilmişdir.

Maliyyə-bank infrastrukturunun inkişafı daha da sürətlənmişdir. 2004-cü ildə tamamlanan və 2005-ci ildən fəaliyyətə başlayan Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestri və Milli Kart Prosesinq Mərkəzi bank xidmətlərinin diversifikasiyasında və keyfiyyətinin yaxşılaşmasında, bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi və sadələşdirilməsində mühüm vasitədir.

Milli Ödəniş Sisteminin yaradılması və inkişafı sahəsində əldə edilmiş müsbət nəticələrin inkişaf etdirilməsi və ödəniş sisteminin səmərəliliyinin daha da artırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 dekabr 2004-cü il tarixli fərmanı ilə xüsusi "Azərbaycan Respublikasında Milli Ödəniş Sisteminin inkişafı üzrə 2005-2007-ci illər üçün Dövlət Proqramı" qəbul olunmuşdur.

Bank sistemində institutional inkişaf prosesləri sürətlənmiş, bankların regional şəbəkəsi, qeyri-bank təşkilatlarının fəaliyyəti genişlənməmişdir. 2004-cü ildə bank sektorunun əsas göstəriciləri iqtisadi artım tempini əhəmiyyətli üstələyərək daha yüksək artım tempinə malik olmuş, depozit bazası və kredit fəallığı əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmiş, bank aktivlərinin səmərəsi daha da artmışdır.

İl ərzində ölkədə vayuta recəiminin sərbəstləşdirilməsinin tam başa çatdırılması istiqamətində də əhəmiyyətli işlər görülmüş, pulların yuyulmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizədə beynəlxalq əməkdaşlıq genişləndirilmişdir.

Milli Bankın özünün fəaliyyətinin daim modernləşməsi, bu fəaliyyətin, əvvəlki illərdə olduğu kimi çevik taktiki və strateji planlaşdırma və ciddi büdcə prinsipləri əsasında qurulması 2004-cü ildə nailiyyətlərin əldə olunmasında mühüm rol oynamışdır.

Hesabatda 2004-cü ilin yekunları ilə yanaşı "Azərbaycan Respublikası Milli Bankının 2005-ci il üçün pul siyasətinin əsas istiqamətləri barədə" ictimaiyyətə açıqlaması da öz əksini tapmışdır.

Eyni zamanda hesabatda müstəqil auditor şirkəti olan "Deloitte&Touche LLC" tərəfindən Milli Bankın 2004-cü ildəki fəaliyyətinin, eləcə də mühasibat və maliyyə balansının yoxlanılmasının yekunlarına dair rəyi də təqdim olunur.

İllik hesabatın daha geniş oxucu kütləsinə çatdırılmasını təmin etmək üçün o Milli Bankın xüsusi web saytında (www.nba.az) da yerləşdirilmişdir.

INTRODUCTION

The 2004 annual report of the National Bank of Azerbaijan discusses in adequate detail the National Bank's performance through the course of the year. The National Bank's activities during that year were subject to the principles outlined in the year 2004 Statement of the National Bank of the Republic of Azerbaijan of the Monetary Policy Objectives and priority objectives for the years of 2005 and 2006.

The monetary policy implemented in 2004 was designed to retain the inflation rate at an appropriate level, accelerate re-monetization of economy, ensure sustainability of the balance of payments and preserve the international competitiveness of the non-oil sector, and assist the macro-economic cycle in entering a phase of more intensive and rapid growth by providing a meaningful support to the country-wide socio-economic development programs.

Set against the background of a two-digit economic growth rate, an increasingly intensive rise in the real demand for money provided a substantial contribution to the furthering of the re-monetization of economy and broadening of the money supply channels. Broader uses of oil revenues within the public budget, a high growth rate of foreign investment portfolios and increased oil exports were the key factors that contributed to the increase in money demand. The monetary policy has further secured the tools of providing material effect with regards to the economy through the expansion of non-cash supply (transmission channels).

The exchange rate policy resulted in national exports securing a high price benefit on foreign markets thus effectively preventing the Dutch disease. The National Bank took sterilization efforts to maintain the macroeconomic stability. Large amounts of oil revenues accumulating in the State Oil Fund's accounts have also played a key role in both preventing the Dutch disease and taking the sterilization efforts.

The country managed to further enhance its international creditworthiness during the reported year while its foreign exchange reserves increased to the level of internationally accepted best practices backed with monthly imports of goods and services as well as international instant and long-term liquidity ratios.

The domestic banking system played an increasingly important role in securing a fast-pacing economic growth, supporting regional development, and meeting the private sector's financial needs, in particular small and medium enterprise, in 2004.

As efforts continued to intensify the overall improvement of the private banking sector, it provided a positive impetus to promoting the sustainability of the banking sector and improving its function of financial intermediation. The regulatory increase of the minimum capital requirement with respect to banks served its purpose of strengthening the capital base of the banking system, while the expanded consolidation among private banks led to an overall enhancement of the banking system as a whole.

Efforts were continued aimed at improving the banking laws to meet the world's most advanced international practices and standards. Newly revised Law

on Banks of the Republic of Azerbaijan and Law on the National Bank of the Republic of Azerbaijan were passed and a draft Mortgage Law was developed and submitted for review by relevant authorities.

Implementation of corporate governance standards at banks in compliance with the best international practices was accelerated to ensure that effective management systems are put in place. At the same time, efforts were continued to harmonize the banking supervision function in compliance with the advanced western standards and practices.

Efforts were also further intensified to complete the transition of banks to International Financial Reporting Standards with an aim to improving the transparency of banking.

Development of the financial and banking infrastructure was further accelerated. The Central Credit Registry, completed and put in operation in 2005, and the National Card Processing Center serve as important instruments in diversifying and improving the quality of banking services, enhancing and simplifying access to banking services.

Presidential Decree of December 9, 2004 adopted the 2005-2007 State Development Program for the National Payment System in the Republic of Azerbaijan for positive results to be achieved by establishing and developing the National Payment System to be further developed and for the effectiveness of the payment system to be improved.

Institutional development within the bank sector was further accelerated with the regional bank networks and operations of non-bank institutions expanding. Basic performance indicators of the banking system advanced farther than the overall economic growth in 2004 in terms of rate; the bank sector expanded its deposit base and lending activities substantially and improved the efficacy of bank assets.

Significant actions were taken during the year to fully complete the liberalization of the currency regulation in the country while international cooperation was further expanded to ensure that money-laundering and terrorism-financing activities are effectively prevented.

National Bank managed to accomplish the outstanding outcomes in 2004 by ongoing modernization of operations and using flexible tactical and strategic planning tools and budgeting principles to frame its operations, as in the previous years.

In addition to the outputs of the year of 2004, the National Bank discloses in this report the Basic Principles of the Year 2005 Monetary Policy of the National Bank of Azerbaijan.

Furthermore, an audit opinion by independent auditor Deloitte&Touche LLC on the National Bank's performance in 2004, as well as accounting and financial balance sheet statements for the year is attached hereto.

The National Bank also published this report on its web-site (www.nba.az) to ensure its availability to a broader audience of users.

1. AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA SOSIAL-İQTİSADI VƏZİYYƏT

1.1. Real sektor

2004-cü ildə ölkə iqtisadiyyatı üçün önəmli olan daxili və xarici iqtisadi mühitin əlverişli olması bu dövrdə yüksək iqtisadi artım tempinin saxlanılmasına imkan vermişdir və beləliklə, Azərbaycan iqtisadi artım tempinə görə dünyada öncül yerlərdən birini tutmaqda davam etmişdir. Hesabat ilində makroiqtisadi sabitliyin daha da davamlı xarakter alması, özəl investisiyaların sürətləndirilməsinə xidmət edən biznes mühitinin daha da yaxşılaşdırılması, ölkə iqtisadiyyatına müxtəlif mənbələrdən maliyyələşdirilən investisiyaların yüksək tempə artımı iqtisadi inkişafı daha da sürətləndirmişdir. Eyni zamanda sosial rifahın yüksəldilməsinə və ölkədə fiziki infrastrukturun inkişafına yönəlmiş fiskal siyasətin daha ekspansiv və effektiv xarakter alması, qlobal iqtisadi artımın sürətlənməsi ilə əlaqədar olaraq Azərbaycanda istehsal olunan mallara xarici tələbin artımı, xüsusilə Azərbaycanın ixracında mühüm payı olan neftin dünya bazar qiymətinin yüksək olması kimi amillər hesabat ilində iqtisadi artımın formalaşmasında mühüm rol oynamışlar.

Məcmu tələb. İqtisadiyyatda yüksək tempəli iqtisadi artım dinamikasının saxlanılmasında məcmu tələbin demək olar ki, bütün komponentləri üzrə əhəmiyyətli artımın mühüm rolu olmuşdur. Belə ki, ev təsərrüfatlarının nominal gəlirlərinin 20,7% artması nominal xərclərin 24,4% artmasına səbəb olmuşdur. Ev təsərrüfatlarının xərclərinin kəskin artımı məcmu tələbin istehlak tələbi komponentinin ötən illərlə müqayisədə əhəmiyyətli şəkildə artmasını şərtləndirmişdir. İstehlak tələbinin kəskin nominal artımı istehlak qiymətlərinə təsir göstərməklə bərabər, həm də mal təklifinin genişlənməsinə şərait yaratmışdır.

2004-cü ildə müxtəlif mənbələr hesabına həyata keçirilən investisiya xərcləri 36,1% artmışdır. Ötən illərdə olduğu kimi investisiyaların iri həcmli layihələrin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan tikinti işlərinə cəlb olunması müvafiq investisiya yönli əmtəələrə tələb yaradır ki, bu da əsasən idxal

hesabına ödənilir. Lakin buna baxmayaraq, tərkibində 73,7% payı olan xarici investisiyalar da daxil olanda ümumi investisiyaların iqtisadi artıma önəmli töhvə verməkdədir. Belə ki, istər neft sektorunda, istərsə də qeyri-neft sektorunda iri layihələrin reallaşdırılması ilə bağlı investisiyalar müəyyən tikinti xidmətlərinə də tələb yaradır ki, bu da hesabat ilində tikintidə kəskin artımın mühüm amilinə çevrilmişdir.

2004-cü ildə məcmu tələbin artımında rolu olan mühüm amillərdən biri də dövlət xərclərinin artımıdır. Belə ki, hesabat ilində dövlət büdcəsinin xərcləri ötən illə müqayisədə 21,6% artmışdır. Dövlət xərclərinin artımı əsasən sosial sahələrdə iqtisadi artımın sürətlənməsinə və sosial rifahın yüksəldilməsinə istiqamətlənmişdir.

Hesabat ilində həm daxili tələbin, həm də qlobal tələbin yüksək tempə artımı Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsinin əhəmiyyətli şəkildə artmasına səbəb olmuşdur. Bu dövrdə Azərbaycanda xarici mallara qarşı daxili tələb - idxal 31,6%, yerli mallara qarşı xarici tələb - ixrac isə 42,6% artmışdır.

Məcmu təklif. 2004-cü ildə sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyinin davam etdirilməsi ilk növbədə qeyri-neft sektorunun resurs potensialının effektiv reallaşması üçün münbit institusional zəmin yaratmış, bu sahədə biznes mühitini xeyli yaxşılaşdırmışdır. 2004-cü ildə Ümumi Daxili Məhsulun (ÜDM) 73,5%-i özəl bölmə tərəfindən istehsal edilmişdir. Məcmu tələbin genişlənməsi fonunda mal və xidmətlərin istehsalının da artımı üçün əlverişli zəmin yaranmışdır. Hesabat ilində real iqtisadi artım 10,2% təşkil etmişdir. Bu dövrdə iqtisadi artım qeyri-neft sektorunda daha yüksək olmuş və 13,4% təşkil etmişdir.

2004-cü ildə istehsal olunmuş ÜDM-in həcmi 41872,5 mlrd. manat (8,5 mlrd.\$) təşkil etmişdir. Bu ötən ilə nisbətən müqayisəli qiymətlərlə 3,6 trln. manat çoxdur. Adambaşına düşən ÜDM-in həcmi 1041 \$ təşkil etmiş, onun real həcmi 2003-ci ilə nisbətən 9,2 % artmışdır.

Hesabat ilində ÜDM məhsul istehsalı sahələrində 10,8%, xidmətlərin istehsalı sahələrində isə 8,9% artmışdır. ÜDM-in artımı məhsul istehsalının demək

1. SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

1.1. Real sector

Both domestic and foreign economic environments, having a significant impact on the country's economy, were favorable in 2004, therefore helping to retain the high economic growth rate whereby Azerbaijan managed to continue to hold its advanced position among the world's countries in terms of economic development rates. With macroeconomic stability becoming more sustainable, business environment, which assists in speeding up the process of private investment improved and investments across different sectors of the economy funded from various sources achieving all the more higher rate of growth, the overall pace of economic development also increased. Furthermore, the fiscal policy, which serves the purpose of improving the social welfare and supporting the development of the country's physical infrastructures became more expansive and effective while worldwide economic development paced more rapidly and contributed to the increase of foreign demand for goods produced in Azerbaijan, which, in turn, together with high world market prices for oil, which represents a substantial share of Azerbaijan's total exports, were among the key factors ensuring the economic growth in the reported year.

Aggregate demand. A significant increase in practically all components of aggregate demand played an important role in retaining the high rate of economic growth. A 20.7% increase in nominal income of households caused their nominal expenses to go up by 24.4%. This drastic upturn in household expenditures, in turn, caused the consumption demand component of the aggregate demand to go up substantially as opposed to the previous years. The substantial nominal increase in the consumption demand had a positive impact on both consumer prices and expansion of commodity supply.

Investment expenses funded from a variety of sources increased by 36.1% in 2004. Just like in the previous years, investments were mainly drawn to finance construction works associated with large-scale projects hence entailing a demand for investment-oriented commodities, which is covered mostly with imports. Yet, total investments where foreign

investments account for 73.7%, continue to provide a significant contribution to the economic development. Thus, investments related to implementation of both oil and non-oil sector large-scale projects cause a demand for certain construction services, which turned into a key factor behind the dramatic increase in the construction sector over the reported year.

An increase in public expenditures also represented a key factor behind the growth of the aggregate demand in 2004. Hence, public budget expenditures grew in the reported year by 21.6% versus the last year. This growth in the public expenditures sought to speed up the economic growth in social sectors and improve the social welfare.

The significant upward movement of both domestic and global demand in the reported year resulted in a substantial expansion of Azerbaijan's foreign trade turnover. The ratio of demand to imports with regards to foreign goods increased by 31.6% while demand to exports ratio related to domestic goods went up by 42.6% over this period in Azerbaijan.

Aggregate supply. Continued state support to private business development in 2004 primarily assisted in establishing an institutional framework for effective utilization of the resource potential of the non-oil sector and significantly improving the business environment. The private sector accounted for 73.5% of the Gross Domestic Product (GDP) in 2004. An environment of increased aggregate demand allowed for a growth in production of goods and services. The real economic growth rate was 10.2% in the reported year. The economic growth within the non-oil sector also was high during this period constituting 13.4%.

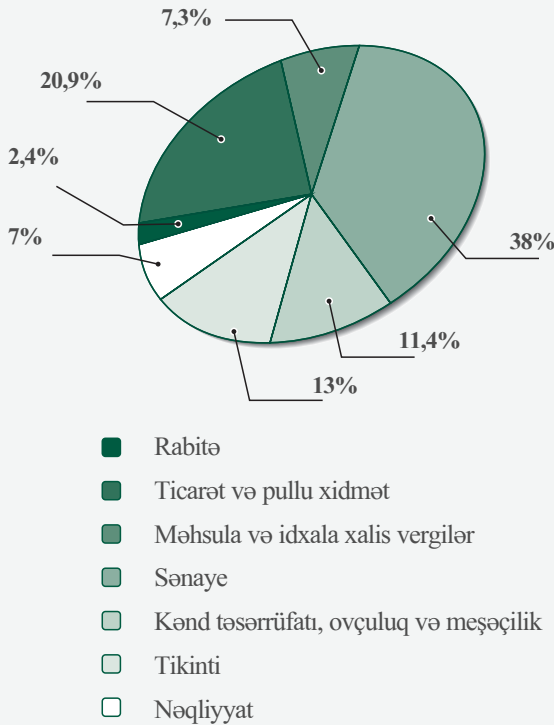
GDP produced in 2004 totaled to AZM41872,5 billion (USD8.5 billion). This exceeds the last year's comparable prices by AZM3.6 trillion. GDP per capita made USD1041 with its real amount having increased by 9.2% versus 2003.

GDP increased by 10.8% in commodity production sectors and by 8.9% in service sectors. The GDP growth was caused by an expansion of nearly all production sectors, which characterizes the sector-

olar ki, bütün sahələr üzrə genişlənməsi hesabına təmin olunmuşdur ki, bu da iqtisadiyyatın sahəvi diversifikasiyası prosesinin getdikcə yaxşılaşmasını xarakterizə edir. Belə ki, istehsalın artımı sənayedə 5,7%, kənd təsərrüfatında 4,6%, tikintidə 41,9%, nəqliyyatda 4,5%, rabitədə 35,8%, topdan və parakəndə satış, əşyaların təmiri sahəsində 13%, sosial və qeyri-formal xidmətlər sahəsində 4% olmuşdur.

2004-cü ildə ümumi məhsulun istehsalı strukturunda ciddi dəyişiklik baş verməsə də sənayenin və tikintinin payının ötən illərdən bəri müşahidə olunan artım tendensiyası davam etmişdir. Son illərdə ən dinamik artım tikinti sahəsində baş verdiyindən onun ÜDM-də xüsusi çəkisi son iki ildə 8,7%-dən 13%-ə yüksəlmişdir.

2004-cü ildə ÜDM-in sahə strukturu

Sənaye istehsalı həcmünün artımında demək olar ki, bütün sahələrin müsbət iştirakı və payı olmuşdur. İstehsalın həcmi yanacaq sənayesi sahələrində 2,5%, o cümlədən neft hasilatında 1,1%, neft emalında 9,1%, elektroenergetika sahəsində 1,6% artmışdır. İstehsalın artımı metallurgiyada 51,4%, kimya və neft-kimya sənayesi sahələrində 25,1%, maşınqayırma və metal emalı müəssisələrində 59,5% təşkil etmişdir.

Son illər ölkə iqtisadiyyatında müşahidə olunan tikinti bumu tikinti materiallarının istehsalına güclü

impuls vermişdir. Hesabat ilində tikinti materialları sənayesində istehsalın artımı 53% olmuşdur. Bu dövrdə yeyinti sənayesi və yüngül sənaye müəssisələrində artım nisbətən az olmuşdur. Bu sahələrdə istehsalın artımı müvafiq olaraq 0,1% və 4,7% təşkil etmişdir.

2004-cü ildə kənd təsərrüfatında artım 4,6% təşkil etmişdir. Meyvə və tərəvəz, bostan bitkiləri istisna olmaqla demək olar ki, kənd təsərrüfatının bütün sahələrində artım müşahidə olunmuşdur. Aqrar istehsalın artımı bitkiçilik sahəsində 3,6%, heyvandarlıq sahəsində isə 6% təşkil etmişdir.

ÜDM-in artımında əhəmiyyətli iştirak payı olan nəqliyyat sektorunda dövriyyə artmaqda davam etmiş, nəqliyyatda yük daşınması 6,9%, sərnəşin daşınması isə 3,6% artmışdır. Yük daşınması dəmir yolu nəqliyyatı ilə 3,1%, avtomobil nəqliyyatı ilə 10,4%, sərnəşin daşınması isə avtomobil nəqliyyatı ilə 3,1%, metropolitenlə 7,8%, hava nəqliyyatı ilə 26,1% artmışdır.

2004-cü ildə istehlak tələbinin əhəmiyyətli şəkildə artması istehlak bazarında yüksək artımı şərtləndirmişdir. Hesabat ilində 2003-cü illə müqayisədə pərakəndə əmtəə dövriyyəsinin real həcmi 13%, əhaliyə göstərilən pullu xidmətlər isə 16,4% artmışdır.

Qiymətlər və tarif indeksləri. Hesabat ilinin yanvar-dekabr aylarında 2003-cü ilin yanvar-dekabr ayları ilə müqayisədə sənaye istehsalçılarının qiymətləri 12,9% bahalaşmışdır. Hasilat sənayesi üzrə istehsal qiymətləri 17,4%, emal sənayesi üzrə 7,4%, elektrik enerjisi, qaz və su təchizatı sahəsində 0,2% bahalaşmışdır. Hasilat sənayesi üzrə istehsalçı qiymətlərin artımı dünya bazarında, həm də daxili bazarda neftin qiymətlərinin yüksəlməsindən irəli gəlmişdir. Emal sənayesi sahələrində istehsalçı qiymətlər yeyinti sənayesi və kimya sənayesi üzrə daha çox artmışdır.

Hesabat dövründə kənd təsərrüfatında istehsalçı qiymətlərin orta illik artımı 3,3% təşkil etmişdir. Bu dövrdə istehsalçı qiymətlər bitkiçilik üzrə 1%, heyvandarlıq üzrə isə 6,5% artmışdır.

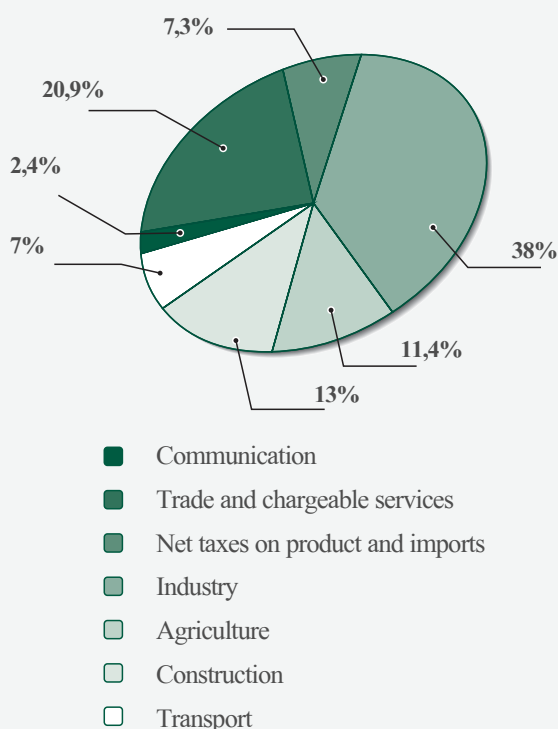
2004-cü ilin yanvar-dekabr aylarında 2003-cü ilin yanvar-dekabr aylarına nisbətən istehlak malları və xidmətlər 6,7% bahalaşmışdır. İstehlak qiymətləri ərzaq malları, içki və tütün üzrə 10%, qeyri-ərzaq malları üzrə 1,5%, xidmətlər üzrə isə 0,3% yüksəlmişdir.

İnvestisiya. 2004-cü ildə iqtisadiyyatın inkişafına müxtəlif daxili və xarici mənbələrdən 26,5 trln. manat (5.4 mlrd. \$) investisiya yönəldilmişdir ki, bu

based increasingly diversified development of the economy. Thus, a production increase made 5.7% in the industrial sector, 4.6% in the agricultural sector, 41.9% in the construction sector, 4.5% in the transport sector, 35.8% in the communications sector, 13% in wholesale and retail and repair sector, and 4% in the social and informal services sector.

Although no substantial changes were noted in the structure of the production of the gross product, the upward trend in the industrial and construction sectors observed for a number of years now still continued. With the construction sector being the most fast-paced in terms of growth since recently, its percentage in the GDP went up from 8.7% to 13% in the last two years.

GDP Structure by Sector in 2004, %

Almost all sectors contributed to the growth in the industrial production. Production increase in the fuel sectors constituted 2.5%, including oil production - 1.1%, oil processing - 9.1%, electric power sector - 1.6%. Production increase in metal industry totaled to 51.4%, chemical and petrochemicals industries to 25.1%, machinery and metal processing industries to 59.5%.

The construction boom ongoing in the country in the recent years has given a strong impetus to the manufacturing of construction materials. The growth

in the construction material industry made 53% in the reported year. The growth rate in the food industry and light industries was relatively low during the same period constituting 0.1% and 4.7%, correspondingly.

Growth in the agricultural sector totaled to 4.6% in 2004. The growth affected almost all sectors of the agricultural industry save for fruit, vegetable and melons and gourds. Agricultural production upturn constituted 3.6% in crop production and 6% in livestock.

The transport sector, which represents a substantial component of the overall GDP growth, continued to increase its turnover whereby cargo transportation went up by 6.9% and passenger transportation by 3.6%. Cargo transportation growth included railway transportation growth of 3.1%, motor transport of 10.4%, while passenger transportation included a 3.1% upturn in motor transport sector, 7.8% in subway transportation and 26.1% in air carriage sector.

The significant growth in the consumer demand in 2004 caused a drastic growth of the consumer market. The real volume of retail commodity turnover went up by 13% and chargeable services by 16.4% in the reported year versus the corresponding figures of 2003.

Prices and tariff indices. Industrial producer prices increased by 12.9% in January through December of the reported year as opposed to the year 2003 January-December period. Producer prices in the mining industry rose by 17.4%, in the processing industry by 7.4% and by 0.2% in the electric power, gas and water supply sectors. The producer price increase in the mining industry was caused by increased oil prices on both world and domestic markets. The processing industry's producer price increase is mostly made up of price increases in food and chemical industries.

Average annual producer price increase in the agricultural sector during the reported year made 3.3%. During this period, producer prices for crop production rose by 1% and for livestock by 6.5%.

Consumer goods and services rose in price by 6.7% during January-December, 2004 as opposed to January-December, 2003. Consumer price increase made 10% for food products, drinks and tobacco, 1.5% for non-food products and 0.3% for services.

Investment. Various domestic and foreign sources directed economic development-oriented investments of AZM26.5 trillion (USD5.4 trillion) in 2004

da əvvəlki ilin səviyyəsindən 36,6% çoxdur. Ümumi investisiyaların 76,5%-i neft sektoruna, 23,5%-i isə qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəldilmişdir. Hesabat ilində ümumi investisiyaların 86,4%-i müəssisə və təşkilatların öz vəsaitləri, 5,2%-i bank kreditləri, 4%-i əhalinin şəxsi vəsaitləri, 2,2%-i büdcə vəsaitləri, 0,4% büdcədən kənar fondların vəsaitləri, 1,8%-i isə digər mənbələr hesabına maliyyələşdirilmişdir.

İqtisadiyyata cəlb edilmiş investisiyaların 80,3%-i sənaye sahələrinin inkişafına, o cümlədən 3%-i emal sənayesinə, 1,2%-i elektrik enerjisi istehsalına, 6,2%-i mənzil tikintisinə, 6,4%-i nəqliyyata, 1,1%-i ticarət və xidmətə, 2,1%-i rabitəyə, 0,7%-i kənd təsərrüfatına, 0,2%-i tikintiyə, 3%-i digər sahələrə yönəldilmişdir.

2004-cü ildə qeyri-neft sektoru sahəsinə yönəldilən investisiyaların artım tempi ötən illərə nisbətən xeyli yüksək olmuşdur. Belə ki, investisiyalar gıda sənayesində 10 dəfə, mənzil tikintisində 59,5%, qeyri-metal mineral maddələrin istehsalında 54%, rabitədə 2,1 dəfə, təhsil və səhiyyədə müvafiq olaraq 2,5 və 2,4 dəfə artmışdır.

2004-cü ildə investisiyaların cəlb edildiyi bölmələr içərisində özəl sektorun payı artmaqda davam etmişdir. Hesabat ilində qeyri-dövlət bölməsinə yönələn investisiyalar 39,9%, dövlət bölməsinə cəlb edilən investisiyalar isə 6,6% artmışdır.

Sosial sfera. 2004-cü ildə əhalinin pul gəlirləri 30047,4 mlrd. manat (6.1 mlrd.\$) təşkil etmiş və ötən illə müqayisədə 20,7% artmışdır. Əhalinin adambaşına düşən pul gəlirləri isə 19,6% artaraq 3670,4 min manat olmuşdur. Əhalinin sərəncamda qalan pul gəlirləri isə 28634,4 mlrd. manat təşkil etmişdir ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə 20% çoxdur.

Hesabat ilində əhalinin pul xərcləri 29667,3 mlrd. manat (5.8 mlrd. \$) təşkil etmiş və 2003-cü illə müqayisədə 24.4% artmışdır. Əhalinin xərclərində əsas yeri mal və xidmətlərin və xarici valyutanın alınması xərcləri tutmuşdur.

Əhalinin gəlirlərinin formalaşmasında mühüm payı olan əmək haqqının səviyyəsi də ötən illə müqayisədə 26.2% yüksəlmişdir. Ötən ildə ölkə iqtisadiyyatında çalışan işçilərin orta aylıq əmək haqqı 483.4 min manat (98,4 \$) təşkil etmişdir. Ən yüksək əmək haqqı iqtisadiyyatın hasilat sənayesində, maliyyə vasitəçiliyi sektorunda, tikintidə çalışan işçilərə ödənilmişdir.

Dövlət maliyyəsi. Ölkədə aparılan struktur və sosial-iqtisadi islahatlar bütün sahələrdə olduğu kimi

dövlət maliyyə sistemində sabitliyin daha da möhkəmləndirilməsinə və dövlət büdcəsinin gəlir və xərclərinin artımına öz müsbət təsirini göstərmişdir. 2004-cü ilin dövlət büdcəsinin gəlir və xərclərinin dinamikasında əvvəlki illərdə olduğu kimi yüksək artım müşahidə olunmuşdur. Belə ki, *büdcə gəlirləri* 2003-cü ilə nisbətən 1278,2 mlrd. manat və ya 20,8% artaraq 7405,8 mlrd. manat (1.5 mlrd. \$) icra olunmuş və ÜDM-in 17,7%-ni təşkil etmişdir. *Büdcə xərcləri* isə əvvəlki ilə nisbətən 1335,5 mlrd. manat və ya 21,6% artaraq 7505 mlrd. manat (1.53 mlrd. \$) icra olunmuş və ÜDM-in 17,9%-ni təşkil etmişdir.

Ölkə Prezidentinin əhalinin sosial vəziyyətinin daha da yaxşılaşdırılması, büdcə təşkilatlarında və digər sferalarda çalışan işçilərin əmək haqqlarının artırılması ilə bağlı silsilə fərmanlarının nəticəsi olaraq 2004-cü ilin dövlət büdcəsi də əvvəlki illərdə olduğu kimi *sosial yönümlü xərclərin* üstünlük təşkil etməsi ilə xarakterizə olunur. Bütövlükdə büdcə xərclərinin 44,5%-i sosial xərclərə (əmək haqqı, pensiya və müavinət ödənişləri) yönəldilmişdir. Sosial müdafiə və sosial təminat xərcləri 2003-cü ilə nisbətən 10,5% artaraq 1182,3 mlrd. manat təşkil etmişdir. Büdcə xərclərinin 19,4%-i ölkə iqtisadiyyatına investisiya qoyuluşuna yönəldilmişdir.

Dövlət büdcəsinin kəsiri proqnozda 315 mlrd. manat nəzərdə tutulsada, ilin sonunda 99,2 mlrd. manat olmuşdur ki, bu da ÜDM-in 0,2%-ni təşkil edir.

1.2. Tədiyyə balansı

2004-cü ildə daxili və xarici faktorların müsbət təsiri şəraitində tədiyyə balansının yaxşılaşması davam etmişdir. Belə ki, ölkədə yüksək tempi iqtisadi artımın davam etməsi, milli məhsullara xarici tələbin (partnyor ölkələrdə iqtisadi artım) yüksəlməsi, əlverişli investisiya iqliminin yaradılması sayəsində kapital axını, dünya bazarlarında neftin qiymətinin əhəmiyyətli artımı, manatın real effektiv məzənnəsinin dinamikası kimi mühüm amillər xarici iqtisadi əlaqələr üzrə daxilolmaların ödənişləri üstələməsinə təmin etmişdir.

Bütövlükdə tədiyyə balansının vəziyyəti 2004-cü ildə xarici tarazlığın qorunduğunu göstərir. Belə ki, 2004-cü ildə *tədiyyə balansının ümumi saldosu* müsbət olmuş və ötən illə müqayisədə 87% artaraq ÜDM-in 4.5%-ni təşkil etmişdir.

Son illər ölkədə ambisiyalı iqtisadi artım strategiyasının, o cümlədən onun vacib tərkib hissəsi olan neft strategiyasının reallaşdırılması 2004-cü ildə də daxili

which exceeds the last year's rate by 36.6%. 76.5% of the total investments are placed in the oil sector and 23.5% in the non-oil sector. Equity investments of enterprises and institutions accounted for 86.4% of the total investments made during the reported period; bank loans for 5.2%; individual savings for 4%; budgetary funds for 2.2%; extra-budgetary funds for 0.4% and other sources for 1.8%.

80.3% of the total investments made were directed to the industrial sectors, including 3% for the processing industry; 1.2% for power generation; 6.2% for residential construction; 6.4% for transport; 1.1% for trade and services; 2.1% for communications; 0.7% for agriculture; 0.2% for construction and 3% for other sectors.

The growth rate of the non-oil sector investments in 2004 substantially exceeded the growth rates of the previous years. Thus, investments in the food industry increased by a tenfold; in residential construction by 59.5%; in non-metal mineral production by 54%; in communications by 2.1 times and in education and health care by 2.5 and 2.4 times, respectively.

The share of the private sector in terms of investments drawn continued to increase in 2004. Investments made in the non-public sector in the reported year increased by 39.9% while investments to the public sector went up by 6.6%.

Social sector. Cash income of households totaled to AZM30047.4 billion in 2004 (USD6.1 billion), which is 20.7% above the last year. Cash income per capita went up by 19.6% to AZM3670.4 thousand. Cash income in retention of households totaled to AZM28634.4 billion, which is above the last year's rate by a measure of 20%.

Cash expenditures of households totaled to AZM29667.3 billion (USD5.8 billion) in the reported year, which exceeds the year 2003 rate by 24.4%. Goods, services and foreign exchange acquisition costs constitute the largest cost element of household expenditures.

Salary levels, being a significant contribution to household revenues, also increased by 26.2% versus the last year's levels. Average monthly salary of a regular employee was AZM483.4 thousand (USD98.4) in the past year. The highest salary levels pertain to the mining industry, financial intermediation sector and construction industry.

Public finance. The structural and socio-economic adjustments underway in the country, among other areas, provided a positive impact on further improv-

ing the sustainability of the public finance system and increasing the public budget revenues and expenditures. Public budget revenues and expenditures showed a significant increase in 2004, as in the previous years. Thus, *budget revenues* increased by AZM1278.2 billion or 20.8% as opposed to 2003 to AZM7405.8 billion (USD1.5 billion), hence constituting 17.7% of the GDP. *Budget expenditures* went up by AZM1335.5 billion or 21.6% as opposed to 2003 to AZM7505 billion (USD1.53 billion), hence constituting 17.9% of the GDP.

As a result of consecutive Presidential Decrees aimed at further improving the social welfare of the population and raising salaries in budget-funded institutions and other sectors, the year 2004 public budget is characterized by giving a distinct preference to *social expenditures*, as was the case in the previous years. 44.5% of the total budget expenditures were designated to meet social needs (salary, pension and allowance payments). Social security and social protection expenditures rose by 10.5% versus year 2003 rate, to AZM1182.3 billion. 19.4% of the total budget expenditures were allocated to meet the economy's investment needs.

While *the public budget deficit* was projected at AZM315 billion, it only arrived at AZM99.2 billion at the year-end, which makes 0.2% of the GDP.

1.2. Balance of payments

Favorable domestic and foreign factors contributed to further improving the balance of payments in 2004. Thus, continued high-rate economic growth, increased foreign demand for domestic products (economic growth in counterpart countries), capital influx due to a favorable investment climate, substantial oil price increase on world markets and growth of the Manat's real effective exchange rate were among the key factors that caused the proceeds from foreign economic relations to exceed the corresponding payments.

In general, the status of the balance of payments in 2004 indicates efforts to preserve an external balance. Thus, *the total net balance of payments* in 2004 was positive having increased by 87% as opposed to the last year hence constituting 4.5% of the GDP.

The implementation of an ambitious economic growth strategy launched in recent years, including the oil strategy, an important component thereof, caused domestic demand to exceed revenues or

tələbin gəlirləri və ya investisiyaların yığımları üstələməsinə şərtləndirmişdir ki, bu da tədiyyə balansının cari əməliyyatlar balansında iri həcmli mənfi saldonun artmasında özünü göstərmişdir. Belə ki, 2004-cü ildə cari hesabın kəsiri ötən illə müqayisədə 28.1% artmış və ÜDM-in 30.4%-nə çatmışdır. Lakin, investisiyalarla daxili yığımlar arasındakı fərqi örtmək üçün valyuta ehtiyatlarının istifadəsinə ehtiyac olmamış və hətta xarici yığımlar (kapitalın hərəkəti hesabının müsbət saldosu) hesabına onların artımına nail olunmuşdur.

istehsalın genişlənməsi, bu əsasda milli gəlirin artması, daxili yığım normasının yüksəlməsi perspektivdə də xarici tarazlığın dayanıqlığı üçün real zəmin yaradır.

Tədiyyə balansının sektorlara ayrılmaqla təhlili isə göstərir ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi 2004-cü ildə də xarici iqtisadi əməliyyatlar *neft-qaz sektoru* üzrə müsbət saldoya, qeyri-neft sektoru üzrə isə mənfi saldoya malik olmuşdur. Neft-qaz sektoru üzrə daxilolmalar əsasən neftin ixracı və bu sektora cəlb edilən xarici birbaşa

Tədiyyə balansının əsas analitik göstəriciləri

	2003		2004	
	Mln. \$	ÜDM-də %-lə	Mln. \$	ÜDM-də %-lə
I.Cari əməliyyatlar hesabının saldosu	-2020.6	-27.8	-2589.2	-30.4
Xarici ticarət balansı	-98.2	-1.3	161.3	1.9
Xidmətlər balansı	-1614.5	-22.2	-2238.4	-26.3
Gəlirlər balansı	-442.0	-6.1	-700.6	-8.2
Cari transfertlər balansı	134.1	1.8	188.5	2.2
II.Kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabının saldosu	2338.1	32.1	3023.3	35.5
Birbaşa investisiyalar	2293.2	31.5	2329.7	27.3
Neft bonusu	58.6	0.8	21.6	0.3
Digər investisiyalar	-13.7	-0.2	672.0	7.9
Sair vəsaitlər	-112.1	-1.5	-50.1	-0.6
III.Tədiyyə balansının ümumi saldosu	205.4	2.8	384.0	4.5

Cədvəldən də görüldüyü kimi kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabının müsbət saldosu ÜDM-in 35.5%-ni təşkil edərək nəinki cari əməliyyatlar balansının kəsirini örtmüş, həm də tədiyyə balansının ümumi saldusunun müsbət olmasını təmin etmişdir. Kapitalın hərəkəti üzrə müsbət saldonun cari əməliyyatlar hesabının mənfi saldusunu əhəmiyyətli dərəcədə (1.2 dəfə) üstələməsi, xarici yığımların iri miqyasda daxili dövriyyəyə cəlb olunması həm də ölkədə işgüzar fəallığın yüksək səviyyədə olduğunu göstərir.

Onu da qeyd etmək ki, cəlb olunan investisiyalar hesabına daxili idxalı əvəz edən və ixracyönümlü

investisiyaların hesabına formalaşır. Bu sektor üzrə ödənişlər isə mənfi və investisiyaların repatriyasını, maşın, mexanizm və digər texnoloji avadanlıqların idxalının maliyyələşdirilməsinə sərf olunan vəsaitlərini əks etdirir. Neft-qaz sektoru üzrə yaranmış ümumi müsbət saldo iqtisadiyyatın digər sektorlarının xarici valyutaya tələbatının maliyyələşdirilməsini və ölkənin valyuta ehtiyatlarının artmasını təmin etmişdir.

1.2.1. Cari əməliyyatlar hesabı

2004-cü ildə ölkənin beynəlxalq iqtisadi

investment returns in 2004 too, which, in turn, caused the current account balance of the balance of payments to grow negatively to a large extent. Thus, the current account deficit rose by 28.1% in 2004 as opposed to the last year rate thereby reaching a 30.4% share of the GDP. However, there was no need to use foreign exchange reserves to cover the gap between investments and internal rates of return; even external rates of return (positive balance of the capital account) were sufficient to provide their growth.

imports due to the investments drawn, which provides the national income growth and internal rate of return increase, is justifiably expected to secure a sustainable foreign balance.

A sector-based analysis of the balance of payments indicates that foreign economic operations in 2004, just as was the case in the preceding years, had a positive balance in the *oil and gas sector* and a negative balance in the non-oil sector. Oil and gas revenues are mainly formed from the proceeds from oil

Basic analytical indicators of the balance of payments

	2003		2004	
	USD mil	Percentage of GDP	USD mil	Percentage of GDP
I. Balance of current account	-2020.6	-27.8	-2589.2	-30.4
Foreign trade balance	-98.2	-1.3	161.3	1.9
Balance of services	-1614.5	-22.2	-2238.4	-26.3
Balance of revenues	-442.0	-6.1	-700.6	-8.2
Balance of current transfers	134.1	1.8	188.5	2.2
II. Balance of the capital and finance account	2338.1	32.1	3023.3	35.5
Direct investments	2293.2	31.5	2329.7	27.3
Oil bonus	58.6	0.8	21.6	0.3
Other investments	-13.7	-0.2	672.0	7.9
Other resources	-112.1	-1.5	-50.1	-0.6
III. Total the balance of payments	205.4	2.8	384.0	4.5

As the Table above shows, the positive balance of the capital and finance account made up 35.5% of the GDP whereby it managed not only to cover the deficit in the current account but also to ensure a positive net balance of payments. The fact that the positive balance of the capital account covered the negative balance of the current account to a substantial extent (1.2 times) and large external rates of return are drawn to the domestic turnover serves as a clear evidence of business activities being on a high level.

It should also be noted that an expansion of export-oriented production which substitutes domestic

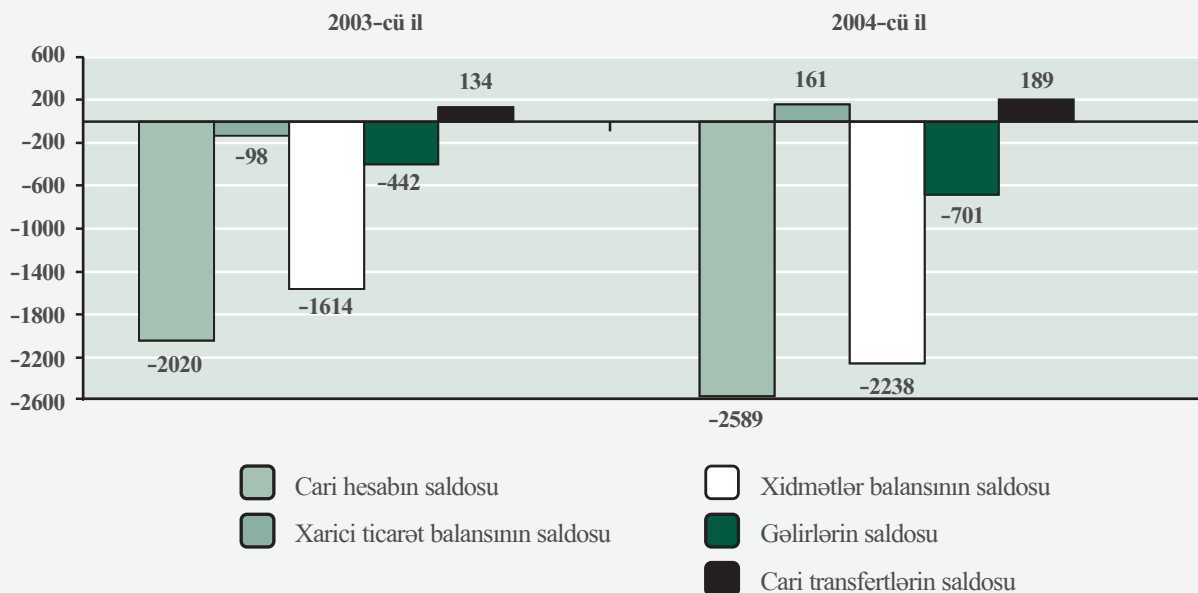
exports and foreign direct investments to this sector. Oil and gas sector disbursements are related to repatriation of profits and investments and funding costs associated with imports of vehicles, mechanisms and other technological equipment. The overall positive balance in the oil and gas sector assisted in financing the foreign exchange needs of other sectors and enlarging the country's foreign exchange reserves.

1.2.1. Current account

The net balance of total current account revenues

fəaliyyətinin bütün sahələrində cari hesab üzrə məcmu daxilolmalar və ödənişlər arasındakı balansda - *cari əməliyyatlar hesabında* 2589.2 mln. \$ məbləğində kəsir yaranmışdır.

Birləşmiş Krallıq, İran, Almaniya, Türkmənistan, Qazaxıstan və Gürcüstan ilə daha intensiv ticarət əlaqələri olmuşdur. Bütövlükdə Azərbaycan Respublikasının idxal-ixrac əməliyyatlarının 69.1%-i

Ötən illə müqayisədə cari əməliyyatlar hesabındakı kəsinin artması xidmətlər balansının və gəlirlər balansının kəsinin artması ilə izah olunur. Bunun isə əsas səbəbi bir tərəfdən xarici kapital hesabına ölkəyə investisiya yönümlü xidmətlərin axını, digər tərəfdən isə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası ilə bağlıdır.

Xarici ticarət balansı. 2004-cü ilin yekunlarına görə xarici ticarət dövriyyəsi 7324.7 mln. \$ təşkil etmiş və 2003-cü ilin müvafiq göstəricisindən 37.0% çox olmuşdur. Ölkəyə idxal olunan məhsulların həcmi 3581.7 mln. \$ və ya ÜDM-in 42%-ni, ixracın həcmi isə 3743.0 mln. \$ və ya ÜDM-in 43.9% təşkil etmişdir. *Xarici ticarət balansı ötən ildəki kəsirə qarşı 161.3 mln. \$ məbləğində və ya ÜDM-in 1.9%-i həddində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.* Beləliklə, qeyri-rezidentlərin milli məhsullara tələbi rezidentlərin xarici mallara tələbini üstələyərək iqtisadi artımın davam etməsi üçün əlavə "xərc effekti" yaratmışdır. İdxal və ixracın ÜDM-də xüsusi çəkisinin əvvəlki illərlə müqayisədə əhəmiyyətli artımı həm də ölkənin dünya iqtisadiyyatına daha sıx inteqrasiya olunduğunu, onun açıqlıq dərəcəsinin yüksəldiyini göstərir.

Xarici ticarətin 24.6%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 75.4%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür. Dövlətimizin İtaliya, Rusiya, Türkiyə, İsrail,

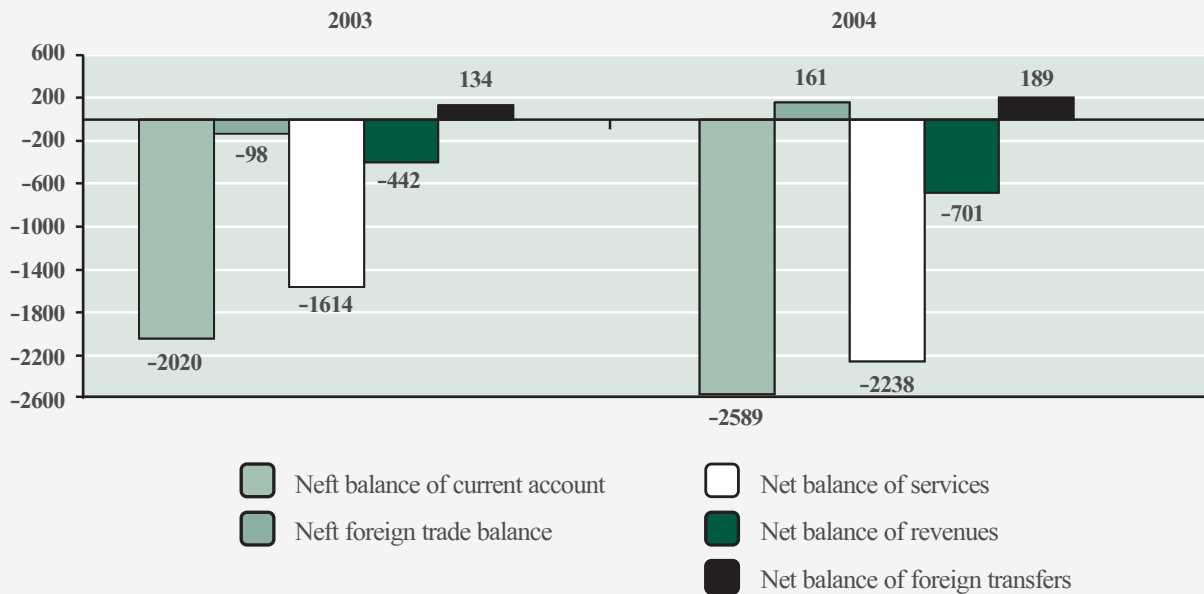
yuxarıda adı çəkilən əsas tərəf müqabilləri olan 10 dövlət ilə aparılmışdır.

Təqdirəlayiq haldır ki, 2004-cü ildə *ixracın strukturunun diversifikasiyası* davam etmişdir. İl ərzində ixracın strukturunda qeyri-neft sektorunun xüsusi çəkisi 3% artmışdır. Belə ki, hesabat dövrü ərzində ölkənin strateji ixrac məhsullarından olan kimya məhsulları, əlvan və qara metallar və pambığın ixracı keçən ilə nisbətən xeyli artmış və müvafiq olaraq 144.3 mln., 97.1 mln. və 35.6 mln. \$ məbləğində olmuşdur. Son illərdə iqtisadiyyatın bu sahələrinə xeyli xarici investisiyalar cəlb edilmiş və bəzi iri ixracat yönümlü müəssisələr xarici şirkətlərin idarəçiliyinə verilmişdir. Belə ki, ölkənin strateji məhsullarından olan pambıq mahlicinin ixracına pambıqtemizləmə müəssisələrində bu şirkətlər mahlic ixracı siyasətinin yenidən formalaşmasına fəal təsir göstərirlər. Elə bu səbəbdən də 2004-cü ildə ixrac olunmuş pambığın dəyəri 2001-ci ilə nisbətən 2.4 dəfə artmışdır. Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, bu illər ərzində ixrac olunmuş pambığın miqdarı da 15.9 min ton artmışdır.

Bununla belə ixrac olunmuş malların strukturunda neft məhsulları hələ də dominant yer tutur və onların payına ümumi ixracın 82.7%-i düşür. Hesabat dövründə xarici dövlətlərə 3096.5 mln. \$ neft

and disbursements related to all areas of the country's international economic activities in 2004, that is *the current account*, had a deficit of USD2589.2 mil.

Among the country's counterparts with most intensive trade relations are Italy, Russia, Turkey, Israel, United Kingdom, Iran, Germany, Turkmenistan, Kazakhstan and Georgia. In general, the above stated counterpart

The increase in the current account deficit against the last year's level was caused by an increase in the deficit of the balance of services and balance of revenues. These, in turn, were caused mainly by an influx of investment-related services funded from foreign sources of capital on one hand, and repatriation of revenues owned by foreign investors on the other hand.

Foreign trade balance. The foreign trade turnover totaled to USD7324.7 mil in 2004, wherefore it exceeded the corresponding indicator for year 2003 by a measure of 37.0%. Commodity imports totaled to USD3581.7 mil or 42% of the GDP, and exports to USD3743.0 mil or 43.9% of the GDP. *The foreign trade balance arrived at a positive net balance of USD161.3 mil or 1.9% share of the GDP versus the last year's deficit rate.* Hence, the demand of non-residents for domestic products exceeded the demand of residents for foreign goods whereby creating an additional "cost effect" that supported promotion of the economic growth.

The substantial increase in imports and exports as a percentage of the GDP against the levels of the preceding years also indicates the country's more comprehensive integration into the global economic framework and increased openness and transparency.

CIS countries account for 24.6% of the foreign trade transactions and other foreign states for 75.4%.

countries accounted for 69.1% of all import and export transactions of the Republic of Azerbaijan.

It should be noted that *the structure of exports* continued to diversify in 2004. The non-oil sector increased its share of exports by 3% during the year. Thus, chemical product, non-ferrous and ferrous metal and cotton exports, which represent the country's strategic export products, have significantly increased throughout the year, therefore totaling to USD144.3 mil, USD97.1 mil and USD35.6 mil accordingly. Large foreign investments were drawn to these economic sectors in recent years with some large export-oriented enterprises put under management contracts administered by foreign companies. Furthermore, these companies are actively involved in forming up the export policy for ginned cotton by ginneries as ginned cotton represents a strategic item within the country's overall exports structure. This is the factor that caused the cotton price to go up by a measure of 2.4 times in 2004 versus the year 2001 rate. It should also be noted that the amount of cotton exported during these years also increased by 15.9 thousand tons.

Yet, oil products still dominate and account for 82.7% within total exports. USD3096.5 mil worth of oil products were exported to foreign countries over the reported period where the share of crude oil con-

məhsulları ixrac olunmuşdur ki, bunun da 2393.1 mln. \$ xam neft təşkil etmişdir. İxrac olunmuş xam neftin 1779.2 mln. \$ Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) tərəfindən hasil olunmuş gəlir nefti təşkil edir. Bunun isə 1459.1 mln. \$ "Əsrin müqaviləsi" ilə bağlı xarici ölkələrin iri neft şirkətlərinin, 320.1 mln. \$ isə Azərbaycanın paylarına düşən gəlir neftidir. Ölkədən ixrac olunmuş ümumi xam neftin 613.9 mln. \$ isə ARDNŞ-nin və ölkənin digər müəssisələrinin payına düşmüşdür. Bu isə keçən ilin müvafiq göstəricisindən 102.1 mln. \$ çoxdur.

1726.7 mln. \$ məbləğində olmuşdur. Bu artım beynəlxalq neft kontraktları çərçivəsində ölkəyə cəlb olunmuş investisiyaların artımı ilə əlaqədar olmuşdur. Bundan başqa 2004-cü il ərzində ölkəyə 252.6 mln. ABŞ dollarlıq təbii qaz və ümumi məbləği 633.0 mln. ABŞ dollara bərabər olan istehsal təyinatlı kimya, qara və əlvan metal məhsulları da gətirilmişdir.

Bütövlükdə, keçən illə müqayisədə xarici ticarət dövriyyəsinin ümumi həcmi 1977 mln. \$, o cümlədən ixrac 1118 mln. \$, idxal isə 859 mln. \$ məbləğində artmışdır. Hesablamalar göstərir ki, malların ixracı

Xarici ticarətin sektorlar üzrə bölgüsü, %-lə

	2001	2002	2003	2004
Ixrac - cəmi	100	100	100	100
Neft-qaz sektoru	90.1	88.8	85.7	82.7
Digər sektorlar	9.9	11.2	14.3	17.3
İdxal - cəmi	100	100	100	100
Neft-qaz sektoru	32.0	38.3	54.1	56.5
Digər sektorlar	68.0	61.7	45.9	43.5

Fiziki şəxslərin məkik *idxalını* (363.5 mln.\$) və humanitar malları (39.0 mln.\$) da nəzərə almaqla 2004-cü il ərzində ölkəmizə 1203.0 mln. ABŞ dollarlıq xalq istehlakı malları gətirilmişdir. Bunun da 44.7%-i, yəni 537.7 mln. ABŞ dollarlığı ərzaq məhsullarının payına düşür. İdxalın strukturunda investisiya yönümlü maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 48.2%-ə çatmış və keçən illə müqayisədə 44.1% artaraq

üzrə ümumi artımın 82.7%-i qiymət faktoru ilə bağlı olduğu halda, malların idxalı üzrə bu faktorun xüsusi çəkisi cəmi 40.6% təşkil etmişdir. Bunun isə əsas səbəbi ixrac mallarının orta qiymətinin idxal mallarının qiymətindən 7 faiz bəndi çox olmasıdır. Belə ki, 2004-cü il ərzində ölkədən ixrac olunan malların orta qiyməti 30% artdığı halda, idxal mallarının orta qiyməti cəmi 23% artmışdır.

İdxal-ixrac mallarının 2004-cü ildə 2003-cü ilə nisbətən dəyişməsi

Mln. \$

	Cəmi (artım "+", azalma "-")	o cümlədən faktorlar üzrə dəyişmə	
		Fiziki həcm	Qiymət
Malların ixracı	1118	193	925
Malların idxalı	859	510	349
Xarici ticarət dövriyyəsi	1977	703	1274
Ticarət balansının saldosu	259	-317	576

stitutes USD2393.1 mil. Profit oil produced by the Azerbaijan International Operating Company (AIOC) accounts for USD1779.2 mil worth of the total crude oil exports, where, in turn, large foreign oil companies claim USD1459.1 mil worth of profit oil and Azerbaijan USD320.1 mil worth of profit oil produced under the "Contract of the Century". SOCAR and other domestic entities account for a share of USD613.9 mil within the total crude oil exports. It exceeds the last year's corresponding rate by USD102.1 mil.

USD1726.7 mil in cash terms. This increase was ensued from the growth of investments made in the country under international oil contracts. In addition, the country also imported USD252.6 mil worth of natural gas and a total of USD633.0 mil worth of chemical, ferrous and non-ferrous metal input products in 2004.

Overall, the foreign trade turnover increased by a total of USD1977 mil as opposed to the last year, where exports rose by USD1118 mil and imports by USD859 mil. Estimations suggest that while the

Breakdown of Foreign Trade by Sectors, %

	2001	2002	2003	2004
Total exports	100	100	100	100
Oil and gas sector	90.1	88.8	85.7	82.7
Other sectors	9.9	11.2	14.3	17.3
Total imports	100	100	100	100
Oil and gas sector	32.0	38.3	54.1	56.5
Other sectors	68.0	61.7	45.9	43.5

Azerbaijan imported a total of USD1203.0 mil worth of consumer goods during 2004, including shuttle trade imports (USD363.5 mil) and humanitarian aid supplies (USD39.0 mil), where food products account for 44.7% or USD537.7 mil. The share of investment-related hardware and equipment and goods reached 48.2% within the total imports, having increased by 44.1% against the last year's rate to

price factor is responsible for 82.7% of the overall growth in commodity exports, it only covers 40.6% in terms of commodity imports. This is principally due to average price of export products exceeding imported product price by 7 percentage points. Hence, while the average price of exported goods rose by 30%, the average price increase for imported goods was as low as 23%.

2004 vs. 2003 Changes in Product Imports and Exports

USD mil

	Total (increase "+", decrease "-")	including factor-caused changes	
		Physical amount	Price
Product exports	1118	193	925
Product imports	859	510	349
Foreign trade turnover	1977	703	1274
Net foreign trade balance	259	-317	576

Xidmətlər balansı. 2004-cü il ərzində xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuşdur və həmin xidmətlərin ümumi həcmi 3222.4 mln. \$ təşkil etmişdir. Bunun da 2730.4 mln. \$ qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın hüquqi və fiziki şəxslərinə, 492.0 mln. \$ isə Azərbaycanın xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərdiyi xidmətlərdir. Beləliklə, xidmətlər balansının saldosu mənfi 2238.4 mln. \$ təşkil etmişdir ki, bu da ÜDM-in 26.3%-nə bərabər olmuşdur.

Xidmətlər balansı kəsirinin belə yüksək olmasının əsas səbəblərindən biri beynəlxalq neft kontraktları çərçivəsində ölkənin neft-qaz sektorunun fəaliyyəti ilə bağlıdır. Belə ki, bu sektorda hesabat dövrü ərzində görülmüş işlərin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar istifadə olunmuş 4.3 mlrd. \$ məbləğində xarici kapitalın 1.9 mlrd. \$ tikinti-quraşdırma və digər işgüzar xidmətlərlə bağlı xərclərə görə xarici dövlətlərin rezidentlərinə ödənilməsidir. Bu isə öz növbəsində xidmətlər balansının kəsirinin 85.3%-ni təşkil edir.

Tədiyyə balansında öz əksini tapmış qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 15.4%-i nəqliyyat üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 495.0 mln. \$-a bərabər olan nəqliyyat xidmətlərinin 58.5%-i Azərbaycan rezidentlərinin xarici dövlətlərin nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır. Öz növbəsində Azərbaycanın digər ölkələrə göstərdiyi nəqliyyat xidmətlərinin ümumi dəyəri 205.7 mln. \$-a bərabər olmuşdur. Bu vəsaitin xeyli hissəsi TRASEKA layihəsi çərçivəsində respublika ərazisi vasitəsilə Orta Asiya ölkələri ilə Avropa ölkələri arasında tranzit yükdaşımalarının intensivləşməsi nəticəsində əldə edilmişdir.

Hesabat dövründə xaricilərə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 65.9 mln. \$-a bərabər olmuşdur ki, bunun da 17.1%-i (11.3 mln. \$) qeyri-rezidentlərin Azərbaycana işgüzar səfərləri ilə bağlıdır. Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 128.7 mln. \$ məbləğində olmuşdur.

Gəlirlər. Gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 806.4 mln. \$ səviyyəsində qiymətləndirilmişdir. Bunun da 93.4%-ni (753.5 mln. \$) Azərbaycandan ödənişlər təşkil edir. Bunun isə əsas hissəsini (521.0 mln. \$) beynəlxalq neft kontraktları ilə bağlı Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin xarici payçı investorlarının gəlirlərinin repatriasiyası (xam neft şəklində) və qeyri-rezidentlərə ödənilmiş əmək haqları (98.0 mln. \$) təşkil edir.

Gəlirlərlə bağlı ölkəyə daxil olmuş vəsait 52.9 mln.

\$ bərabər olmuş və bunun da 23.2 mln. \$ Dövlət Neft Fondunun vəsaitlərinin, 14.7 mln. \$ Milli Bankın sərəncamında olan xarici valyuta ehtiyatlarının və 2.7 mln. \$ isə 2-ci pillə banklarının xarici aktivlərinin idarə edilməsindən əldə edilən gəlirlərdir.

Cari transfertlər. cari transfertlər üzrə xarici ölkələrdən alınan humanitar mallarının, texniki və digər yardımların ümumi dəyəri 63.3 mln. \$ səviyyəsində qiymətləndirilmişdir.

Yardımların ümumi dəyərinin əsas hissəsini humanitar idxal malları təşkil edir. Belə ki, 2004-cü il ərzində ölkəyə gətirilmiş humanitar idxal mallarının ümumi həcmi 39.0 mln. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bütövlükdə cari transfertlər üzrə əməliyyatlar 188.5 mln. ABŞ dollarlıq (ÜDM-in 2.2%-i) müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.

1.2.2. Kapital və maliyyə hərəkəti

Kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabı üzrə vəziyyət göstərir ki, 2004-cü ildə ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuş xarici kapitalın həcmi ötən ilə nisbətən 1.4 dəfə artmışdır.

İl ərzində ölkədə istifadəsi nəzərdə tutulan xarici kapital axını keçən illə müqayisədə 35%-dən çox artaraq 4575.5 mln. \$ məbləğində olmuşdur. Belə artımın əsas amili Xəzərin Azərbaycan sektorunda beynəlxalq neft-qaz layihələri üzrə işlərin intensivləşməsi ilə bağlı birbaşa investisiyaların 1.4 dəfə artması və Bakı-Tiflis-Ceyhan Boru Kəməri Şirkətinin Azərbaycan ərazisində Əsas neft ixracı kəmərinin tikintisi ilə əlaqədar görülməli işlərin maliyyələşdirilməsi üçün 195.0 mln. \$ məbləğində ssudanın alınmasıdır.

Birbaşa investisiyalar. Müsbət haldır ki, iqtisadi artımın stimullaşdırılması baxımından ən effektiv formada - birbaşa investisiyalar formasında daxilolmalar keçən ilə nisbətən 39%-ə qədər artaraq 4192.3 mln. \$ bərabər olmuşdur. Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, birbaşa investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 97.5% təşkil etmişdir ki, bu da iri neft-qaz layihələri, Bakı-Tiflis-Ceyhan Boru Kəməri Şirkətinin (Əsas neft ixracı kəmərinin) və cənub Qafqaz Kəməri Şirkətinin (Bakı-Tiflis-Ərzurum qaz kəmərinin) tikintisi layihəsi və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin Azəri-Çıraq-Günəşli yatağının 1 sayılı fazasında işlərin intensivləşməsi ilə əlaqədar səhmdar kapital şəklində daxil olmuş sərmayələrlə bağlıdır. Hesabat dövrü ərzində bir çox xarici sərmayəli müəssisələr,

Balance of services. Reciprocal services played a key role in economic relations between Azerbaijan and foreign states in 2004, totaling to USD3222.4 mil, where services supplied by non-residents to legal entities and individuals in Azerbaijan amount up to USD2730.4 mil and services provided by Azerbaijan to residents of foreign states total to USD492.0 mil. Hence, the net balance of services amounted to a negative figure of USD2238.4 mil, equal to 26.3% of the GDP.

Operations of the country's oil and gas industry under the international oil contracts evidently represent key factors behind such a drastically high gap in the balance of services. Thus, out of a total of USD4.3 billion of foreign capital used for financing a range of works in this sector during the reported period, USD1.9 billion was disbursed to residents of foreign countries to cover costs incurred in line with construction and installation and other business services. The aforementioned amount constitutes 85.3% of the gap.

Transport-related operations account for 15.4% of the reciprocal services turnover covered in the balance of payments. 58.5% of the USD495.0 mil worth of transport services relate to the uses of transport systems of foreign states by Azerbaijani residents. In turn, Azerbaijan provided USD205.7 mil worth of transport services to other countries. A large portion of this amount was gained through intensified transit cargo carriage between Central Asian and European countries via Azerbaijan under the TRACECA project.

USD65.9 mil worth of tourism-related services were provided to expatriates during the reported period, where business trips of non-residents to Azerbaijan account for 17.1% (USD11.3 mil). On the other hand, foreign countries provided Azerbaijani residents with USD128.7 mil worth of tourism and travel-related services.

Revenues. The overall turnover of incoming and outgoing revenue charges was estimated at USD806.4 mil, where outgoing payments from Azerbaijan constitute 93.4% (USD753.5 mil). This amount is largely made up of revenue repatriation by foreign investors (as crude oil) and remuneration to non-residents (USD98.0 mil) employed by the Azerbaijan International Operating Company under the international oil contracts.

The country's revenue-related inflows totaled to USD52.9 mil, where USD23.2 mil are the proceeds

from managing the State Oil Fund's assets, USD14.7 mil from administering the National Bank-held foreign exchange reserves and USD2.7 mil is the income from managing the foreign asset holdings of 2nd tier banks.

Current transfers. The total value of humanitarian aid products, technical and other assistance received from foreign countries under current transfers was estimated at USD63.3 mil.

Humanitarian aid imports account for the largest share within the total value of the aid provided. Hence, humanitarian goods imported during 2004 were put at USD39.0 mil. Overall, current transfer transactions arrived at a positive net balance of USD188.5 mil (2.2% of the GDP).

1.2.2. Capital and finance account

The status of the capital and finance account indicates that the amount of foreign capital used in the national economy in 2004 increased by 1.4 times as opposed to the previous year.

The foreign capital flow designated for use during the year increased by 35% as opposed to the last year thus totaling to USD4575.5 mil. The principal factors behind such an increase are the 1.4 times upturn in direct investments related to intensified works under international oil and gas projects in Azerbaijan's sector of the Caspian sea, and a USD195.0 mil advance borrowed to finance works associated with the construction of the Main Oil Export Pipeline in Azerbaijan by the Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline Company.

Direct investments. It should be noted as a positive accomplishment that revenues in the most efficient form in terms of providing an incentive for economic growth, that is direct investments, totaled to USD4192.3 mil having increased by 39% as compared to the last year. It should also be noted that the oil and gas sector accounted for 97.5% of the total direct investments due to equity investments made in connection with large oil and gas projects, Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline Company's (Main Oil Export Pipeline) and South Caucasus Pipeline Company's (Baku-Tbilisi-Erzurum gas pipeline) construction projects and the Azerbaijan International Operating Company's intensified Phase 1 works on the Azeri-Chirag-Guneshly field. A number of foreign-investment enterprises, banks and firms made large and multiple foreign investments

Xarici kapital axınının strukturu

	2003-cü il		2004-cü il		2004-cü il 2003-ci ilə nisbətən, %- lə
	Mln.\$-la	Xüsusiçəkisi %-lə	Mln.\$-la	Xüsusiçəkisi %-lə	
Birbaşa investisiyalar	3017.8	89.5	4192.3	91.6	138.9
- neft-qaz sektoru	2972.4	88.2	4088.1	89.3	137.5
- digər sektorlar	45.4	1.3	104.2	2.3	229.5
Kreditlər və digər investisiyalar	294.6	8.8	361.6	7.9	122.7
- dövlət təminatlı kreditlər	214.5	6.4	74.9	1.6	34.9
- digər kreditlər və investisiyalar	80.1	2.4	286.7	6.3	357.9
- BTC layihəsi	-	-	195.0	4.3	-
- digərləri	80.1	2.4	91.7	2.0	114.5
Neft bonusu	58.6	1.7	21.6	0.5	36.9
CƏMİ	3371.0	100.0	4575.5	100.0	135.7

banklar və firmalar iqtisadiyyatımızın müxtəlif sahələrinə xeyli xarici kapital yönəltmişlər. Keçən illə müqayisədə belə sərmayələrin ümumi həcmi 2.3 dəfə artaraq 104.2 mln. \$ məbləğində olmuşdur.

Digər investisiyalar. Hesabat dövründə iqtisadiyyatımıza yönəldilmiş xarici sərmayələrin ümumi həcmnin 7.9%-ni digər investisiyalar: birbaşa dövlət və dövlət təminatlı kreditlər, özəl sektora cəlb olunan kredit və ssudalar, depozitlər və s. kapital axınları təşkil edir. İl ərzində bu investisiyaların ümumi məbləği 361.6 mln. \$ bərabər olmuşdur.

Ölkənin beynəlxalq investisiya mövqeyi. 2004-cü il ərzində kapitalın və maliyyə-yənin hərəkəti hesabı üzrə aparılmış əməliyyatlar ölkənin *beynəlxalq investisiyalar balansının* aktivlər və öhdəliklər bölmələrinin müvafiq olaraq 1.8 mlrd. və 4.7 mlrd.\$ məbləğində artmasını şərtləndirmişdir. Nəticədə hesabat dövrü ərzində xalis beynəlxalq investisiya mövqeyinin əməliyyatlar üzrə dəyişməsi 2.9 mlrd. \$ məbləğində mənfi saldoya bərabər olmuşdur.

Beləliklə, beynəlxalq investisiya mövqeyinin 2004-cü ilin 01 yanvar tarixinə 7.2 mlrd. \$ məbləğində olan qalığının mənfi saldosu məzənnə fərqi və digər dəyişmələr də nəzərə alınmaqla 2.1 mlrd. \$ məbləğində artaraq 01 yanvar 2005-ci il tarixinə mənfi 9.3 mlrd. \$ bərabər olmuşdur. Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, investisiya mövqeyinin belə yüksək mənfi saldo ilə

nəticələnməsi *pozitiv hal olaraq ölkə rəhbərliyinin* son on ildə apardığı uğurlu iqtisadi siyasətlə əlaqədar xarici kapitalın ölkəyə sürətli axını ilə bağlıdır. Belə ki, bu illər ərzində iqtisadi artımın stimullaşdırılması baxımından ən effektiv forma olan - birbaşa investisiyalar şəklində Azərbaycan iqtisadiyyatına cəlb olunmuş vəsaitlərlə bağlı *özəl sektora* daxil olan müəssisələrin birbaşa xarici investorlar qarşısındakı öhdəliklərin qalığı 11.5 mlrd. \$ bərabər olmuşdur. Bu öhdəliklərin isə 86.2%-i, yəni 9.9 mlrd. \$ beynəlxalq neft kontraktları çərçivəsində həyata keçirilən layihələrlə bağlı "Neft-qaz sektoru"nun payına düşən öhdəliklərdir.

Pozitiv hal olaraq onu da qeyd etmək lazımdır ki, ölkənin *bank sektorunun* xalis beynəlxalq investisiya mövqeyinin 2004-cü il 01 yanvar tarixinə 434 mln. \$ məbləğində olan qalığının müsbət saldosu il ərzində 306 mln. \$ artaraq 2005-ci ilin 01 yanvar tarixinə müsbət 740 mln. \$ bərabər olmuşdur. Bu isə öz növbəsində ölkənin beynəlxalq investisiya mövqeyi üzrə yaranmış mənfi saldonun müəyyən qədər azalmasına təsir göstərmişdir.

Ölkənin xalis beynəlxalq investisiya mövqeyinin mənfi saldosunun 2.8 mlrd. \$ digər investisiyalar kateqoriyasına daxil olan depozitlər, kreditlər, debitor borcları və digər öhdəliklərdir. Bunun da 56.2%-i, yəni 1.6 mlrd. \$ birbaşa dövlət və dövlət təminatına əsasən ölkəyə cəlb olunmuş kreditlərlə

Foreign capital flow matrix

	2003		2004		2004 vs. 2003, %
	USD mil	Percentage	USD mil	Percentage	
Direct investments	3017.8	89.5	4192.3	91.6	138.9
- oil and gas sector	2972.4	88.2	4088.1	89.3	137.5
- other sectors	45.4	1.3	104.2	2.3	229.5
Loans and other investments	294.6	8.8	361.6	7.9	122.7
- sovereign-guaranteed loans	214.5	6.4	74.9	1.6	34.9
- other loans and investments	80.1	2.4	286.7	6.3	357.9
- BTC project	-	-	195.0	4.3	-
- other	80.1	2.4	91.7	2.0	114.5
Oil bonus	58.6	1.7	21.6	0.5	36.9
TOTAL	3371.0	100.0	4575.5	100.0	135.7

across different sectors of economy during the reported period. The total amount of such investments made USD104.2 mil having increased by 2.3 times as compared to the last year.

Other investments. Other investments accounted for 7.9% of the total foreign investments placed in the national economy during the reported period such as direct government and sovereign-guaranteed loans, loans and advances, deposits and other capital flows to the private sector. Such investments totaled to USD361.6 mil during the year.

The country's international investment position. Capital and finance account operations carried out in 2004 caused the asset and liability components of the country's *balance of international investments* to grow by USD1.8 billion and USD4.7 billion correspondingly. As a result, the operation-caused change in the net international investment position equaled to a negative net balance of USD2.9 billion in the reported period.

Thus, the negative net balance of the international investment position of USD7.2 billion as of January 1, 2004 equaled to a negative USD9.3 billion by January 1, 2005 having increased by USD2.1 billion, given exchange rate fluctuations and other changes. Yet, it should be noted that such a high negative net balance of the investment position represents a pos-

itive accomplishment of the efforts of the country's management taken throughout the last year along the lines of an effective economic policy to secure a rapid influx of foreign capital. Hence, the liabilities of *private sector entities* to direct foreign investors associated with funds drawn to Azerbaijan's economy in the most effective form in terms of stimulating economic growth, that is direct investments, totaled to USD11.5 billion. The "Oil and Gas Sector" accounts for 86.2% or USD9.9 billion of these liabilities, in connection with the projects implemented under the international oil contracts.

It should also be mentioned as a positive achievement that the positive net balance of the national *banking sector's* international investment position of USD434 mil as of January 1, 2004 equaled to USD740 mil by January 1, 2005 having increased by USD306 mil over the course of the year. This accomplishment served the purpose of slightly reducing the negative net balance of the country's international investment position.

Deposits, loans, receivables and other liabilities classified as other investments make up USD2.8 billion of the negative net balance of the country's net international investment position. The sovereign debt accrued as a result of direct government and sovereign-guaranteed loans accounts for 56.2% or

əlaqədar yaranmış dövlət borcunun payına düşür. Bu öhdəliklərin isə ÜDM-də xüsusi çəkisi cəmi 18.6%-ə bərabər olaraq ölkənin strateji valyuta ehtiyatlarından 460 mln. \$ azdır.

olan rəsmi valyuta ehtiyatlarından ibarətdir ki, bu da neft-qaz sektoru istisna olmaqla malların və xidmətlərin 3.8 aylıq idxalı maliyyələşdirməyə imkan verir. Bu da dünya təcrübəsində qəbul

Xarici borcun əsas makroiqtisadi parametrləri

		2003	2004
1	Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM)	7276	8522
2	Malların və xidmətlərin ixracının (MXİ) həcmi	3057	4235
3	Əsas borc üzrə ödəmələr nəzərə alınmaqla istifadə olunmuş xarici borc	1575	1588
3.1	ÜDM-də xüsusi çəkisi, %-lə	21.6	18.6
3.2	Beynəlxalq normalara görə xarici borcun ÜDM-də maksimum xüsusi çəkisi, %-lə	40	40
4	Xarici borcun MXİ-na nisbəti, %-lə	51.5	37.5
4.1	Beynəlxalq normalara görə xarici borcun ÜDM-də maksimum nisbəti, %-lə	200	200
5	Dövlət büdcəsindən xarici borca xidmət xərcləri	13.2	14.0
5.1	Xarici borca xidmət xərclərinin MXİ-na nisbəti, %-lə	0.4	0.3
5.2	Beynəlxalq normalara görə xarici borca xidmət xərclərinin MXİ-də maksimum xüsusi çəkisi, %-lə	25	25
5.3	Xarici borca xidmət xərclərinin büdcə xərclərində xüsusi çəkisi, %-lə	1.1	0.9
6	Strateji Valyuta Ehtiyatları (SVE)	1618	2048
7	SVE-nin xarici borca nisbəti, %-lə	102.7	129.0
8	Xarici borca xidmət xərclərinin SVE-ə nisbəti, %-ə	0.8	0.7

1.2.3. Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi

Azərbaycan iqtisadiyyatına yönəldilmiş xarici sərmayələrin və ölkənin ixrac potensialının durmadan artması və aparılan uğurlu iqtisadi siyasət ölkənin xarici borcu üzrə olan ödənişlərə tələbatı və idxal olunmuş əmtəə və xidmətlərin dəyərini tam maliyyələşdirməklə yanaşı, ölkənin strateji xarici valyuta ehtiyatlarının da artmasını təmin etmişdir.

Dövlət Neft Fondunun aktivləri də nəzərə alınmaqla hesabat dövrü ərzində ölkənin strateji valyuta ehtiyatları 26.6% artmış və 2005-ci il 01 yanvar tarixinə 2047.8 mln. \$ həcmində olmuşdur. Bunun da 876.9 mln. \$ Milli Bankın sərəncamında

olunmuş beynəlxalq kifayətlilik meyarından da yüksəkdir.

Beləliklə, Dövlət Neft Fondunun aktivlərinin artması vacib sterilizasiya faktoru olaraq makroiqtisadi sabitliyin qorunmasında mühüm rol oynamışdır. Milli Bankın xarici aktivlərinin artması isə iqtisadiyyatın pulla təminatının yaxşılaşmasına və milli valyutanın məzənnəsinin davamlı sabitliyinin qorunmasına əlverişli şərait yaratmışdır.

Bütövlükdə, 2004-cü ildə tədiyyə balansının parametrləri xarici sektorda dayanıqlı tarazlığın mövcud olmasına və bunun da ölkə daxilindəki inkişaf proseslərinin dəstəklənməsində mühüm makroiqtisadi faktor olmasına dəlalət edir.

USD1.6 billion of the above stated amount. These liabilities make only 18.6% of the GDP and USD460 mil below the level of the country's strategic foreign exchange reserves.

exchange reserves amount to USD876.9 mil of the total reserves, which is sufficient to cover 3.8 months worth of goods and services imports excluding the oil and gas sector. This exceeds the

Basic Macroeconomic Specifications of Foreign Debt

		2003	2004
1	Gross Domestic Product (GDP)	7276	8522
2	Total goods and services exports (GSE)	3057	4235
3	Foreign debt disbursed including payments against principal amount	1575	1588
3.1	As percentage of the GDP	21.6	18.6
3.2	Maximum percentage of foreign debt within the GDP based on international standards	40	40
4	Foreign debt to GSE ratio, %	51.5	37.5
4.1	Maximum ratio of foreign debt to the GDP based on international standards, %	200	200
5	Foreign debt service expenses funded from the state budget	13.2	14.0
5.1	Ratio of foreign debt service expenses to GSE, %	0.4	0.3
5.2	Maximum percentage of foreign debt service expenses within GSE based on international standards	25	25
5.3	Foreign debt service expenses as percentage of total budget expenditures	1.1	0.9
6	Strategic foreign exchange reserves (SFER)	1618	2048
7	Ratio of SFER to foreign debt, %	102.7	129.0
8	Ratio of foreign debt service to SFER, %	0.8	0.7

1.2.3. Modification of the country's asset reserves

Continuous growth of foreign investments made in Azerbaijan's economy and of the country's export potential coupled with the successful economic policy managed both to fully cover the service payment needs related to the country's foreign debt and the costs associated with imported goods and services, and to increase the country's strategic foreign exchange reserves.

The country's strategic foreign exchange reserves, including the State Oil Fund's assets, went up by 26.6% during the reported period hence totaling to USD2047.8 mil as of January 1, 2005. The National Bank-held official foreign

generally accepted international sufficiency requirement.

Hence, the growth of the State Oil Fund's assets played an important role in securing the macroeconomic stability as a significant sterilization factor. An increase in the National Bank's foreign assets allowed for improving the supply of money in the economy and retaining the sustainable stability of the national currency's exchange rate.

In general, the characteristics of the balance of payments in 2004 ensure a sustainable balance in the foreign sector, which turns into a crucial macroeconomic factor for providing a meaningful support to the ongoing development processes in the country.

1.3 Dünya iqtisadiyyatı

Aparıcı ölkələrdə makroiqtisadi vəziyyət. 2004-cü ildə dünya iqtisadiyyatında inkişaf meylləri davam etmişdir. Belə ki, İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (İİƏT) rəsmi saytında açıqlanan məlumatlara görə İİƏT ölkələrində iqtisadi artım tempi orta hesabla 3.6% təşkil etmişdir.

Qlobal dirçəlişin əsas lokomotivi olan **ABŞ**-də iqtisadi artım kifayət qədər davamlı xarakter almışdır. Ümumilikdə, ABŞ-ın ÜDM-nin illik hesabla artımı 4.4% təşkil etmişdir. İl ərzində ayrı-ayrı göstəricilər müxtəlif istiqamətlərdə dəyişsə də iqtisadiyyatda əsasən pozitiv meyllər müşahidə olunmuşdur. Dekabr ayında istehlakçı etimadı indeksi ilin əvvəlindəkinə (96.4) nəzərən yüksək olmuş və 102.3 təşkil etmişdir. İşsizlik səviyyəsi 2003-cü ildəki 6%-dən 2004-cü ildə 5.5%-ə enmişdir. İstehlak qiymətləri indeksi isə 2003-cü ildəki 2.2%-ə qarşı hesabat ilində 2.7%-ə yüksəlmişdir.

FES-nin açıq bazar üzrə Komitəsi uçot dərəcəsinə il ərzində 5 dəfə dəyişərək 1%-dən 2.25%-ə qaldırmışdır. Qeyd edək ki, bazar iştirakçıları uçot dərəcəsinin bundan sonra da artırılacağını proqnozlaşdırırlar.

Hesabat dövründə *avrozonada* da iqtisadi canlanma prosesləri müşahidə edilmişdir. İqtisadi artım tempi avrozonada 2004-cü ildə 2% olmuşdur. Burada iqtisadi artım əsasən ixracın, korporativ investisiyaların və dövlət xərclərinin artması hesabına baş verir. İstehlak xərcləri isə hələ də aşağı olaraq qalır. İqtisadçıların fikrincə istehlak xərclərinin zəif olduğu şəraitdə

iqtisadi artım tempi yüksək olmayacaqdır. Avropada istehlak tələbinin zəif olmasının başlıca səbəblərindən biri avrozonada işsizlik səviyyəsinin yüksək olmasıdır. Belə ki, 2004-cü ildə avrozonada işsizlik səviyyəsi 8.9% olmuşdur ki, bu da İİƏT ölkələri üzrə orta göstəricidən (6.9%) yüksəkdir. İnflyasiya səviyyəsi burada 2.1% təşkil etmişdir. Avropa Mərkəzi Bankı (AMB) 2004-cü ildə uçot dərəcəsinə dəyişməz olaraq 2% səviyyəsində saxlamışdır.

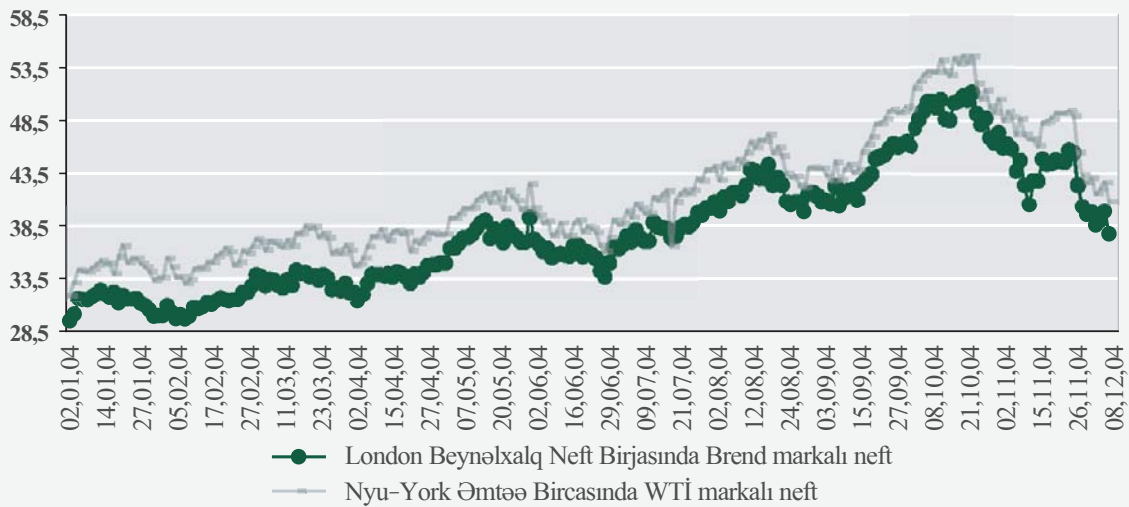
İngiltərədə ÜDM 2004-cü ildə 3.2% artmış, inflyasiya 3%, işsizlik isə 4.6% təşkil etmişdir. İstehsalda işgüzar aktivlik indeksinin son aylarda 50-dən yüksək olması bu ölkədə də iqtisadi yüksəlişin davam etdiyindən xəbər verir. İngiltərə Bankı özünün uçot dərəcəsinə iyun ayında 4.25%-dən 4.5%-ə, avqust ayında isə 4.75%-ə yüksəltdi ki, bu da maliyyə bazarlarında faiz dərəcələrinin yüksəlməsinə ciddi təsir göstərdi. Belə ki, 1 aylıq LİBOR dərəcəsi ilin əvvəlində 1.12% olmuşdursa, 1 yanvar 2005-ci il tarixinə bu rəqəm artıq 2.42% səviyyəsinə yüksəlmişdir.

Yaponiyada deflyasiya proseslərinin getməsinə baxmayaraq burada iqtisadi artım sürətlənmiş və 2004-cü ilin yekunu üzrə 4% təşkil etmişdir. İşsizlik səviyyəsi 2000-ci ildən bəri ən aşağı səviyyəyə, 4.7%-ə düşmüşdür. Hesabat dövrü ərzində Yaponiyanın Mərkəzi Bankı özünün əsas faiz dərəcəsinə dəyişməmiş və 0.01% səviyyəsində saxlamışdır.

Valyuta məzənnələri. Hesabat dövrü ərzində ABŞ dollarının məzənnəsi dünyanın aparıcı valyutalarına nəzərən aşağı düşmüşdür.

Belə ki, ABŞ dollarının məzənnəsi avroya nəzərən 7.8%, İsveçrə frankına nəzərən 8.8% və Yapon yeninə

Dünya bazarında 1 barrel neftin qiymətinin dinamikası (ABŞ dolları ilə)

1.3 Worldwide economy

Macroeconomic conditions in leading countries. The global economy continued to develop its growth trends in 2004. Thus, the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) stated in its official web-page publications the OECD countries to have an economic growth rate of 3.6% on average.

Economic growth in the *USA*, the primary driver of the global revitalization processes, has been quite sustainable. In general, the annualized US GDP growth totaled to 4.4%. While individual indicators and ratios would change over the year in different respects, the economy has generally showed positive trends. The December consumer confidence index has improved against the year-start level (96.4) by having reached 102.3. The year 2003 unemployment rate of 6% went down to 5.5% in 2004. The consumer price index in the reported year reached 2.7% versus the 2.2% level of the year 2003.

The FRS Open Market Commission modified its discount rate 5 times over the course of the year having gradually increased it from 1% to 2.25%. It should be noted that market stakeholders anticipate the discount rate to continue increasing.

Economic revitalization processes affected the *Euro-zone* in the reported year as well. The economic growth rate was 2% in 2004 in the Euro-zone. Key factors which contributed to the economic growth in this area are increased exports, corporate investments and public expenditures. Consumption expenditures remain low. Economists share the opinion

that economic growth rate cannot be high if consumption expenses remain low. High unemployment rates represent the principal cause of the low consumption demand in Europe. Thus, the unemployment rate was 8.9% in Euro-zone in 2004, which exceeds the average OECD country rate (6.9%). Inflation rate was 2.1% in the area. The European Central Bank (ECB) retained its discount rate unchanged at 2% in 2004.

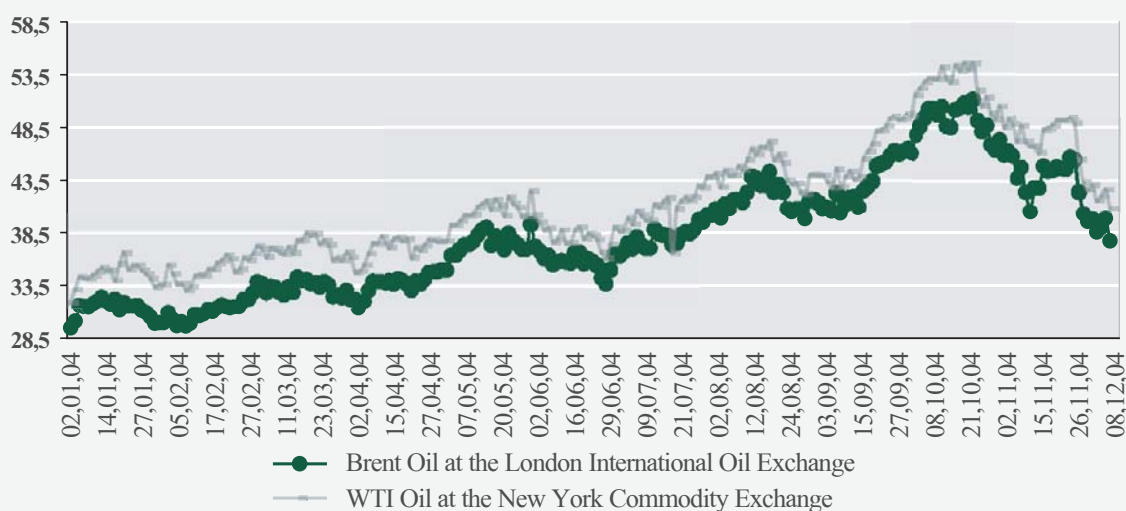
In *England* GDP rose by 3.2%, with inflation rate being 3% and unemployment 4.6% in 2004. The fact that the business activity index has exceeded the rate of 50 in recent months is an evidence of continued economic growth in this country as well. The Bank of England increased its discount rate from 4.25% to 4.5% in June and further to 4.75% in August whereby providing a strong incentive for financial markets to increase their interest rates. Hence, as 1 month LIBOR rate was 1.12% at the year-start, it was as high as 2.42% as January 1, 2005.

Although *Japan* is evidently experiencing deflation processes it still managed to fuel some economic growth up to a 4% total rate in 2004. Unemployment rate was registered at its lowest level since 2000: 4.7%. The Central Bank of Japan maintained its principal discount rate flat at 0.01% during the reported period.

Currency exchange rates. The US Dollar exchange rate devalued against the world's leading currencies.

Thus, the US Dollar exchange rate dropped by 7.8% against Euro; 8.8% against Swiss Frank; 3%

1 Barrel of Oil Price Changes at the Global Market (USD)

nəzərə 3%, İngilis funt sterlinginə nəzərə 7.2%, Rus rubluna nəzərə isə 4.7% aşağı düşmüşdür.

Səhm qiymətlərinin dinamikası. Aparıcı ölkələrin iqtisadiyyatında baş verən proseslər onların fond indekslərində də öz əksini tapmışdır. Hesabat dövrü ərzində dünyada əsas fond indekslərinin səviyyəsində kəskin dəyişikliklər müşahidə olunmamışdır. Belə ki, Nyu York Fond Birjasında hərraca çıxarılan 30 ən iri sənaye şirkətinin orta qiymətini əks etdirən *Dow Jones* indeksi 4%, Tokio Fond Birjasında hərraca çıxarılan 225 ən iri şirkətin səhmlərinin qiymətləri əsasında hesablanmış *Nikkei* indeksi isə 6.1% yüksəlmişdir.

Avropada da fond indekslərinin kəskin tərəddüdləri baş

verməmişdir. Belə ki, Avropanın 100 ən iri şirkətinin səhmlərinin qiymətləri əsasında hesablanmış FTSE eurotop 100 indeksi 5.4%, Almaniya Fond Birjasında hərraca çıxarılan 100 ən iri şirkətin səhmlərinin orta qiyməti-DAX indeksi isə 5.7% yüksəlmişdir.

Neftin qiymətinin dinamikası. 2004-cü ildə dünya bazarında Brent markalı neftin orta qiyməti 37.9 \$ təşkil etmişdir.

Bu da 2003-cü ildə olduğundan (28.5 \$) 33% çox olmuşdur. Dünyanın iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrində iqtisadi aktivliyin yüksəlməsi dünya bazarında neftin qiymətinin yüksəlməsini təmin etmişdir.

against Japanese Yen; 7.2% against British Pound; and 4.7% against Russian Ruble.

Stock price changes. Processes occurring the economies of the world's leading countries have also affected their stock rates. No dramatic changes of the major stock indices were noted during the reported period in the world. Thus, the *Dow Jones index*, a rate designated to reflect the average price of 30 largest industrial enterprises auctioned through the New York Stock Exchange went up by 4%, while the *Nikkei index*, calculated based on the stock prices of 225 largest companies traded at the Tokyo Stock Exchange rose by 6.1%.

Stock rates in Europe did not fluctuate drastically either. Thus, the FTSE Eurotop 100 index calculated based on the stock prices of the top 100 European companies went up by 5.4%, and the DAX index, which represents the average stock price for 100 largest companies traded at the German Stock Exchange rose by 5.7%.

Oil price changes. The average price of Brent oil on world markets was USD37.9 in 2004.

This exceeds the year 2003 level (USD28.5) by 33%. Increased economic activities in the world's economically developed countries have affected the world market oil price changes.

2. PUL SIYASƏTİ

2.1. Pul siyasətinin əsas yekunları

2004-cü ildə Milli Bank sürətli iqtisadi artımın dəstəklənməsinə, makroiqtisadi sabitliyin əsas indikatorlarından biri olan baza inflyasiyanın məqbul səviyyədə saxlanılmasına, qeyri-neft sektorunun yüksək rəqabət qabiliyyətinin təmin edilməsinə, iqtisadiyyatın remonetizasiyasının sürətlənməsinə, pula real tələbatın ödənilməsinə yönəlmiş pul siyasəti yeritmiş və qarşıda qoyulan məqsədlərə nail olmuşdur.

Ölkə iqtisadiyyatının inkişafı üzrə əldə olunmuş nailiyyətlərin 2004-cü il ərzində də davam etməsi və bərqərar olmuş makroiqtisadi sabitliyin dönməz xarakter alması və daha da dərinləşməsi həyata keçirilən iqtisadi siyasətin və onun mühüm tərkib hissəsi olan pul və məzənnə siyasətinin yüksək makroiqtisadi səmərəsini göstərir.

2003-cü ilin sonlarından etibarən ölkə iqtisadiyyatında yeni keyfiyyət meyilləri müşahidə olunmaqdadır. İki rəqəmli artım sürəti qalmaqla məcmu xərclərin bütün kanalları - istehlak, investisiya, dövlət xərcləri, xalis ixrac üzrə yüksək dinamika formalaşmışdır. Bu dinamika həm istehlak, həm də istehsalçı qiymətlərinin artmasına labüd makro-mühit yaratmışdır. Nəticədə iqtisadiyyatda işgüzar fəallığı tam ifadə edən bütün qiymətlərin səviyyəsi - deflyator 2004-cü ildə 6.4% yüksəlmişdir.

İnflyasiya. 2004-cü ilin dekabrında 2003-cü ilin dekabrına nisbətən 10,4% təşkil etmişdir. Hesabat ilində 2003-cü ilə nisbətən istehlak qiymətlərinin orta illik artımı isə 6,7% təşkil etmişdir.

Aparılan təhlillər göstərir ki, istehlak qiymətlərinin yüksəlməsi bir sıra həm daxili, həm də xarici amillərlə şərtlənir.

2004-cü ildə inflyasiyanın **məcmu təklif** amilləri iqtisadiyyatın (10,2%), o cümlədən qeyri-neft sektorunun (13,4%) yüksək artım tempində özünü göstərmişdir. **Məcmu tələb** amilləri isə əhalinin pul gəlirlərinin 20,7%, orta aylıq nominal əmək haqqının 26,2%, büdcə xərclərinin 21%-dən çox, xüsusilə onun sosial komponentinin əhəmiyyətli artımı, neftin yüksək dünya qiyməti, investisiya qoyuluşlarının, o cümlədən xarici kapital axınının daha da fəallaşması ilə əlaqədardır. Lakin,

məcmu tələbin komponentləri daha yüksək tempə artaraq məcmu təklifin artım tempini üstələmiş, nəticədə son illər ərzində inflyasiyanın qeyri-ənənəvi yüksəlişi baş vermişdir. Bütün bunlar pula tələb amillərinin fəallaşmasına səbəb olmuş, nəticədə pul kütləsinin artım tempinin ÜDM-in artım tempini üstələməsi baş vermişdir.

Neft gəlirlərinin inkişaf məqsədləri üçün istifadəsinin genişlənməsi, neft konsorsiumlarının fəaliyyəti ilə iqtisadiyyatında qalan xarici valyutanın (mal və xidmətlərə ödəniş, vergilər, əmək haqqı və s.) artması, xarici ticarət balansında müsbət saldonun yaranması iqtisadiyyatda likvidliyi xeyli artırmış, istehlak bazarında hərəkətin yüksəlməsinə səbəb olmuşdur.

Eyni zamanda bəzi kənd təsərrüfatı məhsulları üzrə istehsalın azalması və yetərli rəqabət şəraitinin olmaması, daxildə istehsal olunan bir sıra məhsulların ixracının artması da daxili tələbin həcminə və qiymətlərə təsir göstərmişdir.

Qeyri-neft sektorunda əmək haqqının əmək məhsuldarlığına nisbətən daha yüksək artım tempinə malik olması isə "məsrəf inflyasiyası" faktoru kimi çıxış etmişdir. 2004-cü ildə enerji daşıyıcılarının qiymətinin liberallaşdırılması da inflyasiya gözləmələrinə təsir etməklə qiymətlərin qalxmasında müəyyən rol oynamışdır.

Beləliklə, 2004-cü ildə məcmu tələbatın bütün kanalları üzrə müşahidə olunmuş ekspansiya ilə əlaqədar makroiqtisadi tarazlıq nöqtələrinin dəyişməsi prosesi əhəmiyyətli qiymət impulslarına malik olmuşdur. Makroiqtisadiyyat yeni tarazlıq nöqtələrinə yaxınlaşdıqca qiymətlərin artım tempinin də yavaşlayacağını ehtimal etmək olar.

İl ərzində inflyasiyaya **xarici amillərin** də təsiri əhəmiyyətli olmuşdur. Neftin dünya qiymətlərinin artması ilə əlaqədar partnyor ölkələrdə istehsal məsrəflərinin yüksəlməsi, avronun məzənnəsinin möhkəmlənməsi nəticəsində idxal olunan məhsulların müəyyən bahalaşması, idxal qiymətləri indeksinin 23% artması bu amillər sırasındadır.

Ekonometrik hesablamalara görə inflyasiyada **qeyri-monetar**, yəni iqtisadi artım və pul siyasətilə izah olunmayan amillərin payı 65,5%, **monetar amillərin** payı isə 34,5% olmuşdur.

2. MONETARY POLICY

2.1. Outcomes of the monetary policy

In 2004 the National Bank pursued a monetary policy designed to support the rapid economic growth, retain the baseline inflation rate on an appropriate level as a major factor of macroeconomic stability, ensure competitiveness of the non-oil sector, accelerate re-monetization of economy and meet the real cash needs, and thereby has managed to accomplish the objectives set forth.

The economic growth accomplishments which continued throughout year 2004 coupled with irreversibly and all the more increasingly sustainable macroeconomic conditions indicate the macroeconomic efficiency of the economic policy framework and its major components such as the monetary and exchange rate policy.

The country's economy has had new qualitative trends since late 2003. All channels of total expenditures such as consumption, investment, public expenditures and net exports have paced rapidly retaining a two-digit growth rate. This pace resulted in a favorable macro-environment for both consumer and producer prices to rise. Consequently, the deflator, a rate of all prices that fully reflect business activity in the economy, increased by 6.4% in 2004.

Inflation. Made 10.4% in December 2004 as opposed to December 2003. The reported year's average annual growth of consumer prices versus the year 2003 rate constituted 6.7%.

Investigations suggest that the consumer price increase was caused by a number of both internal and external factors.

The **aggregate supply** factors of inflation appeared in the form of high economic growth rate (10.2%), including the non-oil sector growth (13.4%) in 2004. At the same time, **aggregate demand** factors are associated with a 20.7% increase in household cash income; 26.2% increase in average monthly nominal salary; over 21% increase in budget expenditures, bulk of which pertains to social components, as well as high world market oil prices and more active investment

transactions and foreign capital inflow. However, components of aggregate demand outgrew the development rate of aggregate supply, which resulted in a recent inflation rate which was untraditionally high. All of the above stated contributed to a more active behavior of cash demand ratios whereby the growth rate of broad money surpassed the GDP growth rate.

Broader uses of oil revenues for development purposes, expanded volumes of foreign exchange remaining in the country's economy in connection with operations of oil consortiums (payments for goods and services, taxes, staff remuneration, etc.) and a positive net balance of foreign trade caused the total liquidity of economy to improve dramatically and the intensity of consumer markets to enhance.

Furthermore, production of individual agricultural crops and products decreased in an environment of inadequate competition while a range of locally produced goods won a broader market for exports, all of which affected both the volume of domestic demand and prices.

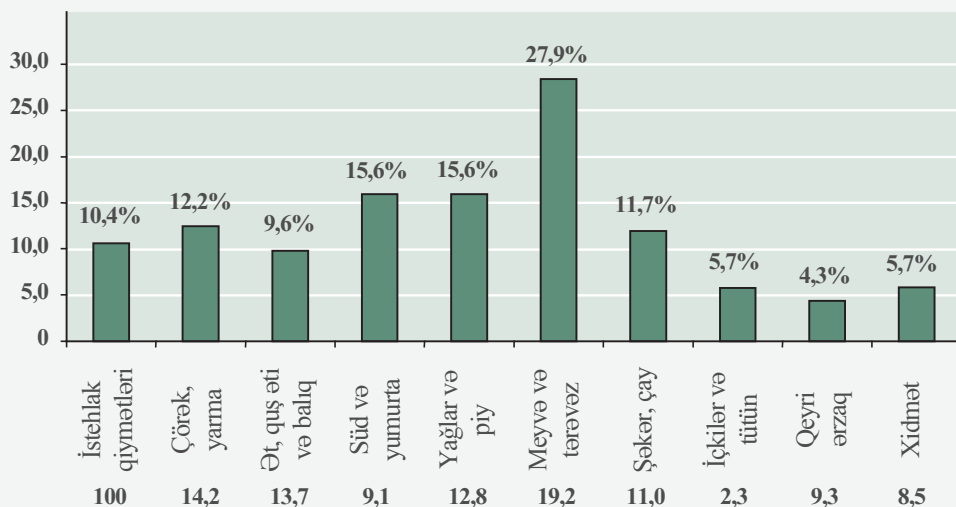
Salary rises in the non-oil sector paced at a relatively higher rate than that of labor productivity in the sector therefore factoring in as "cost inflation". Further price liberalization with respect to energy carriers made a certain contribution to the overall price increase by affecting inflation projections in 2004.

Therefore, the overall expansion of all aggregate demand channels which led to changes in macroeconomic balance points has had significant price implications in 2004. The price growth rate should be expected to slow down as macro-economy moves closer towards new balance points.

External factors have also contributed to inflation during the year such as increased production costs of counterpart countries in line with world oil price rise; price increases for individual imported goods as a result of the Euro exchange rate getting increasingly stronger; and a 23% increase of import price index.

Econometric estimations suggest that **non-monetary factors**, such as those not caused by economic growth and monetary policy, accounted for 65.5% of inflation, while **monetary factors** for the remaining 34.5%.

2004-cü ilin dekabr ayında İQİ-nin illik dəyişimində alt qrupların iştirakı, %-lə

Mənbə: DSK-nın məlumatları və AMB-nin hesablamaları

Hesabat ilində inflyasiya baza inflyasiyadan 3,6% bəndi yüksək olmuşdur. Bu fərqin bir hissəsi (1,6%) noyabr ayında yanacaq məhsullarının inzibati qiymətlərin yüksəldilməsindən, qalan hissəsi isə (2%) qiymətləri əsasən mövsümi amillərlə şərtlənən meyvə və tərəvəzin bahalaşmasından irəli gəlmişdir.

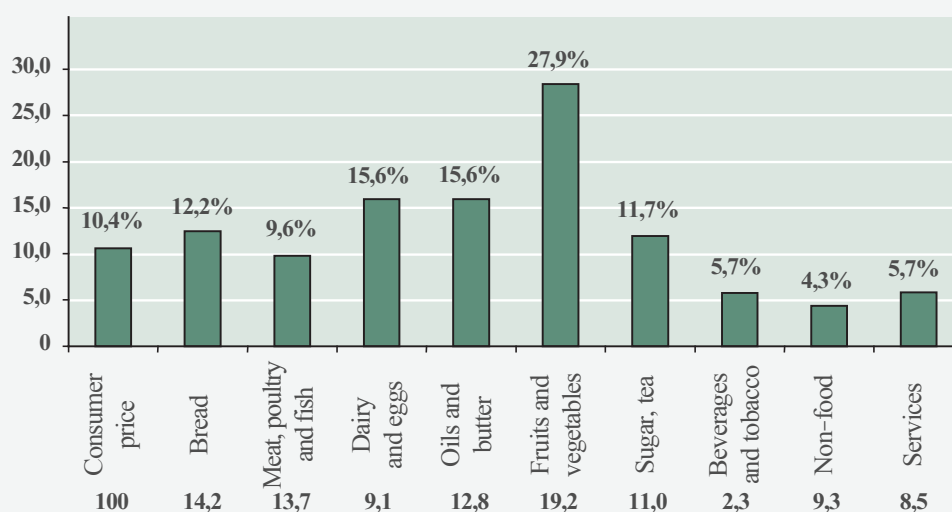
2004-cü il ərzində baza inflyasiya hazırda iqtisadiyyatda uzunmüddətli dövr üçün xarakterik olan inflyasiya amillərinin təsiri nəticəsində əsasən ərzaq məhsullarının bahalaşmasından irəli gəlmişdir.

İQİ, baza İQİ və onun komponentlərinin iştirakı, ötən aya və ötən ilin əvvəlinə nisbətən, %-lə

	Yanvar	Fevral	Mart	Aprel	May	İyun	İyul	Avqust	Sentyabr	Oktyabr	Noyabr	Dekabr
Əvvəlki aya nisbətən, %-lə												
İQİ	2,0	0,1	1,0	0,7	0,1	-1,5	-1,2	-0,2	0,7	4,4	2,3	1,8
Təzimlənən qiymətlər	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	1,6	0,0
Meyvə və tərəvəz	0,9	0,2	0,8	0,4	-0,1	-1,2	-1,1	-0,3	0,3	1,6	0,5	0,9
Baza İQİ	1,1	-0,1	0,2	0,3	0,2	-0,3	-0,1	0,1	0,4	2,7	0,2	0,9
Ötən ilin dekabr aya nisbətən, %-lə												
İQİ	2,0	2,1	3,1	3,8	4,0	2,4	1,2	0,9	1,6	6,1	8,5	10,4
Təzimlənən qiymətlər	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00	-0,02	0,12	1,6	1,6
Meyvə və tərəvəz	0,9	1,1	2,0	2,6	2,5	0,8	-0,4	-0,7	-0,5	1,2	0,9	2,0
Baza İQİ	1,1	1,0	1,1	1,2	1,5	1,6	1,6	1,6	2,1	4,8	6,0	6,8

Mənbə: DSK-nın məlumatları və AMB-nin hesablamaları

Sub-groups of the CPI annual change pattern for December 2004, %

Source: SSC's CPI data and NBA's estimates

The actual inflation rate exceeded the baseline inflation rate by 3.6% points in the reported year. An administrative price increase for individuals fuels in November is responsible for a portion of this gap (1.6%) whereas price increases for fruit and vegetables caused by a pattern of seasonal factors are responsible for the remainder thereof (2%).

The baseline inflation in 2004 was primarily caused by price increases for food products as a result of inflation factors inherent in the economy in the long run.

CPI, baseline CPI and its components vs. previous month and previous year-start, %

	January	February	March	April	May	June	July	August	September	October	November	December
In relation to previous month, %												
CPI	2,0	0,1	1,0	0,7	0,1	-1,5	-1,2	-0,2	0,7	4,4	2,3	1,8
Regulated prices	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	1,6	0,0
Fruit and vegetables	0,9	0,2	0,8	0,4	-0,1	-1,2	-1,1	-0,3	0,3	1,6	0,5	0,9
Baseline CPI	1,1	-0,1	0,2	0,3	0,2	-0,3	-0,1	0,1	0,4	2,7	0,2	0,9
In relation to last year's December, %												
CPI	2,0	2,1	3,1	3,8	4,0	2,4	1,2	0,9	1,6	6,1	8,5	10,4
Regulated prices	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00	-0,02	0,12	1,6	1,6
Fruit and vegetables	0,9	1,1	2,0	2,6	2,5	0,8	-0,4	-0,7	-0,5	1,2	0,9	2,0
Baseline CPI	1,1	1,0	1,1	1,2	1,5	1,6	1,6	1,6	2,1	4,8	6,0	6,8

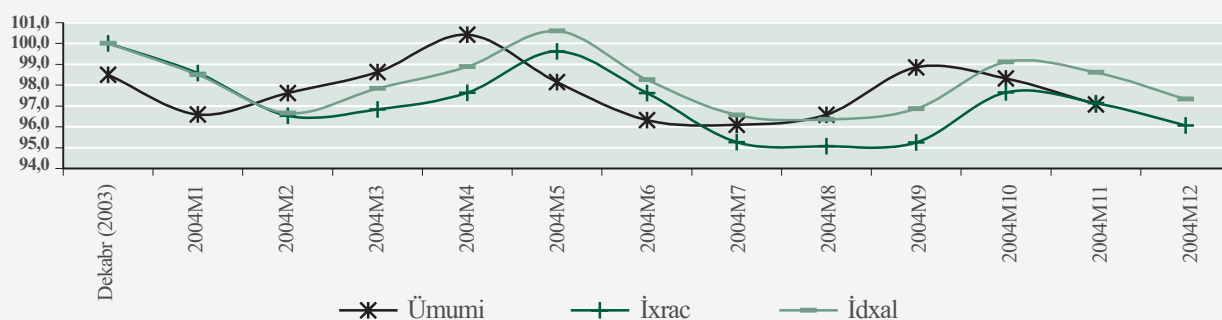
Source: SSC's data and NBA's estimates

2004-cü il üzrə İQİ-nin, eləcə də baza inflyasiyanın ötən aya və ilin əvvəlinə nisbətən dəyişimindən görüldüyü kimi baza inflyasiya daha sabit dinamikaya malikdir və bu dinamika iqtisadiyyatda sabit və davamlı inkişaf meylinin qiymət impulsları effektini daha qabarıq şəkildə əks etdirir.

payı 0.29%, Türkiyənin payı 0.07%. Rusiyanın payı 0.8%, Ukraynanın payı 0.08%, Gürcüstanın payı 0,31%, Qazaxıstanın payı 0.26% azaldıcı olmuşdur.

Qeyri-neft sektoru üzrə real effektiv məzənnə isə 2004-cü ildə ümumi ticarət dövriyyəsi üzrə 2.9%, idxal çəkili 3.9%, ixrac çəkili 2.7% azalmışdır.

Qeyri-neft sektoru üzrə real effektiv məzənnə indeksi (2003 dekabr=100)

Məzənnə. 2004-cü ildə neftin bir barrelinin dünya qiymətinin 50 \$-a çatması və Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertlərin artması şəraitində xarici valyutanın təklifi manatın təklifini xeyli üstələmişdir. Bu şəraitdə Milli Bank son illər iqtisadiyyatın, xüsusi olaraq qeyri-neft sektorunun əhəmiyyətli ehtiyatla beynəlxalq rəqabət qabiliyyətliliyinin təmin olunduğunu nəzərə alaraq inflyasiya ilə mübarizəni gücləndirmək məqsədilə manatın məzənnəsinin möhkəmlənməsinə müqavimətin yumşaldılması siyasətini həyata keçirmişdir. 2004-cü ildə manatın \$-a qarşı rəsmi məzənnəsi üzən-tənzimlənən rejimdə 20 manat, yəni 0,41% güclənərək dövrün sonuna 4903 manat təşkil etmişdir.

Manatın nominal məzənnəsinin dinamikası onun xarici ticarətdə tərəfdaş olan ölkələrin valyutalarına qarşı əlverişli paritetliyini təmin etmişdir. 2004-cü ildə manatın məzənnəsi real olaraq ABŞ və İran istisna olmaqla təhlil olunan bütün ölkələrin valyutalarına nəzərən dəyərdən düşmüşdür.

2004-cü ildə manatın əsas ticarət partnyoru olan ölkələrin valyutalarına nisbətən **nominal effektiv məzənnəsi** ümumi ticarət çəkili 6.5%, ixrac çəkili 7.4%, idxal çəkili isə 5% dəyərdən düşmüşdür. Manatın **real effektiv məzənnəsi** isə təhlil olunan dövrdə ümumi ticarət dövriyyəsi üzrə 1.5%, idxal çəkili 1.9%, ixrac çəkili isə 1.2% azalmışdır.

Aparılmış təhlillər göstərir ki, 2004-cü ildə neft sektoru da daxil olmaqla ümumi ticarət dövriyyəsi üzrə real effektiv məzənnənin dəyişməsində ABŞ-in payı 0.32% və İranın payı 0.01% artırıcı olmuşdur. İngiltərənin payı 0.13 %, Avrozonanın

Tədiyyə balansı üzrə yaranmış saldo, eyni zamanda neft gəlirlərinin fiskal məqsədlər üçün istifadəsinin genişlənməsi şəraitində valyuta bazarında xarici valyutanın fiziki təklifi tələbi dəfələrlə üstələmişdir. Milli Bank valyuta bazarında tarazlığı qorumaq məqsədilə izafi valyuta təklifini neytrallaşdırmaq zərurəti ilə üzləşmişdir.

Nəticədə, hesabat dövrü ərzində Milli Bankın valyuta bazarına **müdaxiləsi** alışyönlü olmuş və 158.7 mln. \$ təşkil etmişdir. Milli Bankın valyuta bazarında alışyönlü iştirakı iqtisadiyyatın pulla təminatı səviyyəsini yaxşılaşdırmış və milli valyutanın məzənnəsinin kəskin revalvasiyasının qarşısının alınmasını və "holland sindromu" təhlükəsinə yol verilməməsinə təmin etmişdir.

Alışyönlü müdaxilələr həm də **valyuta ehtiyatlarının artmasını** şərtləndirmişdir. Milli Bankın sərəncamında olan valyuta ehtiyatlarının həcmi 2004-cü ilin sonuna ilin əvvəli ilə müqayisədə (757,10 mln.\$) 15,82% artaraq **876,86 mln.\$** təşkil etmişdir. 2004-cü il ərzində BVF-nin kreditləri üzrə əsas borcun qaytarılmasına və faiz borclarının ödənilməsinə bilavasitə Milli Bankın ehtiyatlarından **62,6 milyon \$** sərf olunmuşdur. Beləliklə, nisbi artım 182 mln. \$-dan çox olmuşdur.

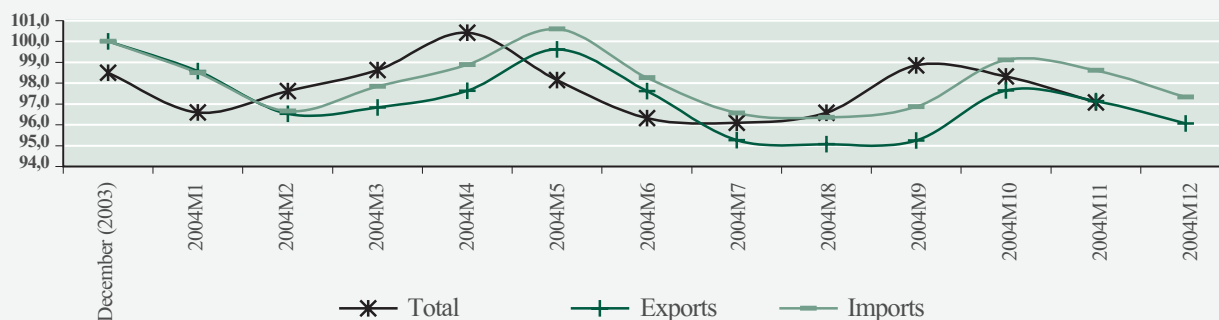
Pul təklifi. İqtisadi artımın sürətlənməsi, genişmiqyaslı sosial proqramların həyata keçirilməsi, neft gəlirlərinin inkişaf məqsədləri üçün istifadəsi pula tələbatı artırmaqdadır. Bununla əlaqədar olaraq 2004-cü ildə də pul təklifinin yüksək artım meylləri davam etmişdir.

As the changes in CPI and baseline inflation in relation to the previous months and year-start indicate, the baseline inflation changed at a steadier pace, which can more accurately reflect the effect of price impulses caused by the stable and sustainable economic development tendency.

0.13%; Euro-zone's to 0.29%; Turkey's to 0.07%; Russia's 0.8%; Ukraine's 0.08%; Georgia's 0.31% and Kazakhstan's 0.26% in respect of decrease.

The real effective exchange rate for the non-oil sector decreased by 2.9% in terms of total trade turnover; 3.9% in terms of imports and 2.7% in terms of exports.

Real effective exchange rate index for the non-oil sector (December 2003=100)

Exchange rate. As the world market oil price reached USD50 per barrel and the Oil Fund's transfers to the state budget increased in 2004, the supply of foreign exchange forestalled the supply of Manat. Given this, the National Bank sought to mitigate the resistance to the strengthening of Manat exchange rate in order to control inflation, considering that the economy, and, in particular, the non-oil sector has managed to enhance dramatically its international competitiveness. The official Manat exchange rate against USD increased by AZM20 in the floating regulation fashion, i.e., 0.41%, thus totaling to AZM4903 by the year-end of 2004.

The changes in the nominal exchange rate of Manat enabled it to be on relatively favorable par with the currencies of the foreign trade counterpart countries. The real exchange rate of Manat devalued against currencies of all countries in question in 2004 except USA and Iran.

The **nominal effective exchange rate** of Manat devalued by 6.5% in terms of trade, by 7.4% in terms of exports and 5% in terms of imports with respect to currencies of the main trade counterpart countries in 2004. The **real effective exchange rate** of Manat in the reported period devalued by 1.5% in terms of total trade turnover, 1.9% in terms of imports and 1.2% in terms of exports.

Evaluations suggest that the USA's rise-causing contribution to the changes in the real effective exchange rate of Manat in terms of total trade turnover, including the oil sector, made 0.32% and Iran's 0.01% in 2004. England's share totaled to

The net balance of payment and expanded uses of oil revenues for fiscal purposes caused the physical supply of foreign exchange to surpass the demand multiply on the foreign exchange market. The National Bank encountered the need to neutralize the excessive currency supply in order to maintain the stability and balance on the foreign exchange market.

As a result, the National Bank's foreign exchange market **intervention** was purchase-oriented and totaled to USD158.7 mil. The National Bank's purchase-oriented participation on the currency market caused the money supply situation to improve and prevented both drastic revaluation of the national currency and the Dutch disease.

Purchase-oriented interventions also assisted in increasing **foreign exchange reserves**. National Bank-held foreign exchange reserves rose by 15.82% against the year 2004 starting level (USD757.10 mil) hence totaling to **USD876.86 mil**. National Bank disbursed **USD62.6 mil** of its foreign exchange reserves to cover both interest and principal amount payments against the IMF loans in 2004. Hence, the overall relative increase exceeded USD182 mil.

Money supply. The increasingly rapid economic growth, implementation of different comprehensive social programs and usage of oil revenues for development purposes continue to enhance the demand for money. Therefore, upward trends of money supply also continued in 2004.

Belə ki, manatla pul bazası 38,2% artmış və 01.01.05 tarixinə 3200.2 mlrd. manat təşkil etmişdir. Pul bazasının dəyişimi pul proqramı parametrlərinin həcminə riayət etmək çərçivəsində baş vermişdir. İlin sonuna proqramın əsas göstəricilərinin yerinə yetirilməsi vəziyyəti aşağıdakı kimi olmuşdur.

kütləsinin yüksək tempə artmasına baxmayaraq 2004-cü ildə inflyasiya əsasən qeyri-monetar amillərin təsiri ilə dəyişmişdir. Bu iqtisadiyyatın izafi pul kütləsinə inflyasiya təhlükəsi yaratmadan yüksək dərəcədə absorbasiya (istifadə) etmək potensialını nümayiş etdirir. Makroiqtisadi tsiklin məhz belə bir fazasında məcmu tələbat iqtisadi

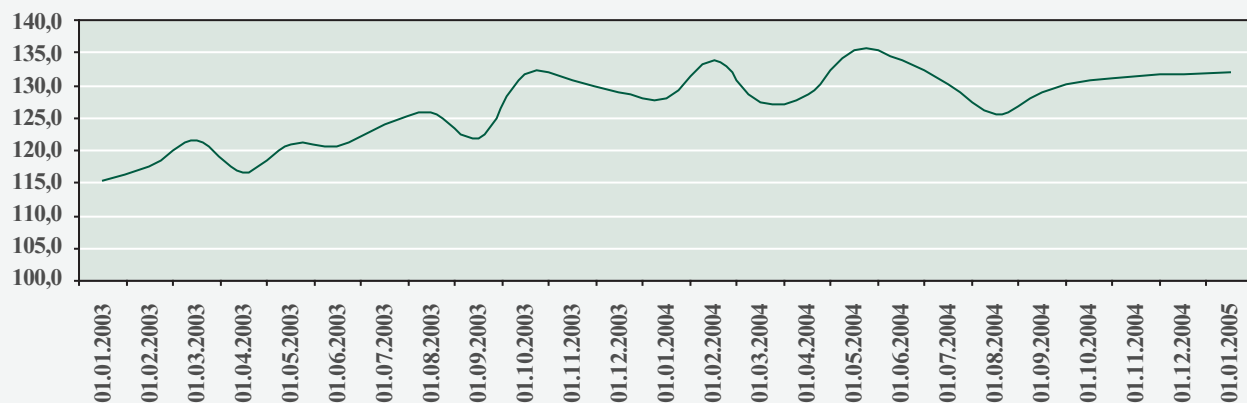
Pul proqramının yerinə yetirilməsi vəziyyəti haqqında məlumat

	Proqram	Fakt	Proqramdan kənarlaşma
Xalis beynəlxalq aktivlər, mlrd. manat	3398.8	4244.2	845.4
\$ ekvivalentində (mln)	693.4	866.4	173
Xalis daxili aktivlər	89.3	-76	-165.3
O cümlədən:			
Mərkəzi hökumətə xalis tələblər (neft fondu istisna olmaqla)	225.2	104.3	-120.9
Ehtiyat pullar (manatla)	3161.9	3200.2	38.3

Geniş mənada manatla pul kütləsi (M-2) 31.9% artaraq 3418 mlrd. manat təşkil etmişdir. Xatırladaq

artımın monetar stimulyatorlarına az qiymət artımı ilə reaksiya verməklə genişlənməmişdir.

M-2 pul aqreqatının artım tempi (əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə %-lə)

ki, 2003-cü ildə manatla pul kütləsinin artım tempi 28% təşkil etmişdi.

2004-cü ildə pul kütləsinin artım tempi qiymətlərin artım tempini bir neçə dəfə üstələmişdir. Pul kütləsinin artım tempinin qiymətlərin artım tempini üstələməsi pul kütləsinin real artım tempinin də yüksək olmasını şərtləndirmişdir. Qiymətlərin dinamikası nəzərə alınmaqla pul kütləsinin real artım tempi 19.5% təşkil etmişdir. Pul

2004-cü ildə pul kütləsinin artım tempi ÜDM-in artım tempindən yüksək olmuşdur. Nəticədə iqtisadi artıma adekvat olaraq monetizasiya səviyyəsi daha da yüksəlmişdir. Belə ki, 2004-cü ildə pul kütləsinin ÜDM-dəki (qeyri-neft sektorunun ÜDM-i üzrə) xüsusi çəkisi 1.04% yüksəlmişdir. Eyni zamanda pulun dövretmə sürəti 8.8% azalmışdır ki, bu da iqtisadiyyatın pulla təminatının yaxşılaşmasına dəlalət edən pozitiv amildir.

Thus, the Manat money base increased by 38.2% hence totaling to AZM3200.2 billion as of 01.01.05. The money base was modified in compliance with the monetary program's quantitative specifications. The table below describes the year-end status of the program's basic conditions.

money base, inflation in 2004 was mostly affected by non-monetary factors. This indicates the great potential that the economy has to absorb (utilize) the excessive money base without posing a risk of inflation. Set against such macroeconomic background, aggregate demand responded to the monetary stimu-

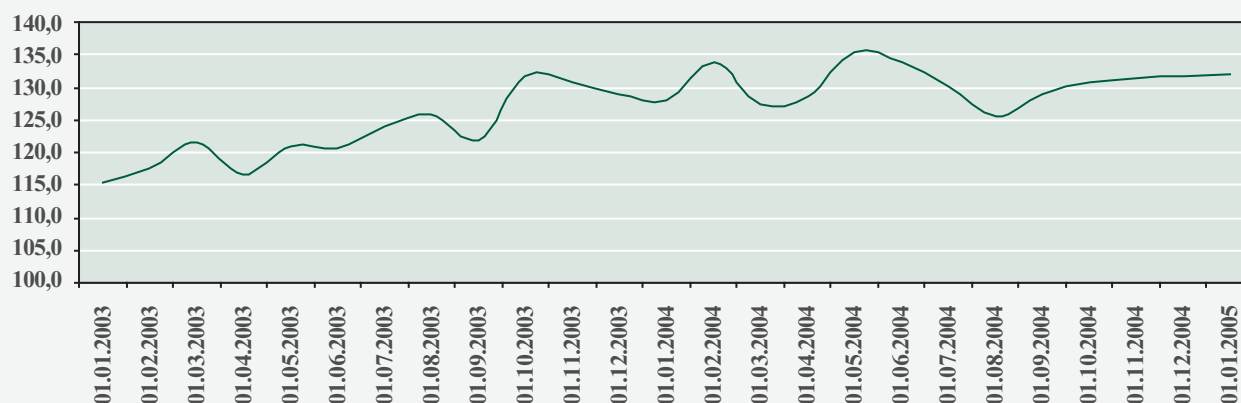
Monetary program implementation status

	Program	Actual	Deviation from program
Net international assets, AZM bil	3398.8	4244.2	845.4
In \$ equivalent (mil)	693.4	866.4	173
Net domestic assets	89.3	-76	-165.3
including:			
Net claims on central government (excl. oil fund)	225.2	104.3	-120.9
Reserve money (AZM)	3161.9	3200.2	38.3

Broad Manat money base (M-2) increased by 31.9% to AZM3418 billion. It should be noted that

lator of the economic growth with a low price increase and therefore expanded.

M-2 Monetary Aggregate Growth Rate (as compared to the same period of the previous year)

the Manat money base growth rate made 28% in 2003.

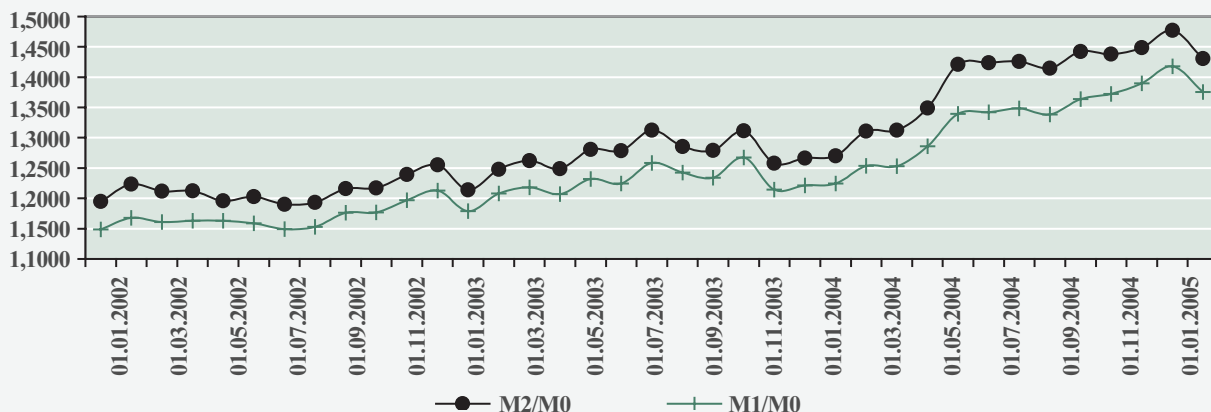
The money base outgrew the prices by a measure of times in 2004. By exceeding the price growth rates, the money base growth rate also caused the real growth rate of money base to increase. Considering price changes, the real growth rate of money base made 19.5%. Despite the high growth rate of the

The money aggregate growth rate exceeded the GDP growth rate in 2004. As a result, the level of monetization also increased in adequate relation to the economic growth. Thus, the money aggregate's share of GDP in 2004 increased by 1.04% (non-oil sector GDP). On the other hand, the circulation speed of cash dropped by 8.8%, which is a positive factor contributing to improved supply of money to the economy.

Monetar ekspansiya iqtisadiyyatda struktur dəyişikliklər, bank sisteminin və maliyyə innovasiyalarının inkişafı şəraitində baş verdiyindən onun keyfiyyət parametrləri də əhəmiyyətli yaxşılaşmaya məruz qalmışdır. Belə ki, əgər

xarakterizə edən göstəricilərin daha da yaxşılaşması müşahidə edilmişdir. Belə ki, M-2 və M-1 pul aqreqatlarının nağd pul kütləsinə olan nisbəti uyğun olaraq 12.6% və 12.3% artmışdır.

M2 və M1 pul aqreqatlarının nağd pula olan nisbətinin dinamikası

1997-2002-cü illərdə nağd pul kütləsi manatla cəmi pul kütləsinin bir qayda olaraq 80%-85%-i təşkil edirdisə, 2003-cü ildən başlayaraq bu tendensiya dəyişməyə başlamış, nəticədə 2004-cü ildə nağd pulun xüsusi çəkisi 70%-ə də aşağı düşmüşdür. Qeyri-nağd pul kütləsinin genişlənməsi pul siyasətinin iqtisadiyyata təsir imkanlarını (transmissiya kanalları) xeyli artırmışdır.

Manatla pul kütləsinin strukturunda müsbət dəyişikliklər davam etmişdir. Belə ki, pul kütləsinin strukturunda nağd pulun xüsusi çəkisi ötən illə müqayisədə 8.8% azalmışdır. Bu onunla bağlıdır ki, nağd pul kütləsi 17,1% artdığı halda, qeyri-nağd pul kütləsi 86.6% dəfə artmışdır.

Ölkədə bank infrastrukturunun sürətli inkişafı, xüsusən də mütərəqqi ödəniş sistemlərinin tətbiqi, iri və xırda ödənişlər üzrə banklararası elektron hesablaşmalar sisteminin yaradılması, plastik kart dövriyyəsinin sürətlə genişlənməsi qeyri-nağd pul kütləsinin artmasına əlavə stimül verməkdədir.

Bu dövrdə manatla tələb olunanadək əmanət və depozitlər 95.8%, müddətli əmanət və depozitlər isə 41.5% artmışdır. Müddətli əmanət və depozitlərin özünün stukturunda daha uzun müddətli əmanət və depozitlərin xüsusi çəkisi artmışdır. Belə ki, müddəti 1 ildən 5 ilədək olan əmanət və depozitlərin müddətli əmanət və depozitlərdə xüsusi çəkisi 2003-cü ilin yekunu üzrə 31.2% təşkil edirdisə, 2004-cü ilin yekunu üzrə bu rəqəm 60.55%-ə yüksəlmişdir.

Bank sisteminin pul yaratmaq qabiliyyətini

Hesabat dövründə dollarlaşma səviyyəsi azalmışdır. Belə ki, xarici valyuta ilə əmanət və depozitlərin cəmi əmanətlərdə xüsusi çəkisi 2.3% enmişdir. Bu manatın iqtisadi dövriyyədə rolunun daha da möhkəmlənməsinə əlverişli zəmin yaradır.

Təhlil olunan dövrdə uzunmüddətli investisiya qoyuluşlarının mühüm mənbəyi olan "uzun pulların" cəmi pul kütləsində payı (uzunmüddətli əmanətlərin M3-də xüsusi çəkisi) 1,6% bəndi artaraq 13.6%-ə çatmışdır. Qeyd edək ki, bu prosesin sürətlənməsinə həm də əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşması şərait yaradır. 2004-cü ildə əhalinin nominal pul gəlirlərinin 20.7%, orta aylıq əmək haqqının 26.2% yüksəlməsi yığım bazasının genişlənməsinə təkan verən amillərdəndir.

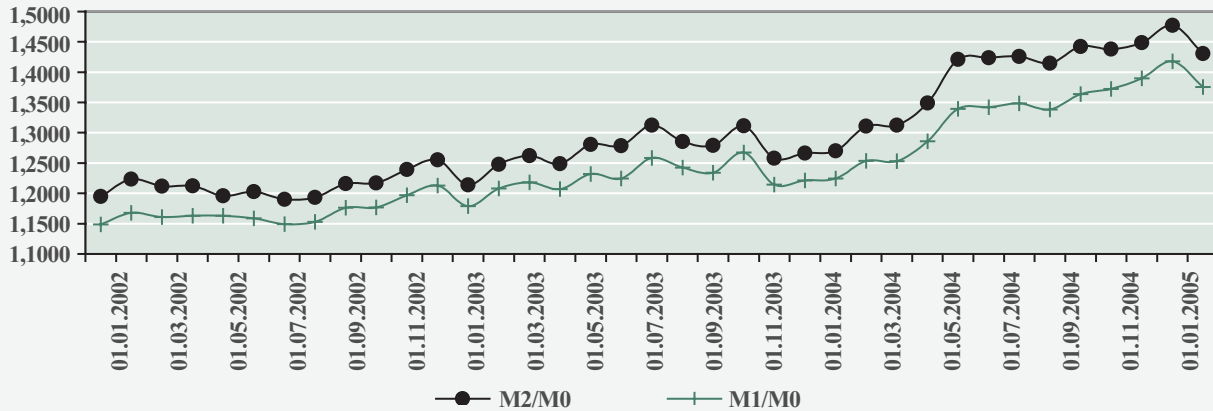
Pul tələbi. 2004-cü il ərzində pul təklifi tənzimlənərkən Milli Bank tərəfindən pula tələbin amilləri nəzərə alınmışdır. Pul tələbi modeli əsasında aparılmış tədqiqatlar göstərir ki, pula tələbin ÜDM-ə nisbətən elastikliyi 0.8-dir. Yəni, ÜDM-in 1%-lik artımı pula olan real tələbi 0.8% artırır və deməli, 2004-cü ildə ÜDM-in 10.2%-lik artımı pul tələbini təxminən 8.16% artırmışdır. Pul tələbinin qiymətlərdən asılılıq əmsalı isə 2-dir. Deməli, 2004-cü ildə qiymətlərin ümumi səviyyəsinin 10.4% yüksəlməsi pul tələbini 20.8% artırmışdır.

Bundan başqa xarici ticarət balansının saldosunun, dövlət büdcəsinin və müxtəlif struktur amillərinin pul tələbinə təsiri əhəmiyyətli olmuşdur.

As monetary expansion occurred in an environment of structural adjustments across economic sectors and banking system and financial innovation developments, its qualitative characteristics also improved

ty to generate money further improved. Thus, the ratios of M-2 and M-1 money aggregates to broad cash money increased by 12.6 and 12.3% correspondingly.

Changes in ratios of M2 and M1 money aggregates to cash money base

substantially. Hence, while cash money aggregate made only 80–85% of the total Manat money aggregate in 1997–2002, this trend started changing from 2003 whereby the share of cash money went down below 70% in 2004. The expansion of the non-cash money aggregate provided the monetary policy with tools to ensure a much stronger impact on the economy (transmission channels).

The Manat money base continued to develop positive changes in its structure. Hence, the share of cash went down by 8.8% within the total money base as opposed to the last year. This is due to the fact that while cash base increased by 17.1%, the non-cash money base went up by 86.6%.

The rapid development of the banking infrastructure in the country, especially implementation of modern payment systems, introduction of a small and large-value electronic interbank payment system and rapid expansion of the plastic card turnover provided an additional incentive to the growth of the non-cash money base.

Over this period, demand deposits went up by 95.8% and term deposits by 41.5%. The share of longer-term deposits increased within the total term deposits and savings. Hence, while term deposits of 1 to 5 years constituted 31.2% of total term deposits and savings as of the end of 2003, they rose up to 60.55% by the end of 2004.

Ratios which provide the banking system's capaci-

The level of dollarization decreased during the reported period. Thus, the share of foreign exchange-denominated deposits and savings within the total deposits went down by 2.3%. This caused the role of Manat in economic turnover to further enhance.

The share of "long money", a significant source of long-term investments during the reported period (long-term deposits as percentage of M3) rose by 1.6% points, to a total of 13.6%. It should be noted that the improved social welfare has also contributed to making this process go faster. The 20.7% increase in nominal household cash income and 26.2% increase in monthly average salary levels in 2004 provided a strong impetus to expansion of the collection base.

Money demand. When controlling the money supply in 2004 the National Bank also considered the money demand factors. Assessments made based on a money demand model indicate that money demand has an elasticity level of 0.8 with respect to GDP. It means that a 1% annual increase in GDP causes the money demand to go up by 0.8% and therefore the 10.2% GDP annual growth rate in 2004 resulted in an approximate 8.16% increase of the money demand. The price dependency factor of the money demand is 2. Hence, the total price increase of 10.4% in 2004 caused the money demand to go up by 20.8%.

In addition, the net balance of foreign trade, state budget and individual structural factors have also affected the money demand significantly.

2004-cü ildə Milli Bankın senyoraj gəlirlərinin inflyasiya vergisini üstələməsi pul kütləsinin artımının qiymətlərin artımına deyil, daha çox iqtisadi artımın sürətlənməsinə xidmət etdiyini göstərir.

2.2. Monetar idarəetmənin təkmilləşdirilməsi

Pul siyasətinin tənzimləmə alətləri. Milli Bank nəzərdə tutduğu pul proqramını uğurla yerinə yetirmək üçün pul bazarını hesabat dövründə də kredit hərraclarında, qiymətli kağızlar və valyuta bazarında iştirak etmək, habelə məcburi ehtiyat normaları vasitəsilə tənzimləmişdir.

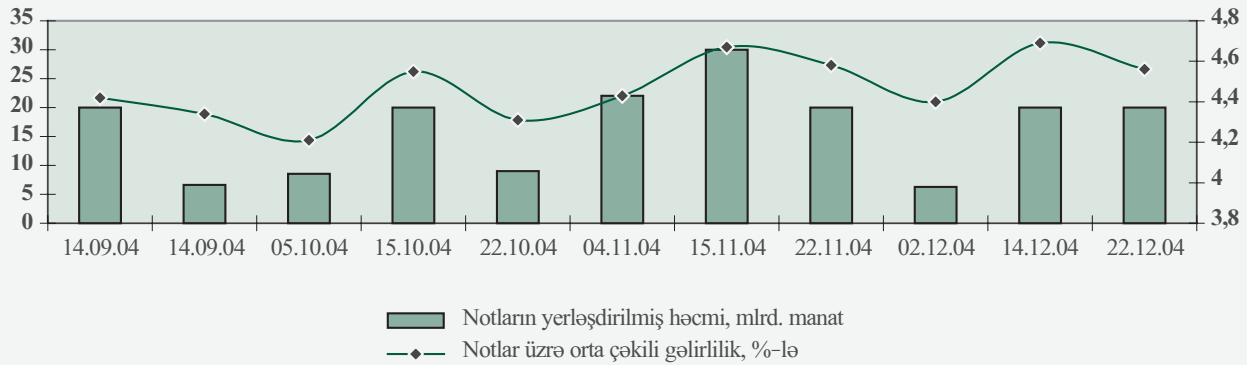
2004-cü ildə açıq bazar əməliyyatlarının pul siyasətinin başlıca alətinə çevrilməsi strategiyasının reallaşdırılması çərçivəsində işlər davam etdirilmişdir. DQİ bazarının həcmnin məhdud olması şəraitində bank sistemində yaranmış izafi likvidliyi neytrallaşdırmaq üçün Milli Bank özünün qısamüddətli notlarını buraxmağa başlamışdır. 2004-cü ildə qısamüddətli notlar vasitəsilə ümumilikdə 182.2 mlrd. manat həcmində sterilizasiya əməliyyatları aparılmışdır. İlin sonuna dövrüdə olan notların həcmi 99.6 mlrd. manat olmuşdur.

Hesabat dövrü ərzində məcburi ehtiyat normaları qısamüddətli depozitlər üzrə 10%, uzunmüddətli depozitlər üzrə isə sıfır səviyyəsində olmuşdur. Milli Bank AZİPS banklararası ödəniş sisteminin imkanlarından daha geniş şəkildə yararlanaraq ölkədə fəaliyyət göstərən bankların manatla məcburi ehtiyat vəsaitlərinin gündaxili klirinq məqsədilə istifadə etmələrinə icazə vermək barədə qərar vermişdir. Yeni sistem seçilmiş pilot banklara mərhələli şəkildə tətbiq edilir. Bu tədbirin həyata keçirilməsi banklara resurs imkanlarını genişləndirməklə yanaşı onların müştərilərin tələblərinə daha çevik reaksiya vermələrini təmin edərək banklararası pul bazarının inkişafına, milli valyutamız olan manata etimadın daha da artmasına müsbət təsir göstərmişdir.

Monetar idarəetmənin institusional inkişafı. Pul siyasəti qarşısında qoyulan vəzifələrə nail olmaq üçün hesabat dövründə monetar idarəetmənin institusional inkişafı da diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

Monetar idarəetmə mexanizminin çox önəmli elementlərindən biri olan mükəmməl iqtisadi tədqiqat bazasının dərinləşdirilməsi istiqamətində işlər davam etdirilmiş, regional iqtisadi inkişaf, xarici kapital axınının makroiqtisadi səmərəsi,

Milli Bankın notlarının həcmi və gəlirliliyi

Pul kütləsinin əsasən xarici faktorların təsiri nəticəsində əhəmiyyətli genişlənməsi şəraitində Milli Bank yenidən maliyyələşdirmə əməliyyatlarını pul proqramında nəzərdə tutulandan az, yəni məhdud həcmdə həyata keçirmişdir. Milli Bank effektiv və adekvat pul siyasəti yeritmək üçün yeni maliyyə alətlərinin tətbiqinin genişləndirilməsini davam etdirmişdir. Belə alətlərə misal olaraq lombard və overnayt kreditləşməsi mexanizmlərini göstərmək olar.

Hesabat dövründə mərkəzləşdirilmiş kreditlər üzrə üçot dərəcəsi dəyişməmiş və 7% təşkil etmişdir.

maliyyə böhranları üzrə erkən xəbərdarlıq sistemləri, pul dövriyyəsinin yaxşılaşdırılması və dollarlaşmanın azaldılması, pul və fiskal siyasətin əlaqələndirilməsi mexanizmi və s. problemlər üzrə kompleks tədqiqat işləri həyata keçirilmişdir.

Monetar inkişaf modellərinin qurulması və təkmilləşdirilməsi də diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. İnflyasiya və pul bazarının tarazlıq modelləri, habelə manatın mübadilə məzənnəsinin ekonometrik modeli monetar siyasətin praktiki tətbiqində istifadə olunmaqda davam etmişdir.

The fact that the National Bank's senior revenues exceeded the inflation tax in 2004 indicates that the money base growth assists in accelerating economic growth rather than price increases.

2.2. Improvement of monetary management

Monetary policy tools. Pursuing the overall objective of successful implementation of its monetary program, the National Bank regulated the money market through obligatory participation in credit auctions, securities and currency market transactions and complying with reserve requirements.

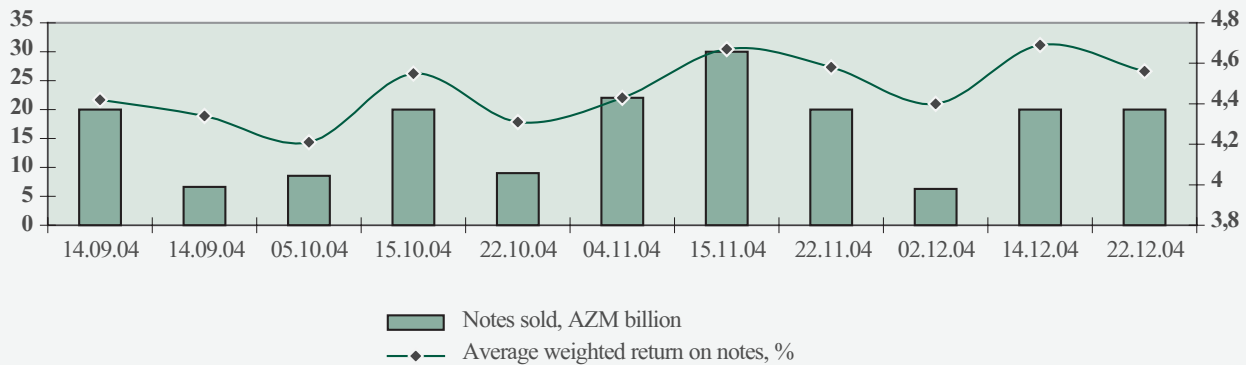
Efforts were continued in 2004 to implement the strategy of turning open market transactions into major tools of the monetary policy. With the limited STGS market amounts, the National Bank sought to neutralize the excessive liquidity of the banking system by issuing its own short-term notes. Such short-term notes were used to implement AZM182.2 billion worth of sterilization transactions. The year-end balance of outstanding notes totaled to AZM99.6 billion.

The *reserve requirement* was 10% for short-term deposits and 0% for long-term deposits during the reported period. The National Bank decided to allow the banks operating in the country to use their Manat-denominated required reserve holdings for daily clearing transactions by utilizing more broadly the capabilities of the AZIPS interbank payment system. The new system is applied at selected pilot banks on a phased-in basis. This operation would enable banks to both expand their resource capacities and be more flexible in responding their customers' needs, and will eventually have a positive impact on the development of the interbank money market and help increase confidence in the national currency unit, the Manat.

Institutional development of monetary management. Focus was also placed on institutional development of monetary management with an aim to accomplish the objectives of the monetary policy.

Efforts were continued to broaden the *economic research framework*, an essential element of the monetary management mechanism with a *comprehensive and integrated approach to investigating regional economic development; macroeconomic*

Quantity and rate of return on the National Bank's notes

As a result of the money base expanding significantly affected by external factors, the National Bank had to *conduct re-financing operations* at a level below the one designed in its monetary program. The National Bank continued to expand uses of new financial instruments in order to ensure that the monetary policy is effective and adequate. Among such instruments are the *Lombard and overnight credit facilities*.

The *discount rate for centralized credit resources* remained unchanged at 7% during the reported period.

benefits of foreign capital inflow; researching early warning systems to inform parties concerned of imminent financial crises; improvement of cash turnover and reduction of dollarization; coordination of monetary and fiscal policies and other issues.

Special attention was also given to *the design and improvement of monetary development models*. The inflation and money market balance models, as well as econometric model of the Manat exchange rate were continued to be used as long as practical application of the monetary policy was concerned.

Eyni zamanda *Azərbaycanın real sektorunun ekonometrik modelinin* qurulması tamamlanmışdır. ÜDM-in neft və qeyri-neft sektorları üzrə istehsal funksiyaları qurulmuşdur. Model çərçivəsində təbii işsizlik və istehsalın potensial səviyyəsi qiymətləndirilmiş, əhəmiyyətli nəticələr əldə olunmuşdur.

Bundan başqa *Azərbaycanın bank sistemində risqlərin qiymətləndirilməsinin ekonometrik modelinin* qurulması başa çatdırılmışdır. "Value at risk" metodunun Azərbaycan şəraitində tətbiqi imkanları araşdırılmışdır ki, bu metod da dünya təcrübəsində risqlərin ölçülməsinin ən səmərəli vasitələrindən biri hesab olunur.

Səmərəli monetar idarəetmənin təmin olunması üçün dolğun informasiya bazasının yaradılması istiqamətində də mühüm işlər görülmüşdür. Dünya iqtisadiyyatı, o cümlədən MDB məkanında, ölkə iqtisadiyyatında gedən proseslər, xüsusən də qiymətlərin dəyişməsi barədə *statistik baza* daha da zənginləşdirilmişdir. Eyni zamanda kredit təşkilatlarından daxil olan statistik hesabatların avtomatik rejimdə emal olunması və icmallaşdırılmasının, habelə tədiyyə balansının tərtibinin təkmilləşdirilməsi üzrə işlər gücləndirilmişdir.

2.3. Valyuta ehtiyatlarının idarə olunması

Milli Bankın valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsində başlıca məqsəd valyuta ehtiyatlarının təhlükəsizliyini və likvidliyini təmin etməklə gəlirliyin maksimallaşdırılması olmuşdur.

2004-cü il ərzində valyuta ehtiyatlarının həcmi 119,8 mln. dollar artaraq 876,9 mln. dollara çatmışdır. Bu artım BVF qarşısında öhdəliklər üzrə 62,6 mln. dollar ödənilməsi fonunda baş vermiş və əsasən, daxili valyuta bazarından alışlar, habelə valyuta aktivlərinin idarə edilməsindən gəlirlər hesabına olmuşdur.

Valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsi bilavasitə Milli Bank tərəfindən və xarici menecerlər vasitəsilə aparılmışdır. İdarəetmənin ümumi səmərəliliyi 2,2% olmuşdur. 2004-cü ildə ABN Amro, JP Morgan və UBS banklarına verilmiş xarici idarəetmə mandatları davam etdirilmişdir.

Məlum olduğu kimi, valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsinin səmərəliliyinə beynəlxalq maliyyə bazarlarında gedən proseslər həlledici təsir göstərir. 2004-cü il bir tərəfdən ABŞ-da Federal Ehtiyat Sistemi tərəfindən faiz dərəcələrinin artırılmasına başlanılması, digər tərəfdən isə dolların zəifləməkdə davam etməsi ilə səciyyələnmişdir.

Birinci proses, valyuta ehtiyatlarının səmərəliliyinə ikili təsir göstərmişdir. Bir tərəfdən, yeni investisiyaların gəlirliyi artmışdır. Digər tərəfdən isə əvvəlki dövrlərdə borc öhdəliklərinə edilmiş investisiyaların dəyəri düşmüşdür. Dollarda faiz dərəcələrinin artması əsasən qısa və orta müddətli (1-3 il) borc öhdəliklərinin qiymətlərində öz əksini tapmışdır ki, bu da xarici idarəetmənin səmərəliliyinə məhdudlaşdırıcı təsir göstərmişdir. Daxili idarəetmə üzrə bu təsir məhdud olmuş və başlıca olaraq idarəetmənin səmərəliliyinin bençmarka nisbətən daha az artması ilə səciyyələnmişdir. Qeyd olunanları nəzərə alaraq daxili idarəetmədə üstünlük qısamüddətli depozitlərə verilmişdir.

Beynəlxalq valyuta bazarlarında il ərzində dəyişkən tendensiyalar müşahidə olunmuş, lakin ilin sonuna doğru dolların əsas valyutalara qarşı zəifləməsi meyli bərpa olunmuşdur. Milli Bank valyuta bazarlarında gedən prosesləri yaxından izləməklə 2003-cü ildə seçilmiş valyuta kompozisiyasını (75%-dollar, 20%-avro, 5%-funt sterlinq) saxlamışdır.

Artan valyuta ehtiyatları onların idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsini, xüsusilə yeni investisiya alətlərinin tətbiqini və risqlərin daha optimal idarə olunmasını tələb edir. Bu istiqamətdə il ərzində təhlillər aparılmış, Milli Bank üçün yeni investisiya imkanları araşdırılmış, habelə texniki yardım layihələri reallaşdırılmışdır. O cümlədən, Milli Bankın əməkdaşları tərəfindən Türkiyə Cümhuriyyəti Mərkəzi Bankına səfər edilmiş, İsveçrə Milli Bankı ilə ehtiyatların və risqlərin idarə olunması üzrə texniki yardım proqramının reallaşdırılmasına başlanılmışdır.

2.4. Maliyyə bazarının inkişafı

2004-cü ildə maliyyə bazarlarının daha da inkişaf etdirilməsi məqsədilə yeni maliyyə alətlərinin tətbiqinə, daxili maliyyə bazarlarının inkişafının stimullaşdırılması və dəstəklənməsi istiqamətində geniş tədbirlərin həyata keçirilməsinə üstünlük verilmişdir.

Daxili maliyyə bazarlarının inkişafının stimullaşdırılması istiqamətində dörd əsas məqsəd üzrə tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bunlar 1) ipoteka kreditləri sisteminin yaradılması, 2) maliyyə bazarlarında Milli Bankın əməliyyatlar strukturunun genişləndirilməsi, 3) Milli Bank tərəfindən sterilizasiya alətlərinin istifadəsinə başlanılması, və 4) bank sistemin qısamüddətli likvidliyinin proqnozlaşdırılması.

İpoteka kreditləri sisteminin yaradılması istiqaməti üzrə nəzərdə tutulan başlıca məqsədlər, İpoteka Investisiya Fondunun yaradılması üçün texniki

On the other hand, development of *an econometric model for the real sector in Azerbaijan* was completed. GDP production functions were designed with respect to the oil and non-oil sectors. The model evaluated the natural unemployment and production capacity levels and obtained significant results.

In addition, development of *an econometric model for risk assessment in Azerbaijan's banking system* was also completed. The feasibility and options of applying the 'value at risk' method in Azerbaijan were evaluated as this method is globally believed to be among the most effective tools of risk measurement.

Well-designed actions were taken to develop a complete database to ensure a meaningful support for effective monetary management. *The statistics database* was further enhanced which compiles information regarding the worldwide economy, including the CIS countries, along with various processes occurring in the national economy, in particular, price changes. At the same time, works were continued to improve the automated processing, consolidation and aggregation of statistical reports received from credit institutions, as well as the development of the balance of payments.

2.3. Management of foreign exchange reserves

In managing its foreign exchange reserves the National Bank sought primarily to maximize revenues along with ensuring security and liquidity of the reserves.

The foreign exchange reserves increased by USD119.8 mil during 2004 thus reaching a total of USD876.9 mil. This increase occurred against the background of paying a total of USD62.6 mil charges against debts owed to the IMF and was mainly formed from proceeds from domestic currency market purchases and income on foreign exchange reserve management.

Foreign exchange reserves were managed directly by the National Bank and external managers. Overall effectiveness of the management was 2.2%. External management mandates awarded to ABN Amro, JP Morgan and UBS were continued in 2004.

It is understood that processes occurring on international financial markets provide a substantial impact on foreign exchange reserve management. The year 2004 was characterized with gradual increases of the US Federal Reserve System's interest rates on the one hand, and the US Dollar's devaluation on the other hand.

The former process had a double impact on the effectiveness of foreign exchange reserves. On the one hand, the return on new investments increased. On the other hand, investments made in debt obligations in previous periods devalued. The increase in US Dollar-denominated interest rates affected mainly the prices of short-term and mid-term (1-3 years) debt obligations, which caused the effectiveness of external management to be reduced. This impact was limited on internal management and was mainly characterized with a lower increase of management efficiency against the benchmark set. Hence, short-term deposits evidently dominated in domestic/internal management.

International currency markets had volatile tendencies during the year; however, the trend of the Dollar devaluing against major currencies restored by year-end. The National Bank monitored the currency market developments closely and maintained the currency composition set in 2003 (US Dollar - 75%; Euro - 20%; British Pound - 5%).

Increased foreign exchange reserves require improvements in management, especially application of new investment tools and optimized management of risks. Assessments were made in this respect during the year to identify new investment opportunities for the National Bank; technical assistance projects were implemented in this area during the year. In this view, the National Bank's staff members visited the Central Bank of Turkey; the National Bank also launched a reserve and risk management technical assistance program sponsored by the National Bank of Switzerland.

2.4. Financial market development

Objectives set during the year of 2004 were designed to broaden application of new financial instruments to support further development of financial markets; stimulate and support development of domestic financial markets.

Four principal objectives were designed in order to stimulate development of domestic financial markets. They include: 1) creation of a mortgage lending system; 2) expansion of the National Bank's financial market operations; 3) commencement of use of sterilization tools by the National Bank; and 4) projection of the banking system's short-term liquidity.

Creation of the mortgage lending system included primary objectives such as acquiring technical assis-

yardımın cəlb olunması, İnstitusional bazanın və ipoteka kreditlərinin verilməsi mexanizmlərinin hazırlanması məsələləri qarşıya qoyulmuşdur.

Maliyyə bazarlarında Milli Bankın əməliyyatlar strukturunun genişləndirilməsi istiqaməti üzrə əməliyyatların həcmnin və əhatəliyinin genişləndirilməsi nəzərdə tutulmuş və nəticə etibarilə 2004-cü il ərzində Milli Bank tərəfindən qısamüddətli notların buraxılışına başlanmış, lombard və overnayt kreditlərinin verilməsi davam etdirilmiş, bir neçə svop əməliyyatı aparılmışdır.

Milli Bank tərəfindən sterilizasiya alətlərinin istifadəsinə başlanılması istiqaməti üzrə görülmüş işlər nəticəsində Milli Bankın portfelində olan dövriyyə edən dövlət qiymətli kağızlarının sterilizasiya məqsədləri üçün istifadə olunması zərurəti araşdırılmış və dövriyyədə olan izafi pul kütləsini sterilizasiya etmək üçün Milli Bankın qısamüddətli notlarının buraxılması qərara alınmışdır.

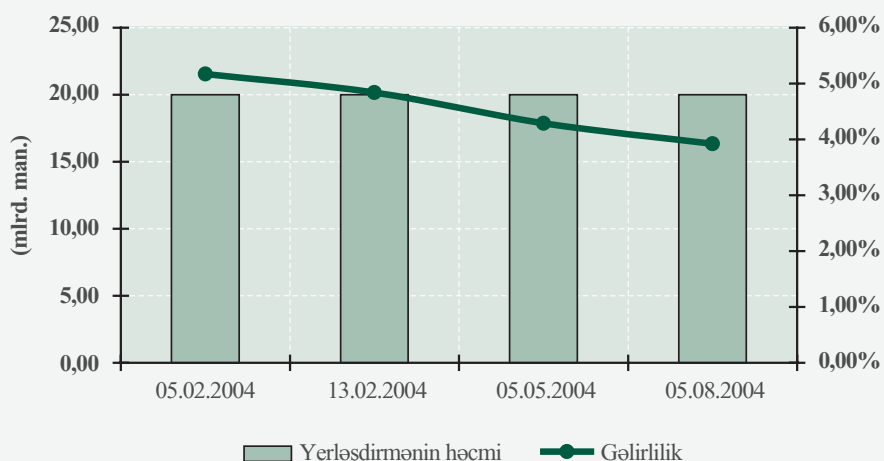
Digər bir istiqamət isə bank sistemin qısamüddətli likvidliyinin proqnozlaşdırılmasının təmin olunmasıdır. Bu istiqamət üzrə bank sistemində qısamüddətli

tərəfindən DQİ-n yerləşdirilməsi üzrə cəmi 4 auksion keçirilmişdir (2003-cü ilin müvafiq dövrü ərzində 14 auksion keçirilmişdir). Auksionların sayının azalması ilə yanaşı 2004-cü ildə auksionlarda yerləşdirmək üçün təklif edilmiş DQİ-n həcmi də 2003-cü illə müqayisədə 415,0 mlrd. manat (və ya 83,4%) azalaraq 80,0 mlrd. manat təşkil etmişdir.

2004-cü ilin əvvəlində bazarın həcmi 105,0 mlrd. manat təşkil etdiyi halda 5 noyabr 2004-cü ildə dövriyyədə olan son DQİ üzrə bütün öhdəliklər Maliyyə Nazirliyi tərəfindən tam ödənilərək dövriyyədəki DQİ həcmi sıfır səviyyəsinə enmişdir. Bu dövlət büdcəsi kəsinin digər daxili və xarici mənbələr hesabına örtülməsi imkanlarının son vaxtlar daha da artmasının DQİ emissiyasına tələbatı azaltması ilə izah olunmuşdur.

Qənaətbəxş makroiqtisadi göstəricilərin təsiri altında 2004-cü ildə daxili borcalmaya ehtiyacın yaranmaması DQİ üzrə gəlirlilik səviyyəsinin ilin əvvəlindəki 5,17%-dən dövrün sonuna 3,92%-ə enməsinə səbəb olmuşdur.

DQİ bazarının əsas göstəriciləri

likvidliyin proqnozlaşdırılmasını təmin etmək məqsədilə yaradılmış məlumatlar bazası daha da təkmilləşdirilmiş və likvidliyin proqnozlaşdırılması sisteminin istifadəsinə başlanılmışdır.

Qiymətli kağızlar bazarı. Maliyyə Nazirliyi tərəfindən Dövlət qısamüddətli istiqrazların emissiyası ilə qiymətli kağızlar bazarında mütəşəkkil əməliyyatların təmali qoyulmuşdur. DQİ-n buraxılışının əsası 1996-cı ildə Nazirlər Kabineti tərəfindən DQİ-nin buraxılışının əsas şərtləri təsdiq edilməsi ilə qoyuldu.

Ötən dövr ərzində bu bazar inkişaf etməyə başlasa da 2004-cü ildə Maliyyə Nazirliyi daxili borcalmanı minimum səviyyəyə endirmişdir. Maliyyə Nazirliyi

Milli Bank tərəfindən sterilizasiya alətlərinin istifadəsinə başlanılması istiqaməti üzrə görülmüş işlər nəticəsində dövriyyədə olan izafi pul kütləsini azaltmaq üçün Milli Bankın qısamüddətli notlarının buraxılması qərara alınmışdır. Bu məqsədlə 2004-cü ildə buraxılacaq ümumi həcmi 300 mlrd. manat olan Milli Bankın qısamüddətli notlarının emissiya prospekti ilk dəfə dövlət qeydiyyatından keçirilmişdir. Qısamüddətli notların ilk buraxılışı 14 sentyabr 2004-cü il tarixində keçirilmişdir.

2004-cü ildə Milli Bank tərəfindən qısamüddətli notların yerləşdirilməsi üzrə 11 hərrac keçirilmişdir. Qısamüddətli notların müddəti 1 və 3 aylıq olmaqla hər emissiyada 20-30 mlrd manat həcmində buraxılmışdır. Buraxılmış notlar üzrə orta gəlirlilik 4,47% təşkil

tance for establishment of a Mortgage Investment Fund and development of the institutional capacity and mortgage lending mechanisms.

The expansion of the National Bank's financial market operations sought to increase the volume and coverage of transactions whereby the National Bank started issuing short-term notes, continued to issue Lombard and overnight loans and conducted a number of swap transactions in 2004.

In line with the National Bank starting to apply sterilization tools, the National Bank investigated the need for using outstanding government securities in the National Bank's portfolio for sterilization purposes whereby the National Bank decided to start issuing short-term notes to sterilize the excessive cash in circulation.

Another area of work included projections of the banking system's short-term liquidity. In this view,

of GSTS put up for sale through auctions in 2004 was also reduced by AZM415.0 billion (or 83.4%) against the year 2003 level thus totaling to only AZM80.0 billion.

While the 2004 year-start market totaled to AZM105.0 billion, the Ministry of Finance re-paid all obligations related to GSTS outstanding by November 5, 2004 thereby bringing the total amount of outstanding GSTS to a zero level. The reduced need for GSTS issues is due to recently increasing opportunities of covering the state budget deficit from other domestic and foreign sources.

Affected by satisfactory macroeconomic indicators, the lack of need for domestic borrowing in 2004 caused the return on GSTS to go down from the year-start rate of 5.17% to the year-end level of 3.92% in 2004.

GSTS market basic performance indicators

the database was further improved which was established to assist in short-term liquidity forecasting for the banking system and the liquidity project system was launched.

Securities market. The Finance Ministry's issue of Government Short-term Securities established a frame of organized securities market transactions. The Cabinet of Minister's approval of the GSTS issuance terms and conditions in 1996 provided the basis for issuing GSTS.

Although this market has since been developing, the Ministry of Finance minimized the domestic borrowing in 2004. The Ministry of Finance held only 4 auctions to sell GSTS (14 auctions were held during the corresponding period in 2003). In addition to reducing the number of auctions, the value

The National Bank decided to issue short-term notes in order to reduce the excessive cash in circulation as a result of actions taken by the National Bank to start using sterilization tools. To this end, the National Bank, for the first time, registered the issuance prospectus of the AZM300 billion worth of short-term notes with the competent state authorities in 2004. Short-term notes were first issued on September 14, 2004.

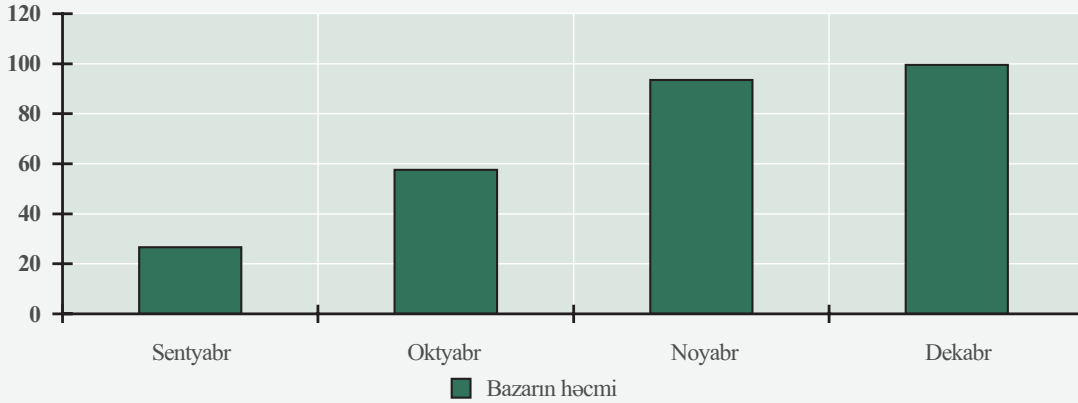
The National Bank held 11 auctions to sell short-term notes in 2004. Short-term notes have a maturity that varies from 1 to 3 months; each issue of notes totaled to AZM20-30 billion. Notes issued provided a return of 4.47% on average. A one day REPO auction was held for short-term notes at the end of the year and the average return was set at 4.43% at this auction.

etmişdir. İlin sonuna qısamüddətli notlar üzrə bir günlük REPO auksionu keçirilmiş və həmin hərraclarda orta gəlirlilik 4,43% həcmində müəyyənlanmışdır.

Banklar tərəfindən bu qiymətli kağızlara marağın böyük olması sayəsində dövriyyədə olan qısamüddətli notların həcmi artaraq ilin sonuna 99,6 mlrd. manata çatmışdır.

təşkil etmişdir. Nəticədə, il ərzində Milli Bankın valyuta bazarına xalis müdaxiləsi alışıyönlü olmuş və 158,7 mln.\$ təşkil etmişdir. Valyuta bazarına Milli Bankın alışyonlu müdaxiləsi tendensiyası 2001-ci ildən başlayaraq davam edir. 2004-cü ildə ümumi həcmi 7,1 mlrd. ABŞ dolları olan daxili valyuta

Dövriyyədə olan Milli Bankın qısamüddətli notlarının həcmi (mlrd. man.)

Milli Bankın qısamüddətli notlarına tələbin artması banklar tərəfindən təqdim olunan sifarişlərin həcmində də öz əksini tapır. Belə ki, banklar tərəfindən qısamüddətli notların alınması üzrə təqdim olunan təklifin həcmi 335 mlrd. manatdan çox olmuşdur. Bu işə Milli Bank tərəfindən hərraca çıxarılmış notların (240 mlrd. manat) 140% təşkil edir.

Qısamüddətli notlar üzrə qənaətbəxş gəlirlilik səviyyəsinin və dövriyyədəki izafi pul kütləsinin daha səmərəli tənzimlənməsi məqsədilə banklar tərəfindən təklif olunan sifarişlərdən yalnız 55%-i (184 mlrd. manat) təmin edilmişdir.

2004-cü ildə toplanmış təcrübəyə və əldə olunmuş müsbət nəticələrə əsaslanaraq pul kütləsinin tənzimlənməsi məqsədilə 2005-ci ildə də qısamüddətli notlardan istifadənin daha da genişləndirilməsi planlaşdırılır.

Valyuta bazarı. Son illər Azərbaycanda aparılan uğurlu neft strategiyası neft satışından əldə olunan gəlirlərin artmasına səbəb olmuş və nəticədə ölkəyə daxil olan xarici valyuta həcmi əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Həyata keçirilən monetar siyasət sayəsində valyuta bazarının inkişafı ilə yanaşı bu amilin müsbət təsiri ilə maliyyə bazarlarının digər segmentlərinin də dinamik inkişafına şərait yaranmışdır.

2004-cü ildə Milli Bankın daxili valyuta bazarındakı satışları 477,6 mln.\$, valyuta alışları isə 636,3 mln.\$

bazarında Milli Bankın müdaxiləsinin həcmi bazarın yalnız 2,3% təşkil etmişdir.

Son illər Neft Fondunun satışlarının artması nəticəsində bazarda valyuta həcmiminin yüksəlməsi manatın kəskin möhkəmlənməsinə təkan verə bilər. Bu təsirin balanslaşdırılması və istehsalçılar üçün əlverişli mühitin yaradılması məqsədilə Milli Bankın əvvəlki illərdə olduğu kimi, 2004-cü ildə də valyuta bazarında alışyonlu müdaxilələrini davam etdirmişdir.

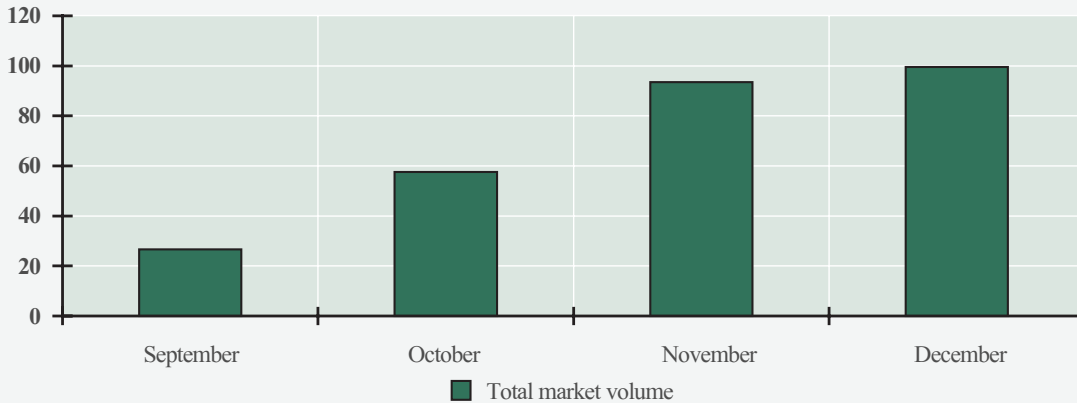
Hesabat dövrü ərzində ABŞ dollarının manata qarşı məzənnəsi üzən tənzimlənən rejimdə müəyyən dəyişməyə məruz qalmışdır. İlin ilk aylarında artan meyilli olsa da, sonradan məzənnədə güclənmə müşahidə olunmuşdur. Bu ilk növbədə neft gəlirlərinin artması nəticəsində ölkəyə daxil olan valyuta daxilolmalarının həcmiminin artması ilə izah etmək olar. Belə ki, 01 yanvar 2004-cü il tarixinə 1 ABŞ dolları 4923 manatı təşkil edən rəsmi məzənnə il ərzində 0,41% (20 manat) azalaraq ilin sonuna 1 ABŞ dolları 4903 manat səviyyəsində müəyyənlanmışdır. Müqayisə üçün, 2003-cü ilə nəzər saldıqda rəsmi məzənnədəki 0,61% həcmində artımın olduğunu görmək olar.

Milli Bankın məzənnə siyasəti neft satışından əldə olunan külli miqdarda xarici valyutanın respublikaya daxil olması fonunda, ölkə iqtisadiyyatının xüsusilə istehsal sahələrinin dinamik inkişafının təmin edilməsi məqsədilə manatın məzənnəsinin optimal

As banks showed a great interest in such securities, the short-term notes outstanding by the year-end totaled to AZM99.6 billion.

ented and totaled to USD158.7 mil. This purchase-oriented currency market intervention trend of the National Bank has continued since 2001. Hence, the

**National Bank's short-term notes outstanding
(AZM bil)**

The increased demand for the National Bank's short-term notes is also reflected in the number of orders placed by commercial banks. Thus, the total offer made by commercial banks to purchase short-term notes amounted to over AZM335 billion. This amount makes 140% of the total amount of notes auctioned by the National Bank (AZM240 billion).

Only 55% (AZM184 billion) of the orders placed by banks were met so as to ensure more effective regulation of the satisfactory return on short-term notes and excessive cash in circulation.

Broader use of short-term notes is planned for 2005 based on the positive experience and outputs gained in 2004 in pursuit of the overall objective of regulating money base.

Currency market. The successful oil strategy implemented in Azerbaijan lately has caused the oil revenues to increase whereby the amounts of foreign exchange entering the country have also increased substantially. Coupled with the monetary policy, the positive effect of this factor, in addition to promoting development of the currency market, has also contributed to rapid development of other segments of the financial market.

The National Bank's domestic currency market sales in 2004 totaled to USD477.6 mil, and purchases to USD636.3 mil. As a result, the National Bank's net currency market intervention was purchase-ori-

National Bank's currency market intervention made only 2.3% of the total USD7.1 billion worth currency market in 2004.

Recently increased sales by the Oil Fund have caused the currency market transactions to expand, whereby the Manat became substantially stronger. Pursuing the objective of balancing this effect and enabling environment for producers, the National Bank continued its purchase-oriented currency market intervention in 2004, just like in previous years.

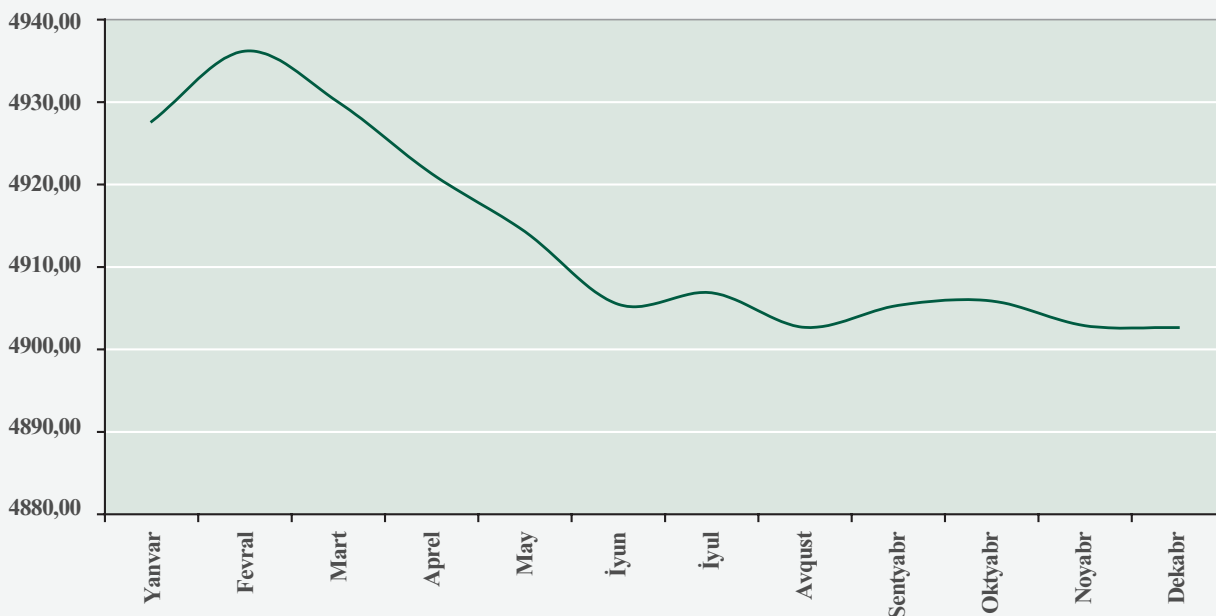
The US Dollar's exchange rate against the Manat changed during the reported period to some extent, in the way of floating regulation. Although upward directed in first months of the year, the exchange rate became stronger later. This is primarily due to increased foreign exchange inflows as a result of oil revenue growth. Thus, the official exchange rate of AZM4923 per USD1 as of January 1, 2004 decreased by 0.41% during the year (AZM20) hence reaching the level of AZM4903 per USD1 by the year-end. For comparison purposes, the exchange rate fluctuation in 2003 was a 0.61% upturn.

The National Bank's exchange rate policy, set against the background of huge foreign exchange revenue inflows from oil sales, sought to optimizing the Manat exchange rate in order to promote sustainable development of the national economy in general and production sectors in particular. The National

səviyyədə müəyyənləşməsinə yönəldilib. Növbəti illərdə Milli Bankın məzənnə siyasətinin vəzifəsi manatın məzənnəsində kəskin dəyişmələrə yol verilməmək olacaq.

2003-cü ildən maliyyə bazarlarında investisiya alətlərinin genişləndirilməsi və kommersiya banklarının öz likvidliklərini səmərəli idarə etmələrinə əlverişli mühitin yaradılması məqsədilə

2004-cü ildə 1 ABŞ dollarının Azərbaycan manatına qarşı rəsmi məzənnənin dinamikası

Kredit bazarı. Son illərdə ölkə iqtisadiyyatında müşahidə olunan davamlı iqtisadi artım, yeni iş yerlərinin yaradılması, neft sektoru ilə yanaşı digər sahələrin də inkişafı iqtisadiyyatın pul vəsaitlərinə tələbatını daha da artırmışdır. Bundan əlavə 2004-cü ildə sahibkarlığın inkişafına dövlət yardımı və regionların inkişafı üzrə dövlət proqramının qəbul edilməsi əlavə maliyyə resurslarına tələbi artırmışdır. Belə ki, 2004-cü ilin əvvəlinə respublika üzrə iqtisadiyyata qoyulan kreditlər 3 356 mlrd. manat təşkil edirdisə ilin sonuna bu rəqəm 4 941 mlrd. manata qədər yüksələrək, kreditlərin həcmi 48% artmışdır. Sahibkarlığın inkişafına dövlət büdcəsi hesabına yönəldilən kreditlərin həcmi də əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır.

Azərbaycan Respublikası Milli Bankı bank sistemində qısamüddətli likvidliyə yaranan tələbləri ödəmək məqsədilə yenidən maliyyələşdirmə əməliyyatlarını 2004-cü ildə də davam etmişdir.

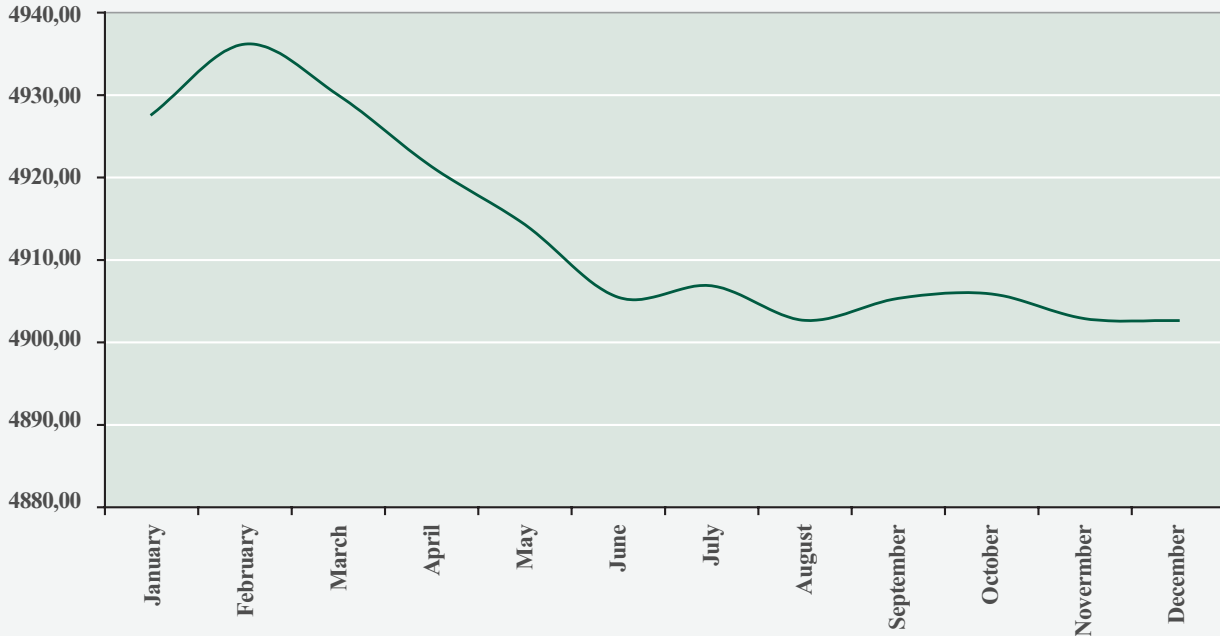
Azərbaycan Respublikası Milli Bankı Mütəşəkkil Banklararası Kredit Bazarında overnayt və lombard kreditlərinin tətbiqinə başlamışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, 2004-cü il üzrə verilmiş overnayt və lombard kreditlərinin verilməsi respublikada fəaliyyət göstərən banklar üçün, öz qısamüddətli likvidliklərini daha səmərəli idarə etmək imkanı yaratmışdır.

Kredit resurslarına artan tələbi ödəmək və mövcud resursların daha səmərəli istifadəsinin təmin olunması istiqamətində Milli Bank tərəfindən bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir. Dövr ərzində Mütəşəkkil Banklararası Kredit Bazarının inkişaf etdirilməsi, bu sahədə mövcud boşluqların aradan qaldırılması və 2005-ci ildə banklararası kredit bazarının davamlı inkişafını təmin etmək məqsədilə Milli Bank tərəfindən müvafiq tədbirlər planı hazırlanmışdır.

Bank's exchange rate for following years will aim at preventing dramatic changes in the Manat exchange rate.

The National Bank of Azerbaijan started using overnight and Lombard credit facilities through the Organized Interbank Credit Market since 2003 in order to broaden the range of investment tools of

Official exchange rate fluctuations of USD1 against Azeri Manat in 2004

Credit market. The sustainable economic growth in recent years, creation of new jobs, development of other sectors along with the oil sector have caused the cash needs across economic sectors to further expand. In addition, the government support to private business development and adoption of the state program for regional development in 2004 have also increased the demand for additional financial resources. Hence, while total loans across different economic sectors amounted to AZM3 356 billion as of the year-start in 2004, this amount went up to AZM4 941 billion by the year-end, having therefore increased by 48%. State budget-funded loans designated to support private business development have also increased substantially.

The National Bank of Azerbaijan continued its re-financing activities in 2004 too, in order to meet the short-term liquidity needs of the banking system.

financial markets and enable commercial banks to effectively manage their liquidity. It should be noted that overnight and Lombard loans issued in 2004 have enabled banks operating in the country to manage their short-term liquidity more effectively.

The National Bank implemented a number of actions aimed at meeting the increasing needs for credit resources and ensuring more efficient uses of the available resources. The National Bank designed a plan of actions to support development of the Organized Interbank Credit Market, remove the existing deficiencies in this area and promote sustainable development of the interbank credit market in 2005.

3. BANK İSLAHATLARI

3.1. Bank sisteminin institusional inkişafı

Bank sisteminin inkişaf strategiyası 2004-cü ildə nəzərdə tutulan hədəflər üzrə davam etdirilmişdir. Nəticədə 2002-2003-cü illərə bank sisteminin vəziyyətini xarakterizə edən əsas parametrlərin dinamikası 2004-cü ildə daha da möhkəmlənmiş, bankların iqtisadiyyatdakı rolu artmış və iqtisadi inkişaf bank sistemi vasitəsilə daha fəal dəstəklənmişdir. Belə ki, bankların aktivləri və kapitalı yüksək tempə artır, bankların resurs bazası genişlənir. Kreditorlar və əmanətçilər tərəfindən bank sisteminə inamın artması bank sisteminin fəaliyyətinin ön mühüm xüsusiyyətlərindən olmuşdur.

2002-2004-cü illərə müəyyən edilmiş strateji hədəflərə nail olunması üçün bank fəaliyyətinin qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması, bank sisteminin etibarlığının və sağlamlığının artırılması, bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi, bank sistemində şəffaflığın səviyyəsinin artırılması və bazar intizamının möhkəmləndirilməsi, səmərəli bank nəzarətinin təşkili kimi konkret vəzifələr qarşıya qoyulmuşdur.

2004-cü ildə bank sisteminin inkişaf vəzifələrinin həlli bank fəaliyyətinin qanunvericilik və normativ bazasının təkmilləşdirilməsi ilə aktiv dəstəklənmişdir. Bu tədbirlər ilk növbədə bankların iqtisadiyyatdakı rolunun gücləndirilməsinə, həmçinin bank sisteminin maliyyə davamlılığının möhkəmləndirilməsinin təmin edilməsinə istiqamətlənmişdir. Bank sisteminin inkişafı məqsədilə qanunvericilik və normativ xarakterli kompleks tədbirlər həmçinin maliyyə vasitəçisi kimi bankların fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması baxımından da mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Bankların kapital bazasının artımı və konsolidasiyası bank fəaliyyətinin genişlənməsinə şərait yaratmaqla bankların maliyyə davamlılığını və bank sisteminə olan inamın möhkəmlənməsində əhəmiyyətli rol oynamışdır. Milli Bankın İdarə Heyətinin 3 may 2004-cü il tarixli, 09 sayılı protokol qərarı ilə fəaliyyətdə olan banklar üçün məcmu kapitalın minimum səviyyəsinə tələb 1 yanvar

2005-ci il tarixə 3.5 mln. ABŞ dollarına ekvivalent məbləğdə, 1 yanvar 2006-cı il tarixə 5 mln. ABŞ dollarına ekvivalent məbləğdə müəyyən edilmişdir. Məcmu kapitalın minimal səviyyəsinə tələbin təmin edilməsi nəticəsində bankların xüsusi kapitalı 2004-cü ildə 520 mlrd. manat artaraq 1198 mlrd. manat təşkil etmişdir. Xüsusi kapitalın artım tempi (77%) aktivlərin artım tempini (64%) üstələmişdir ki, bu da bank risklərinin kapitalla yetərli səviyyədə örtülməsini təmin etmişdir. Eyni zamanda, kapitallaşmanın səviyyəsinin artması bankların investisiya cəlb ediciliyini də artırmışdır. Belə ki, il ərzində bank kapitalının gəlirliliyi 14.8%-dən 17.8%-ə artmışdır.

Bank sisteminin kapitallaşması tədbirləri prudensial tələblərə riayət etməyən iki bankın kreditorların və əmanətçilərin maraqlarına xələl gətirmədən sistemdən kənarlaşdırılması vasitəsilə də dəstəklənmişdir.

Bankların kapitallaşmasına tələbin artırılması bank sistemində konsolidasiya proseslərini stimullaşdırmışdır. 2004-cü ilin sonunda iki bank birləşmə barədə qərar qəbul etmişdir. Digər banklar arasında da bu cür təşəbbüslər müzakirə olunur.

Bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi üçün daha əlverişli şəraitin təşkili məqsədilə təşəbbüslər davam etdirilmişdir. "Banklar haqqında" Qanunun qüvvəyə minməsi ilə fəaliyyəti lisenziyalaşdırılan bankların əmanət cəlb edilməsinə tətbiq olunan iki illik məhdudiyət aradan qaldırılmış, Milli Bankın İdarə Heyətinin 23 noyabr 2003-cü il tarixli müvafiq qərarı ilə 1 yanvar 2004-cü ildən xarici kapitalın yerli bazarda iştirak limiti ləğv edilmişdir. Bu isə iqtisadi subyektlərin və əhalinin bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının artırılmasında əhəmiyyətli rol oynamışdır.

Bank xidmətləri bazarının liberallaşdırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərlə yanaşı *bank infrastrukturunun inkişafı* da keyfiyyətli və geniş çeşidli bank xidmətlərinin təklifi üçün imkanları artırmışdır. 2005-ci ilin yanvar ayında istismara verilmiş Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestri və Milli Kart Prosesinq Mərkəzi əhalinin, o cümlədən təqaüdcülərin ucuz və keyfiyyətli bank xidmətləri əldə etməsinin, regionların bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının daha da

3. BANKING REFORMS

3.1. Institutional development of the banking system

The banking system development strategy followed its course against the targets set for 2004. As a result, the basic performance indicators which characterized the status and progress of the banking system in 2002-2003 further improved in 2004, while the banks played an increasingly broader role in the economy and the banking system provided more active support to the economic growth and development. Hence, bank assets and capital are increasing and banks' resources are expanding at a rapid pace. Increased creditor and depositor confidence in the banking system has been a crucial characteristic of the banking system's operations.

Seeking to achieve the strategic targets set for the 2002-2004 period, specific objectives were identified such as improving the banking laws to comply with international best practices and standards; enhancing the safety and soundness of the banking system; expanding access to banking services; increasing transparency within the banking system and improving the market discipline, and increasing the effectiveness of banking supervision.

Activities designed to refine the banking legal and regulatory framework largely supported the entire set of development targets identified for the banking system in 2004. These activities were largely and primarily meant to enhance the role and involvement of banks across economic sectors as well as to promote the financial sustainability of the banking system. Such development-aimed comprehensive activities in respect of the legal and regulatory framework are also essential for improving the overall effectiveness of banking in the sense that banks act as financial intermediaries.

The growth and consolidation of banks' capital base provided a material contribution to securing financial sustainability of banks and enhancing the confidence in the banking system by enabling environment for expanding the horizons of banking activities. Resolution No.09 of May 3, 2004 issued by the National Bank's Management Board set the mini-

imum total capital requirement with respect to operating banks at USD3.5 mil equivalent as of January 1, 2005 and USD5 mil equivalent as of January 1, 2006. As a result of meeting the minimum total capital requirement banks increased the regulatory capital in 2004 by AZM520 billion to a total of AZM1198 billion. The growth rate of the regulatory capital (77%) exceeded the asset growth rate (64%), thereby enabling capital to adequately cover bank risks. At the same time, increased capitalization also improved the investment attractiveness of banks. Thus, return on capital of banks rose from 14.8% to 17.8% during the year.

Banking system capitalization activities were also supported with a compulsory exit of two banks from the system, which failed to comply with prudential requirements, without causing damage to the interests of their respective creditors and depositors.

The increase of the capitalization requirement with respect to banks stimulated the consolidation processes in the banking system. Two banks decided to merge in late 2004. Other banks also discuss such options.

Attempts were continued to *further enable environment for improving access to banking services*. The effect of the new Law on Banks lifted the two-year ban on receiving deposits by newly authorized banks; Resolution of November 23, 2003 issued by the National Bank's Management Board eliminated the domestic market participation limit with respect to foreign banks as of January 1, 2004. These actions made an extremely important contribution to enhancing the access opportunities of business entities and individuals in respect of banking services.

Development of the banking infrastructure, along with actions aimed at liberalizing the banking services market, has enabled banks to expand the range of quality and diversified banking services. The Centralized Credit Registry and the National Card Processing Center put in operation in January 2005 are considered important tools for providing individuals, including pensioners with access to low-cost and quality banking services, as well as providing

artırılmasının mühüm vasitəsi hesab olunur. Kənd yerlərinin maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının artırılmasında 9 dekabr 2004-cü il tarixində ölkə Prezidenti tərəfindən təsdiqlənən "Azərbaycan Respublikasında Milli Ödəniş Sisteminin İnkişafı üzrə 2005–2007-ci illər üçün Dövlət Proqramı" ilə nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrası da mühüm rol oynayacaqdır.

Bank biznesinin infrastrukturunun inkişafında iştirak sahəsində ipoteka kreditləşməsinin inkişafı və əmanətlərin sığortalanması sisteminin təşəkkülü məsələsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Milli Bank tərəfindən hazırlanmış "İpoteka haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanun layihəsi və 24 dekabr 2004-cü ildə Milli Məclisdə birinci oxunuşda qəbul olunmuşdur. "Əmanətlərin sığortalanması haqqında" Qanun layihəsinin hazırlanması istiqamətində də intensiv işlər davam etdirilmişdir. Tədbir çərçivəsində KfW bankının texniki yardımını cəlb olunmuşdur. Regionların da bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi üçün kredit yarmarkalarının təşkili təşəbbüsü ilə çıxış edilmiş, ideya Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu və Banklar Assosiasiyası ilə razılaşdırılmışdır. Bu təşəbbüs bank ictimaiyyəti tərəfindən dəstəklənmiş və nəticədə il ərzində ölkənin 7 iqtisadi rayonunda kredit yarmarkaları keçirilmişdir.

Regionların bank xidmətlərinə çıxış imkanları bankların filial şəbəkələrinin genişlənməsi və mikromaliyyənin inkişafı vasitəsilə də həvəsləndirilmişdir.

Bank sisteminin inkişafında *kredit təşkilatlarının fəaliyyətində şəffaflığın artırılması və bazar intizamının möhkəmləndirilməsi* də mühüm şərtlərdən biri olmuşdur. Bu məqsədlə banklarda beynəlxalq standartlara cavab verən korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqi, banklarda Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarına keçidin tamamlanması, dövrü olaraq nəşr olunan məlumatların məzmununa və həcminə tələbin artırılması kimi kompleks tədbirlər icra olunmuşdur. Korporativ idarəetmə standartlarının kommersiya banklarında tətbiqinə yardım məqsədilə Milli Bankın təşəbbüsü ilə xarici texniki yardım cəlb olunmuşdur. Texniki yardım çərçivəsində Almaniyanın KfW bankı tərəfindən 4 pilot bankda korporativ idarəetmənin tətbiqinin həyata keçirilməsinə başlanılmışdır.

Bank sistemində şəffaflığın səviyyəsinin artırılmasında Milli Bankın bank ictimaiyyəti ilə qarşılıqlı fəaliyyətinin möhkəmləndirilməsi də mühüm rol oynamışdır. Mühüm normativ sənədlərin Milli Bankın Web saytında

yerləşdirməklə ictimai müzakirəsi praktikasının tətbiqi bu qarşılıqlı fəaliyyəti daha da inkişaf etdirmişdir.

İlk dəfə olaraq 2004-cü ildə bank sisteminin inkişaf vəziyyəti barədə həm mütəxəssislər, həm də geniş kütlə üçün icmal hesabat formaları hazırlanmış və Milli Bankın web saytında yerləşdirilmişdir. Bu işə bankların maliyyə vəziyyətinə nəzarətin gücləndirilməsində və bank sistemində şəffaflığın səviyyəsinin artırılmasında əhəmiyyətli rol oynamışdır.

Milli Bank bank sisteminin tənzimlənməsi sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən bir orqan kimi *səmərali bank nəzarətinin* təşkili istiqamətində də işlərini davam etdirmişdir. "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbulu Azərbaycan bank nəzarəti sisteminin mütərəqqi beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması üçün tam hüquqi bazanı formalaşdırmışdır. Eyni zamanda, əmanətçilərin, kreditorların, investorların maraqlarını qorumaq və ifrat nəzarətçiliyə yol verməmək, bankların əməliyyat müstəqilliyini təmin etmək məqsədilə balanslaşdırılmış yoxlama və kənardan nəzarət alətlərinin optimal sinerjisindən istifadə edilmişdir.

İl ərzində daxili nəzarət çərçivəsində 20 bankda hərtərəfli inspeksiya aparılmışdır. Bundan əlavə, 21 bankda müxtəlif mövzularda 23 tematik yoxlama aparılmışdır. Bu yoxlamalar əsasən Sahibkarlığa Kömək Milli Fondundan cəlb edilmiş vəsaitlərin təyinatı üzrə istifadəsinin düzgünlüyünün yoxlanması, bankların əməliyyat kassasındakı nağd pul vəsaitlərinin və qiymətliyərlərin bankın uçot məlumatları ilə dəqiqləşdirilməsi məqsədi ilə aparılmışdır. Dövr ərzində məhkəmə qərarı ilə 2 bankda da hərtərəfli yoxlama aparılmış və tamamlanmışdır.

2004-cü ildə mövcud strategiya əsasında bank olmayan kredit təşkilatlarına da nəzarət həyata keçirilmişdir. İl ərzində 20 bank olmayan kredit təşkilatına icbari tapşırıqlar verilmiş və 4 bank olmayan kredit təşkilatlarının lisenziyası ləğv edilmişdir.

Bank islahatlarının dərinləşməsi və bank sisteminin möhkəmləndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində bank sisteminin ölkədə iqtisadi və sosial inkişafın təmin edilməsində, o cümlədən regional inkişaf və yeni iş yerlərinin açılması strategiyasının realizasiyasında, sahibkarların maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının genişləndirilməsində əhəmiyyəti və fəallığı artmışdır. Belə ki, ÜDM il ərzində 10.2% artdığı halda, bank aktivləri 64%, kredit qoyuluşları 52% artmışdır. Nəticədə bank aktivlərinin və kreditlərinin artım tempi ÜDM-in artım tempini 5–6

access to a range of banking products at the regional level. Activities identified in the 2005–2007 State Program for development of the National Payment System in the Republic of Azerbaijan approved by the President on December 9, 2004 will also provide a meaningful contribution to expanding access to financial services in rural areas.

Special attention was given to promotion of mortgage lending and implementation of a deposit insurance scheme in line with development of the banking business infrastructure. The draft Mortgage Law developed by the National Bank was submitted to the Milli Mejlis for first reading on December 24, 2004. Drafting of the Individual Deposit Insurance Law is further intensified. KfW provides technical assistance in this exercise. Credit fairs have been proposed as a tool for improving access to banking services at regional levels; this concept has been agreed with the National Foundation for Support to Entrepreneurship and Azerbaijan Bank Association. The banking community supported this proposal and consequently credit fairs were carried out in 7 economic regions of the country.

Expansion of banks' branch networks and development of micro-finance facilities have also provided an incentive to improvement of access to banking services at regional levels.

Increased transparency in operations of credit institutions and strengthened market discipline have also been an important factor in the development of the banking system. To this effect, a set of comprehensive measures have been implemented including introduction of corporate governance standards at banks that meet international standards; completion of transition towards International Financial Reporting Standards and increasing requirements with regards to the contents and volume of periodical publications. The National Bank has requested and acquired foreign technical assistance to support implementation of corporate governance standards at commercial banks. The German development bank KfW has already started implementing corporate governance standards at 4 pilot banks under the technical assistance project.

The National Bank's increasing collaboration with the banking community has also been a major factor of increasing the transparency within the banking system. This collaboration is further promoted by regular posting of significant regulatory and norma-

tive documents on the National Bank's web-site for public discussion purposes.

Consolidated reporting formats for banking system development progress to be used by both experts and general public were prepared and posted on the National Bank's web-site for the first time in 2004. This measure had an important meaning for improving the oversight of banks' financial positions and transparency in the banking system.

As the state authority responsible for implementation of the government policy in terms of regulating the banking sector, the National Bank continued its efforts to ensure *effective banking supervision*. By passing the new Law on Banks the banking supervision system in Azerbaijan has formed a complete legal framework and basis, which would enable it to conform to the best international practices and standards. At the same time, balanced on-site and off-site supervisory tools were used in order to protect the interests of depositors, creditors and investors and prevent undue influence, as well as to ensure operating independence of banks.

Full-scale inspections were carried out at 20 banks during the year under on-site inspection schedule. In addition, 23 targeted inspections were conducted at 21 bank. The inspections were primarily designed to identify whether funds obtained from the National Foundation for Support to Entrepreneurship were used appropriately and reconcile the banks' operating cash and valuable items in hand against corresponding records. Full-scale on-site inspections were also conducted and completed at 2 more banks during the period based on effective court decisions.

Operations of non-bank credit institutions were also supervised in 2004 based on the existing strategy. Mandatory instructions were issued to 20 non-bank credit institutions and licenses of 4 non-bank credit institutions were revoked during the year.

As a result of broader banking reforms and actions taken to strengthen the banking system, the significance and active involvement of the banking system in promoting economic and social development in the country, including implementation of regional development and employment expansion strategy, as well as enhancing access of business entities to financial resources. Thus, as GDP grew by 10.2% during the year, bank assets increased by 64% and credit portfolio by 52%. Consequently, the growth rate of bank assets and lending exceeded by the GDP growth rate by a matter of 5–6 times. During the

dəfə üstələmişdir. İl ərzində bank aktivlərinin ÜDM-də xüsusi çəkisi 14.2%-dən 19.9%-ə, kredit qoyuluşları 8.3%-dən 11%-ə, əmanətlər 3.5%-dən 4.8%-ə, bank kapitalı 1.7%-dən 2.8%-ə artmışdır.

3.2. Bank sisteminin inkişafının cari meylləri

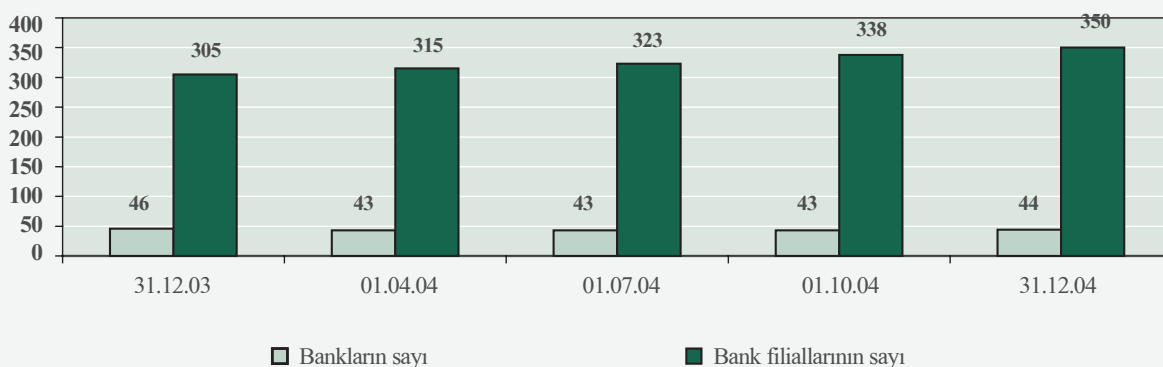
2004-cü ildə Azərbaycan bank sistemi inkişafının pozitiv meyllərini saxlamış və maliyyə vasitəçiliyində

bank filiallarından 182-si Bakı şəhərinin, 168-i isə regionların payına düşür.

2004-cü ildə filial şəbəkəsinə malik olan bankların sayı da artaraq 36-dan 38-ə çatmışdır. 2003-cü ildə fəaliyyət göstərən bank filiallarının 59%-i özəl bankların payına düşürdüsə, hesabat ilində bank filiallarının 64%-i özəl bankların payına düşür.

Əhalinin real pul gəlirlərinin artımı, bank sektorunun davamlılığının möhkəmlənməsi, kreditorların və əmanətçilərin hüquqlarının müdafiəsinin hüquqi

Bank sisteminin kəmiyyət xarakteristikası

öz rolunu möhkəmləndirmişdir. Ötən illə müqayisədə bank sektorunun əsas göstəriciləri üzrə daha yüksək tempə artım müşahidə olunmuşdur.

2004-cü ildə bankların sayında əhəmiyyətli dəyişiklik baş verməsə də, sistemdəki institusional dəyişikliklər təkamül halını almışdır. Fəaliyyətdə olan bankların sayı 46-dan 44-ə enmişdir. İl ərzində 3 bankın lisenziyası geri çağırılmış, bir banka isə bank fəaliyyətinin aparılması üçün yeni lisenziya verilmişdir.

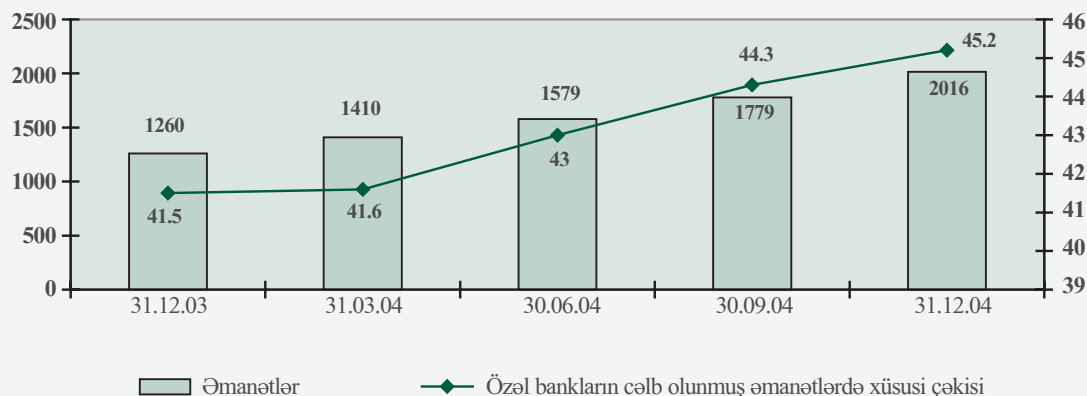
İl ərzində 49 yeni bank filialı açılmış və onların sayı 305-dən 350-yə artmışdır. Fəaliyyət göstərən

əsaslarının təkmilləşdirilməsi əhalinin əmanətlərinin sürətli artımını şərtləndirən amillərdən olmuşdur.

2004-cü ildə əhalinin əmanətləri 60% artaraq 2 trln. manat təşkil etmişdir. Əhalinin bank sistemində inamı daha çox uzunmüddətli xarakter halını almağa başlamışdır. Uzunmüddətli əmanətlər (1 ildən yuxarı) daha yüksək tempə artmış, cəmi əmanətlərdə xüsusi çəkisi 50%-i keçərək 52% təşkil etmişdir.

Əmanətlərdə özəl bankların payı 41%-dən 48%-ə yüksəlmişdir.

Əmanət qoyuluşlarının dinamikası (mlrd. manat)

year, banks assets as percentage of GDP increased from 14.2% to 19.9%, loans from 8.3% to 11%, individual deposits from 3.5% to 4.%, and bank capital from 1.7% to 2.8%.

3.2. Current development trends in the banking system

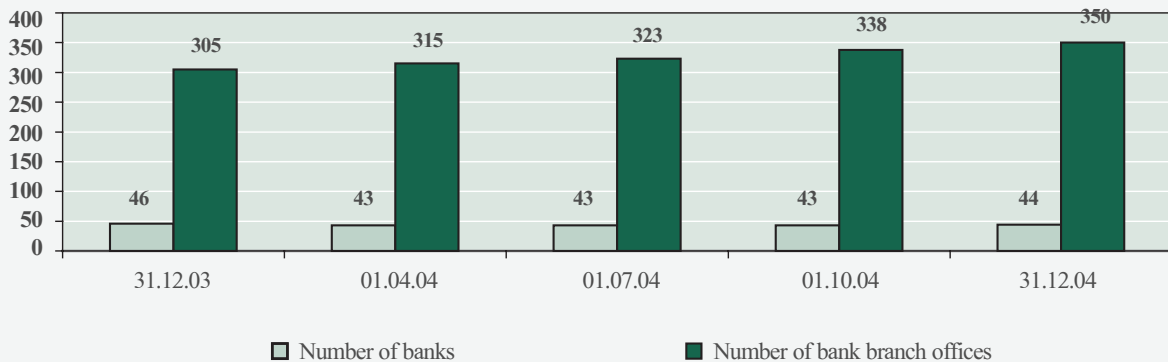
The banking system in Azerbaijan retained its positive development trends in 2004 and managed to

ness during the year hence the total number increasing from 305 to 350. 182 bank branch offices operate in Baku and 168 in regions.

The number of banks that have branch offices also increased from 36 to 38 in 2004. While private banks accounted for 59% of branch offices in 2003, their share of branch offices totaled to 64% in 2004.

Increased real cash income of households; improved sustainability of the banking sector; and refined legal framework securing protection of cred-

Quantitative characteristics of the banking system

enhance its role in the financial intermediation sector. The banking sector showed higher growth rates as compared to the last year in terms of basic performance characteristics.

Although the number of banks did not change significantly in 2004, the system was substantially modified institutionally. The number of operating banks decreased from 46 to 44. 3 banks had their licenses cancelled during the year; one bank was licensed to operate.

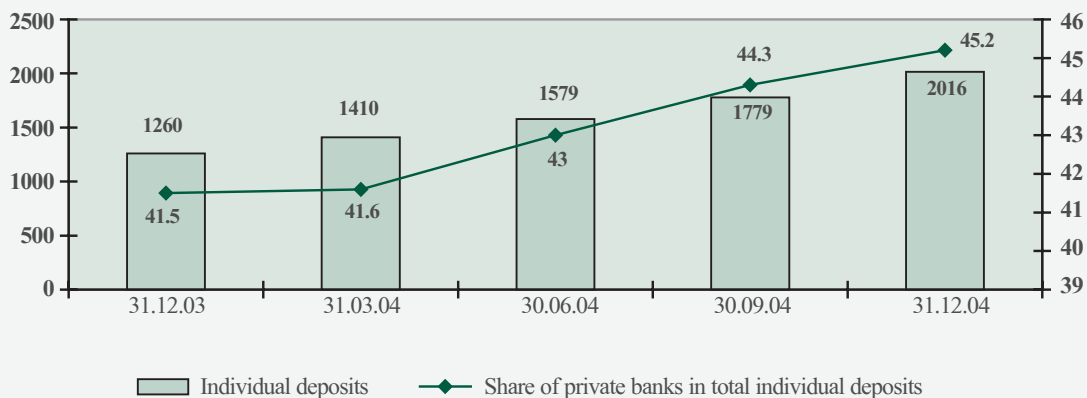
49 new bank branch offices were opened for busi-

ness during the year hence the total number increasing from 305 to 350. 182 bank branch offices operate in Baku and 168 in regions.

Individual deposits grew by 60% thus totaling to AZM2 trillion in 2004. The public confidence in the banking system becomes increasingly long-term. Long-term deposits (over 1 year) increase at a faster pace thus passing the 50% share of total deposits and reaching 52%.

The share of private banks in total individual deposits increased from 41% to 48%.

Individual deposit growth (AZM bil)

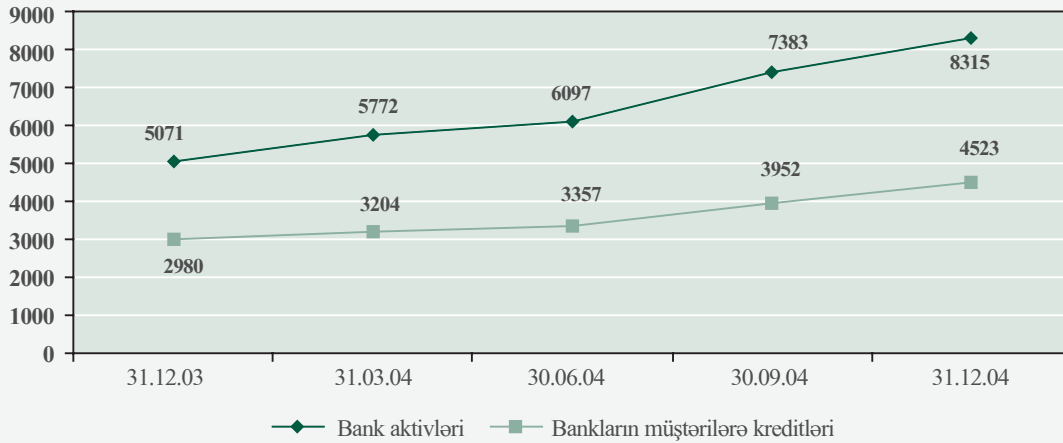

Əhali ilə yanaşı iqtisadi subyektlərin də banklardakı depozitləri yüksək dinamika ilə artır. Belə ki, hüquqi şəxslərin depozitləri 63% artaraq 3.3 trln. manat təşkil etmişdir.

Əhalinin və iqtisadi subyektlərin bank sisteminə inamının artması nağdsız pul tədaviülünün

meyl istehlak kreditlərinin həcmnin kəskin artımı olmuşdur. Əhaliyə verilən kreditlər 81.7% artaraq 1372 mlrd. manat olmuşdur. Bu da cəmi kredit qoyuluşlarının 27.8%-ni təşkil etmişdir. 2004-cü ildə banklar əhaliyə yeni bank məhsulları (ipoteka kreditləri) təqdim etməyə başlamışdır. Bankların

Bank aktivlərinin və kredit qoyuluşlarının dinamikası (mlrd. manat)

yaxşılaşmasını şərtləndirmişdir. Nəticədə müştərilərin ödənişlərinin sayı il ərzində 30% artaraq 907 minə çatmışdır. Ödənişlərin məbləği isə 34% artaraq 54 trln. manatdan yuxarı olmuşdur.

Hesabat ili təkcə bankların aktivlərinin artımı ilə deyil, onun strukturunun dəyişimi ilə də xarakterizə olunmuşdur. Bank aktivlərinin həcmi 3244 mlrd. manat (+64%) artaraq 8315 mlrd. manat olmuşdur.

Azərbaycan kommersiya banklarının aktiv əməliyyatlarının strukturu gətdikcə dünya standartlarına yaxınlaşır. Bank aktivlərinin artımında kredit qoyuluşlarının dinamik artımı xüsusi rol oynamışdır.

Banklar tərəfindən iqtisadiyyata kredit qoyuluşları 52% artaraq 4.5 trln. manat təşkil etmişdir. İl ərzində iqtisadiyyata 8,5 trln. manat məbləğində yeni kreditlər verilmişdir ki, bunun da 6.2 trln. manatını qısamüddətli, 2.3 trln. manatını isə uzunmüddətli kreditlər təşkil etmişdir. Yeni verilmiş kreditlərin strukturunda uzunmüddətli kreditlərin xüsusi çəkisi 2003-cü ildəki 19.5%-ə qarşı 27.4% olmuşdur.

Kredit qoyuluşlarının strukturunda özəl sektorun xüsusi çəkisi 79.5%-i keçmişdir. Lakin kredit qoyuluşlarında dövlət banklarının payı 48.9%-dən 50.1%-ə artmışdır.

Banklar uzunmüddətli kreditləşmə təcrübəsini genişləndirir. Uzunmüddətli kreditlər 58% artmış, onların xüsusi çəkisi 30.7%-ə yüksəlmişdir.

Bankların kredit əməliyyatının inkişafında mühüm

hesabatlarına əsasən əhaliyə verilən ipoteka kreditləri il ərzində 43.1 % artaraq 187.2 mlrd. manat olmuşdur.

2004-cü ildə kreditlərin həcmnin artımı ilə yanaşı, onların keyfiyyət parametrlərində də yaxşılaşma meylli saxlanılmışdır. Belə ki, qeyri-standart kreditlərin səviyyəsi 22.7%-dən 14.9%-ə enmişdir.

Aktivlərin keyfiyyətinin yaxşılaşması həmçinin vaxtı keçmiş kreditlərin xüsusi çəkisinin azalması ilə də bağlı olmuşdur. Əgər 31 dekabr 2003-cü ildə vaxtı keçmiş kreditlərin xüsusi çəkisi 11.3% təşkil edirdisə, 31 dekabr 2004-cü ildə bu göstərici 6.1% olmuşdur. Faizlərin hesablanması dayandırılmış statusa aid edilən kreditlər isə 8.3%-dən 5.8%-ə enmişdir.

Qiymətli kağızlarla əməliyyatların bank aktivlərdə xüsusi çəkisi 4% təşkil edir ki, bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 17% və ya 372 mlrd. manat çoxdur. Bununla belə, fond bazarının məhdudluğu ilə əlaqədar qiymətli kağızlarla əməliyyatların bank aktivlərində xüsusi çəkisi aşağı səviyyədədir.

Bankların kapitallaşma səviyyəsinin əhəmiyyətli artımı bank sisteminin davamlılığını möhkəmləndirmişdir. Bu isə bank sisteminin maliyyə vasitəçilik funksiyasının səmərəliliyinə əhəmiyyətli təsir göstərmişdir.

Bankların xüsusi vəsaitləri 520 mlrd. manat (+77%) artaraq 1198 mlrd. manat təşkil etmişdir. Bankların nizamnamə kapitalı 307 mlrd. manat (+41.2%) artaraq 1051 mlrd. manat olmuşdur.

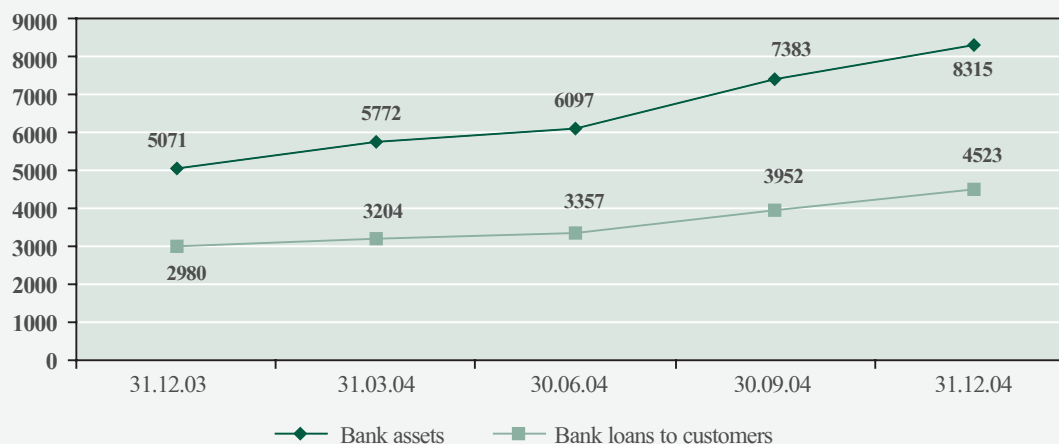
2004-cü ildə bankların məcmu gəlirləri 43.6% artaraq 911

Corporate deposits also increase rapidly, along with household deposits. Thus, having increased by 63% corporate deposits totaled to AZM3.3 trillion.

Increased confidence of individuals and business entities in the banking system causes the non-cash turnover to improve. The number of customer pay-

major trend causing an upturn in bank lending activities. Loans to individuals totaled to AZM1372 billion having increased by 81.7%. This figure constitutes 27.8% of the total loan portfolio. Banks introduced new banking products (mortgage loans) in 2004. Mortgage loans are reported by banks to total

Bank assets and loan portfolio growth (AZM billion)

ments consequently increased by 30% to a total of 907 thousand payments while the amount of payments having gone up by 34% totaled to over AZM54 trillion.

The reported year was characterized not only by bank asset growth but also by structural adjustments. Bank assets totaled to AZM8315 billion having increased by AZM3244 billion (+64%).

Asset transactions of Azerbaijani commercial banks increasingly improve to compliance with international standards. Increased lending activities have largely contributed to the bank asset growth.

Bank lending across economic sectors totaled to AZM4.5 trillion having risen by 52%. AZM8.5 trillion worth of new loans were issued during the year, where AZM6.2 trillion are short-term and AZM2.3 trillion are long-term loans. Long-term loans rose to 27.4% versus the year 2003 19.5% rate as percentage of new loans.

Private sector's share within the total loan portfolio exceeded 79.5%. However, the share of state-owned banks within the total loan portfolio increased from 48.9% to 50.1%.

Banks work to enhance the long-term lending practices. Long-term loans have grown by 58% thereby amounting to 30.7% within the total loan portfolio.

A dramatic increase in consumer loans has been a

to AZM187.2 billion having increased by 43.1% during the year.

Lending activities showed an improvement trend in their qualitative aspects in addition to quantities in 2004. Thus, sub-standard loans went down from 22.7% to 14.9%.

A decrease in past due loans has also contributed to the overall improvement in the asset quality. While past due loans totaled to 11.3% as of December 31, 2003, they dropped to 6.1% as of December 31, 2004. Non-accrual loans went down from 8.3% to 5.8%.

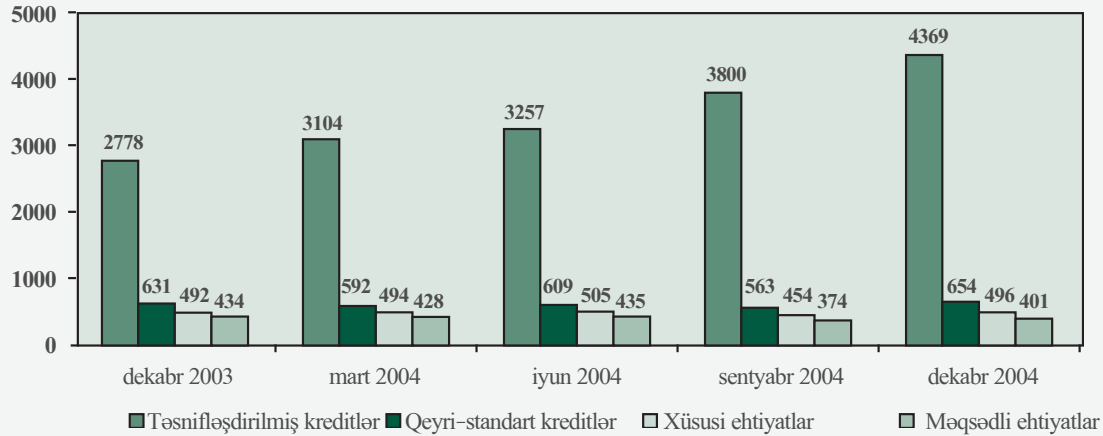
Securities transactions amount to 4% within total bank assets, which is 17% or AZM372 billion in excess of the last year's corresponding period. Yet, the share of securities transactions within total bank assets is low due to the limited stock exchange capacities.

The substantial growth of bank capitalization contributes to the sustainability of the banking system, which in turn provides a positive impact on the effectiveness of the banking system's intermediary function.

Bank equity totaled to AZM1198 billion having increased by AZM520 billion (+77%). Paid-in capital of banks totaled to AZM1051 billion having increased by AZM307 billion (+41.2%).

Total income of banks amounted to AZM911 billion in 2004 by having gone up by 43.6%. Total

Kreditlərin keyfiyyət göstəricisinin dinamikası (mlrd. manat)

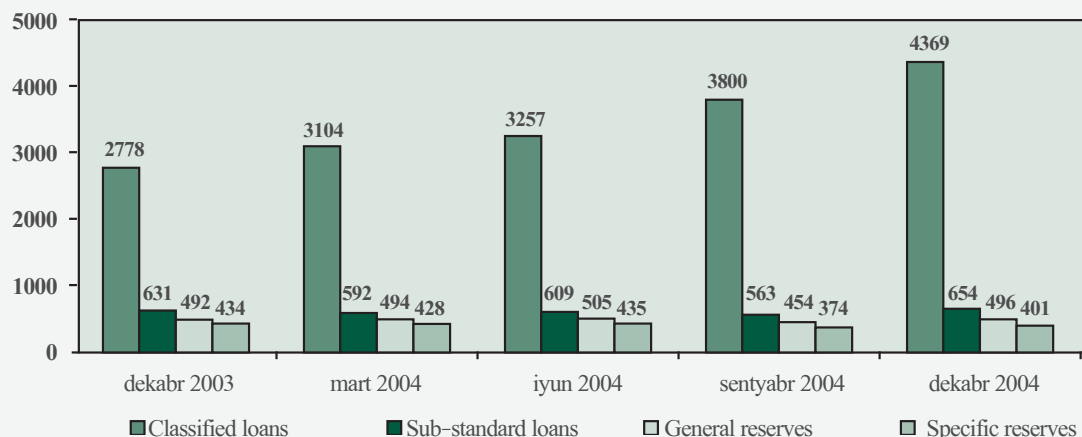
mlrd. manat olmuşdur. Bankların məcmu xərcləri isə 39% artaraq 720 mlrd. manat təşkil etmişdir. Nəticədə banklar tərəfindən əldə edilən illik mənfəət (vergi tutmalarından əvvəl) 64% artaraq 195 mlrd. manat olmuşdur.

Mənfəətliyin artımı əsasən faizli əməliyyatların gəlirliyinin artması hesabına (132 mlrd. manat) baş vermişdir. Qeyri-faiz xərclərinin həcmi isə (aktivlər üzrə itkilərin örtülməsi üçün xüsusi ehtiyatların

		2003	2003	Artım, %-lə
1	Faiz gəlirləri	305	507	66.2
2	Faiz xərcləri	129	199	54.3
3	Xalis faiz mənfəəti	176	308	75
4	Qeyri-faiz gəlirləri	329	404	22.8
5	Qeyri-faiz xərcləri	279	353	26.5
6	Xalis əməliyyat mənfəəti	226	359	58.8
7	Aktivlər üzrə mümkün zərərlərin ödənilməsi üçün xüsusi ehtiyatların yaradılmasına ayırmalar	111	168	51.4
8	Vergi ödənilənədək xalis mənfəət	119	195	63.9

	Bankların gəlirliyini xarakterizə edən göstəricilər, (%)	2003	2004
1	Xalis mənfəət / aktivlərin orta məbləği (ROA)	2.03	2.39
2	Xalis mənfəət / kapitalın orta məbləği (ROE)	14.75	17.83
3	Faiz gəlirləri / aktivlərin orta məbləği	6.8	8.3
4	Müştərilərə kreditlər üzrə faiz gəlirləri / aktivlərin orta məbləği	6	7.5
5	Faiz xərcləri / aktivlərin orta məbləği	2.9	3.2
6	Aktivlər üzrə mümkün zərərlərin ödənilməsi üçün xüsusi ehtiyatın yaradılmasına ayırmalar / aktivlərin orta məbləği	2.5	2.7

Qualitative characteristics of loans (AZM billion)

expenses of banks amounted to AZM720 billion by having increased by 39%. As a result, the total annual profit of banks (before taxes) amounted to AZM195 billion having increased by 64%.

This yield growth was primarily caused by an increase in the return on interest transactions (AZM132 billion). Non-interest expenses (excluding provisions to general reserves for pos-

		2003	2003	Increase, %
1	Interest income	305	507	66.2
2	Interest expenses	129	199	54.3
3	Net interest profit	176	308	75
4	Non-interest income	329	404	22.8
5	Non-interest expenses	279	353	26.5
6	Net operating income	226	359	58.8
7	Provisions to general reserves for possible asset losses	111	168	51.4
8	Net profit before taxes	119	195	63.9

	Characteristics of bank profitability, (%)	2003	2004
1	Net profit / average assets (ROA)	2.03	2.39
2	Net profit / average equity (ROE)	14.75	17.83
3	Interest income / average assets	6.8	8.3
4	Interest income on loans to customers / average assets	6	7.5
5	Interest expenses / average assets	2.9	3.2
6	Asset loss provisions / average assets	2.5	2.7

yaradılmasına ayrılmalara nəzərə alınmaqla) 58 mlrd. manat artmışdır.

Faiz gəlirləri (66,2%) faiz xərcləri (54,3%) ilə müqayisədə daha yüksək tempə artmışdır.

Bankların gəlirlilik əmsalları artmışdır. Xalis mənfəətin (vergi tutmalarından sonra) aktivlərin orta məbləğinə nisbəti (ROA) 2,39% (2003-cü ildə 2,03%), xalis mənfəətin xüsusi kapitalın orta məbləğinə nisbəti (ROE) 17,83% (2003-cü ildə 14,75%) təşkil etmişdir.

Bankın gəlirliliyini xarakterizə edən digər göstəricilər üzrə də müsbət meyillər müşahidə olunmuşdur. Xüsusi fondların yaradılmasına yönəldilən xərclərin artımına gəldikdə isə burada da müsbət meyillər müşahidə olunur. Belə ki, ehtiyatlar əsasən standart aktivlər üzrə yaradılmışdır.

3.3. Bank nəzarəti beynəlxalq standartlara yaxınlaşır

Bu gün banklar aktivlərinin və kapitalının həcminə, regional əhatəsinə görə digər maliyyə vasitəçilərini dəfələrlə üstələməklə, bütövlükdə iqtisadiyyatla müqayisədə daha yüksək tempə inkişaf edir və beynəlxalq standartlara, o cümlədən bank nəzarəti üzrə Bazəl Komitəsinin standartlarına daha uyğundur.

2004-cü ildə bank nəzarətinin idarə edilməsi sahəsində əsas prioritet məqsəd bank nəzarətinin normativ hüquqi bazasının beynəlxalq standartlaşdırılması, kredit təşkilatlarının fəaliyyətinə beynəlxalq standartlara uyğun nəzarətin təmin edilməsi, valyuta nəzarəti rejiminin təkmilləşdirilməsi olmuşdur. Bu məqsədlə 2004-cü ildə Milli Bank "Bank Nəzarətinin 2001-2004-cü illər üçün Strateji Planına" uyğun olaraq hərtərəfli tədbirlər həyata keçirmişdir.

1. *Bank qanunvericiliyinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması* prosesi tamamlanmışdır. "Banklar haqqında" və "Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunları qəbul edilmişdir. "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbulu bank tənzimlənməsi və nəzarətinin hüquqi əsaslarının beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmasını təmin etmiş, beynəlxalq təcrübədə mövcud olan yeni nəzarət alətlərinin tətbiqinə imkan yaratmışdır. Bununla bank qanunvericiliyinin Avropa Birliyinin "Bank fəaliyyətinə dair Direktivlərinə" və bank nəzarəti üzrə Bazəl Komitəsinin standartlarına tam uyğunlaşdırılması tamamlandı.

2. Bank nəzarəti üzrə normativ hüquqi aktlar *"Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun*

tələblərinə uyğunlaşdırılmışdır. "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar mövcud normativ aktların bu Qanunun tələblərinə uyğunlaşdırılması məqsədilə 3 (üç) Qaydalara ("Bank kapitalının və onun adekvatlığının hesablanması" Qaydaları", "Bir borcalan və ya bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupu üzrə risklərin tənzimlənməsi haqqında Qaydalar" və "Banklara aidiyyəti olan şəxslərlə əməliyyatların aparılması Qaydaları") əlavə və dəyişikliklər edilmişdir.

• *"Bank kapitalının və onun adekvatlığının hesablanması" Qaydaları.* Bu Qaydalara edilən düzəlişlər nəticəsində bank kapitalının minimal miqdarına tələb bankların nizamnamə kapitalı ilə deyil, iqtisadi kateqoriya sayılan məcmu kapital əsasında qiymətləndirilməyə başlandı. Bu isə beynəlxalq təcrübəyə uyğun olaraq bank fəaliyyətində risklərin qiymətləndirilməsində səhmdar kapitalı ilə yanaşı, bankların gəlirlərini də nəzərə alır. Digər tərəfdən məcmu kapitalın artırılması istiqamətində bankların manevr etmək imkanlarını da genişləndirir.

• *"Bir borcalan və ya bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupu üzrə risklərin tənzimlənməsi haqqında Qaydalar" və "Banklara aidiyyəti olan şəxslərlə əməliyyatların aparılması Qaydaları".* Bu Qaydalarda limitləşdirilən kredit risklərinə daxil edilən aktivlərin növləri genişləndirilmişdir. Bankların üzərinə götürdükləri kredit riskləri istənilən formada verilən bütün kredit tələbləri üzrə müəyyən edilməyə başladı. Banka aidiyyəti şəxslərin kreditləşdirilməsi ilə bağlı meydana çıxan risklərə əlavə nəzarətin həyata keçirilməsi üçün bu cür əməliyyatların yalnız Müşahidə Şurasının qərarı və bu qərarın bankın İdarə Heyəti tərəfindən yekdilliklə təsdiq olunduğu halda həyata keçirilə bilməsi tələbi normativ akta daxil edilmişdir.

3. "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbulu ilə bağlı yeni nəzarət alətlərinin tətbiqi məqsədilə 8 (səkkiz) *Qayda hazırlanmışdır.*

• *Yerli bankların şöbələrinin və yerli nümayəndəliklərinin açılması üçün icazə alınması və icazənin ləğv edilməsi Qaydaları.* Bu Qaydalar yerli banklar tərəfindən şöbələrin və yerli nümayəndəliklərin açılması və bu icazənin ləğv edilməsi prosedurlarını tənzimləyir. Qaydalara müvafiq icazənin alınması üçün lazım olan sənədlərin forması, o cümlədən biznes-planın mahiyyəti daxil edilmişdir.

• *Bank inzibatçılarının vəzifədən azad edilməsi barədə sanksiyanın tətbiqinə dair materiallara baxılması və onun nəticələrinin rəsmiləşdirilməsi Qaydaları.* Bu Qaydalar banklarda idarəetmənin səviyyəsinin

sible losses on assets) increased by AZM58 billion.

Interest income (66.2%) surpassed interest expenses (54.3%) in terms of growth.

The rate of return of banks has increased. The ratio of net profit (after taxes) to average assets (ROA) made 2.39% (2.03% in 2003), while net profit to average equity (ROE) made 17.83% (14.75% in 2003).

Other characteristics of banks' profitability have also showed positive trends. Furthermore, loss provisioning expenses have also showed such tendencies. Thus, standard assets are mostly provisioned for.

3.3. Banking supervision improving to international standards

Today banks are ahead of other financial intermediaries and economy in general in terms of development due to higher asset and capital growth rates and regional coverage and are closer to meeting international standards, including the Basle Committee's banking supervision principles.

The priority objective of the banking supervision management in 2004 was to ensure compliance of regulatory framework of banking supervision with international standards; ensure that credit institutions are supervised in accordance with international standards; and to improve the currency control regime. To this effect, the National Bank implemented a set of well-designed measures in 2004 under the "Strategic Plan for Banking Supervision for 2001-2004".

1. *The process of improving the banking laws to international standards* was completed. Law on Banks and Law on the National Bank of Azerbaijan were passed. The Law on Banks ensured that the legal grounds for banking regulation and supervision conform to the best international practices and allowed for using new supervisory tools applied in world practices. Hence, the banking legal framework now fully complies with the European Union's Banking Directives and Basle Committee's banking supervision principles.

2. Banking regulations are revised to comply with the *Law on Banks of the Azerbaijan Republic*. 3 (three) regulations (Regulation for bank capital and its adequacy calculation; Regulation for risk management with respect to a single borrower or a group

of connected borrowers; and Regulation for transactions with a bank's related persons) were revised and amended to comply with the new Law on Banks.

- *Regulation for bank capital and its adequacy calculation.* As a result of revisions made to this Regulation, the minimum requirement to bank capital is now assessed based on the total regulatory capital, which represents an economic category, and not the paid-in capital of banks. Such evaluation considers both stock capital and earnings of banks when assessing banking risks, as required by international standards. On the other hand, banks are hence enabled to achieve more flexibility in respect of increasing total regulatory capital.

- *Regulation for risk management with respect to a single borrower or a group of connected borrowers and Regulation for transactions with a bank's related persons.* These Regulations expand the range of assets included in limited credit risk categories. Credit risks assumed by banks are now identified for all credit claims in any form. The insider regulation now includes a provision which requires to ensure additional control of risks inherent in lending to a bank's related persons by authorizing such transactions only if a relevant decision by the bank's Supervisory Board and unanimous approval from the Management Board are available.

3. 8 (eight) Regulations were developed to introduce new supervisory tools in line with the adoption of the Law on Banks of the Azerbaijan Republic.

- *Regulation for acquisition and cancellation of permits for opening local bank divisions and representative offices.* This Regulation outlines the procedures for acquiring and canceling permits for opening divisions and local representative offices by domestic banks. The Regulation contains the formats of documents required to obtain such a permit, including a summarized description of a business-plan.

- *Regulation for review of materials related to application of enforcement measures designated to release bank administrators from their positions and documentation of their results.* This Regulation identifies the procedures for application of enforcement measures against banks which are in breach of laws and regulations in order to enhance the level of bank administration. The Regulation also describes the make-up and powers of the National Bank's Enforcement Measures Commission, the Commission's review of materials related to pro-

artırılması məqsədilə qanunvericiliyi və normativ aktları pozan banklara qarşı xüsusi sanksiyaların tətbiqi prosedurlarını nəzərdə tutur. Qaydalarla Milli Bankın Sanksiyalar üzrə Komissiyasının tərkibi və səlahiyyətləri, komissiya tərəfindən banka qarşı sanksiyanın tətbiqi barədə materiallara baxılmasının və qərarın Milli Bankın İdarə Heyətinin təsdiqinə təqdim edilməsi prosedurları müəyyən edilmişdir.

- *Banklarda hesablarnın açılması, aparılması və bağlanması Qaydaları.* Bu Qaydalar banklarda hesablarnın açılmasının hüquqi təminatının təkmilləşdirilməsi məqsədilə hazırlanmışdır. Banklarda hesablarnın açılması ilə bağlı tələb olunan sənədlər paketi ilə yanaşı, cinayət yolu ilə əldə edilmiş gəlirlərin ləqələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət çərçivəsində hesablarnın rəsmləşdirilməsi ilə bağlı banklara daxili qaydalarla əlavə sərt tələblər müəyyən etmək imkanı vermişdir.

- *Bank yoxlamalarının keçirilməsinin prosedur Qaydaları.* Bu Qaydalar Milli Bankın banklarda həyata keçirdiyi yoxlamaların təşkiləşdirilməsi məqsədilə hazırlanmışdır. Qaydalarda yoxlamaların həyata keçirilməsinin məqsədləri, dövriliyi və müddəti göstərilmişdir. Bununla yanaşı, sənəddə yoxlama qrupunun və bankın hüquq və vəzifələri və yoxlamaların nəticələrinin rəsmləşdirilməsi qaydası da dəqiq müəyyən edilmişdir.

- *Bank inzibatçılarının Milli Bankda attestasiyadan keçməsi Qaydaları.* Bu Qaydaların əsas məqsədi peşəkar biliyə malik olmayan şəxslər tərəfindən bankın idarə edilməsinə yol verməməklə kredit təşkilatlarının fəaliyyətinə nəzarətin təkmilləşdirilməsidir. Qaydalarla Milli Bankın Attestasiya komissiyası tərəfindən bankın inzibatçılarının attestasiyasının həyata keçirilməsinin prosedurları müəyyən olunur.

- *Mərkəzləşdirilmiş kredit reyestri haqqında Qaydalar.* Bu Qaydalar banklarda kredit riskinin azaldılması və bank sisteminin etibarlılığının təmin edilməsi məqsədilə hazırlanmışdır. Qaydalar kredit reyestrinin iş rejimini, xarakterini, reyestrə məlumatların verilməsi və alınmasının qayda və şərtlərini müəyyən edir. Qaydalarda reyestrə təqdim olunan məlumatların konkret siyahısı və forması əks olunmuşdur.

- *Xarici bankın yerli nümayəndəliyinin hesabatının forması, məzmunu və Milli Banka təqdim edilməsi Qaydaları.* Bu Qaydalar xarici bankların nümayəndəliyinin Milli Banka təqdim etməli olduğu hesabatların mahiyyətini və konkret formalarını əks etdirir.

- *Banklarda korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqi Qaydaları.* Qaydalar bank nəzarəti üzrə Bazel

prinsiplərinə uyğun hazırlanmışdır. Qaydalar banklarda korporativ idarəetmənin strateji planlaşmanın təşkili, idarəetmə orqanının təşkilati strukturu və rəqlamenti, daxili komitələrin səlahiyyətlərini və hesabatlıq kimi mühüm məsələlərini tənzimləyir.

Korporativ idarəetmə məsələlərinin yerli təcrübə üçün yeni və mürəkkəb bir instrumentariya olmasını nəzərə alaraq Milli Bank beynəlxalq texniki yardımdan istifadə etməklə 6 (altı) korporativ idarəetmə standartlarını, o cümlədən "Strateji planın hazırlanması" üzrə metodoloji rəhbərlik hazırlamış və işdə rəhbər tutulması üçün banklara göndərmişdir:

- "Strateji planlaşdırma və təşkilati idarəetmə standartı";
- "Maliyyə idarəetməsi və hesabatları standartı";
- "Risqlərin idarə edilməsi standartı";
- "İnformasiya texnologiyaları standartı",
- "Daxili audit standartı";
- "İnsan resursları və riayət olunma standartı".

Yuxarıda qeyd olunanlarla yanaşı, "Banklar haqqında" Qanunun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar ölkə Prezidentinin fərmanına uyğun olaraq Azərbaycan bank kapitalında iştirakı qadağan olunan offşor zonaların müəyyən edilməsi meyarları ölkə Prezidenti ilə razılaşdırılmış və bu zonaların siyahısı Milli Bankın İdarə Heyəti tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Yeni nəzarət alətlərinin tətbiqi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərdən biri *konsolidasiya olunmuş bank nəzarətinin* metodoloji bazasının yaradılmasına başlanılması olmuşdur. Bunun üçün Amerika Birləşmiş Ştatlarının İnkişaf Agentliyi (USAİD) tərəfindən xüsusi qısamüddətli ekspert ayrılmışdır. Həmin ekspertin iştirakı ilə Qaydaların ilkin layihəsi hazırlanmışdır. 2005-ci ildə ekspertin Azərbaycana növbəti səfər etməsi və bu zaman Qaydaların tamamlanması və tətbiqi istiqamətində işlərə başlanılması nəzərdə tutulur.

Bank nəzarətinin bank sisteminin inkişafına adekvatlığının təmin edilməsi üçün USAİD-nin dəstəyi ilə *bank nəzarətinin təşkilati strukturu təkmilləşdirilmişdir.* Bank sisteminin kəmiyyət və keyfiyyət dəyişikliklərinə uyğun səmərəli bank nəzarətinin həyata keçirilməsinin təmin edə biləcək optimal struktur formalaşdırılmışdır.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2004-cü ildə də həm xarici, həm də daxili nəzarət üzrə işlər davam etdirilmişdir. Lisenziyalaşdırma ilə bağlı yeni qaydalar qüvvəyə minmişdir. Yeni qaydaların tələblərinə uyğun olaraq bank lisenziyası alınması

posed enforcement measures against a bank and submittal of the relevant decision for approval by the National Bank's Management Board.

- *Regulation for opening, maintaining and closing bank accounts.* This Regulation was developed in order to improve the legal provisioning of bank accounting opening procedures. In addition to identifying the set of documents required for opening a bank account the Regulation enables banks to set additional strict requirements in their internal written policies on account documentation to ensure that legalization of income of criminal origin is effectively prevented.

- *Regulation for on-site inspection procedures.* This Regulation was designed to improve the on-site inspections of banks carried out by the National Bank. The Regulation determines the objectives, frequency and duration of inspections. In addition, this legal document also identifies the rights and responsibilities of the inspection team and the bank concerned and procedures for documenting inspection findings.

- *Regulation for bank administrator certification by the National Bank.* The primary purpose of this Regulation is to improve supervision of credit institutions by preventing individuals who do not possess required professional expertise and knowledge from becoming bank administrators. The Regulation therefore outlines the certification proceedings carried out by the National Bank's Certification Committee with respect to bank administrators.

- *Regulation for centralized credit registry.* This Regulation was developed in order to reduce credit risks and ensure safety and soundness of the banking system. The regulation identifies the operating regime, character, data submission and acquisition procedures and requirements. The regulation contains a list and format of information submitted to the registry.

- *Regulation on reporting format, contents and submission to the National Bank by local representative offices of foreign banks.* This regulation outlines the contents and specific formats of reports to be submitted by representative offices of foreign banks to the National Bank.

- *Regulation for implementation of corporate governance standards in banks.* This regulation was developed in accordance with the Basle core principles of banking supervision. The regulation governs

a range of important issues such as corporate governance strategic planning, organization and operating procedures of the management organ, powers of internal committees and reporting.

Considering that corporate governance issues represent a new and sophisticated concept for local expertise, the National Bank developed and distributed to banks for guidance methodology guidelines for 6 (six) corporate governance standards, including Strategic Planning, using international technical assistance:

- Strategic planning and organizational structure standard;
- Financial management and reporting standard;
- Risk management standard;
- Information technology standard,
- Internal audit standard;
- Human resources and compliance standard.

In addition to the above stated, in line with the adoption of the Law on Banks and in accordance with a relevant Presidential Decree, a list of criteria was identified and agreed with the President of Azerbaijan for determination of off-shore areas prohibited to participate in bank capital in Azerbaijan and the list of such areas was approved by the National Bank's Management Board.

Measures aimed at introducing new supervisory tools included commencement of development of a methodology framework for *consolidated banking supervision*. To this effect, the United States Agency for International Development (USAID) designated a special short-term consultant. This expert assisted in developing a preliminary draft of the Regulation. The expert is expected to have his next scheduled visit to Azerbaijan, complete the drafting and assist in starting the implementation of the Regulation in 2005.

The organizational structure of banking supervision was improved with USAID's assistance to ensure that banking supervision is adequate in relation to the banking system's overall development. An optimal structure was formed which is anticipated to ensure that banking supervision corresponds to the quantitative and qualitative modifications in the banking system.

Works were continued in the area of both off-site and on-site supervision in 2004, as in the previous years. A new licensing regulation was passed. 3 local banks and 1 foreign bank applied to the National

üçün 3 yerli bank və 1 xarici bank Milli Banka müraciət etmişdir. Bunlardan 1 banka (Açıq Səhmdar Cəmiyyəti "Xalqbankı") lisenziya verilmiş, digər müraciətlərə baxılması proseduru qanuna uyğun olaraq davam edir.

İl ərzində normativ və qayda pozuntularına yol vermiş 18 banka qarşı qanunvericiliklə nəzərdə tutulan təsir tədbirləri tətbiq edilmiş, o cümlədən 1 bankın filialının fəaliyyətində yol verilmiş nöqsanlara görə icazəsi geri alınmış, 1 bankın maliyyə durumu ilə əlaqədar lisenziyasının əksər maddələri ləğv edilmiş, 3 banka qarşı cərimə sanksiyası tətbiq edilmiş, 2 banka dividendlərin ödənilməsi qadağan edilmiş, 3 bankın lisenziyası məhdudlaşdırılmışdır.

Prudensial tələblərin pozulması ilə bağlı 2 bankın lisenziyası ləğv edilmişdir.

4. Valyuta nəzarəti rejiminin təkmilləşdirilməsi. İl ərzində ölkənin valyuta rejimi sərbəstləşdirilmişdir. Belə ki, Milli Bankın valyuta rejiminə dair qaydalarına edilən əlavə və dəyişikliklər nəticəsində avans ödənişlərinə icazə rejimi aradan qaldırılmış, sosial köçürmələr üzrə indikativ limitlər ləğv olunmuş, cari əməliyyatlar üzrə ödənişlərin möhlət müddəti Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) standartlarına uyğun olaraq 180 gündən 365-günə çatdırılmışdır.

Ölkənin valyuta rejiminin sərbəstləşdirilməsi faktı BVF tərəfindən də təsdiqlənmişdir. Belə ki, 14 dekabr 2004-cü ildə BVF-nin Direktorlar Şurasında Azərbaycanın valyuta rejiminin BVF-nin Sazişlərinin 8-ci maddəsinə tam uyğunluğu rəsmi təsdiqlənmişdir. Paralel olaraq pulların yuyulması və terrorizmin maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət çərçivəsində işlər də həyata keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Milli Bankı hökumətin pulların yuyulması və terrorizmin maliyyələşdirilməsinə qarşı tədbirlərində aparıcı mövqe tutur. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında fəaliyyət göstərən Pulların Yuyulması və Terrorizmin Maliyyələşdirilməsinə qarşı tədbirlər üzrə Ekspertlər Qrupuna Milli Bank tərəfindən rəhbərlik edilir.

Pulların yuyulmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət çərçivəsində "Qeyri-qanuni yolla əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında" Qanun layihəsi hazırlanmış, Ekspertlər Qrupunda işçi qaydasında müzakirə olunaraq qəbul edilmişdir. Qanun layihəsinin işlənməsində ABŞ Hökumətinin texniki yardımından istifadə olunmuşdur.

Avropa Şurasının Pulların yuyulmasına qarşı tədbirlərin qiymətləndirilməsi üzrə Ekspertlər Komitəsinin (MONEYVAL) Azərbaycan Respublikası üzrə Tərəqqi Məruzəsi işlənilmiş, Ekspertlər Qrupunda müzakirəyə çıxarılmış, müvafiq əlavə və dəyişikliklər edildikdən sonra qəbul olunmuş və MONEYVAL Komitəsinə təqdim olunmuşdur.

Bununla yanaşı Pulların yuyulmasına qarşı fəaliyyət çərçivəsində "Valyuta tənzihi haqqında" Qanuna əsasən 50 000 ABŞ dollarından artıq məbləğdə valyuta sərvətlərinin Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi və Azərbaycan Respublikasından çıxarılması haqqında Milli Banka təqdim olunmuş məlumatlar elektron bazada sistemləşdirilmiş və müvafiq qaydada təhlil edilir.

Bank for a license in accordance with the new regulation. License was issued to 1 bank (Joint-Stock Company "Halgbank"); other applications are still being reviewed in accordance with the applicable laws.

Statutory enforcement measures were applied to 18 banks failing to comply with normative and regulatory requirements; the permit of 1 bank branch office was cancelled due to operating deficiencies; most articles of the license of 1 bank were nullified due to the bank's financial standing; fines were applied to 3 banks; a dividend payout ban was imposed on 2 banks; limitations were imposed on the scope of licensed activities of 3 banks.

Licenses of 2 banks were cancelled for failure to comply with prudential requirements.

4. Improvement of currency regulation. The currency regime in the country was liberalized during the year. Thus, revisions and amendments made to the National Bank's currency regulations resulted in the cancellation of permission requirement with respect to advance payments; liquidation of indicative limits on social transfers; the payment deferral period with respect to current operations was extended from 180 to 365 days in accordance with the International Monetary Fund's (IMF) standards.

IMF also confirmed the fact of liberalization in the country's currency regulation. Thus, the meeting of the IMF Board of Directors held on December 14, 2004 confirmed that the currency regulation framework in Azerbaijan fully conforms to Article 8 of the IMF Accords. Efforts were taken in parallel to con-

trol and prevent money-laundering and terrorism-financing activities.

The National Bank of Azerbaijan takes the lead in the government's efforts against money-laundering and financing of terrorism as the National Bank directs the Panel of Experts for prevention of Money-Laundering and Terrorism Financing functioning under the Cabinet of Ministers of the Azerbaijan Republic.

Draft Law on combating legalization of money or other assets of illegal origin and prevention of terrorism financing was developed and discussed and adopted by the Panel of Experts in a working order in line with the money-laundering and terrorism-financing prevention activities. Technical assistance provided by the US Government was used in developing the draft Law.

An Interim Report for the Azerbaijan Republic was prepared by the European Union's Expert Committee for evaluation of Money-Laundering Prevention Actions (MONEYVAL), discussed by the Panel of Experts, adopted after appropriate revisions and modifications and submitted to the MONEYVAL Committee.

Furthermore, information concerning amounts of currency coming to or leaving Azerbaijan, in excess of USD50 000, is submitted to the National Bank in accordance with the Law on Currency Regulation in line with money-laundering prevention activities, where such information is entered into an electronic database, systemized and appropriately processed and analyzed.

4. ÖDƏNİŞ SİSTEMİNİN İNKİŞAFI VƏ NAĞD PUL DÖVRİYYƏSİNİN TƏŞKİLİ

4.1. Elektron ödəniş sisteminin tətbiqi genişlənilir

2001–2004–cü illər üzrə strateji məqsədlərin realizasiyası çərçivəsində 2004–cü ildə Milli Ödəniş Sisteminin yaradılması istiqamətində həyata keçirilən islahatlar nəticəsində yaradılmış ödəniş sistemlərinin sabit fəaliyyət göstərməsinin və inkişaf etdirilməsinin təmin edilməsi, onların normativ–metodoloji bazasının təkmilləşdirilməsi, Milli Ödəniş Sisteminin arxitekturasının üçüncü elementi olan Kart ödənişləri üzrə Prosesinq Mərkəzinin və onun normativ–metodoloji bazasının yaradılması, Azərbaycan Respublikasında Milli Ödəniş Sisteminin İnkişafı üzrə 2005–2007–ci illər üçün Dövlət Proqramının hazırlanması və qəbul edilməsi, Baş Mühasibat Sisteminin modullarının və normativ–metodoloji bazasının ehtiyaclara uyğun olaraq təkmilləşdirilməsi, lokal kompüter şəbəkəsinin effektiv istismarının və inkişaf etdirilməsinin həyata keçirilməsi əsas prioritet məqsədlər kimi qoyulmuşdur.

Ödəniş sistemləri ölkədə ödəniş sistemində aparılan islahatların nəticəsi kimi 16 fevral 2001–ci ildə Milli Ödəniş Sistemi arxitekturasının birinci mühüm elementi olan SWIFT – Beynəlxalq Maliyyə Telekommunikasiya Sisteminin bazasında *Real Vaxt Rejimində Banklararası Milli Hesablaşmalar Sistemi (AZIPS)* yaradılaraq istifadəyə verilmişdir. Bunun nəticəsində banklar arasında əvvəllər günlərlə və bəzən həftələrlə çəkən hesablaşmaların saniyələr ərzində başa çatdırılmasına, pul dövriyyəsinin sürətinin nəzərəcarpacaq dərəcədə artmasına, banklar tərəfindən likvidliyin daha çevik idarə olunmasına, böyük məbləği və təcili ödənişlərin real vaxt rejimində (on–line) həyata keçirilməsinə imkan yaranmışdır.

Sistemin etibarlı və davamlı fəaliyyətini tənzimləyən normativ–metodoloji baza fəvqəladə və qeyri–adi hallarda təhlükəsiz və fasiləsiz işini təmin etmək məqsədilə Ehtiyat Mərkəzdə ehtiyat surəti yaradılmışdır.

SWIFT cəmiyyətinin 2002–ci ildən başlayaraq İnformasiya–telekommunikasiya texnologiyaları sahəsində gedən inkişaf prosesinə uyğunlaşmaq üçün göstərilən xidmətlərə daha yüksək informasiya təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə mənəvi

cəhətdən köhnəlmiş X.25 protokolundan imtina edilərək, daha müasir IP protokolu üzərində qurulmuş şəbəkə – SWIFTNet texnologiyası ilə işləmək tələbi qoyulmuşdu. Bu sahədə işlərə 2003–cü ildə başlanmış və SWIFT–in üzvü olan bütün kredit təşkilatlarının SWIFT cəmiyyətinin təyin etdiyi təqvim planı əsasında 2004–cü ildə SWIFTNet texnologiyasına keçməsi tam başa çatdırılmışdır.

Respublika ərazisində fəaliyyət göstərən 43 bankdan 40 bank "AZIPS" sisteminə qoşulmuşdur və əlavə olaraq Baş Dövlət Xəzinədarlığı və bank olmayan "AqrarKredit" birliyi də sistemin üzvüdürlər. Sistemdə hesabat dövründə 51 trln. manat məbləğində 370 min ödəniş sənədi, 2003–cü ilin müvafiq dövründə isə 39 trln. manat məbləğində 368 min ödəniş sənədi işlənilmişdir.

2002–ci ilin sonlarından etibarən isə Milli Telekommunikasiya Şəbəkəsinin bazasında Milli Ödəniş Sisteminin arxitekturasının ikinci elementi olan *Xırda Ödənişlər üzrə Hesablaşma Kliring Sistemi (XÖHKS)* yaradılaraq istifadəyə verilmişdir. Beləliklə, kiçik həcmli, lakin daim təkrarlanan xırda ödənişlərin (əmək haqqı, sosial müdafiə ödənişləri, telefon, qaz, su, elektrik enerjisi üzrə kommunal ödənişlər və s.) elektron daşıyıcılar əsasında həyata keçirilməsinə, eyni zamanda xırda ödənişlərin əsas iştirakçıları olan kommunal xidməti müəssisə və təşkilatlarının, böyük sayda ödəniş əməliyyatları (məsələn, mərkəzi və yerli vergi, gömrük və sosial müdafiə ödənişləri) aparın hökumət və qeyri–hökumət qurumlarının Milli Ödəniş Sisteminin infrastrukturuna inteqrasiyası üçün əlverişli zəmin yaradılmışdır.

XÖHKS yaradılması prosesində Milli Bankın, Azərbaycan Banklar Assosiasiyasının və kommunal xidmətlər göstərən təşkilatların nümayəndələrindən ibarət İşçi Qrupu yaradılmış və bu sahədə inkişaf etmiş ölkələrin (Danimarka və İsveç) təcrübəsi ətraflı öyrənilmiş və sistemin yaradılmasında və fəaliyyətində nəzərə alınmışdır.

XÖHKS–in imkanlarından istifadə etməklə kommunal xidməti göstərən təşkilatların ödənişlərinin bu sistem vasitəsilə aparılması istiqamətində müəyyən işlər görülmüşdür. Bu məqsədlə kommunal xidmətləri göstərən təşkilatların daxili informasiya

4. DEVELOPMENT OF THE PAYMENT SYSTEM AND CASH CIRCULATION

4.1. Scope of application of the electronic payment system increasingly expands

Basic priority objectives under the 2001–2004 strategic task accomplishment program were to promote stable operation and development of the payment system established as a result of reforms aimed at creation of a National Payment System in 2004; to improve their regulatory and methodology framework; to establish a Card Payment Processing Center, which represents a third element of the National Payment System's architecture, and its regulatory and methodology framework; to develop and adopt a State Program for development of a National Payment System in the Republic of Azerbaijan for 2005–2007; to modify the General Ledger System's modules and regulatory and methodology framework to meet the existing needs; and to ensure effective operation and development of the local computer network.

As a result of the payment system reforms implemented in the country a *National Interbank Real-Time Gross Settlement/Payment System (AZIPS)* was designed and put in operation on February 16, 2001 based on SWIFT the System for International Financial Telecommunication, the first significant element of the National Payment System's architecture. It enabled banks to handle payments in a matter of seconds which used to take up days and sometimes even weeks; to increase considerably the speed of cash turnover; to be more flexible in managing liquidity; and to administer large-value and urgent payments in a real-time (on-line) fashion.

A back-up copy of the regulatory and methodology framework which controls the sound and safe operation of the system was created in the Alternate Center in order to ensure secure and uninterrupted operation in case of emergencies and failures.

The SWIFT Organization rejected the outdated X.25 protocol and set forth the requirement to use the SWIFTNet technology based on the more modern IP protocol starting from 2002 in order to ensure better information security of services provided thus meet-

ing the developments in the information technology sector. Works in this area began in 2003 and all SWIFT member credit institutions completed the transfer to the SWIFTNet technology in 2004 based on the calendar plan designed by SWIFT Organization.

40 banks out of the 43 banks operating in the country are connected to AZIPS; furthermore, the Head State Treasury Office and non-bank institution AgrarKredit are also members of the system. The system processed AZM51 trillion worth of 370 thousand payment documents during the reported period and AZM39 trillion worth of 368 thousand payment documents during the corresponding period in 2003.

A second element of the National Payment System's overall architecture, the *Bulk Payment Clearing System (BPCS)* was developed based on the National Telecommunications Network, and has been in operation since late 2002. Therefore, favorable conditions were established for administering small-value but regularly repeated payments (salary, social protection charges, telephone, gas, water, electricity bills, etc.) electronically, as well as for integrating communal service providers as major stakeholders in low-value payments sector and government and non-government entities engaged in numerous payment transactions (e.g., central and local tax, customs and social protection charges) in the National Payment System's infrastructure.

Working Group was established to design the BPCS which consisted of the National Bank's, Azerbaijan Banking Association's and utility service providers' representatives; the Working Group worked to identify, learn and consider positive relevant experiences of developed countries (Denmark and Sweden) in designing and operating the system.

Actions were taken to ensure that payments of utility service providers are administered via the BPCS by using its broad capacities. To this end, in-house information systems of service providers were inspected whereupon recommendations were pro-

sistemləri təhlil olunmuş, onların XÖHKS-in tələblərinə uyğun olaraq təkmilləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi üzrə məsləhətlər verilmişdir.

Xırda Ödənişlər üzrə Hesablaşma Klirinq Sistemində (XÖHKS) sənəd dövriyyəsinin optimallaşdırılması və sistemin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə sistemdə qəbul edilən bir ödəniş tapşırığı məbləğinin maksimal həddi 200 milyon manat həcmində təyin edilmiş və klirinq sessiyalarının keçirilməsi reqlamenti dəyişdirilərək sənədlərlə mübadilə dövrü artırılmışdır. Sistemin servis və istifadəçilik funksiyalarında, sistemdə istifadə olunan məlumat formatlarında müvafiq təkmilləşmə işləri aparılmışdır. Xüsusən, paket ödənişlərində səhv olan ödəniş tapşırıqlarının ləğv edilməsi üçün müvafiq dəyişikliklər edilmişdir. Əvvəllər paket ödənişində heç olmasa bir ödəniş tapşırığı səhv olarsa, onda həmin paket bütünlüklə qəbul edilmirdi. Lakin dəyişiklikdən sonra səhv ödəniş tapşırıqlarının paketdən çıxarılması, qalan ödənişlərin isə emala qəbul edilməsi təmin edilmişdir.

Qarşılıqlı sənəd mübadiləsinin həyata keçirilməsi üçün Kart Prosesinq Mərkəzi ilə XÖHKS arasında interfeys əlaqəsi yaradılmışdır.

XÖHKS-in Milli Bankın digər sistemləri ilə inteqrasiyada etibarlı və davamlı fəaliyyətini tənzimləyən normativ-metodoloji baza, fəvqəladə və qeyri-adi hallarda təhlükəsiz və fasiləsiz işini təmin etmək məqsədilə Ehtiyat Mərkəzdə ehtiyat surəti yaradılmışdır.

Respublika ərazisində fəaliyyət göstərən bütün banklar sistemin üzvüdürlər.

Sistemdə hesabat ilində 3,4 trln. manat məbləğində 539 min ödəniş sənədi, 2003-cü ilin müvafiq dövründə isə 1,3 trln. manat məbləğində 338 min ödəniş sənədi işlənmişdir. Bu sistemlərin fəaliyyətə başlaması ilə ölkədə maliyyə bazarlarının inkişafı üçün əlverişli şərait yaranmış, bu isə öz növbəsində bazar iqtisadiyyatına əsaslanan daha səmərəli pul-kredit siyasətinin aparılmasına, bütövlükdə iqtisadi inkişafın və maliyyə sabitliyinin təmin olunmasına müsbət təsir göstərmişdir.

Milli Bankda beynəlxalq standartlar əsasında yaradılmış mövcud ödəniş sistemlərinin *Maliyyə Sektorunun Qiymətləndirilməsi Proqramı (FSAP)* çərçivəsində Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) mütəxəssisləri tərəfindən bu sistemlərin sistem əhəmiyyətli ödəniş sistemləri üçün müəyyən edilmiş Əsas Prinsiplərə uyğunluğu yoxlanılmış və tam təsdiqini tapmışdır.

Ölkəmizdə ödəniş sisteminə aparılan islahatlarla tanış olmaq və təcrübə mübadiləsi keçmək üçün Qırğızıstan və Gürcüstan respublikalarının mərkəzi banklarının, 6 Mərkəzi Afrika ölkəsini (Çad, Kamerun, Konqo,

Mərkəzi Afrika Respublikası, Qabon və Ekvatorial Qvineya) təmsil edən Mərkəzi Bankın və Oman Mərkəzi Bankının nümayəndələri Milli Bankda olmuş, AZİPS və XÖHKS-in iş prinsipi ilə tanış olmuşlar.

Kart ödənişlərinin daha da inkişaf etdirilməsi və ölkənin bütün regionlarını əhatə etməklə əhaliyə daha ucuz və keyfiyyətli bank xidmətlərinin göstərilməsi üçün beynəlxalq standartlara cavab verən beynəlxalq maliyyə qurumlarının texniki və maliyyə köməkliyindən istifadə edərək Milli Ödəniş Sisteminin arxitekturasının üçüncü elementi olan *Milli Kart Prosesinq Mərkəzi (MKPM)* yaradılması sahəsində hesabat dövründə zəruri işlər görülmüş, o cümlədən iki mərhələli beynəlxalq tender keçirilmiş və tenderin qaibi olan Tieto Enator və RİSK birgə müəssisəsi ilə müvafiq müqavilə bağlanmışdır. Mərkəzin yaradılması üzrə işlər müqavilə üzrə 2004-cü ilin sonunada başa çatdırılmış və 2005-ci ilin əvvəllərində istismara verilmişdir.

MKPM-in fəaliyyəti ilə bağlı ilkin kart infrastrukturunun (bankomat və POS terminallar şəbəkəsinin) yaradılması üzrə bir mərhələli Beynəlxalq tender keçirilmiş və tenderin qalibi olan "Lanit" şirkəti ilə bankomat və POS terminalların alınması üçün 11 noyabr 2004-cü il tarixində müqavilə imzalanmışdır. 21 dekabr 2004-cü ildə KPM-nin ictimaiyyətə təqdim edilməsi məqsədilə prezentasiyası keçirilmişdir. Sistemin etibarlı və davamlı fəaliyyətini tənzimləyən normativ-metodoloji bazası yaradılmış, fəvqəladə və qeyri-adi hallarda təhlükəsiz və fasiləsiz işini təmin etmək məqsədilə Ehtiyat Mərkəzdə ehtiyat surəti yaradılmışdır. MKPM-in yaradılması ölkədə kart ödənişləri bazarında bərabər hüquqlu və ədalətli prinsiplər əsasında rəqabət mühitinin formalaşdırılmasına zəmin yaradacaq, bununlada Respublikada fəaliyyət göstərən Milli Ödəniş Sistemi infrastrukturunun tamamlanması təmin olunacaqdır.

Milli Ödəniş Sistemi infrastrukturunun yaradılmasına baxmayaraq, geniş əhali təbəqəsinin maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının artırılması, qeyri-bank qurumlarının ödəniş sistemlərinə texnoloji inteqrasiyasının təmin olunması, ödəniş sistemləri strategiyasının əhatə dairəsinin daha da genişləndirilməsi və bu məqsədlərə çatmaq üçün xüsusi dövlət proqramının hazırlanması zərurəti yaranmışdır. Bu məqsədlə "Azərbaycan Respublikasında Milli Ödəniş Sisteminin inkişafı üzrə 2005 - 2007-ci illər üzrə Dövlət Proqramı" hazırlanmış və aidiyyəti dövlət qurumları ilə razılaşdıraraq Nazirlər Kabinetinə (NK) təqdim edilmiş, 09 dekabr 2004-cü ildə isə Respublika Prezidentinin Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. Dövlət Proqramının əsas məqsədi hər bir təsərrüfat subyektinin,

vided to improve and develop such systems to meet the BPCS requirements.

A ceiling of AZM200 million was set per payment order received by the system, clearing session procedures were modified and document exchange period was extended in order to optimize the document circulation within the Bulk Payment Clearing System (BPCS) and improve the system's operation. Appropriate improvements were made to the system's service and utilization functions and data formats used within the system. In particular, relevant modifications were made to ensure that incorrect payment orders are removed from bulk payments. Earlier on a whole bulk payments package would be removed if found to contain at least a single incorrect payment order whereas now erroneous payment orders are simply removed from the bulk set while the remaining payments are admitted for further processing.

An interface has been set up between the Card Processing Center and BPCS for document exchange.

A back-up copy of the BPCS was established in an Alternate/Reserve Site to ensure safe and continuous operation in case of emergencies and failures, a regulatory and methodology framework which regulates the BPCS' safe and sustainable operation in an integrated manner with the National Bank's other systems.

All banks operating in the country are members of the system.

The system processed AZM3.4 trillion worth of 539 thousand payment documents during the reported year, and AZM1.3 trillion worth of 338 thousand payment documents during the corresponding period in 2003. Operation of such systems affected favorably the country's financial markets, which, in turn, allowed for implementing a more effective market economy-based monetary policy and promoting economic growth and financial stability in general.

International Monetary Fund's (IMF) experts assessed these payment systems established by the National Bank in accordance with the international standards for, and confirmed their compliance with Core Principles for essential payment systems, under the *Financial Sector Assessment Program (FSAP)*.

Representatives of Kirgizstan and Georgian central banks, the Central Bank representing 6 Central African countries (Chad, Cameroon, Congo, Central African Republic, Gabon and Equatorial Guinea)

and Central Bank of Oman visited the National Bank and studied the operating principles of AZIPS and BPCS in order to review the payment system reforms implemented in our country and share experiences.

Necessary measures were taken during the reported period to establish the third element of the international standard-compliant National Payment System's architecture, the *National Card Processing Center (NCPC)* using technical and financial assistance from international financial institutions in order to promote the development of card payments and ensure access of the general public to lower-cost and higher quality banking services across all regions in the country; these measures included an international bidding process whereupon a contract was awarded to the winning bidders Tieto Enator and RISK which acted as a joint-venture. Contractual works to establish the center were completed in 2004 and the center was put in operation in early 2005.

A single-stage international tender was administered for creation of a preliminary card infrastructure (ATM and POS terminal network) in line with the NCPC's operation and a contract was concluded with the winning bidder company Lanit to purchase ATM and POS terminals on November 11, 2004. A presentation was held on December 21, 2004 to present the CPC to the general public. A regulatory and methodology framework was developed to ensure the system's safe and sound operation and a back-up copy of the system was made on the Alternate/Reserve Site to ensure secure and continuous operation in case of emergencies and failures. Creation of the CPC will enable formation of a competitive environment in the country's card payment market based on equitable and fair treatment principles hence ensuring that the National Payment System's infrastructure is complete.

Although the infrastructure was set up for the National Payment System, there still existed a need to design a special state program to improve access of the largest group of population to financial services; to ensure technological integration of non-bank institutions in payment systems; and to expand the coverage of payment system strategy. To this end, the State Program for Development of the National Payment System in Azerbaijan for 2005-2007 was prepared and submitted to the Cabinet of Ministers (CoM) after being agreed with relevant government agencies and approved by the Presidential Decree of

geniş əhali təbəqəsinin – hər bir ev təsərrüfatının elektron ödəniş sistemlərinin imkanlarından daha aktiv istifadəyə cəlb edilməsi, onlar üçün ərazi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün ölkəni əhatə etməklə vahid elektron ödəniş məkanının yaradılması, eyni zamanda hüquqi və fiziki şəxslərin maliyyə xidmətlərinə, bank sistemi və maliyyə bazarlarının isə əksinə, təsərrüfat subyektlərinə və ev təsərrüfatlarına qarşılıqlı çıxış imkanlarının daha da artırılması, iqtisadi dövriyyədə olan pul kütləsinin nağdsız dövriyyə ilə əvəz olunması və bank sistemində akkumulyasiya edilərək həmin vəsaitlərin ölkə iqtisadiyyatının inkişafına investisiya edilməsi üçün əlverişli zəmin yaratmaqdan ibarətdir.

Bu məqsəddə çatmaq üçün Dövlət Proqramında aşağıdakı ən mühüm tədbirlərin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulur:

- İlk növbədə kart ödənişlərinin daha da inkişaf etdirilməsi və Milli Ödəniş Sistemi arxitekturasının tamamlanması üçün yeni infrastrukturun – Milli Kart Prosesinq Mərkəzinin yaradılması və istismara verilməsi.

- Kommersiya banklarının daxili informasiya və hesablama sistemlərinin daha da inkişaf etdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması.

- Böyük sayda xırda ödənişlər (elektrik enerjisi, qaz, su, telefon və s. ödənişlər) aparan kommunal xidməti təşkilatlarının, habelə, vergi, gömrük, pensiya və digər sosial müdafiə ödənişlərini aparan hökumət qurumlarının ödəniş sistemləri infrastrukturuna texnoloji inteqrasiyasının tamamlanması.

- Ödəniş sistemlərinin coğrafi əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və regionlara istiqamətləndirilməsi, təsərrüfat subyektlərinin və ev təsərrüfatlarının maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının daha da artırılması.

- Ödəniş sistemlərində risklərin idarə edilməsi səmərəliliyinin artırılması və təhlükəsizlik standartlarının müəyyən edilərək tənzimlənməsi.

İnformasiya texnologiyaları. Bu strategiyada Milli Bankın uçot və əməliyyatlarının idarəedilməsinin avtomatlaşdırılması üzrə Baş Mühasibat Sisteminin (BMS) əsas nüvəsinin və Baş kitab, Müştəri və hesablar, Məlumatların çatdırılması, "Hesablama-Kassa xidməti", "Beynəlxalq ödənişlər", "Valyuta bazarında əməliyyatlar", "Depozit və kredit", "Əmək haqqı", "Əsas vəsaitlər" modullarının tətbiqi başa çatdırılmış və sistemin Milli Bankın ehtiyaclarına uyğun olaraq təkmilləşdirilməsi həyata keçirilmişdir. Baş Mühasibat Sisteminin tətbiqi nəticəsində əməliyyatların yerinə yetirilməsi sürətlənmiş və əməliyyatlara nəzarət güclənmişdir. Beynəlxalq Mühasibat Standartlarının

tələblərinə cavab verən illik maliyyə hesabatlarını tərtib etmək və Bankın göstəricilərini daha düzgün təhlil etmək imkanı əldə edilmişdir. Bu sistem, mühasibat və maliyyə uçotu sahəsində bank nəzarətinin ayrılmaz tərkib hissəsi olmaqla, maliyyə sahəsində idarəetməyə, mühasibat uçotu sahəsində isə əsas istiqamətlərin müəyyənləşdirilməsinə, inkişaf etdirilməsinə və görülən tədbirlərin səmərəliliyinin artırılmasına şərait yaratmışdır. BMS-nin modulları Milli Bankda fəaliyyət göstərən ödəniş sistemləri ilə inteqrasiyada effektiv istismar olunur və daim aktuallaşdırılır.

Milli Bankın Ərazi İdarələri ilə Baş ofisi arasında informasiya mübadiləsi İnternet şəbəkəsi vasitəsilə təşkil olunmuşdur. Gündəlik olaraq Ərazi İdarələrindən qəbul edilən məlumatların BMS-nə daxil edilməsi və Milli Bank üzrə icmal balans çıxılması təmin edilmişdir.

Avtomatlaşdırılmış Bank Statistika Hesabatı Sisteminin (ABSHS) yaradılıb istismara verilməsi nəticəsində kredit təşkilatlarından elektron üsulla sistemə daxil olan məlumatların Bank nəzarəti, Tədiyyə balansı, Bank statistikasına və Monetar modulları üzrə emal edilərək istehlakçıların istifadəsinə verilməsi təmin edilmişdir. Fövqəladə hallar zamanı sistemin fasiləsiz fəaliyyətini təmin etmək məqsədilə Ehtiyat Mərkəzində ehtiyat surəti yaradılmışdır.

Milli Bankın inzibati binasında müasir texnologiya və telekommunikasiya avadanlıqlarının bazasında daxili **lokal kompüter şəbəkəsi** və bunun üzərində yaradılmış daxili **elektron yazışmalar sistemi** yaradılmışdır. 2001-ci ildə Milli Bankın beynəlxalq İnternet şəbəkəsində **WEB-saytı** və 2002-ci ildə isə daxili **Intranet** sistemi yaradılmışdır.

Milli Bankın "2002–2005-ci illər üzrə bank sisteminin inkişaf strategiyası" çərçivəsində yeni **Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestri Sisteminin (MKRS)** yaradılması üzrə işlər 2004-cü ildə başa çatdırılmışdır. Bütün banklara sistemdə işləmə imkanları yaradılmış və onların real rejimdə işləməsi təşkil edilmişdir. Sistemin etibarlı fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün normativ-metodoloji baza yaradılmışdır. Ehtiyat Mərkəzi ilə müvafiq ATS arasında telekommunikasiya şəbəkəsində təkmilləşmə işlərinin aparılması məqsədilə fiber optik kabel çəkilmiş, bu məqsədlə alınmış şəbəkə avadanlığı quraşdırılmışdır. Hal-hazırda XÖHKS-in arxiv işləri yeni çəkilmiş xətt vasitəsilə həyata keçirilir.

AMB-də *lokal şəbəkə infrastrukturunun* inkişaf etdirilməsi ilə bağlı müasir tələblərə cavab verən yüksək parametrlə şəbəkə serveri alınmış və həmin serverdə müvafiq əməliyyat sistemi instalyasiya olunmuşdur. Eyni zamanda "Deloitte" beynəlxalq

December 9, 2004. The principal objective of the State Program is to ensure broader usage of electronic payment systems by all business entities and larger groups of population, each and every household; to create a single electronic payment area for them covering the entire country, regardless of actual administrative boundaries; to improve access of legal entities and individuals to financial services and, vice versa, to improve access of the banking system and financial markets to business entities and households; to replace cash in circulation with non-cash turnover and, by accumulating such resources within the banking system, to enable environment for invest these resources for the purposes of economic development in the country.

To this end, the State Program envisages the below described major activities:

- First of all to establish and put in operation the National Card Processing Center, a new infrastructure needed to further develop card payments and complete the architecture of the National Payment System.

- To promote development of, and improve internal information and reporting systems of commercial banks to international standards.

- To complete technology integration of utility service providers conducting numerous bulk low-value payments (electricity, gas, water, telephone and other bills), as well as government agencies paying tax, customs, pension and other social protection charges into the infrastructure of payment systems.

- To expand the geographic and regional coverage of payment systems and to improve access of business entities and households to financial services.

- To improve the effectiveness of risk management in payment systems to be thereafter controlled based on security and safety standards that need to be designed in the first place.

Information technologies. This strategy of automation of the National Bank's accounting treatment and operations management completed the core of the General Ledger System (GLS) and various modules such as the General Ledger, Customer and accounts; Data Delivery; Cash settlement services; International payments; Currency market transactions; Deposits and loans; Salary; Fixed assets and the system was improved to meet the National Bank's needs. The General Ledger System improved the transaction speed and oversight. The system also

enabled to prepare IAS-compliant annual financial reports and analyze bank performance ratios more accurately. This system, being a major and integral component of the accounting and financial record-keeping aspect of banking supervision, has allowed for improving the management in terms of finance and identifying basic objectives, developing and improving effectiveness of activities in terms of accounting. GLS modules are effectively operated and continually updated in integration with the National Bank's payment systems.

The National Bank's Regional Offices exchange information with the Head Office via the Internet. Daily reports from Regional Offices are entered into the GLS which then produces a consolidated balance sheet for the National Bank as a whole.

As a result of creation and commissioning of the *Automated Bank Statistical Reporting System (ABSRS)* reports received electronically from credit institutions are processed in Banking supervision, Balance of payments, Banking statistics and Monetary modules and thereafter submitted to relevant users. A back-up copy of the system is available on the Alternate/Reserve Site to ensure uninterrupted operation in case of emergencies.

An in-house **local computer network** has been set up based on modern technology and telecommunications hardware in the National Bank's office building; furthermore, an internal **electronic correspondence system** has also been created based on the aforementioned computer network. The National Bank's official **web-site** was created in 2001 and **Intranet** system in 2002.

In 2004, the National Bank completed the process of creating the **Centralized Credit Registry System (CCRS)** under the Banking System Development Strategy for 2002-2005. All banks are enabled to use the system on-line. A regulatory and methodology framework has been developed to ensure reliable operation of the system. Fiber optical cables have been laid between the Alternate Site and ATS in order to improve the telecommunications network; hardware acquired to this effect has been installed. Currently the BPCS carries out its filing activities through the newly laid line.

A modern, high capacity server has been acquired to support development of the *local network infrastructure* and a relevant operating system has been installed on this server. In addition, the National Bank also purchased and installed on the server the

audit şirkətinin tövsiyyəsinə uyğun olaraq IBM Lotes Domino/Notes poçt sistemi alınmış və həmin serverdə quraşdırılmışdır. Yeni server və poçt sistemi real vaxt rejimində fəaliyyət göstərir.

4.2. Pul təsərrüfatı yeni islahat ərəfəsində

2004-cü il ərzində nağd pul dövriyyəsinin təşkili, nağd pulun saxlanması, daşınması və təhlükəsizliyi sahəsində mövcud normativ – metodoloji bazanın beynəlxalq praktikaya uyğun təkmilləşdirilməsi, texniki bazanın möhkəmləndirilməsi və həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan denominasiyaya hazırlıq işləri istiqamətində məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Hesabat dövrü üçün dövriyyədə nağd pula olan tələbat müəyyənləşdirilmiş, il ərzində dövriyyədən çıxarılmış yararsız pul məbləği nəzərə alınmaqla çatışmamazlığın örtülməsi və cari ilin tələbatının ödənilməsi üçün 1 trln. manat məbləğində pul çap olunmuş və ölkəyə gətirilmişdir.

Ölkə rəhbərliyi tərəfindən əhalinin sosial rifahının yüksəldilməsinə yönəlmiş geniş sosial yönümlü tədbirlər iqtisadiyyatda nağd pula olan tələbatı artırmışdır. İl ərzində "Təmiz pul" siyasətinin aparılması çərçivəsində dövriyyədə olan yararsız pulların seçilməsi, yeniləri ilə əvəz olunması prosesi davam etdirilmiş və 106 mlrd. manat yararsız pul tədaviyə çıxarılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında Qanuna müvafiq olaraq milli valyutanın – manatın dizaynının inkişafı üzrə konsepsiya işlənmişdir. Konsepsiya işlənib hazırlanarkən bu sahədə toplanmış nəzəri-praktiki təcrübə, müvafiq beynəlxalq təşkilatların və xarici dövlətlərin mərkəzi banklarının iş təcrübələri nəzərə alınmışdır.

Həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan pul nişanlarının nominal dəyərinin və qiymətlər miqyasının dəyişdirilməsi (denominasiya) tədbirlərinə hazırlıq il ərzində Departamentin işində prioritet istiqamət olmuşdur. Bununla əlaqədar beynəlxalq standartlara cavab verən yeni nəsil əskinasların və sikkələrin dizaynının hazırlanması ilə bağlı aparıcı xarici şirkətlərlə müvafiq danışıqlar aparılmışdır. Ən qabaqcıl ölkələrin təcrübəsinə əsasən Milli Bankın dizayn konsepsiyası və mühafizə fəlsəfəsi müəyyən

edilmişdir. Yeni nəsil əskinasların (sikkələrin) dizaynının hazırlanması üçün Böyük Britaniyanın "De La Rue", Almaniyanın "Giesicke & Devrient", Avstriyanın "OEBS", Hollandiyanın "Enchede Banknotes", İsveçrənin "Orell Füssli" şirkətləri arasında müsabiqə keçirilmişdir. Bu sahədə ən yeni beynəlxalq təcrübənin daha dərinlən öyrənilməsi məqsədi ilə Türkiyə Cümhuriyyəti Mərkəzi Bankına işgüzar səfər edilmiş və daimi olaraq texniki və informasiya dəstəyi barəsində razılıq əldə edilmişdir.

İl ərzində nağd pul sferasının idarə olunması və işin təşkili sahəsində müvafiq normativ bazanın yaradılması və qüvvədə olan normativ sənədlərin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müəyyən işlər görülmüşdür. Belə ki, "Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı və onun struktur bölmələrində nağd pulun və qiymətlilərin daşınmasının təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə xidməti silahların və sursatların alınması, qeydiyyatı, saxlanması, daşınması və istifadə edilməsi haqqında" Təlimat hazırlanaraq Daxili İşlər Nazirliyi ilə razılaşdırılmış və İdarə Heyəti tərəfindən təsdiq olunmuşdur.

"Azərbaycan Respublikasında xatirə sikkələrinin tədaviyə buraxılması" Qaydaları İdarə Heyəti tərəfindən təsdiq edilmiş və Milli Bankın qurumlarına və banklara göndərilmişdir.

"Azərbaycan Respublikası ərazisində pulların ekspertizasının təşkili və aparılması Qaydası"nın layihəsi hazırlanmış, "Azərbaycan Respublikasının kredit təşkilatlarında kassa əməliyyatlarının aparılması Qaydaları"nın təkmilləşdirilməsi üzrə Qaydalara dəyişikliklər edilmişdir. İqtisadiyyatın nağd pula olan tələbatının müəyyənləşdirilməsinin metodologiyası təkmilləşdirilmiş və rəhbərliyə təqdim edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10 mart 2004-cü il tarixli "Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əlirza oğlu Əliyevin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi haqqında" Fərmanının icrası ilə əlaqədar möhtərəm Heydər Əliyevin şərafinə platin, qızıl və gümüş xatirə sikkələrinin buraxılması üçün Milli Bankla İngiltərənin "Royal Mint" Kral Sikkəxanası arasında kontrakt imzalanmışdır. Həmin sikkələrin hazırlanaraq respublikaya gətirilməsi və tədaviyə buraxılması təmin edilmişdir.

IBM Lotes Domino/Notes mailing system as recommended by Deloitte&Touche, the international auditor. The new server and mailing system are on-line operated.

4.2 Cash circulation on the verge of new reforms

Appropriate actions were taken during 2004 to improve the existing regulatory and methodology framework related to cash circulation, cash storage, transportation and security to international standards, strengthen the current technical framework and prepare for the planned denomination.

The requirement for cash in circulation was identified for the reported period and AZM1 trillion of notes were printed and delivered to the country to cover the unfit notes withdrawn from circulation during the year and meet the current year's needs.

The comprehensive social measures taken by the government to improve the social welfare of the population caused the cash needs of the economy to increase. The 'Clean money' policy implemented during the year led to continuation of the process of selecting and replacing unfit notes with new ones; a total of AZM106 billion worth of unfit notes were withdrawn from circulation.

A concept for development of the nationally currency unit's design, the Manat, has been developed in accordance with the Law of the Azerbaijan Republic on the National Bank. The concept considered the so-far accumulated own experience along with the expertise of relevant international institutions and central banks of foreign states.

The Department's priority tasks for the year included preparations for the planned alteration of the par values and denominations of bank notes (denomination). Design preparations for the new generation notes and coins were negotiated with the leading foreign companies in consideration of international standards. The National Bank set its design concept and protection philosophy based on the expertise of the most advanced countries. Bids were invited from the British company De La Rue; German Giesicke & Devrient; Austrian

OEBS; Dutch Enchede Banknotes; and Swiss Orell Fussli for designing the new generation notes (coins). A study tour was held to the Central Bank of Turkey to learn the advanced international expertise in this area, where an agreement was reached to maintain a regular exchange of technical and informational support.

Actions were taken during the year to develop a regulatory framework for cash management and arrangements and to improve the existing normative documents. Thus, the Regulation for acquisition, registration, storage, carriage and usage of service weapons and munitions to secure transportation of cash and valuable items within the National Bank and its departments" was developed, agreed with the Ministry of Interior and approved by the Management Board.

The Management Board approved and distributed the Commemorative Coinage Regulation to the National Bank's departments and commercial banks.

Draft Regulation on Expert Examination of Bank Notes in the Republic of Azerbaijan was prepared; the Regulation on Cash Transactions in Credit Institutions has been revised. The methodology for determining the cash need of the economy has been modified and submitted to the management.

The National Bank entered into a contract with the Royal Mint of England to issue platinum, golden and silver memorial coins of honorable Heydar Aliyev in execution of the Presidential Decree of March 10, 2004 on Perpetuation of the Memory of Azerbaijan's National Leader Heydar Aliyev Alirza oglu. These coins were minted and delivered to the country to be issued in circulation.

5. BANK QANUNVERİCİLİYİNİN İNKİŞAFI YENİ MƏRHƏLƏDƏ

2004-cü ildə hüquq sahəsində qarşıda duran əsas taktiki məqsədlər "Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında" və "Banklar haqqında" qanunların qəbul edilməsi, həmin qanunların icra mexanizmlərinin yaradılması və infrastruktur qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsindən ibarət olmuşdur. Sonuncu məqsəd çərçivəsində ipoteka sisteminin normativ-hüquqi bazasının hazırlanması xüsusi yer tutmuşdur. Eyni zamanda "Əmanətlərin sığortalanması haqqında" və "Mikromaliyyətləşdirmə təşkilatları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanun layihələrinin hazırlanması da prioritet məqsədlərdən olmuşdur.

Bank sistemi əsasən iki səviyyədə – dövlətin mərkəzi bankından və kommersiya banklarından ibarətdir və hər ikisinin fəaliyyəti xüsusi qanunlarla tənzimlənir. 1992-ci ilə təsadüf edən ilk iki qanun dövlət suverenliyini bərpa etmiş Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi yolunda qanunvericilik sahəsində atılan addımlardan biri idi. Bank qanunlarının 1996-cı il tarixli redaksiyaları Azərbaycan Respublikasının yeni Konstitusiyasının qəbulu ilə başlanmış dövlət quruculuğunun mahiyyətə yeni dövrünün tələblərindən doğurdu. Nəhayət, hesabat ilində qəbul edilmiş üçüncü nəsil bank qanunları Avropa ailəsinə üzv olduğu, iqtisadi cəhətdən möhkəmlənən və getdikcə dünya iqtisadiyyatının bir çox sahələrinə inteqrasiya edən Azərbaycanın iqtisadi nailiyyətlərinə uyğunlaşdırılmışdır.

Üçüncü nəsil bank qanunları Milli Bankın 2001–2004-cü illər üçün Strateji planının realizasiyası çərçivəsində qəbul edilmişdir. Məhz bu dövrdə bank sisteminin beynəlxalq standartlara daha da yaxınlaşdırılması məqsədilə radikal islahatların aparılması üçün bütün sahələr üzrə ambisioz planlar müəyyən edilmiş və hüquq işinin konsepsiyasında müvafiq qanunvericilik tədbirləri nəzərdə tutulmuşdur.

Bunun nəticəsi olaraq 2004-cü ildə "Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında" və "Banklar haqqında" Qanunlar bütün ictimai müzakirə prosedurlarından keçərək "həyata vəsiqə almış" və strateji dövrün məqsədlərinin düzgün müəyyənləşdirilməsini bir daha təsdiq etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2002-ci il 26 dekabr tarixli Fərmanı əsasında hazırlanan

"Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında" Qanun ölkə parlamenti tərəfindən hesabat ilində qəbul edilərək qüvvəyə minmişdir. Qanun Milli Bankın hüquqi vəziyyətini, onun məqsəd və funksiyalarını, dövlət qurumları arasında yerini və rolunu daha dəqiq müəyyən etmiş, Milli Bankın məsuliyyətinin və fəaliyyətinin şəffaflığının artırılması üçün müvafiq mexanizmlər nəzərdə tutmuşdur.

Belə ki, yeni Qanunda qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi Milli Bankın əsas məqsədi kimi müəyyən edilmiş, eyni zamanda funksiyalarına uyğun olaraq bank və ödəniş sistemlərinin sabitliyi və inkişafı da onun məqsədlərinə aid edilmişdir.

Dövlət orqanı kimi müəyyən edilən Milli Bankın digər dövlət orqanları ilə qarşılıqlı münasibətləri təsbit edilərək onun dövlətin bankı və maliyyə agent rolunda hüquq və vəzifələri müəyyən edilmiş, dövlətin iqtisadi siyasətinin başlıca istiqamətlərinin, o cümlədən büdcə-vergi, qiymət-tarif, daxili və xarici borcun həcmi və idarə edilməsi məsələlərinin müzakirəsində onun iştirakı nəzərdə tutulmuşdur. Bu norma dövlətin iqtisadi siyasətini həyata keçirən orqanlar arasında fəaliyyətin əlaqələndirilməsinə və mövcud imkanlardan daha səmərəli istifadə olunmasına xidmət edir.

Yeni qanunda dövlət rəhbərliyi və ictimaiyyət qarşısında hesabatlıq sistemi vasitəsilə Milli Bankın məsuliyyətinin və fəaliyyətinin şəffaflığının artırılması üçün effektiv mexanizmlər müəyyən edilmişdir. Belə ki, Milli Bankın institusional, funksional, maliyyə və şəxsi müstəqillik elementlərinin təsbiti ilə yanaşı onun ölkə Prezidenti qarşısında hesabatın dövriliyi və formaları imkan verir ki, mərkəzi bankların klassik "dövlətdə dövlət" statusu ilə yanaşı cari fəaliyyətində Milli Bank çox ciddi ictimai nəzarət altında olsun.

Hər qarşıdakı il üçün pul siyasətinin məqsəd və vəzifələrinin, Milli Bankdan asılı olan və asılı olmayan amilləri də əks etdirməklə onların həyata keçirilməsi yollarının bəyan edilməsi, maliyyə hesabatının Beynəlxalq Audit Standartlar əsasında kənar auditor tərəfindən yoxlanılması, Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına uyğun olaraq tərtib edilmiş illik maliyyə hesabatının və əməliyyat büdcəsinin

5. DEVELOPMENT OF BANKING LAWS MOVING FORWARD TO THE NEXT STAGE

The primary tactical objectives in year 2004 in terms of legal issues were to pass the Laws on the National Bank of the Azerbaijan Republic, and on Banks, develop implementation mechanisms for these laws and improve the infrastructure legislation. Development of a legal and regulatory framework to govern the mortgage system was assigned a special priority in accomplishing the last task. Furthermore, priority legal tasks also included drafting the Laws of the Azerbaijan Republic on Individual Deposit Insurance, and on Micro-Financing Institutions.

The banking system basically consists of two tiers: the central bank and commercial banks, where a special designated law governs the activities of the former and the latter. The first two laws passed in 1992 were among the first steps that newly independent Azerbaijan took towards legal framework development. The 1996 revisions of the banking laws were necessitated by the requirements set forth by the very new era of sovereignty structure commenced with the adoption of the new Constitution of the Azerbaijan Republic. Finally, the third generation banking laws are consistent with the economic achievements of Azerbaijan which now has become a member of the European community, economically stronger and increasingly integrated into the world economy.

The third generation banking laws were passed in accordance with the National Bank's Strategic Plan for years 2001–2004. This is the period when ambitious reform plans were drawn up for all sectors and relevant legislative activities were designed within a concept package for legal work with an overall aim of improving the banking system to international standards.

Subsequently, the Laws on the National Bank of the Azerbaijan Republic, and on Banks were passed after having gone through all public discussion procedures in 2004 and thus provided another evidence of proper and correct identification of the targets set for the strategic period.

The Law on the National Bank of the Azerbaijan Republic prepared based on Presidential Decree of

December 26, 2002 was adopted by the national parliament and thereafter took effect. The Law more clearly identifies the National Bank's legal status, objectives and functions, position and role within the government and provides appropriate mechanisms to improve the National Bank's accountability and operating transparency.

Furthermore, price sustainability was determined as yet another principal task of the National Bank along with ensuring the stability and development of the banking and payment systems in consistency with its functional responsibilities.

The Law also identifies the rights and responsibilities of the National Bank, as a government authority, in the capacity of the government's bank and financial agent, and provides for its participation in discussions regarding the principal objectives of the national economic policy, including fiscal, price and tariff, domestic and foreign debt amount and management issues. This provision serves the purpose of coordinating activities of government agencies responsible for implementing the national economic policy and ensuring more effective use of the available resources.

The new law defines effective mechanisms to ensure better accountability and operating transparency of the National Bank through a reporting system before the government and general public. Hence, the frequency and format of the National Bank's reporting to the President in addition to its confirmed institutional, functional, financial and personal independence elements ensure that the National Bank's current operations are closely monitored by the public while having the classical status of "state within a state" characteristic of central banks.

Requirements with respect to statement of monetary policy objectives and goals for each year and implementation solutions with both factors within and beyond the National Bank's control; audit of the financial statements by an external auditor in accordance with the International Standards of Auditing and disclosure of IFRS-compliant annual financial statements and operating budget outturns as well

nəticələrinin, eləcə də digər məlumatların ictimaiyyətə açıqlanması tələbləri Milli Bankın fəaliyyətinin maksimal dərəcədə şəffaf olmasını zəruri edir.

Yeni Qanunda Milli Bankın fəaliyyətinin şəffaflığını təmin edən əsaslardan biri də Bankın idarəetmə sistemində korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqidir. Belə ki, Milli Bankın təşkilati strukturunun, idarəetmə orqanları arasında səlahiyyət bölgüsünün, daxili nəzarətin forma və əsas prinsiplərinin bilavasitə qanunda təsbit edilməsi, Bankın idarəetməsində maraqlar münaqişəsini aradan qaldıran məsələlərin qanunla tənzimlənməsi fəaliyyətinin tam şəffaf olmasına şərait yaradır.

Əvvəlki qanunlardan fərqli olaraq yeni Qanunda kredit təşkilatları ilə münasibətləri əhatə edən xüsusi fəsil çərçivə xarakteri daşıyır. Bu sahəyə aid normalar bank fəaliyyətinin lisenziyalaşdırılması, tənzimlənməsi və nəzarəti sahəsində yalnız hüquqi əsasları və Milli Bankın əsas səlahiyyətlərini müəyyən edir, prudensial tənzimləmə və nəzarət qaydaları isə bilavasitə "Banklar haqqında" Qanunla nizamlanır.

Ümumilikdə isə yeni qanun Milli Bankın bütün funksional fəaliyyəti sahələrinə nüfuz etmək, tənzimlədiyi sferalara beynəlxalq təcrübəyə uyğun səmərəli nəzarəti həyata keçirmək imkanlarını nəzərdə tutur.

Hesabat ilində "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunu da qüvvəyə minmişdir. Beynəlxalq standartlar, o cümlədən Avropa Birliyinin bank direktivləri, bank nəzarəti üzrə Bazel prinsipləri əsasında hazırlanmış bu Qanun ölkənin bank sisteminin sabitliyinin və etibarlığının artırılması istiqamətində aparılan islahatların daha da dərinləşməsinə təkan vermiş, əmanətçilərin və kreditorların maraqlarının səmərəli qorunmasına zəmin yaratmışdır. Bank qanunvericiliyində ilk dəfə olaraq mühüm iştirak payı sahiblərinin və inzibatçıların mənəvi keyfiyyətləri ilə bağlı tələblər önə çəkilmişdir. İri səhmdarların və inzibatçıların "məqbul və lazımi keyfiyyətlərə malik şəxs" və "vətəndaş qüsuruzluğu" göstəricilərinə uyğunluğunun tələb edilməsi kommersiya banklarının daha layiqli şəxslərlə təmsil olunmasını şərtləndirir.

Qanunda kommersiya banklarının bank sistemində "buraxılış qaydaları" mühüm dəyişikliklərə məruz qalmışdır. Belə ki, sistemə üzv olmaq istəyən hər bir iddiaçı iki mərhələli icazə prosedurlarından keçməli, risklərin idarə edilməsi baxımından iqtisadi və təşkilati hazırlığa malik olmalıdır.

Yeni Qanun bankların təşkilati-hüquqi formasında da dəyişikliklər etmişdir. Belə ki, Qanuna uyğun olaraq bank ən azı üç hüquqi və/və ya fiziki şəxs tərəfindən

açıq səhmdar cəmiyyəti formasında yaradılır. Bu müddəanın bank sisteminin institutionallaşmasında əhəmiyyəti böyükdür. Belə ki, bank kapitalının etibarlığının artırılması, banklarda korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqi, o cümlədən fəaliyyətin şəffaflığının təmin edilməsi, məsuliyyətin bölüşdürülməsi, daxili nəzarətin gücləndirilməsi və bir sıra digər mühüm amillər baxımından açıq səhmdar cəmiyyəti digər təşkilati-hüquqi formalı təsərrüfat cəmiyyətlərinə nisbətən daha çox üstünlüklərə malikdir.

Birinci dəfə olaraq bank kapitalının "çirkli pullar"dan qorunması məqsədilə müvafiq siyahı üzrə müəyyən edilmiş offşor zonalarda qeydə alınmış hüquqi və fiziki şəxslərin banklarda iştirakına məhdudyyətin qoyulması Qanunda nəzərdə tutulmuşdur.

Artıq bir neçə ildir ki, bütün sivil bəşəriyyətin "çirkli pullar"la və terrorizmin maliyyələşdirilməsinə qarşı apardığı mübarizədə Azərbaycanın aktiv iştirakı bank sistemində də bu "bəlalar"la mübarizə tədbirlərinin həyata keçirilməsi üçün Qanunda bir neçə xüsusi norma nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, banklarda anonim hesabların açılması qəti qadağan edilmiş, müştərilərin və onların benefisiarlarının eyniləşdirilməsi tələbi təsbit edilmişdir. Bu vaxta qədər Milli Bankın normativ sənədləri ilə tənzimlənən müddəaların qanun səviyyəsində təsbit olunması həmin sahədə aparılan işləri daha da möhkəmləndirir.

Qanunun əhəmiyyətli yenilikləri kimi banklar üzərində nəzarət tədbirlərinin forma və məzmununu qeyd etmək lazımdır. Belə ki, problemlə banklara qarşı xəbərdarlıq tədbirlərinin həyata keçirilməsi və özünü "tam etibardan" salmış banklara qarşı sanksiyaların tətbiqi əsasları və qaydaları bank nəzarətinin səmərəliliyinin artırılmasına, bank əmanətçiləri və kreditorlarının maraqlarının effektiv şəkildə qorunmasına şərait yaratmışdır. Problemlə banklarda müvəqqəti inzibatçılıq institutunun tətbiq edilməsi və bankların vaxtında iflas prosedurlarına başlanması imkanları yeni Qanunun prinsipial üstünlüklərinə aiddir.

Hər iki yeni nəsil qanunların icra mexanizmlərinin yaradılması üçün hesabat ilində Milli Bankın normativ bazası xeyli təkmilləşdirilmiş və genişləndirilmiş, sistemləşdirmə işləri aparılaraq mövcud normativ xarakterli aktlar yeni qanunvericilik aktlarının tələblərinə uyğunlaşdırılmış, hüquqi əhəmiyyətini itirmiş normativ sənədlər qüvvədən düşmüş hesab edilmişdir. Belə ki, "Banklar haqqında" Qanunun icrasının təmin edilməsi üçün yeni normativ xarakterli aktlar qəbul edilmişdir.

Eyni zamanda banklarda korporativ idarəetmənin

other information to the general public necessitate highest achievable transparency in the National Bank's activities.

Yet another factor contributing to the transparency in the National Bank's operations is the implementation of corporate governance standards within the Bank's management system. Therefore, by containing provisions concerning the organizational structure, authority division between corporate organs, format and basic principles of internal controls of the National Bank, as well as by addressing potential conflict of interest in relation to the administration of the Bank, the Law ensures complete transparency of the Bank's operations.

Unlike the earlier laws the chapter of the new Law, which addresses relations with credit institutions, has a framework nature. Regulatory norms related to this area only determine the legal grounds of bank licensing, regulation and supervision and basic powers of the National Bank, while the Law on Banks covers the prudential regulation and supervision procedures.

In general, the new Law enables the National Bank to influence all of its functional areas and effectively supervise the regulated sectors based on best international practices.

The Law on Banks of the Azerbaijan Republic also took effect in the reported year. This Law developed in compliance with international standards, including European Union's banking directives and the Basle core principles of banking supervision has enabled the reforms aimed at improving the safety and soundness of the banking system to further expand and ensures effective protection of depositor and creditor interests. Focus was placed on requirements respecting moral qualities of qualifying shareholders and administrators for the first time in the banking laws. Only "fit and proper individuals" and individuals with proven "civil integrity" qualify to be major shareholders and administrators whereby only worthwhile individuals can now represent commercial banks.

The Law substantially modifies the "entry rules" for commercial banks to enter the banking system. Thus, any applicant for a banking license would have to pass a two-level authorization procedure and be economically and institutionally ready from risk management standpoint.

In addition, the new Law introduced some changes to the institutional and legal form of banks. Thus, a bank can be formed as an open joint-stock company

by at least three legal entities and/or individuals. This provision has great significance for institutionalization of the banking system. An open joint-stock company (whose stock is available for public trading) is better than companies of other institutional and legal form in terms of enhanced bank capital reliability; implementation of corporate governance standards in banks; ensuring transparent operations; division of responsibilities; improvement of internal controls; and a range of other important performance criteria.

For the first time a Law prohibits legal entities and individuals registered in blacklisted off-shore areas from investing in bank equity so as to protect bank capital from 'dirty money'.

Whereas Azerbaijan has been quite actively involved lately in the fight against 'dirty money' and terrorism financing going on in all of the civilized world, the new Law therefore includes special provisions designated to enable the banking system to get involved in addressing such 'troubles' too. Thus, banks are strictly prohibited from opening anonymous accounts and are required to identify customers and their beneficiaries. Since a law now re-enforces the provisions which have thus far been addressed by the National Bank's normative documents only, it helps to improve the activities in this particular area.

Significant innovations introduced in the new Law include the format and contents of supervisory activities with respect to banks. Thus, reasons and procedures for application of corrective measures with respect to problem banks and enforcement measures against 'unreliable' banks allow for improving the effectiveness of banking supervision and protection of interests of bank depositors and creditors. The major benefits of the new Law are the ability to apply receivership and commence bankruptcy proceedings with respect to problem banks in a timely manner.

The National Bank made substantive improvements and expansions within its regulatory and normative framework during the reported year to ensure that appropriate implementation mechanisms are put in place for both of the new generation laws; ensured that the existing regulations are consistent with the provisions of the new laws and nullified regulations which no longer have any legal effect. Hence, new regulations were passed to support implementation of the new Law on Banks.

Furthermore, 7 methodology papers were devel-

davamlı və səmərəli tətbiqi üçün 7 metodoloji sənəd işlənilib hazırlanmış və bankların istifadəsinə təqdim edilmişdir. Bu standartlar korporativ idarəetmənin müxtəlif modellərinin tətbiqində banklara sərbəstlik verməklə yanaşı onlara düzgün seçimin edilməsində metodoloji köməkliyin göstərilməsi məqsədini daşıyır.

Bütövlükdə hesabat ilində Milli Bankın 10 normativ xarakterli aktı və 7 daxili normativ sənədi qəbul edilib qüvvəyə minmişdir. Hesabat ili həmçinin strateji dövrün nəticə ili olduğundan 2001–2004–cü illərdə qəbul edilmiş normativ xarakterli aktların ümumi sayı 51, daxili normativ sənədlərin sayı isə 100-ə yaxın olmuşdur.

Hesabat ilində bank qanunvericiliyi ilə yanaşı Milli Bankın strateji məqsədlərinə uyğun olaraq infrastruktur qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi və inkişafı üzrə də xeyli işlər görülmüşdür. Bu istiqamətdə xüsusi olaraq "İpoteka haqqında" Qanun layihəsi üzrə davam edən işləri misal kimi göstərmək olar. 2004–cü ilin nəticələrinə görə "İpoteka haqqında" qanun layihəsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən birinci oxunuşda qəbul edilmiş və onun ikinci oxunuşa çıxarılmasına start verilmişdir. Bu qanun həm ipoteka

sahəsində bankların hazırda qarşılaşdığı bir çox problemlərin həll edilməsi, həmçinin yaxın gələcəkdə Azərbaycanda ipoteka krediti sisteminin qurulmasında əhəmiyyətli hüquqi sənəd kimi çıxış edəcəkdir.

Yaşadığımız 2004–cü ili eyni zamanda növbəti, 2005–2007–ci illəri əhatə edən strateji dövrün məqsədlərinə nail olmaq üçün hazırlıq ili kimi səciyyələndirmək olar. Milli Bankın digər fəaliyyət sferalarında olduğu kimi, qanunvericilik sahəsində də bir sıra layihələrin hazırlanması və təkmilləşdirilməsi prosesi sürətlə inkişaf etmişdir.

Belə ki, xarici ölkələrin müsbət və mənfi təcrübəsinin dərinlən təhlili, nəzəri materialların öyrənilməsi və beynəlxalq ekspertlərin tövsiyəsi əsasında "Əmanətlərin sığortalanması haqqında", "Mikromaliyyə təşkilatları haqqında" və "Yaşayış-tikinti əmanət bankları haqqında" qanun layihələri üzərində işlər aparılmışdır.

Beləliklə, 2004–cü il bank sisteminin yaddaşında "qanunvericilik ili" kimi qalacaqdır, çünki məhz bu ildə bank qanunvericiliyinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması missiyası tam yerinə yetirilmişdir.

oped and distributed to banks to ensure sustainable and effective implementation of corporate governance in banks. These guidelines provide banks with freedom in selecting appropriate corporate governance models as they see fit and guidance in making the right choice.

Overall, the National Bank passed 10 regulations and 7 internal normative documents during the reported year. Whereas the reported year is also the ending year of the strategic period, the total number of regulations passed during 2001–2004 amounted to 51 and internal normative documents to about 100.

In addition to the banking laws, the National Bank also progressed further in terms of improving and developing infrastructure legislation in 2004 in consistency with its strategic goals. A perfect example of these efforts would be the continued work on the draft Law on Mortgage. The draft Mortgage Law was adopted by the Milli Mejlis in 2004 in the first reading and proceedings have commenced to get the draft law to the second reading stage. This law will serve the purpose of both addressing a number of

mortgage-related problems already facing banks and acting as a crucial legal document in support of creation of a mortgage lending system in Azerbaijan in the near-term future.

The year of 2004 should also be viewed as the year of preparation for achieving the goals of the next 2005–2007 strategic period. As in other areas, the National Bank progressed rapidly in respect of developing and modifying a range of draft legal documents along the lines of its legislation-related work.

Thus, the National Bank worked to develop draft laws on Individual Deposit Insurance; on Micro-financing Institutions; and on Residential and Construction Deposit Banks based on a thorough analysis of both positive and negative experiences of foreign countries, theoretical studies and recommendations provided by international experts.

Hence, the year of 2004 will be remembered by the banking system as a 'legislative year' as it is the year when the mission of improving the banking laws to international standards was successfully and fully completed.

6. İNSAN RESURSLARININ İNKİŞAFI

Milli Bankda insan resurslarının beynəlxalq standartlara uyğun idarə edilməsinin təşkili və inkişafının təmin edilməsi istiqamətində 2004-cü il ərzində Milli Bank öz qarşısına "İşə qəbul" və "İşçilərin xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi" qaydalarının tətbiqi, İşçilərin karyerasının planlaşdırılması metodologiyasının yaradılması, Motivasiya mexanizmlərinin tətbiqi, Kadrların təhsili sisteminin inkişafı və təkmilləşdirilməsi kimi əsas məqsədlər qoyulmuşdur.

Qarşıda duran vəzifələrin icrasını təmin etmək üçün insan resurslarının idarə edilməsinə dair siyasət yenidən nəzərdən keçirilərək hərtərəfli təhlil olunmuş, mövcud kadr potensialının inkişafına və aparatın komplektləşdirilməsinə yönəldilmiş kompleks tədbirlər sistemi işlənib hazırlanmışdır.

2004-cü ildə ölkə qanunvericiliyinə və beynəlxalq standartlara uyğun olaraq insan resurslarının idarə olunması istiqamətində işlənib hazırlanmış bir sıra normativ-metodoloji sənədlərin tətbiqinə başlanılmışdır. Belə ki, işçi ehtiyatının cəlb edilməsindən onların ilkin (xarici dil və kompüter bacarıqlarının qiymətləndirilməsi də daxil olmaqla müsahibənin aparılması) və son seçimədək olan mərhələləri əhatə edən "İşə qəbul Qaydaları"na müvafiq olaraq 2004-cü il ərzində 101 nəfər müsahibədən keçirilmiş və qiymətləndirilmişdir. Bu sahədə görülən işlər aparatın komplektləşdirilməsi üzrə göstəricilərə müsbət təsir etmiş, son nəticədə il ərzində, ümumiyyətlə 46 nəfər, o cümlədən Mərkəzi aparat üzrə 39 nəfər işə qəbul edilmişdir.

Milli Bank əməkdaşlarının xidməti fəaliyyətinin beynəlxalq tələblərə uyğun surətdə qiymətləndirilməsi məqsədilə işlənib hazırlanmış "Azərbaycan Respublikası Milli Bankı işçilərinin xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi" qaydalarına müvafiq olaraq ilkin variantda 2004-cü ildə pilot formasında əməkdaşların 2003-cü ildəki xidməti fəaliyyəti qiymətləndirilmiş və onun nəticələri ümumiləşdirilərək yekun hesabat formasında rəhbərliyə məruzə edilmiş, həmçinin İdarə Heyətində geniş prezentasiyası keçirilmişdir. Qiymətləndirmə nəticəsində bir çox əməkdaşlara xidməti fəaliyyəti səviyyəsinə müvafiq olaraq onların tədrisi,

karyera yüksəlişi və maddi maraqlandırılması istiqamətlərində müxtəlif tədbirlər müəyyənləşdirilmişdir.

Qiymətləndirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində əməkdaşların professional biliklərinin test vasitəsilə qiymətləndirilməsi məqsədilə Test Komissiyası haqqında Əsasnamə işlənib hazırlanmış, buna müvafiq olaraq "Milli Bank işçilərinin xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi" Qaydaları təkmilləşdirilmiş, professional biliklər üzrə test sualları dəqiqləşdirilmiş və prosedur üzrə hazırlıq işləri aparılmışdır.

Qiymətləndirmə Qaydalarının tətbiqi kadr potensialının səviyyəsi baxımından Milli Banka öz inkişaf perspektivlərini müəyyənləşdirmək imkanı yaradır. Belə ki, 2004-cü ildə 38 nəfər əməkdaş göstərdiyi yüksək iş nəticələrinə görə vəzifə yüksəlişinə layiq görülmüşdür. İşçilərin karyera yüksəlişi prosedurunu beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırmaq məqsədilə "Milli Bank işçilərinin karyera yüksəlişi" Qaydaları işlənib hazırlanmışdır ki, bu da əməkdaşların iş nəticələrinin, onların karyera yüksəlişi imkanlarının və motivasiya məsələlərinin əlaqəli şəkildə idarə edilməsi məqsədini daşıyır.

2004-cü ildə əməyin ödənilməsi istiqamətində işçilərin əmək haqqının artırılması üzrə tədbirlər həyata keçirmişdir. Bundan əlavə, müxtəlif təyinatlı mükafatlar (işin nəticələrinə görə, bank sisteminə uzun müddət xidmətə görə, xüsusi tarşırıqların yerinə yetirilməsinə görə və bayram mükafatları) verilmiş və maddi yardım göstərilmişdir. 96 nəfərə müxtəlif təyinatlı istehlak kreditləri verilmişdir.

İnsan resurslarının idarə edilməsinin avtomatlaşdırılması istiqamətində proseslərin bir hissəsinin əmək haqqı modulu üzrə avtomatlaşdırılması təmin edilmişdir. Bir sıra beynəlxalq təşkilatların ekspertləri ilə müxtəlif səviyyələrdə məsləhətləşmələr aparılmış və məsələnin həlli üçün hazır proqramın alınması məqbul hesab edilmişdir. Bu məqsədilə 2005-ci ildə xarici texniki yardımın cəlb olunması planlaşdırılmışdır.

2004-cü ilədək olan dövr ərzində Milli Bankın təşkilati strukturu təkmilləşdirilmiş və hazırda o, 18 bölmənin daxil olduğu Mərkəzi aparatdan, Naxçıvan Muxtar Respublikası idarəsindən və 10 ərazi idarəsindən ibarətdir. Milli Bankın qarşısında duran vəzifə və

6. DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES

In 2004, the National Bank set a range of targets to ensure that human resources management is organized and developed in compliance with internationally accepted standards such as ensuring that the written policies on Recruitment and Staff Performance Appraisal are developed and implemented; a methodology is developed for career planning; an incentive scheme is designed and put in place; a system is developed and improved for staff training.

The human resources management policy was thoroughly reviewed, analyzed and substantively revised and a set of actions was designed to develop the existing personnel capacities and effectively manage the complete office staffing in order to accomplish the above mentioned targets.

Enactment of a range of normative and methodology documents commenced in 2004 which had been developed to ensure that human resources management is consistent with the applicable laws of the national and international standards and practices. Thus, 101 individuals were interviewed and evaluated during 2004 based on the Recruitment Policy, which covers the entire process of staff hiring, from the preliminary through the final selection stage (including interviews designated to identify foreign language and computer skills). Actions taken in this regard had a positive impact on the office staffing; eventually, a total of 46 new staff members were hired, of which 39 individuals were hired for the Head Office, during the reported year.

A test-run assessment of staff performance was conducted in 2004 to appraise the personnel's performance for 2003 based on the Staff Performance Appraisal policy of the National Bank, which was designed to ensure that the National Bank's personnel are evaluated in compliance with international standards; findings of this exercise were summarized and reported thereafter to the senior management; in addition, a comprehensive presentation was delivered to the Board of Directors. The appraisal exercise led to identification of spe-

cific measures with respect to personnel involving training, career promotion and financial incentives.

Internal Regulations were developed for a Test Committee to be responsible for test-based evaluation of personnel's professional knowledge; the Staff Appraisal Policy was modified to ensure consistency with these Regulations, test questions for professional knowledge assessment were finalized and preparations were made for the procedure under the overall initiative of improving the appraisal tools.

The Staff Appraisal Policy enables the National Bank to define its own development prospects in respect of human resource potentials. Thus, 38 staff members were promoted for their high performance output in 2004. The National Bank has developed a Career Promotion Policy to ensure that the career promotion procedure is consistent with international practices by integrated management of performance output, career opportunity and incentive issues.

Actions were taken during 2004 to increase staff salaries. Furthermore, various benefits (output-based, long-term banking experience, performance of special errands and holiday allowances) and financial aids were rendered. Consumer loans were extended to 96 persons.

The salary module has been automated under the overall framework of HR management automation. Based on consultations with a number of international experts at different levels it was decided to acquire off-the-shelf software as the most appropriate solution. Acquisition of foreign technical assistance is planned for 2005 in this view.

The National Bank's organizational structure has been improving up to and through 2004 and it now consists of a Head Office comprising 18 departments, the Nakhchivan Autonomous Republic's Office and 10 regional offices. This organization has been set up based on experience of central banks of industrially developed countries and enables the

funksiyaların kompleks şəkildə icra edilməsinə imkan verən bu struktur inkişaf etmiş xarici ölkələrin mərkəzi banklarının təcrübəsi əsasında formalaşdırılmışdır.

İlin yekununa görə Milli Bankın mərkəzi aparatının və onun tabeliyindəki təşkilatların bütün kateqoriyalardan olan işçilərinin siyahı üzrə sayı 537 nəfər (ştata görə 602 vahid), o cümlədən Mərkəzi aparatda 387 nəfər təşkil etmişdir. 460 nəfər əsas fəaliyyət yönümlü işçilər (kiçik xidmət işçiləri nəzərə alınmadan), 424 nəfər isə mütəxəssislərdir. Mütəxəssislərin 324 nəfəri ali təhsilli, 100 nəfəri isə orta ixtisas təhsillidir. Ali və orta ixtisas təhsilli mütəxəssislərin işləməli olduqları 382 vəzifədə 376 mütəxəssis çalışır ki, bu da 98,4 faiz təşkil edir.

Milli Bankda aparılan islahatların əsas tələblərindən biri də bank əməkdaşlarının təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsi və onun təşkilinin təkmilləşdirilməsidir. "Azərbaycan Respublikası Milli Bankında tədrisin təşkili və ixtisasartırma" Qaydalarına müvafiq olaraq təhsilin prioritet sahələri müəyyənləşdirilmiş və müxtəlif istiqamətlərdə əməkdaşların təhsili təşkil edilmişdir. Bu məqsədlə 2004-cü il ərzində Milli Bank mütəxəssisləri üçün beynəlxalq və yerli bank tədris mərkəzlərində xüsusi kurslar təşkil edilmişdir ki, bu da aşağıdakı cədvəldə öz əksini tapmışdır:

İl ərzində Milli Bankın əməkdaşları üçün ümumi-iqtisadi problemlərə və ölkədə həyata keçirilən iqtisadi islahatlara həsr olunmuş 14 mövzu üzrə nəzəri-praktiki seminarlar keçirilmişdir. Milli Bankın Baş idarəsində aparılan islahatlarla tanışlıq və onun iş təcrübəsinin öyrənilməsi məqsədilə bütün Ərazi İdarələrinin rəhbərləri üçün treyninqlər təşkil edilmişdir.

2004-cü ildə AMB-nin 88 əməkdaşı beynəlxalq maliyyə institutlarının təşkil etdiyi seminarlarda, 78 əməkdaşı isə müxtəlif xarici banklarla təcrübə mübadiləsində iştirak etmişdir. Əsasən Birləşmiş Vyana İnstitutunun, Fransa, Almaniya, Niderland, İngiltərə, İsveçrə, Rusiya mərkəzi banklarının keçirdikləri bu seminarlar makroiqtisadi proseslərin dərinədən öyrənilməsinə geniş imkanlar açır.

Ümumiyyətlə 2004-cü il ərzində Milli Bank sistemi üzrə mütəxəssislərinin 41,9% -i (125 nəfər) müxtəlif istiqamətlər üzrə təhsilə cəlb olunmuşdurlar.

Milli Bankda insan resurslarının idarə edilməsi üzrə fəaliyyətin müxtəlif istiqamətlərini tənzipləyən normativ-hüquqi sənədlər hazırlanarkən xarici ölkələrin inkişaf etmiş mərkəzi banklarının təcrübəsindən geniş istifadə olunmuşdur.

Tədrisin istiqamətləri	İştirakçıların sayı (nəfərlə)
Xarici ölkələrdə təhsil	88
İngilis dili kursları	19
Bank Tədris Mərkəzi	9
Dövlət İqtisad Universitetində 2-ci təhsil	9

National Bank to manage its tasks and functions in an integrated manner.

Staff members in all categories employed by the National Bank's offices and controlled entities count 537 persons (602 positions on the staff-list), including 387 employed by the Head Office. 460 persons are core business employees (excluding low-level support personnel) and 424 are specialized experts. 324 experts have university degrees and 100 experts have secondary professional education degrees. 376 with both university and secondary professional education degrees are employed where 382 experts are supposed to work, which makes 98.4%.

Priority measures within the National Bank's reforms include upgrading of bank staff education and improving training arrangements. Priority training needs were identified and various training programs were delivered to staff members in compliance with the National Bank's Training and Skill Development Policy. The table below describes the training courses arranged by international and domestic bank training centers for the National Bank's experts during 2004:

During the year 14 workshops were held for the National Bank's experts on general economic issues and economic reforms underway in the country. Training courses were organized and delivered to managers of all regional offices to review and learn lessons from the reform experience of the National Bank's Head Office.

88 National Bank staff members attended seminars organized by international financial institutions and 78 individuals participated in experience exchange activities with different foreign central banks during 2004. Such seminars and workshops organized mainly by the Joint Vienna Institute, and central banks of France, Germany, the Netherlands, England, Switzerland and Russia allow for an in-depth review of macroeconomic processes.

In general, 41.9% (125 persons) of the National Bank's experts were involved in different training activities during 2004.

Relevant experiences of central banks of developed foreign countries were broadly used in developing the regulatory and legal documents governing various aspects of human resource administration at the National Bank.

Training courses	Number of trainees (persons)
Training in foreign countries	88
English language training	19
Bank Training Center	9
State University of Economics, 2nd education	9

7. MİLLİ BANKIN BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏRİ

2004-cü ildə Milli Bankın beynəlxalq əlaqələri ölkənin maliyyə-texniki ehtiyacları baxımından beynəlxalq maliyyə-kredit institutları, xarici mərkəzi banklar, donor təşkilatlarla zəruri əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, Milli Bankın beynəlxalq əlaqələrinin genişləndirilməsi və beynəlxalq maliyyə çevrələrində ölkəmizin və eləcə də Milli Bankın müsbət imicinin möhkəmləndirilməsi, Milli Bankda həyata keçirilən islahatlara xarici texniki yardımın təmin olunmasına yönəldilmişdir.

Beynəlxalq maliyyə-kredit institutları ilə əməkdaşlıq. 2004-cü il ərzində Milli Bank beynəlxalq maliyyə-kredit institutları ilə ölkənin inkişafına maliyyə-kredit resurslarının cəlb olunması, ölkənin maliyyə sisteminin diaqnostikasının tamamlanması, Milli Bankın və bütövlükdə bank sisteminin inkişafı istiqamətində intensiv əməkdaşlıq etmişdir.

Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) ekspertləri Milli Banka kart prosesinq mərkəzinin yaradılması, milli ödəniş sisteminin inkişafı üzrə Dövlət Proqramının hazırlanması, eləcə də tədiyyə balansının və beynəlxalq investisiya mövqeyinin təkmilləşdirilməsi üzrə yeni statistik formaların tətbiqi sahəsində texniki yardım göstərmişlər. BVF və Dünya Bankının birgə "Maliyyə Sektorunun Qiymətləndirilməsi Proqramı" üzrə tədbirlər il ərzində davam etdirilmişdir. Müvafiq iş aparılaraq Azərbaycanın BVF Sazişinin 8-ci maddəsinin 2, 3, 4-cü bəndlərinə qoşulması təmin edilmişdir.

"Banklar haqqında" və "Milli Bank haqqında" qanun layihələrinin beynəlxalq standartlara tam uyğun olaraq hazırlanması sahəsində BVF ilə əməkdaşlıq edilmişdir.

Yoxsulluğun Azaldılması və İqtisadi İnkişafın Təmin Edilməsinə Yönləndirilmiş Kredit Mexanizmi (PRGF) proqramı çərçivəsində əməkdaşlıq davam etdirilmiş və 2004-cü ilin dekabr ayında Beynəlxalq Valyuta Fondunun İcraçı Şurası Azərbaycan Hökumətinin həyata keçirdiyi tədbirləri nəzərə alaraq dördüncü icmalın başa çatdırılmasını təsdiq etmişdir. Proqram çərçivəsində Azərbaycana 12.87 milyon SDR (19.7 milyon \$) məbləğində 5-ci tranş ayrılmışdır. Bununla indiyə qədər Azərbaycan Respublikasının PRGF çərçivəsində BVF-dən

aldığı kreditlərin ümumi məbləği 54.71 milyon SDR (83.9 milyon dollar) olmuşdur.

2004-cü il ərzində Dünya Bankının Azərbaycanda fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi ilə bağlı fəal əməkdaşlıq həyata keçirilmişdir. Bankın Azərbaycana yardım strategiyası çərçivəsində il ərzində Pensiya və Sosial Təminat Layihəsi və Kənd yerlərində İntestisiya layihəsi üzrə Kredit Sazişləri imzalanmışdır. Maliyyə xidmətlərinin inkişafı layihəsi üzrə danışıqlar il ərzində yekunlaşdırılmış və müvafiq protokol imzalanmışdır. Enerji ötürmə sistemi layihəsinin qiymətləndirilməsi üzrə danışıqlar davam etdirilmişdir. Ticarət və nəqliyyatın dəstəklənməsi layihəsinin ilkin konturlarının müəyyənləşdirilməsi üzrə danışıqlar aparılmışdır.

Azərbaycanın maliyyə sektorunda həyata keçirilən islahatlara yardım göstərilməsində Dünya Bankının Maliyyə sektoruna texniki yardım layihəsi mühüm yer tutur. Bu layihə çərçivəsində respublikada mütərəqqi texnologiya əsasında ödəniş sistemlərinin inkişaf etdirilməsi, o cümlədən Xırda Ödənişlər üzrə Hesablaşma Klirinq Sistemi, Kart Prosesinq Mərkəzi, Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestri və s. mühüm layihələr həyata keçirilmişdir.

Kart ödənişləri üzrə Prosesinq Mərkəzinin (KPM) yaradılması məqsədilə Latviyanın "TietoEnator" şirkəti ilə Milli Bank arasında 30 aprel 2004-cü il tarixində müqavilə imzalanmış və müqavilə çərçivəsində nəzərdə tutulan işlər il ərzində başa çatdırılmışdır. Kart Prosesinq mərkəzinin effektiv işləməsi üçün kart ödənişləri üzrə xarici məsləhətçi Keys Smit cəlb olunmuşdur.

Milli Bankda yaradılacaq Kart Prosesinq Mərkəzinin (KPM) ilkin infrastrukturunun formalaşdırılması məqsədilə ATM və POS terminallarının alınması ilə bağlı Rusiyanın "LANIT Incorporated" şirkəti ilə Milli Bank arasında 11 Noyabr 2004-cü il tarixində müqavilə imzalanmışdır. Müqavilə çərçivəsində nəzərdə tutulan işlərin 2005-ci ilin I rübündə başa çatdırılması nəzərdə tutulmuşdur.

Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestrinin (MKR) yaradılması ilə bağlı yerli RİSK şirkəti ilə imzalanmış müqavilə çərçivəsində nəzərdə tutulmuş işlər əsasən başa çatdırılmış və pilot bankların iştirakı ilə sistemin testdən keçirilməsi həyata keçirilmişdir.

Deloitte&Touche şirkəti tərəfindən Maliyyə

7. INTERNATIONAL RELATIONS OF THE NATIONAL BANK

The National Bank's international relations in 2004 had the objective to develop collaboration with international financial institutions, foreign central banks and donor institutions necessary from the standpoint of the country's financial and technical needs, to support the expansion of the National Bank's international relations as well as enhance the positive perception of both our country and the National Bank by the international financial community, and to secure foreign technical assistance to support the reform process in the National Bank.

Cooperation with international financial institutions. In 2004 the National Bank kept work in intensively together with international financial institutions to attract financial and credit resources to support the country's development needs, complete the diagnostic assessment of the country's financial system and to promote development of the National Bank and the banking system as a whole.

Experts from the International Monetary Fund (IMF) provided the National Bank with technical assistance to develop a State Program on the national payment system for establishment of the card processing center and development and implementation of new statistic formats to improve the balance of payments and international investment position. The IMF and WB joint efforts under the co-executed Financial Sector Assessment Program continued during the whole year. Appropriate actions were taken to ensure Azerbaijan's accession to paragraphs 2, 3 and 4 of Article 8 of the IMF Accords.

The National Bank worked closely with the IMF to develop the draft Laws on Banks, and on the National Bank in full consistency with international standards.

Cooperation continued under the Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF) and the Executive Board of the IMF has completed the fourth review considering the measures taken so far by the Government of Azerbaijan. SDR 12.87 million (USD19.7 million) worth of 5th tranche was disbursed under the Program to Azerbaijan, thereby the total amount of loans received by Azerbaijan

from the IMF under the PRGF arrangement made SDR 54.71 (USD83.9 million).

Azerbaijan worked actively with the World Bank to coordinate the latter's activities in the country during 2004. Loan Agreements were signed during the year with the Bank to support the Pension and Social Security Project and Rural Investment Project in frame of Country Assistance Strategy. Negotiations were completed regarding the Financial Services Development project and a relevant protocol was signed. Negotiations were continued on appraising the Power Transmission System Project. Discussions commenced to identify preliminary outlines of trade and transport support projects.

The World Bank's Financial Sector Technical Assistance Project plays an important role in supporting the financial sector reforms in Azerbaijan. Modern technology-based payment systems were designed and put in operation under this program such as Bulk Clearing and Settlement System, Card Processing Center, Centralized Credit Registry, etc.

The National Bank signed a contract on April 30, 2004 with a Latvian company, TietoEnator to establish a Card Processing Center (CPM) and contractual activities were completed during the year. Mr. Keith Smith, a foreign advisor on card payments, was engaged to ensure effective operation of the Card Processing Center.

The National Bank signed a contract on November 11, 2004 with Russian company LANIT Incorporated to purchase ATM and POS terminals for setting-up of the primary infrastructure of the Card Processing Center (CPM) to be established at the National Bank. Completion of the contractual works is scheduled for the 1st quarter of 2005.

The works specified in the contract signed with the local company RISK to establish a Centralized Credit Registry (CCR) are mostly completed and the system has already been test-run on the selected pilot banks.

Deloitte&Touche audited the financial statements

Sektoruna Texniki Yardım Layihəsi üzrə maliyyə hesabatlarının auditi aparılmış və hesabat Dünya Bankı tərəfindən qəbul edilmişdir.

Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB) Azərbaycanda maliyyə sektorunun güclənməsi istiqamətində aktiv fəaliyyətini davam etdirmişdir. AYİB-in maliyyə sektorunda fəaliyyəti banklara maliyyə vəsaitlərinin təmin edilməsi üzrə kredit xətlərinin təmin edilməsi, Mikromaliyyələşdirmə Bankının kapitalında və özəl bankların kapitalında, eləcə də ABB-nın özəlləşdirilməsində iştirak istiqamətində həyata keçirilmişdir.

Asiya İnkişaf Bankının (AİB) Azərbaycanda 2004-cü ildə nümayəndiliyinin açılması bu qurumla əməkdaşlığın daha aktiv aparılmasına imkan vermişdir. 2004-cü ilin oktyabr ayında AİB-in ekspertləri ilə Yaşayış mənzillərinin maliyyələşdirilməsi layihəsinin hazırlanması üzrə müzakirələr aparılmışdır.

Xarici Mərkəzi banklarla əməkdaşlıq. Bank sektorunda dünyada mövcud olan qabaqcıl praktika və texnologiyalar ilə tanış olmaq, bu standartların və texnologiyaların Azərbaycanın bank sistemində tətbiqinə nail olmaq, eləcə də xarici ölkələrin Mərkəzi Bankları arasında Azərbaycan Milli Bankının özünün nüfuzlu yerini müəyyənləşdirmək məqsədilə il ərzində inkişaf etmiş ölkələrin Mərkəzi Bankları ilə mövcud əməkdaşlıq əlaqələri inkişaf etdirilmiş və yeni əlaqələr yaradılmışdır.

2004-cü il ərzində Almaniya Bundesbankı ilə fəal əməkdaşlıq edilmişdir. Belə ki, Milli Bankın texniki yardım ehtiyaclarına uyğun olaraq Bundesbank tərəfindən Frankfurt şəhərində maliyyə menecmenti, xərclərin strukturu, təşkili və xərc smetasının hazırlanması qaydaları; mərkəzi banklarda mühasibat uçotu və hesabatı; təhlükəsizlik məsələləri; nağd pul dövriyyəsinin idarə olunması mövzularında fərdi seminarlar təşkil olunmuşdur.

Bundan əlavə Bundesbankın ekspertləri Milli Banka səfər edərək valyuta ehtiyatlarının idarə olunması və riskin qiymətləndirilməsi; monetar sektorun proqnozlaşdırılması və təhlili; real sektorun monitorinqi; insan resurslarının idarə olunması mövzularında seminarlar keçirmiş və məsləhət xidməti göstərmişlər.

Eyni zamanda Bundesbank tərəfindən Almaniya Mənzil-Tikinti Bankları Assosiasiyasının ekspertinin Milli Banka səfər edərək yaşayış-tikinti əmanət banklarına dair normativ-hüquqi bazanın yaradılması üzrə məsləhət xidməti göstərməsi təmin edilmişdir.

Polşa Milli Bankının oxşar təcrübəsindən istifadə olunmasının əhəmiyyətini nəzərə alaraq, bu Bankla

qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq əlaqələri inkişaf etdirilmişdir. 2004-cü il ərzində Milli Bankın Bazar əməliyyatları, Hüquq departamentlərinin və İdarə Heyəti sədrinin ofisinin əməkdaşlarının Polşa Milli Bankına səfərləri təşkil edilmiş və yaşayış-tikinti əmanətləri sisteminin hüquqi və iqtisadi əsaslarının hazırlanması; Polşa Milli Bankının prezidentinin ofisinin idarəetmə prinsipləri, informasiya siyasətinin həyata keçirilməsi mexanizmləri üzrə iş təcrübəsi öyrənilmişdir.

İsveçrə Milli Bankı ilə 2001-ci ildən yaradılmış əməkdaşlıq əlaqələri 2004-cü ildə fəal davam etdirilmişdir. Azərbaycan Milli Bankına pul dizaynı, pul dövriyyəsi, informasiya texnologiyaları təhlükəsizliyi, ödəniş sistemləri, risklərin idarə olunması sahəsində məsləhət xidmətləri göstərilməsi üzrə İsveçrə Milli Bankı ilə əməkdaşlıq edilmişdir.

Türkiyə Mərkəzi Bankı ilə yaradılmış faydalı əməkdaşlıq əlaqələri sayəsində AMB-in əməkdaşları müxtəlif sahələr üzrə təcrübə mübadiləsi məqsədilə Türkiyə Mərkəzi Bankına səfərlər etmişlər. Bu səfərlər çərçivəsində real sektorun monitorinqi, valyuta ehtiyatlarının idarə olunması üzrə Türkiyə Mərkəzi Bankının iş təcrübəsi öyrənilmişdir. Bundan əlavə Azərbaycanda həyata keçiriləcək manatın denominasiyasına hazırlıq çərçivəsində Milli Bankın İdarə Heyətinin sədrinin Türkiyə Mərkəzi Bankına səfəri təşkil olunmuşdur. Səfər zamanı Türkiyə Mərkəzi Bankının rəhbərliyi ilə türk lirəsinin denominasiyası üzrə iş təcrübəsi sahəsində məsləhətləşmələr aparılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Milli Bankı ilə Qazaxıstan Milli Bankı arasında maliyyə-bank sahəsində informasiya və tədqiqatların mübadiləsi sahəsində əməkdaşlıq haqqında imzalanmış Sazişə uyğun olaraq əməkdaşlıq davam etdirilmişdir.

Fransa Mərkəzi Bankı ilə əlaqə yaradılaraq real sektorun monitorinqi üzrə bu bankın iş təcrübəsi ilə tanış olmaq üçün Milli Bankın əməkdaşlarının səfəri təşkil olunmuşdur.

Digər xarici təşkilatlarla əməkdaşlıq. Milli Bankın digər xarici təşkilatlarla beynəlxalq əlaqələri, əsasən, bankda həyata keçirilən islahatlara texniki yardım dəstəyinin təmin edilməsinə yönəldilmişdir. Bu məqsədlə İsveçrənin İqtisadi Məsələlər üzrə Dövlət Katibliyi (SECO), Almaniya İnkişaf Bankı (KfW), ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) ilə sıx əməkdaşlıq edilmişdir.

İsveçrənin İqtisadi Məsələlər üzrə Dövlət Katibliyi (SECO) ilə razılaşdırılmış istiqamətlərə uyğun olaraq əməkdaşlıq edilmişdir. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində maliyyə proqramlaşdırması üzrə

for the Financial Sector Technical Assistance Project and the World Bank has accepted the audit report.

The European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) continued its active involvement in strengthening of Azerbaijan's financial sector. EBRD's activities in financial sector include providing banks with financial resources through credit lines; equity investments in the Micro-Financing Bank and private banks, as well as involvement in the IBA's privatization.

By opening its representative office in Azerbaijan in 2004 the Asian Development Bank (ADB) set ground for more active cooperation. Residential Housing Financing Project were negotiated in October 2004 with ADB experts.

Cooperation with foreign central banks. Relations were further developed and new contacts were established during the year with the central banks of developed countries in order to get access to the world's most advanced banking practices and technologies and introduce such standards and technologies in Azerbaijan's banking system, as well as to secure the National Bank's worthy position among the central banks of foreign countries.

Active cooperation was continued with the German Bundesbank during 2004. Hence, considering the National Bank's needs, Bundesbank organized individual training seminars in Frankfurt on financial management; expenditures structures, organization and cost budgeting procedures; central bank accounting and reporting; security issues; cash turnover management.

Furthermore, Bundesbank experts visited the National Bank and delivered seminars on foreign exchange reserve management and risk assessment techniques; monetary sector projection and analysis; real sector monitoring; and human resource management.

In addition, Bundesbank also arranged a visit by an expert from the German Association of Residential and Construction Banks to the National Bank where he provided consultancy services on development of a regulatory and legal framework to govern residential and construction savings banks.

Benefiting the similar expertise of the National Bank of Poland appears to be quite important, cooperation with this Bank was further developed. Staff

of the NBA's Market Operations and Legal Departments and the Chairman's Office visited the National Bank of Poland in 2004 and reviewed the Polish National Bank's experience in developing the legal and economic framework for the residential and construction savings system; management principles of the President's Office; and tools of the information implementation policy.

Partner relations with the National Bank of Switzerland established back in 2001 and continued actively in 2004. National Bank of Switzerland provided advisory assistance to the National Bank of Azerbaijan on bank note design; cash turnover; information technology security; payment systems; and risk management.

As a result of fruitful partner relations with the Central Bank of Turkey, NBA staff members visited the Central Bank of Turkey to benefit Turkish Bank's experience in different areas such as real sector monitoring and foreign exchange reserve management. In addition, the Chairman of the Board of the National Bank of Azerbaijan also visited the Central Bank of Turkey in view of the anticipated redenomination of Manat in Azerbaijan. The experience of the Turkish Central Bank in re-denominating the Turkish Lira was discussed in the course of this visit.

Cooperation was continued with the National Bank of Kazakhstan under the Memorandum of Partnership for sharing information and research expertise in financial and banking sector that signed with the National Bank of Azerbaijan.

Contacts were established with the Central Bank of France whereby the National Bank's officers visited this Bank to review its experience in real sector monitoring.

Cooperation with other foreign institutions. National Bank's international relations with other foreign institutions primarily aimed at securing technical assistance support to the reforms in the Bank. National Bank worked closely to this end with the Swiss State Secretariat for Economic Affairs (SECO), German Development Bank (KfW) and US Agency for International Development (USAID).

Cooperation with the Swiss State Secretariat for Economic Affairs (SECO) followed along the pre-determined directions. Thus, Ms. Anna Lenbland, a Finance Programming Expert from SECO visited the National Bank in January and September

SECO-nun eksperti x-m Anna Lenbland 2004-cü ilin yanvar və sentyabr aylarında, makroekonomik modelləşdirmə üzrə ekspert professor Hans Genberg isə iyun ayında Milli Bankda səfərdə olaraq müvafiq praktiki və məsləhət xidmətlərini göstərmişlər.

ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAİD) ilə əldə olunmuş razılığa əsasən 2004-cü il ərzində rezident ekspertlər bank nəzarəti işinin təkmilləşdirilməsi üzrə Milli Bankda məsləhət xidmətini davam etdirmişlər.

Almaniya İnkişaf Bankı (KfW) ilə səmərəli əməkdaşlıq əlaqələri davam etdirilmişdir. Bu qurumla bank sektorunda əməkdaşlıq Azərbaycan Mikromaliyyələşdirmə bankının fəaliyyəti; Kreditlərin zəmanəti Fondunun yaradılması; Əmanətlərin Sığortalanması sisteminin yaradılması; Banklara kredit xəttinin təmin olunması (Azərbaycan-Almaniya Fondu) istiqamətlərində həyata keçirilmişdir.

2004, and Professor Hans Genberg, a Macroeconomic Modeling Expert from SECO, visited in June to deliver relevant practical and advisory assistance.

Resident experts continued to provide advisory assistance to the National Bank on improvement of banking supervision during 2004 as per the agreement reached with the US Agency for International Development (USAID).

Effective cooperation was also continued with the German Development Bank (KfW) in different areas such as operations of the Azerbaijani Micro-Financing Bank; establishment of a Loan Guarantee Fund; creation of Deposit Insurance System; and securing of credit lines for banks (the Azerbaijani-German Fund).

8. MİLLİ BANKDA DAXİLİ AUDİT

2004-cü ildə Milli Bankda daxili audit xidmətinin həyata keçirilməsi sahəsində risklərin qiymətləndirilməsi, metodoloji rəhbərliyin təkmilləşdirilməsi, xarici auditorlarla iş əlaqələrinin qurulması, daxili audit işinin avtomatlaşdırılması istiqamətində hazırlıq işlərinin görülməsi və Milli Bankın struktur bölmələrində audit yoxlamalarının həyata keçirilməsi qarşıya məqsəd qoyulmuşdur.

Risklərin qiymətləndirilməsi üzrə 2004-cü il üçün Milli Banka xas risklərin Avropa Mərkəzi Bankının Daxili Auditorlar Komitəsinin riskləri qiymətləndirmə metodologiyasına əsasən yenidən qiymətləndirilməsi aparılmış və bunun əsasında iş planı tərtib olunmuşdur. Metodoloji rəhbərliyin təkmilləşdirilməsi sahəsində daxili audit işinin təşkili və həyata keçirilməsi üzrə əldə olunmuş təcrübə və formalaşmış vərdişlər əsasında metodoloji rəhbərliyin təkmilləşdirilməsi imkanlarının araşdırılması istiqamətində işlər davam etdirilmişdir. Bu məqsədlə Beynəlxalq Daxili Auditorlar İnstitutunun müəyyən etdiyi standartlar və onlara əlavələr yaxından öyrənilmişdir. Eyni zamanda xarici auditorlarla iş əlaqələri sahəsində daxili və xarici audit işinin əlaqələndirilməsi və işin təkrarlanmasını azaltmaq məqsədilə "Deloitte Touche Tohmatsu" beynəlxalq auditor şirkətinin əməkdaşları ilə qarşılıqlı iş əlaqələri yaradılmış, qarşılıqlı maraqları doğuran məsələlər barədə müzakirələr aparılmışdır. Daxili audit işinin avtomatlaşdırılması məqsədilə daxili audit işinin proqramlaşdırılması istiqamətində mövcud təhlillər aparılmış və PriceWaterHouseCoopers beynəlxalq auditor şirkətinin "Teammate" kompüter proqramı seçilmişdir.

Milli Bankın mərkəzi ofisində audit yoxlamaları davam etdirilmişdir. Belə ki, insan resurslarının idarə olunması, maliyyə büdcəsi, informasiya texnologiyalarının təhlükəsizliyi, informasiya texnologiyalarının istismarı, kredit təşkilatlarının lisenziyalaşdırılması, valyuta tənziqlənməsi, nağd pulun saxlanması və dövriyyəsi, valyuta ehtiyatlarının idarə olunması, ödəniş sistemlərinin istismarı, satınalmalar və digər inzibati işlər mövzularında audit yoxlamaları həyata keçirilmişdir. Nağd vəsaitlərin və digər qiymətlilərin salamatlığının təmin olunması məqsədilə Milli Bankın Ərazi idarələrində də tematik və kompleks audit yoxlamaları həyata keçirilmişdir. Aparılmış audit yoxlamalarının nəticələri müvafiq struktur bölmə rəhbərlərinin iştirakı ilə müzakirə edilmiş, tövsiyələr verilmiş və onların icrası nəzarətə götürülmüşdür. Milli Bankın mərkəzi ofisində aparılmış audit yoxlamalarının nəticələri olaraq verilmiş tövsiyələr əsasında həmin sahələrdə mövcud olan risklərin minimuma endirilməsi istiqamətində tədbirlər görülmüşdür. Belə ki, Satınalmalar Komissiyası yaradılmış, Milli Bankda informasiya sistemləri və təhlükəsizliyinin daha da təkmilləşdirilməsi üzrə Tədbirlər Planı təsdiq olunmuş və onun icrasına başlanılmış, nağd pul sferasında proseduralar yenidən işlənmiş və digər tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Daxili audit sahəsində beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi davam etdirilmişdir. Belə ki, daxili audit departamentinin işinin təşkilinin ümumi prinsipləri, istiqamətləri və metodoloji bazaları yaxından öyrənilmiş və audit yoxlamalarının keçirilməsinə dair təcrübəli mütəxəssislərlə müzakirələr aparılmışdır.

8. NATIONAL BANK'S INTERNAL AUDIT

The internal audit objectives set forth by the National Bank for 2004 were to assess risks; improve methodology guidance; establish business relations with external auditors; prepare for automation of internal audit function and audit the National Bank's departments and units.

Risks inherent in the National Bank were re-assessed based on the risk assessment methodology of the Internal Audit Committee of the European Central Bank and a work plan was prepared on this basis. Works were carried on to identify improvement possibilities in respect of methodology guidelines based on experience and customs developed in internal audit activities. In this view, the standards developed by the International Institute of Internal Auditors and appendixes to these standards were thoroughly reviewed. Furthermore, in respect of dealing with external auditors, partnership relations were established and issues of common interest were discussed with Deloitte&Touche staff to ensure better coordination of internal and external audits and to avoid duplication of efforts. Analyses were made in area of internal audit programming and Teammate software product developed by international audit firm PriceWaterhouseCoopers was selected for purposes of automating the internal audit function.

Audits of the National Bank's Head Office continued. Thus, human resource management, financial budgeting, information technology security,

credit institutions licensing, currency regulation, cash storage and circulation, foreign exchange reserve management, operation of payment systems, procurements and other administrative departments and activities were audited. Targeted and full-scale audits were also carried out at the National Bank's Regional Offices to ensure integrity and safe-keeping of cash and other valuables. Audit findings were discussed with relevant department directors, whereupon recommendations were provided and followed-up on. Recommendations provided based on audit findings relating to the National Bank's Head Office resulted in actions designed to minimize risks in the concerned areas. Thus, a Procurement Committee has been set-up; an Action Plan was approved, implementation of which has already commenced, to ensure further improvement of the National Bank's information systems and security; cash management procedures were revised and other measures were taken.

The process of learning international expertise in internal auditing was continued. Thus, general principles, objectives and methodology guidelines of internal audit function were thoroughly analyzed and auditing procedures were discussed with experienced specialists.

9. MÜSTƏQİL BEYNƏLXALQ AUDİT ŞİRKƏTİNİN 2004-CÜ İLİN YEKUNU ÜZRƏ MİLLİ BANKIN İLLİK BALANSI BARƏDƏ RƏYİ

Azərbaycan Respublikası Milli Bankının İdarə Heyətinin üzvlərinə:

Biz Azərbaycan Respublikası Milli Bankının (bundan sonra "Bank") 31 dekabr 2004-cü il tarixinə hazırlanmış və əlavə edilən balans, həmin tarixə bitən il üzrə Mənfəət və zərər haqqında, Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında və Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatlarının auditini apardıq. Həmin maliyyə hesabatlarına görə Bankın rəhbərliyi məsuliyyət daşıyır. Bizim məsuliyyətimiz, apardığımız auditin nəticəsinə əsaslanaraq Bankın maliyyə hesabatlarına dair rəy bildirməkdən ibarətdir.

Biz auditimizi Beynəlxalq Audit Standartlarına uyğun olaraq həyata keçirdik. Həmin Standartlar tələb edir ki, biz yoxlamanın aparılmasını elə planlaşdıraraq və həyata keçirək ki, maliyyə hesabatlarında əks etdirilən məlumatlarda əhəmiyyətli səhvlərin olmamasına kifayət qədər əmin olaq. Audit maliyyə hesabatlarında əks etdirilən məbləğləri və açıqlamaları təsdiq edən sübutların test üsulu ilə yoxlanılmasından ibarətdir. Audit yoxlamasına həmçinin Bankın rəhbərliyi tərəfindən tətbiq edilmiş mühasibat prinsiplərinin və

yerinə yetirilmiş təqribi hesablamaların təyin edilməsi və eyni zamanda ümumi maliyyə hesabatlarının təqdimatının qiymətləndirilməsi daxildir. Biz hesab edirik ki, apardığımız audit nəticəsində rəy vermək üçün kifayət qədər əsas toplamışıq.

Bizim rəyimizə görə, Bankın maliyyə hesabatları onun 31 dekabr 2004-cü il tarixinə maliyyə vəziyyətini, bu tarixdə bitən il üzrə fəaliyyət nəticələrini və nağd pul vəsaitlərinin hərəkətini bütün əhəmiyyətli hallarda düzgün və Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına uyğun əks etdirir.

Deloitte & Touche

12 may 2005-ci il

9. INDEPENDENT INTERNATIONAL AUDITOR'S OPINION ON THE NATIONAL BANK'S YEAR 2004 ANNUAL BALANCE SHEET STATEMENT

To the Members of the Board of the National Bank of the Republic of Azerbaijan:

We have audited the accompanying balance sheet of the National Bank of the Republic of Azerbaijan (hereinafter - the "Bank") as of 31 December 2004 and the related profit and loss account and statements of cash flows and changes in capital for the year then ended. These financial statements are the responsibility of the Bank's management. Our responsibility is to express an opinion on these financial statements based on our audit.

We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing. Those Standards require that we plan and perform the audit to obtain reasonable assurance about whether the financial statements are free of material misstatement. An audit includes examining, on a test basis, evidence supporting the amounts and disclosures in the financial statements. An audit also includes assessing the accounting principles used and significant estimates made by management, as well as evaluating the overall financial statement presenta-

tion. We believe that our audit provides a reasonable basis for our opinion.

In our opinion, the accompanying financial statements present fairly, in all material respects, the financial position of the Bank as of 31 December 2004, and the results of its operations and its cash flows for the year then ended, in accordance with International Financial Reporting Standards.

Deloitte & Touche

12 May 2005

31 DEKABR 2004-CÜ İL TARİXİNƏ BİTƏN İL ÜZRƏ MƏNFƏƏT VƏ ZƏRƏR HAQQINDA HESABAT
(milyon Azərbaycan manatı ilə)

	Qeydlər	2004	2003
Faiz gəlirləri	4, 27	76,011	68,865
Faiz xərcləri	4	(14,638)	(16,953)
KREDİTLƏR ÜZRƏ EHTİMAL OLUNAN ZƏRƏR ÜÇÜN EHTİYATLARIN BƏRPA EDİLMƏSİNDƏN / (YARADILMASINDAN) ƏVVƏL XALIS FAİZ GƏLİRLƏRİ		61,373	51,912
Kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatların bərpa edilməsi / (yaradılması)	5	2,295	(1,206)
XALIS FAİZ GƏLİRLƏRİ		63,668	50,706
Xarici valyuta mövqeyinin yenidən qiymətləndirilməsi üzrə gəlirlər, xalis		15,710	27,109
Xarici valyuta ilə dilinq əməliyyatlarından yaranan gəlir, xalis		1,735	1,223
Haqq və komissiya gəlirləri	6	16,952	15,768
Haqq və komissiya xərcləri	6	(2,482)	(431)
Aktivləri idarə edən xarici menecerlər tərəfindən yerləşdirilən aktivlər üzrə gəlirlər, xalis		14,226	2,041
Digər gəlirlər		844	688
ƏMƏLİYYAT GƏLİRLƏRİ		110,653	97,104
ƏMƏLİYYAT XƏRCLƏRİ		(40,374)	(49,029)
XALIS MƏNFƏƏT	7	70,279	48,075

PROFIT AND LOSS ACCOUNT FOR THE YEAR ENDED 31 DECEMBER 2004
(in Azerbaijani Manats and in millions)

	Notes	2004	2003
Interest income	4, 27	76,011	68,865
Interest expense	4	(14,638)	(16,953)
NET INTEREST INCOME BEFORE RECOVERY OF PROVISION/(PROVISION) FOR LOAN LOSSES		61,373	51,912
Recovery of provision/(provision) for loan losses	5	2,295	(1,206)
NET INTEREST INCOME		63,668	50,706
Foreign currency translation gain, net		15,710	27,109
Foreign currency dealing gain, net		1,735	1,223
Fees and commission income	6	16,952	15,768
Fees and commission expense	6	(2,482)	(431)
Gain on assets placed with external asset managers, net		14,226	2,041
Other income		844	688
OPERATING INCOME		110,653	97,104
OPERATING EXPENSES		(40,374)	(49,029)
NET PROFIT	7	70,279	48,075

31 DEKABR 2004-CÜ İL TARİXİNƏ BALANS
(milyon Azərbaycan manatı ilə)

	Qeydlər	2004	2003
AKTİVLƏR:			
Nağd pul və qısamüddətli vəsaitlər	8	5,179,095	3,841,516
Rezident banklara verilmiş kreditlər, xalis	9	298,288	217,961
Hökumətdən alınacaq vəsaitlər, xalis	10, 27	-	46
Beynəlxalq Valyuta Fondundakı qalıqlar	11	1,212,851	1,181,777
Qiymətli investisiya kağızları:			
- satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli kağızlar	12, 27	345,200	284,000
- ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli kağızlar	12, 27	346,300	356,800
Hesablanmış faiz gəlirləri		40,842	36,198
Əsas vəsaitlər, xalis	13	80,383	76,304
Qeyri-maddi aktivlər, xalis	14	19,731	16,589
Sair aktivlər	15	3,175	3,906
CƏMI AKTİVLƏR:		7,525,865	6,015,097
ÖHDƏLİKLƏR VƏ KAPİTAL:			
Dövriyyədə olan nağd pul	16	2,631,036	2,168,520
Kredit təşkilatlarının hesabları	17	1,537,048	361,988
Hökumət hesabları	18, 27	581,200	570,874
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	19	99,032	-
Yenidən alınması barədə razılaşmalar əsasında satılmış qiymətli kağızlar	20	-	41,100
Sair depozit hesabları	21, 27	2,575	56,102
Hesablanmış faiz xərcləri		2,145	1,811
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər	22	25,923	19,541
Beynəlxalq Valyuta Fondu qarşısında öhdəliklər	23	2,164,749	2,368,943
Sair öhdəliklər	24	3,329	813
Cəmi öhdəliklər:		7,047,037	5,589,692
KAPİTAL:			
Nizamnamə kapitalı	25	50,000	27,992
Kapital ehtiyatı	25	428,828	397,413
Cəmi kapital:		478,828	425,405
CƏMI ÖHDƏLİKLƏR VƏ KAPİTAL		7,525,865	6,015,097

BALANCE SHEET AS OF 31 DECEMBER 2004
(in Azerbaijani Manats and in millions)

	Notes	2004	2003
ASSETS:			
Cash and short-term funds	8	5,179,095	3,841,516
Loans to resident banks, net	9	298,288	217,961
Due from Government, net	10, 27	-	46
Balances with the International Monetary Fund	11	1,212,851	1,181,777
Investment securities:			
- securities available-for-sale	12, 27	345,200	284,000
- securities held-to-maturity	12, 27	346,300	356,800
Accrued interest income		40,842	36,198
Fixed assets, net	13	80,383	76,304
Intangible assets, net	14	19,731	16,589
Other assets	15	3,175	3,906
TOTAL ASSETS:		7,525,865	6,015,097
LIABILITIES AND CAPITAL LIABILITIES:			
Money issued in circulation	16	2,631,036	2,168,520
Accounts of credit organizations	17	1,537,048	361,988
Government accounts	18, 27	581,200	570,874
Debt securities issued	19	99,032	-
Securities sold under agreements to repurchase	20	-	41,100
Other deposit accounts	21, 27	2,575	56,102
Accrued interest expense		2,145	1,811
Funds borrowed from international financial institutions	22	25,923	19,541
Liabilities to the International Monetary Fund	23	2,164,749	2,368,943
Other liabilities	24	3,329	813
Total liabilities:		7,047,037	5,589,692
CAPITAL:			
Charter fund	25	50,000	27,992
Revenue reserve	25	428,828	397,413
Total capital:		478,828	425,405
TOTAL LIABILITIES AND CAPITAL		7,525,865	6,015,097

**31 DEKABR 2004-CÜ İL TARİXİNƏ BİTƏN İL ÜZRƏ KAPİTALDA
DƏYİŞİKLİKLƏR HAQQINDA HESABAT**

(milyon Azərbaycan manatı ilə)

	Nizamnamə kapitalı	Kapital ehtiyatları	BVF qarşısında öhdəliklərin yenidən qiymətləndirilmə si üzrə ehtiyat	Cəmi kapital
31 dekabr 2002-ci il	27,992	272,922	119,072	419,986
Dövlət büdcəsinə köçürmələr (25 saylı qeyd)	-	(42,656)	-	(42,656)
İl üzrə xalis mənfəət	-	121,347	(73,272)	48,075

31 dekabr 2003-cü il	27,992	351,613	45,800	425,405
Nizamnamə kapitalının kapital ehtiyatları hesabına artırılması	22,008	(22,008)	-	-
Dövlət büdcəsinə köçürmələr (25 saylı qeyd)	-	(16,856)	-	(16,856)
İl üzrə xalis mənfəət	-	96,802	(26,523)	70,279

31 dekabr 2004-cü il	50,000	409,551	19,277	478,828
-----------------------------	---------------	----------------	---------------	----------------

**STATEMENT OF CHANGES IN CHARTER FUND AND RESERVES
FOR THE YEAR ENDED 31 DECEMBER 2004**

(in Azerbaijani Manats and in millions)

	Charter fund	Revenue reserve	Revaluation reserve for liabilities to IMF	Total capital
31 December 2002	27,992	272,922	119,072	419,986
Transfer to Government budget (Note 25)	-	(42,656)	-	(42,656)
Net profit for the year	-	121,347	(73,272)	48,075
31 December 2003	27,992	351,613	45,800	425,405
Capitalization of revenue reserve	22,008	(22,008)	-	-
Transfer to Government budget (Note 25)	-	(16,856)	-	(16,856)
Net profit for the year	-	96,802	(26,523)	70,279
31 December 2004	50,000	409,551	19,277	478,828

**31 DEKABR 2004-CÜ İL TARİXİNƏ BİTƏN İL ÜZRƏ PUL VƏSAİTLƏRİNİN
HƏRƏKƏTİ haqqında HESABAT**
(milyon Azərbaycan manatı ilə)

	Qeydlər	2004	2003
ƏMƏLİYYAT FƏALİYYƏTİNDƏN YARANAN NAĞD PUL VƏSAİTLƏRİNİN HƏRƏKƏTİ:			
Qeyri-rezident banklardakı yerləşdirmələrdən alınmış faizlər		56,650	37,927
Rezident banklara verilmiş kreditlər üzrə alınmış faizlər		13,189	8,538
Qiymətli investisiya kağızları üzrə alınmış faizlər		1,429	5,536
Digər alınmış faizlər		99	77
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər üzrə ödənilmiş faizlər		(13,529)	(19,610)
Müştəri hesabları üzrə ödənilmiş faizlər		(248)	(284)
Buraxılmış qiymətli kağızlar üzrə ödənilmiş faizlər		(520)	-
Ödənilmiş digər faizlər		(7)	-
Xarici valyuta ilə diling əməliyyatlarından yaranan gəlir, xalis		1,735	1,223
Alınmış haqq və komissiyalar		16,952	15,768
Ödənilmiş haqq və komissiyalar		(2,482)	(431)
Alınmış sair əməliyyat gəlirləri		844	688
Ödənilmiş əməliyyat xərcləri		(31,365)	(27,204)
Əməliyyat aktiv və öhdəliklərində dəyişikliklərdən əvvəl əməliyyat fəaliyyətindən yaranan nağd pul vəsaitlərinin hərəkəti		42,747	22,228
Əməliyyat aktivlərində və öhdəliklərində dəyişikliklər			
Əməliyyat aktivlərində xalis artma / azalma:			
Qeyri-rezident banklardan alınacaq vəsaitlər		(1,910,493)	(244,948)
Rezident banklara verilmiş kreditlər		(78,044)	(149,031)
Sair aktivlər		724	(1,861)
Əməliyyat öhdəliklərində xalis artma / (azalma):			
Kredit təşkilatlarının hesabları		1,175,060	74,663
Hökumətin hesabları		10,391	(22,764)
Sair depozit hesabları		(53,527)	37,813
Sair öhdəliklər		2,516	(2,039)
Əməliyyat fəaliyyətində (istifadə edilən) / yaranan nağd pul vəsaitləri, xalis		(810,626)	(285,939)
İNVESTİSIYA FƏALİYYƏTİNDƏN YARANAN NAĞD PUL VƏSAİTLƏRİNİN HƏRƏKƏTİ:			
Satış üçün nəzərdə tutulan investisiya qiymətli kağızlarının alınması / (ödənilməsi)		(50,700)	68,700
Yenidən alınması barədə razılışmalar əsasında satılmış qiymətli kağızların alınması / (ödənilməsi)		(41,100)	41,100
Buraxılmış borc qiymətli kağızlar üzrə gəlir		99,032	-
Əsas vəsaitlərin alınması		(10,880)	(1,985)
Qeyri-maddi aktivlərin alınması		(5,350)	(411)
İnvestisiya fəaliyyətində istifadə olunan xalis nağd pul vəsaitləri		(8,998)	107,404

**STATEMENT OF CASH FLOWS FOR THE YEAR ENDED
31 DECEMBER 2004**
(in Azerbaijani Manats and in millions)

	Notes	2004	2003
CASH FLOWS FROM OPERATING ACTIVITIES:			
Interest received on placements with non-resident banks		56,650	37,927
Interest received on loans to resident banks		13,189	8,538
Interest received on investment securities		1,429	5,536
Other interest received		99	77
Interest paid on borrowings from international financial institutions		(13,529)	(19,610)
Interest paid on customer accounts		(248)	(284)
Interest paid on securities issued		(520)	-
Other interest paid		(7)	-
Foreign currency dealing gain, net		1,735	1,223
Fees and commissions received		16,952	15,768
Fees and commissions paid		(2,482)	(431)
Other operating income received		844	688
Operating expenses paid		(31,365)	(27,204)
Cash flows from operating activities before changes in operating assets and liabilities		42,747	22,228
Changes in operating assets and liabilities			
Net (increase) / decrease in operating assets:			
Due from non-resident banks		(1,910,493)	(244,948)
Loans to resident banks		(78,044)	(149,031)
Other assets		724	(1,861)
Net increase / (decrease) in operating liabilities:			
Accounts of credit organizations		1,175,060	74,663
Government accounts		10,391	(22,764)
Other deposit accounts		(53,527)	37,813
Other liabilities		2,516	(2,039)
Net cash used in operating activities		(810,626)	(285,939)
CASH FLOWS FROM INVESTING ACTIVITIES:			
(Repurchase of) / proceeds from investment securities available for sale		(50,700)	68,700
(Repurchase of) / proceeds from securities sold under agreements to repurchase		(41,100)	41,100
Proceeds from debt securities issued		99,032	-
Acquisition of fixed assets		(10,880)	(1,985)
Acquisition of intangible assets		(5,350)	(411)
Net cash (used in) / provided by investing activities		(8,998)	107,404

31 DEKABR 2004-CÜ İL TARİXİNƏ BİTƏN İL ÜZRƏ PUL VƏSAİTLƏRİNİN HƏRƏKƏTİ
haqqında HESABAT (DAVAMI)
(milyon Azərbaycan manatı ilə)

	Qeydlər	2004	2003
MALİYYƏLƏŞDİRMƏ FƏALİYYƏTİNDƏN YARANAN NAĞD PUL VƏSAİTLƏRİNİN HƏRƏKƏTİ:			
Dövriyyəyə buraxılan nağd pul		462,516	408,988
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış vəsaitlərdə xalis artma		6,382	1,421
Beynəlxalq Valyuta Fondu qarşısında öhdəliklər üzrə azalma, xalis		(235,268)	(163,263)
Dövlət büdcəsinə köçürmələr		(16,856)	(42,656)
Maliyyə fəaliyyətindən yaranan xalis nağd pul vəsaitləri		216,774	204,490
Xarici valyuta məzənnələrindəki dəyişikliklərin balans maddələrinə təsiri		15,710	27,109
NAĞD PUL VƏSAİTLƏRİNDƏ VƏ PUL VƏSAİTLƏRİNİN EKVİVALENTLƏRİNDƏ XALIS (AZALMA) / ARTMA		(587,140)	53,064
İLİN ƏVVƏLİNDƏ NAĞD PUL VƏSAİTLƏRİ VƏ NAĞD PUL VƏSAİTLƏRİNİN EKVİVALENTLƏRİ	8	3,496,906	3,443,842
İLİN SONUNDA NAĞD PUL VƏSAİTLƏRİ VƏ NAĞD PUL VƏSAİTLƏRİNİN EKVİVALENTLƏRİ	8	2,909,766	3,496,906

1. BANK HAQQINDA ÜMUMİ MƏLUMAT

Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı ("Bank") "Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında" 22 dekabr 2004-cü il tarixli Qanuna ("Qanun") əsasən fəaliyyət göstərir. Yuxarıda göstərilən tarixə qədər Bank "Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında" 10 iyun 1996-cı il tarixli Qanuna əsasən fəaliyyət göstərirdi. Bankın hüquqi ünvanı aşağıdakıdır: R. Behbudov küç.32, AZ1014, Bakı, Azərbaycan.

Bankın Azərbaycan Respublikasında 11 ərazi idarəsi vardır.

Qanunun 4-cü maddəsinə əsasən:

- Milli Bankın fəaliyyətinin əsas məqsədi öz səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsidir.
- Milli Bankın fəaliyyətinin məqsədi, həmçinin, bank və ödəniş sistemlərinin sabitliyini və inkişafını təmin etməkdir.
- Mənfəət götürmək Milli Bankın əsas məqsədi deyildir.

Qanunun 5-ci maddəsinə uyğun olaraq Milli Bankın əsas funksiyaları aşağıdakılardır:

Öz məqsədlərinə nail olmaq üçün Milli Bank:

- dövlətin pul və valyuta siyasətini müəyyən edir və həyata keçirir;
- nağd pul dövriyyəsinə təşkil edir, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 19-cu maddəsinin II hissəsinə və bu Qanuna müvafiq olaraq pul nişanlarının tədavülə buraxılmasını və tədavüldən çıxarılmasını həyata keçirir;
- manatın xarici valyutalara nisbətə rəsmi məzənnəsini mütəmadi müəyyən edir və elan edir;
- qanunvericiliyə uyğun olaraq valyuta tənзимini və nəzarətini həyata keçirir;
- sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarını saxlayır və idarə edir;
- qanunvericiliyə uyğun olaraq hesabat tədiyə balansını tərtib edir və ölkənin proqnoz tədiyə balansının hazırlanmasında iştirak edir;
- "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa, bu Qanuna və onlara müvafiq qəbul etdiyi normativ xarakterli aktlara uyğun olaraq bank fəaliyyətini lisenziyalaşdırır və tənзіmləyir, qanunla müəyyən edilmiş qaydada bank fəaliyyətinə nəzarəti həyata keçirir;
- ödəniş sistemlərinin fəaliyyətini təşkil edir, əlaqələndirir, tənзіmləyir və onların üzərində nəzarəti qanuna uyğun olaraq həyata keçirir;
- bu Qanunla və digər qanunlarla nəzərdə tutulmuş başqa funksiyaları həyata keçirir.

**STATEMENT OF CASH FLOWS (CONTINUED) FOR THE YEAR ENDED
31 DECEMBER 2004**

(in Azerbaijani Manats and in millions)

	Notes	2004	2003
CASH FLOWS FROM FINANCING ACTIVITIES:			
Issue of money into circulation		462,516	408,988
Net increase in borrowings from international financial institutions		6,382	1,421
Net decrease in liabilities to the International Monetary Fund		(235,268)	(163,263)
Transfers to the Government budget		(16,856)	(42,656)
Net cash provided by financing activities		216,774	204,490
Effect of exchange rate changes on balance sheet items		15,710	27,109
NET (DECREASE)/INCREASE IN CASH AND CASH EQUIVALENTS		(587,140)	53,064
CASH AND CASH EQUIVALENTS AT THE BEGINNING OF THE PERIOD	8	3,496,906	3,443,842
CASH AND CASH EQUIVALENTS AT THE END OF THE PERIOD	8	2,909,766	3,496,906

1. ORGANISATION

The National Bank of the Republic of Azerbaijan (the "Bank") acts in accordance with the "Law on the National Bank of the Republic of Azerbaijan", dated 22 December 2004 ("The Law"). Prior to the above date the Bank acted in accordance with the "Law on the National Bank of the Republic of Azerbaijan", dated 10 June 1996. The address of its registered office is 32 R. Behbudov Street, AZ1014, Baku, Azerbaijan.

The Bank has 11 regional branches in the Republic of Azerbaijan.

Article 4 of the Law sets out the objectives of the Bank, which include the following:

- taking measures to provide the stability of the valuables under its power (primary objective);
- also, provision of the stability and development in the banking and payment systems;
- profit earning is not the major objective of the Bank.

Article 5 of the Law sets out the functions of the Bank as follows:

In order to achieve its objectives the Bank:

- determines and fulfills state policy in the field of monetary and currency policy;
- organizes cash money circulation and implements cash money emission in and withdrawal from circulation in accordance with II section of Article 19 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and this law;
- permanently determines and declares the official exchange rate of Manat in relation to the foreign currencies;
- performs currency regulation and supervision in accordance with the legislation;
- maintains and manages gold and foreign currency reserves in its disposal;
- prepares balance of payments based on legislation and takes part in the preparation of the forecasted balance of payments of the country;
- provides license, regulates and supervises the banking activities as stipulated by the "Law on Banks of Republic of Azerbaijan", this Law and other relative normative acts;
- organizes, coordinates and regulates payment system activities and supervises them under the legislation;
- fulfills other functions, as stipulated by this and other relative regulations.

Qanunun 9-cu maddəsinə əsasən Milli Bank qanunvericiliyə, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdaş çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə müvafiq olaraq onun səlahiyyətlərinə aid edilən məsələlər üzrə xarici dövlətlərin mərkəzi bankları ilə qarşılıqlı münasibətlərdə, habelə beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatlarında Azərbaycan Respublikasını təmsil edir. Milli Bank fəaliyyətinin müxtəlif sahələri üzrə xarici dövlətlərin mərkəzi bankları ilə əməkdaşlıq haqqında müqavilələr bağlaya bilər, həmçinin xaricdə yerləşən dövlət və özəl mərkəzi klirinq (prosessinq) idarələri ilə öz adından və ona müvafiq səlahiyyətlər verildiyi halda Azərbaycan dövləti adından klirinq və hesablaşmalar haqqında sazişlər və başqa müqavilələr bağlaya bilər. Milli Bank pul, valyuta və bank nəzarəti sahələrində əməkdaşlıq məqsədi daşıyan beynəlxalq və regional təşkilatların kapitallarında və fəaliyyətlərində qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada iştirak edə bilər.

31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə Bankın işçilərinin sayı müvafiq olaraq 537 və 535 nəfər olmuşdur.

12 may 2005-ci il tarixdə Bankın İdarə Heyəti tərəfindən bu maliyyə hesabatlarının dərc olunmasına icazə verilmişdir.

2. TƏQDİMAT ƏSASI

Mühasibat uçotunun əsasları - Bankın bu maliyyə hesabatları Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına (MHBS) uyğun hazırlanmışdır. Bu maliyyə hesabatlarındakı məbləğlər, bəzi hallar istisna olmaqla, milyon Azərbaycan manatı ("manat") ilə ifadə edilmişdir. Bu maliyyə hesabatları bəzi maliyyə alətlərinin yenidən qiymətləndirilməsi istisna olmaqla, tarixi dəyər əsasında hazırlanmışdır.

Bank mühasibat uçotunu əsasən MHBS tələblərinə cavab verən, Azərbaycan qanunvericiliyinə uyğun qaydada aparır. Bu maliyyə hesabatları mühasibat uçotu haqqında Azərbaycan qanunvericiliyi əsasında hazırlanmış və MHBS-na uyğunlaşdırılmışdır.

Bankın rəhbərliyindən maliyyə hesabatlarının MHBS-na uyğun hazırlanmasında aktiv və öhdəliklərin qeyd olunmuş məbləğlərinə, şərti aktiv və öhdəliklərin maliyyə hesabatlarının tərtib olunduğu tarixdə açıqlanmasına və hesabat dövründə gəlir və xərclərin qeydə alınmış məbləğlərinə təsir edən təxmini hesablamalardan və ehtimallardan istifadə etmək tələb olunur. Faktiki nəticələr həmin təxmini ehtimallardan fərqlənə bilər. Dəyişikliyə xüsusilə həssas olan təxmini ehtimallara, kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatlar və maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri aiddir.

Əməliyyat Valyutası - Təqdim olunan maliyyə hesabatlarında əməliyyat valyutası Azərbaycan Respublikası manatıdır (bundan sonra "manat").

3. MÜHASİBAT UÇOTUNUN MÜHÜM PRİNSİPLƏRİ

Maliyyə alətlərinin uçota alınması və ölçülməsi - Bank maliyyə aktivləri və öhdəliklərini yalnız o vaxt balansda uçota alır ki, o, maliyyə aləti barədə müqavilənin tərəfi olur. Maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin alqı-satqısı Bankın alqı-satqı əməliyyatlarını apardığı tarixdə qeyd olunur.

Maliyyə aktiv və öhdəlikləri, çəkilmiş əməliyyat xərcləri də daxil olmaqla və ya çıxılmaqla, müvafiq olaraq, əvvəlcə ödənilmiş və ya alınmış məbləğlərin ədalətli dəyəri olan maya dəyərində uçota alınır. Bu maddələrin sonradan yenidən qiymətləndirilməsinə dair mühasibat uçotu qaydaları aşağıda qeyd olunan mühasibat uçotu qaydalarında açıqlanır.

Nağd pul vəsaitləri və nağd pul vəsaitlərinin ekvivalentləri - Nağd pul vəsaitləri və nağd pul vəsaitlərinin ekvivalentlərinə kassada olan nağd pul, müxbir hesablar, o cümlədən müqavilə üzrə ödəmə müddəti 90 gündən az olan qeyri-rezident banklarda yerləşdirilmiş overnayt depozitlər, qısamüddətli depozitlər və qiymətli investisiya kağızları aiddir (Qeyd 8).

Yenidən alınma barədə razılaşmalar - Bank öz fəaliyyətində qiymətli kağızların satışı və onların təkrar alışı ("repo") üzrə müqavilələr bağlayır. Qiymətli kağızların satışı və onların təkrar alışı ilə əlaqədar əməliyyatlar Bank tərəfindən valyuta siyasətinin idarə olunması və alqı-satqı əməliyyatlarının elementi kimi istifadə edilir.

Repo nağd pul və ya başqa kompensasiya əvəzinə maliyyə aktivinin bir tərəfdən o birisinin adına köçürülməsi

In accordance with legislation and the other international agreements that Republic of Azerbaijan becomes a party, the Bank represents the Government of the Republic of Azerbaijan in the mutual relations with the Central Banks of the foreign countries as well as in the international finance-credit organizations. The Bank may conclude cooperation agreements in the various fields of its activity with the Central Banks of the foreign countries, including clearing and settlements and other contracts with the foreign state and private Clearing (Processing) Organizations signed on the behalf of the Bank and the Government of the Republic of Azerbaijan if entitled. With the purpose of cooperation in fields of monetary, currency and banking supervision the Bank may participate in the investing activities of the international and regional institutions in accordance with the legislation.

The number of employees of the Bank as of 31 December 2004 and 2003 was 537 and 535, respectively.

These financial statements were authorized for issue by the Board on 12 May 2005.

2. BASIS OF PRESENTATION

Accounting basis - These financial statements of the Bank have been prepared in accordance with International Financial Reporting Standards ("IFRS"). These financial statements are presented in millions of Azerbaijani Manats ("AZM") unless otherwise indicated. These financial statements have been prepared on the historical cost basis, except for the revaluation of certain financial instruments.

The Bank maintains its accounting records in accordance with Azerbaijani law, which in majority complies with IFRS. These financial statements have been prepared from the Azerbaijani statutory accounting records and have been adjusted to conform to IFRS.

The preparation of financial statements in conformity with IFRS requires management to make estimates and assumptions that affect the reported amount of assets and liabilities and the disclosure of contingent assets and liabilities at the date of the financial statements and reported amounts of revenues and expenses during the reporting period. Actual results could differ from those estimates. Estimates that are particularly susceptible to change relate to the provisions for losses on loans and impairment and the fair value of financial instruments.

Functional currency - The functional currency of these financial statements is the Azerbaijani Manat.

3. SIGNIFICANT ACCOUNTING POLICIES

Recognition and measurement of financial instruments - The Bank recognizes financial assets and liabilities on its balance sheet when it becomes a party to the contractual obligation of the instrument. Regular way purchases and sales of the financial assets and liabilities are recognized using settlement date accounting.

Financial assets and liabilities are initially recognized at cost, which is the fair value of the consideration given or received, respectively, net of any transaction costs incurred. The accounting policies for subsequent re-measurement of these items are disclosed in the respective accounting policies set out below.

Cash and cash equivalents - Cash and cash equivalents include cash, correspondent accounts including overnight deposits and short-term placements with the non-resident banks and investment securities with an original maturity within 90 days (Note 8).

Repurchase agreements - The Bank enters into sale and purchase back agreements ("repos") in the normal course of its business. Repurchase agreements are utilized by the Bank as an element of treasury management and trading business.

A repo is an agreement to transfer a financial asset to another party in exchange for cash or other consider-

və bu maliyyə aktivlərinin gələcəkdə müəyyən tarixdə alınmış nağd pul və ya başqa kompensasiya üstəgəl faiz məbləğinə bərabər vəsaitin yenidən alınması barədə qarşılıqlı öhdəliyi nəzərdə tutan müqavilədir. Bu müqavilələr maliyyə əməliyyatlarına şamil edilir. Repo müqavilələri əsasında satılan maliyyə aktivləri maliyyə hesabatlarında əks etdirilir və bu müqavilələrə əsasən alınmış vəsaitlər təminat depozit kimi blokləşdirilir.

Verilmiş kreditlər və avanslar – Mərkəzi bank xidmətlərinə uyğun olaraq Bank adi iş prosesi gedişində hökumətə, kommersiya banklarına və öz işçilərinə kredit və avanslar verir. Bankın verdiyi sabit ödəmə vaxtı olan kredit və avanslar, kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyat çıxılmaqla, cari faiz metodu tətbiq edilməklə amortizasiya edilən dəyərlə qeyd olunur. Sabit ödəmə vaxtı olmayanlar isə maya dəyəri ilə uçota alınır.

Verilmiş kreditlər və avanslar kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatlar çıxılmaqla uçota alınır. Bankın verdiyi kreditlər borcalana bilavasitə olaraq və ya onun borcunda iştirak etməklə, (dərhal və ya qısa müddət ərzində satılmaq məqsədilə verilmiş kreditlərdən fərqli olaraq), Bank tərəfindən yaradılmış maliyyə aktivləridir.

Kreditlərin silinməsi – Kreditlər və avanslar ümitsiz borclara çevrildikdə mümkün kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatlara qarşı silinir. Kreditlər İdarə Heyətinin təsdiqi ilə və xüsusi hallarda müvafiq məhkəmə qərarı ilə silinir.

Faiz hesablanmayan kreditlər – Bütün ödənilməli məbləğlərin nağd pul və ya satıla bilən qiymətli kağızlar və bərpa olunan məbləğlərlə tam şəkildə təmin olunduğu hallar istisna olmaqla, faiz və ya əsas məbləğin ödənilməsi 60 gündən çox gecikdirərsə, kreditlər faiz hesablanmayan kreditlər siyahısına daxil edilir. Borcun qaytarılması şübhə doğurarsa, faizlər üzrə gəlir nəzərdə tutulmur. Borcalanların sonrakı ödənişləri, hər borcalan ilə razılaşmadan asılı olaraq, verilmiş kreditin əsas məbləğinə və ya faizinə tətbiq edilir. Bütöv əsas məbləğ və faizlərin ödənilməsi müvafiq müddətdə və münasib şəkildə kredit müqaviləsinin şərtlərinə uyğun olaraq təmin edildikdə, faiz hesablanmayan kreditlərə faiz hesablanması bərpa olunur.

Kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatlar – Bank borc və faizlərini maya dəyəri və ya amortizasiya edilən dəyərdə hesablanan maliyyə aktivlərinin razılaşdırılmış qaydalarına uyğun yığa bilməyəcəyini yəqinləşdirdikdə, kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatlar yaradır. Kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatlar, maliyyə vəsaitini ilkin cari faiz ilə diskontlaşdırmaqla zəmanət və girov hesabına bərpa oluna bilən məbləği də daxil olmaqla, satış qiyməti ilə gələcək nağd vəsaitlərin hərəkətinin cari dəyəri arasındakı fərq kimi hesablanır. Sabit ödəmə dövrü olmayan maliyyə aktivləri üçün gələcək nağd vəsaitlərin hərəkəti diskontlaşdırma tətbiq edilməklə hesablanır (ödəmə dövrü dedikdə Bank kreditin gözlənilən geri ödənilməsi müddətini nəzərdə tutur).

Kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatların müəyyən edilməsi kredit portfelinin təhlilinə əsaslanır və rəhbərliyin ehtimalına əsasən kredit portfelinə məxsus zərərləri təmin edən təminat məbləğini əks etdirir. Ehtiyatlar riskli aktivlərin ətraflı qiymətləndirilməsi nəticəsində yaradılır.

Kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatların ümumi artımı mənfəət və zərər haqqında hesabatda əks etdirilir və kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatların yığılmış məbləği verilən kredit və avanslar hesabından çıxılır. Ehtiyatların müəyyənləşdirilməsi Bankın əvvəlki təcrübəsinə, kredit portfelinin məlum və məxsus risklərinə, borcalanın ödəmə bacarığına təsir edən amillərə, təminatın təqribi dəyərinə və cari iqtisadi vəziyyətə əsaslanaraq yerinə yetirilir.

Kreditlər üzrə ehtimal olunan zərərin müəyyənləşdirilməsində rəhbərliyin ehtimalları nəzərə alınır. Müəyyən dövrlərdə Bankın zərərləri kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün yaradılmış ehtiyatlara nisbətən əhəmiyyətli ola bilər. Bununla belə ehtimal edilir ki, kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün yaradılan ehtiyat kredit portfelinə məxsus olan zərərləri tam əks etdirir.

Ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli kağızlar – Ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli kağızlar müəyyən və ya sabit ödənişləri özündə birləşdirən borc qiymətli kağızlardır. Bank həmin qiymətli kağızları ödəniş tarixinədək saxlamaq niyyətinə və imkanına malikdir. Belə qiymətli kağızlar zərərlər üzrə mövcud ehtiyatlar çıxılmaqla və hesablanmış kupon gəliri əlavə edilməklə amortizasiya olunmuş dəyərlə əks etdirilir. Amortizasiya olunmuş güzəştlər ödəmə müddəti tamamlananadək cari faiz metodundan istifadə edilməklə faiz gəliri məbləğində uçota alınır.

Satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli kağızlar – Satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli kağızlar qeyri-müəyyən müddət ərzində saxlanması nəzərdə tutulan borc investisiyalarıdır. Həmin qiymətli kağızlar ödənilmiş məbləğin ədalətli dəyərinə təxminən bərabər olan ilkin dəyərlə uçota alınır. Sonradan qiymətli kağızlar ədalətli dəyərində,

ation and a concurrent obligation to reacquire the financial assets at a future date for an amount equal to the cash or other consideration exchanged plus interest. These agreements are accounted for as financing transactions. Financial assets sold under repos are retained in the financial statements and the consideration received under these agreements are recorded as collateralized deposits received.

Originated loans and advances - In the normal course of business, the Bank lends advances or credits to the Government, commercial banks and its employees in compliance with its central banking functions. Loans and advances with a fixed maturity term are subsequently measured at amortized cost using the effective interest method. Those that do not have fixed maturities are carried at cost.

Loans and advances are carried net of any allowance for losses. Loans originated by the Bank are financial assets that are created by the Bank by providing money directly to a borrower or by participating in loan facility, other than those that are originated with the intent to be sold immediately or in the short term, which are classified as trading investments.

Write off of loans - Loans are written off against the allowance for loan losses in case of uncollectibility of loans and advances. Loans may only be written off with the approval of the Board and, in certain cases, with the respective decision of the Court.

Non-accrual loans - Loans are placed on a non-accrual status when interest or principal is delinquent for a period in excess of 60 days, except when all amounts due are fully secured by cash or marketable securities and collection proceedings are in process. Interest income is not recognized if recovery is doubtful. Subsequent payments by borrowers are applied to either principal or delinquent interest based on individual arrangements with the borrower. A non-accrual loan is restored to accrual status when all principal and interest amounts contractually due are reasonably assured of repayment within a reasonable period.

Allowance for losses - The Bank establishes an allowance for losses of financial assets when it is probable that the Bank will not be able to collect the principal and interest according to the contractual terms of financial assets, which are carried at cost or amortized cost. The allowance for losses is defined as the difference between carrying amounts and the present value of expected future cash flows, including amounts recoverable from guarantees and collateral, discounted at the original effective interest rate of the financial asset. For financial assets that do not have fixed maturities, expected future cash flows are discounted using periods during which the Bank expects to realize the loan.

The determination of the allowance for loan losses is based on an analysis of the loan portfolio and reflects the amount which, in the judgment of management, is adequate to provide for losses inherent in the loan portfolio. Provisions are made as a result of a detailed appraisal of risk assets.

The change in the allowance for loan losses is charged to the profit and loss account and the total of the allowance for loan losses is deducted in arriving at loans and advances. Evaluation of the allowance is based on the Bank's past loss experience, known and inherent risks in the portfolio, adverse situations that may affect the borrower's ability to repay, the estimated value of any underlying collateral and current economic conditions.

It should be understood that estimates of loan losses involve an exercise of judgment. While it is possible that in particular periods the Bank may sustain losses, which are substantial relative to the allowance for loan losses, it is considered that the allowance for loan losses is adequate to absorb losses inherent in the loan portfolio.

Securities held-to-maturity - Securities held-to-maturity are debt securities with determinable or fixed payments. The Bank has the positive intent and ability to hold them to maturity. Such securities are carried at amortized cost, less any allowance for impairment plus accrued coupon income. Amortized discounts are recognized in interest income using the effective interest method over the period to maturity.

Securities available-for-sale - Securities available-for-sale represent debt investments that are intended to be held for an indefinite period of time. Such securities are initially recorded at cost which approximates the fair value of the consideration given. Subsequently the securities are measured at fair value, with such re-

mənfəət və zərər haqqında hesabatda daxil edilməklə və ona hesablanmış kupon gəliri əlavə edilməklə qiymətləndirilir. Bank satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli kağızların ədalətli dəyərlə müəyyənləşdirmək üçün bazar qiymətlərindən istifadə edir. Bu qiymətlər mövcud olmadıqda rəhbərliyin ehtimallarından istifadə olunur. Qiymətli kağızların ədalətli dəyərini təyin etmək mümkün olmadıqda, müəyyən ödəmə müddəti olan qiymətli kağızlar cari faiz metodundan istifadə edilməklə amortizasiya edilən məbləğlə tanınır.

Əsas vəsaitlər və qeyri-maddi aktivlər – Əsas vəsaitlər və qeyri-maddi aktivlər yığılmış köhnəlmə və zərərlər üzrə hər hansı yığılmış bərpa dəyəri ehtiyatı çıxılmaqla, ilkin dəyərlə qeydə alınır. Başa çatdırılmamış tikintilər ("BÇT") və istifadəyə verilməmiş aktivlər üzrə köhnəlmə aktivlərin nəzərdə tutulmuş istifadəsinə hazır olduqları tarixdən başlanır. Əsas vəsaitlərin və qeyri-maddi aktivlərin köhnəlməsi onların iqtisadi faydalı xidmət dövründə dəyərinin silinməsinə nəzərdə tutur və düzxətli metod əsasında aşağıda göstərilmiş illik faiz dərəcələri ilə hesablanır:

Binalar və tikintilər	5%
Mebel və avadanlıq	20%-25%
Kompüter və rabitə avadanlığı	25%
Nəqliyyat vasitələri	15%
Qeyri-maddi aktivlər	10%

Bərpa dəyəri zərəri – Aktivin bərpa dəyəri onun balans dəyərindən az olarsa, aktivin balans dəyəri onun bərpa dəyərinə qədər azaldılır. Dəyərin azalması ilə əlaqədar zərər yarandıqda, bu məbləğ mənfəət və zərər haqqında hesabatda xərc kimi qeydə alınır.

Dövriyyədə olan nağd pul – Dövriyyədə olan nağd pul "Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa və onun mərkəzi bank kimi funksiyasına uyğun olaraq Bank tərəfindən buraxılmış banknotları və sikkələri əks etdirir. Dövriyyədə olan banknotlar və sikkələr, Bankın kassalarında olan banknotlar və sikkələr çıxılmaqla, balans hesabatında nominal dəyərlə əks etdirilir.

Vergilər – Fiziki şəxslərin gəlir vergisi və sosial vergilər istisna olmaqla, Bank Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən bütün vergilərdən azaddır.

Ehtiyatlar – Ehtiyatlar aşağıdakı hallarda uçota alınır: Bank keçmiş hadisələrin nəticəsində cari hüquqi və əsaslanmış öhdəliyə malik olduqda, öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərə yaradan ehtiyatların azalma ehtimalı olduqda və öhdəlik məbləği etibarlı qiymətləndirildikdə.

Beynəlxalq maliyyə təşkilatlarından alınmış kreditlər və BVF qarşısında öhdəliklər – Beynəlxalq maliyyə təşkilatlarından alınmış kreditlər və BVF qarşısında öhdəliklər, çəkilmiş əməliyyat xərclərini çıxmaqla, əvvəlcə alınmış məbləğin ədalətli dəyəri olan maya dəyəri ilə, sonra isə amortizasiya olunmuş maya dəyəri ilə uçota alınır. Xalis alınan və geri qaytarılan məbləğlər arasındakı fərq effektiv gəlir metoduna əsasən borc müddəti ərzində mənfəət və zərər haqqında hesabatda əks etdirilir.

Ehtiyatlar və BVF qarşısında öhdəliklərin yenidən qiymətləndirilməsi üzrə ehtiyat – Bankın illik mənfəətinin bir hissəsi Qanuna müvafiq olaraq Kapital ehtiyatlarının normativlərə uyğun formalaşdırılmasına yönəldilir. Kapital ehtiyatları formalaşdırıldıqdan sonra mənfəətin sərbəst qalığı Dövlət büdcəsinə köçürülür. Xüsusi Borcalma Hüquqları ("XBH") ilə ifadə edilmiş kredit qalıqlarından yaranan məzənnə fərqləri mənfəət və zərər haqqında hesabatda xarici valyutanın yenidən qiymətləndirilməsi üzrə gəlir və xərclər kimi əks etdirilir və kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatda BVF qarşısında öhdəliklərin yenidən qiymətləndirilməsi üzrə ehtiyat kimi ayrıca göstərilir. Bankın cari il üzrə mənfəətindən Dövlət büdcəsinə ayrılan hissə yuxarıda göstərilən məbləğləri nəzərə almaqla maliyyə hesabatlarında əks olunur.

Pensiya və digər müavinət öhdəlikləri – Bank Azərbaycan Respublikasının dövlət pensiya sistemindən ayrı işçilərin əmək fəaliyyəti dövründə qazanılan əmək haqlarının müəyyən faiz nisbətində ödəmələrini tələb edən heç bir pensiya razılaşmasına malik deyil: bu xərc müvafiq gəlirlərin qazandığı dövrdə uçota alınır.

measurement included in the profit and loss account, plus accrued coupon income. The Bank uses quoted market prices to determine the fair value for the Bank's securities available-for-sale. If such quotes do not exist, management's estimation is used. If the fair value is not determinable, securities that have fixed maturities are stated at amortized cost using the effective interest rate method.

Fixed and intangible assets – Fixed and intangible assets are carried at historical cost less accumulated depreciation and any accumulated impairment loss. Depreciation on assets under construction ("CIP") and those not placed in service commences from the date the assets are ready for their intended use. Depreciation of fixed and intangible assets is designed to write off assets over their useful economic lives and is calculated on a straight line basis at the following annual rates:

Buildings and constructions	5%
Furniture & equipment	20%-25%
Computer and communication equipment	25%
Motor vehicles	15%
Intangible assets	10%

Impairment loss – If the recoverable amount of an asset is less than its carrying amount, the carrying amount of the asset is reduced to its recoverable value. The difference being an impairment loss is recognized as an expense in the profit and loss account for the year in which it arises.

Money issued in circulation – Money issued in circulation represents banknotes and coins issued by the Bank in accordance with the Law of the Republic of Azerbaijan "On the National Bank of the Republic of Azerbaijan" and its function as a central bank. Banknotes and coins in circulation are recorded in the balance sheet at their nominal value net of cash in the Bank's cash offices.

Taxation – The Bank is exempt from all taxes except for taxes on employees' remuneration and social taxes in accordance with the laws of the Republic of Azerbaijan.

Provisions – Provisions are recognized when the Bank has a present legal or constructive obligation as a result of past events, and it is probable that an outflow of resources embodying economic benefits will be required to settle the obligation and a reliable estimate of the obligation can be made.

Funds borrowed from international financial institutions and liabilities to the IMF – Funds borrowed from international financial institutions and liabilities to the IMF are recognized initially at cost, being their issue proceeds (fair value of consideration received) net of transaction costs incurred. Subsequently, they are stated at amortized cost and any difference between net proceeds and the redemption value is recognized in the profit and loss account over the period of the borrowings using the effective yield method.

Reserves and revaluation reserve for liabilities to the IMF – The Bank allocates amounts from its revenue reserve based on regulations in accordance with the Law. After these allocations the remaining amount is transferred to the Government budget. Unrealized revaluation differences arising from the translation of Special Drawing Rights ("SDR") balances with the IMF into AZM are included in the profit and loss account and are shown separately in the statement of changes in capital as a revaluation reserve for liabilities to IMF. Amounts to be transferred to the Government budget in respect of the profit of the Bank for the current year are, therefore, calculated after the effect to these items in the Bank's financial statements.

Retirement and other benefit obligations – The Bank does not have any pension arrangements separate from the State pension system of the Republic of Azerbaijan, which requires current contributions by the employer calculated as a percentage of current gross salary payments; such expense is charged in the period

Bundan başqa, Bankın hesablama metodundan istifadəni tələb edən pensiyadan sonrakı müavinətləri və ya digər kompensasiya olunan əhəmiyyətli müavinətləri yoxdur.

Gözlənilməz hadisələr – Resursların axını zamanı öhdəliyin təmin edilməsi tələb olunduqda və dəqiq hesablama aparılacağı yəqinləşdirildikdə, bu kimi öhdəliklər maliyyə hesabatlarında qeyd olunur. Şərti aktiv maliyyə hesabatlarında tanınmır, lakin iqtisadi mənfəət əldə edildiyi yəqinləşdirildikdə, bu şərti aktivlər maliyyə hesabatlarında açıqlanır.

Gəlirlərin və xərclərin uçotu – Faiz gəlirləri və xərcləri real gəlir metodundan istifadə etməklə hesablama metoduna əsasən uçota alınır. Kreditlərin ödənilməsi 60 gündən çox gecikdirilərsə, faiz gəlirlərinin uçotu dayandırılır. Faiz gəlirlərinə həmçinin qiymətli investisiya kağızları üzrə faiz gəlirləri də daxildir. Haqq və komissiya gəlirləri/xərcləri hesablama metoduna əsasən uçota alınır. Müvafiq əməliyyatlar başa çatdırıldıqda, digər gəlirlər maliyyə hesabatlarında gəlir kimi tanınır.

Xarici valyuta əməliyyatları – Xarici valyuta ilə ifadə edilən maliyyə aktiv və öhdəlikləri balans tarixinə olan xarici valyutanın rəsmi məzənnəsi ilə Azərbaycan manatı ilə ifadə olunur. Xarici valyuta əməliyyatları həyata keçirildiyi günə olan rəsmi məzənnə ilə hesablanmışdır. Bu əməliyyatlardan yaranan gəlir və xərclər mənfəət və zərər haqqında hesabatda daxil edilir.

Xarici valyuta məzənnələri – Bank ilin sonunda maliyyə hesabatlarının tərtib edilməsi üçün aşağıdakı xarici valyuta məzənnələrindən istifadə etmişdir:

	31 dekabr 2004-cü il	31 dekabr 2003-cü il
AZM/ABŞ dolları	4,903	4,923
AZM/AVRO	6,682	6,195
AZM/XBH	7,595	7,289
AZM/İngilis funt sterlinqi	9,397	8,771

Maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin əvəzləşdirilməsi – Balans hesabatında maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin əvəzləşdirilməsi və alınan xalis məbləğin hesabatda əks olunmasına yalnız o zaman icazə verilir ki, uçota alınmış məbləğlərin əvəzləşdirilməsi üçün hüquqi əsas və eyni zamanda aktiv və öhdəliyi xalis məbləğdə əldə etmək və ya yerinə yetirmək niyyəti olsun.

Yenidən təsnifləşdirmə – 31 dekabr 2004-cü il tarixinə maliyyə hesabatlarına uyğunlaşdırılması üçün 31 dekabr 2003-cü il tarixli maliyyə hesabatlarında müəyyən yenidən təsnifləşdirmələr edilmişdir.

4. XALIS FAİZ GƏLİRLƏRİ

Xalis faiz gəlirləri aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Faiz gəlirləri		
Qeyri-rezident banklarda yerləşdirilmiş vəsaitlər üzrə faiz gəlirləri	57,642	47,016
Rezident banklara verilmiş kreditlər və avanslar üzrə faiz gəlirləri	13,275	13,206
Qiymətli investisiya kağızları üzrə faiz gəlirləri	4,928	8,538
İşçilərə verilmiş kreditlər üzrə faiz gəlirləri	166	105
Cəmi faiz gəlirləri	76,011	68,865
Faiz xərcləri		
BVF-dən alınmış kreditlər üzrə faiz xərcləri	13,479	16,502
Buraxılmış borc qiymətli kağızları üzrə faiz xərcləri	904	-
Müştəri hesabları üzrə faiz xərcləri	248	382
Sair faiz xərcləri	7	69
Cəmi faiz xərcləri	14,638	16,953
Kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatların (yaradılmasından) / bərpa olunmasından əvvəlki xalis faiz gəlirləri	61,373	51,912

the related salaries are earned. In addition, the Bank has no post-retirement benefits or significant other compensated benefits requiring accrual.

Contingencies – Contingent liabilities are not recognized in the financial statements unless it is probable that an outflow of resources will be required to settle the obligation and a reliable estimate can be made. A contingent asset is not recognized in the financial statements but disclosed when an inflow of economic benefits is probable.

Recognition of income and expense – Interest income and expense are recognized on an accrual basis calculated using the effective yield method. The recognition of interest income is suspended when loans become overdue by more than 60 days. Interest income includes also interest income earned on investment securities. Commission income/expenses are recognized on an accrual basis. Other income is credited to profit and loss account when the related transactions are completed.

Foreign currency translation – Monetary assets and liabilities denominated in foreign currencies are translated into AZM at the appropriate official rates of exchange ruling at the balance sheet date. Foreign currency transactions are accounted for at the official exchange rates prevailing at the date of the transaction. Profits and losses arising from these translations are included in the profit and loss account.

Rates of exchange – The exchange rates at year end used by the Bank in the preparation of the financial statements are as follows:

	31 December 2004	31 December 2003
AZM/USD	4,903	4,923
AZM/EUR	6,682	6,195
AZM/SDR	7,595	7,289
AZM/GBP	9,397	8,771

Offset of financial assets and liabilities – Financial assets and liabilities are offset and reported net on the balance sheet when the Bank has a legally enforceable right to set off the recognized amounts and the Bank intends either to settle on a net basis or to realize the asset and settle the liability simultaneously.

Reclassifications – Certain reclassifications have been made to the financial statements as of 31 December 2003 and for the year then ended to conform to the presentation as of 31 December 2004 and for the year then ended.

4. NET INTEREST INCOME

Net interest income comprises:

	2004	2003
Interest income		
Interest income on placements with non-resident banks	57,642	47,016
Interest income on loans and advances to resident banks	13,275	13,206
Interest income on investment securities	4,928	8,538
Interest income on loans to employees	166	105
Total interest income	76,011	68,865
Interest expense		
Interest expense on loans from IMF	13,479	16,502
Interest expense on debt securities issued	904	-
Interest expense on customer accounts	248	382
Other interest expense	7	69
Total interest expense	14,638	16,953
Net interest income before (provision)/recovery of provision for loan losses	61,373	51,912

5. ZƏRƏRLƏR ÜZRƏ EHTİYATLAR

Faiz hesablanan vəsaitlər üzrə zərərlərə qarşı ehtiyat məbləğinin dəyişməsi aşağıdakı kimi olmuşdur:

	Hökumətdən alınacaq vəsaitlər	Rezident banklara verilmiş kreditlər	İşçilərə verilmiş kreditlər	Cəmi
31 dekabr 2002-ci il	-	17,478	-	17,478
Ehtiyat	19	1,143	44	1,206
31 dekabr 2003-cü il	19	18,621	44	18,684
(Ehtiyatların bərpası) / ehtiyat	(19)	(2,283)	7	(2,295)
31 dekabr 2004-cü il	-	16,338	51	16,389

Aktivlər üzrə zərərlər üçün ehtiyatın məbləği müvafiq aktivlərin məbləğindən çıxılır.

6. HAQQ VƏ KOMİSSİYA GƏLİRLƏRİ / (XƏRCLƏRİ)

Haqq, komissiya gəlirləri və komissiya xərcləri aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Haqq və komissiya gəlirləri:		
Kassa əməliyyatları	11,159	11,115
Müştəri xidmətləri	5,793	4,653
Cəmi haqq və komissiya gəlirləri	16,952	15,768

	2004	2003
Haqq və komissiya xərcləri:		
Aktivlərin idarəedilməsi üzrə xarici menecerlər	1,665	201
Qiyətli kağızların saxlanması xidmətləri üzrə haqlar	709	135
Hesabın saxlanması üzrə haqlar	107	83
Sair xidmət haqları	1	12
Cəmi haqq və komissiya xərcləri	2,482	431

5. ALLOWANCE FOR LOSSES

The movements in allowance for losses on interest earning assets were as follows:

	Due from Government	Loans to resident banks	Loans to employees	Total
31 December 2002	-	17,478	-	17,478
Provision	19	1,143	44	1,206
31 December 2003	19	18,621	44	18,684
(Recovery of provision) / provision	(19)	(2,283)	7	(2,295)
31 December 2004	-	16,338	51	16,389

Allowances for losses on assets are deducted from the related assets.

6. FEES AND COMMISSION INCOME AND EXPENSE

Fees and commission income and expense comprise:

	2004	2003
Fees and commission income:		
Cash collection fees	11,159	11,115
Customer services fees	5,793	4,653
Total fees and commission income	16,952	15,768

	2004	2003
Fees and commission expense:		
Fees to external asset managers	1,665	201
Custodial services fees	709	135
Account maintenance fees	107	83
Other fees	1	12
Total fees and commission expense	2,482	431

7. ƏMƏLİYYAT XƏRCLƏRİ

Əməliyyat xərcləri aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
İşçilərə sərf olunan xərclər	12,897	11,383
Köhnəlmə xərcləri	6,722	19,643
Banknotların və sikkələrin hazırlanması və nəqli xərcləri	6,440	854
Rabitə və informasiya xidmətləri ilə bağlı xərclər	3,087	2,618
Amortizasiya xərcləri	2,208	2,182
Ezamiyyə xərcləri	1,127	970
Xeyriyə məqsədləri üçün ayırmalar	1,007	2,887
Mühafizə xərcləri	957	655
Təmir və saxlanma xərcləri	949	1,015
Ofis ləvazimatı	688	694
ƏDV xərcləri	682	819
İstilik və işıqlandırma	618	685
Peşəkar xidmət haqları	409	2,950
Nəqliyyat xərcləri	341	319
Çap xərcləri	220	240
Sığorta məsrəfləri	200	173
Sair xərclər	1,822	942
Cəmi əməliyyat xərcləri	40,374	49,029

8. NAĞD PUL VƏ QISAMÜDDƏTLİ VƏSAİTLƏR

Nağd pul vəsaitləri və qismüddətli vəsaitlər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Nağd pul	101,194	6,940
Qeyri-rezident banklardan alınacaq vəsaitlər:		
- Müddətli depozitlər	3,407,855	2,608,125
- Overnayt depozitlər	864,399	409,404
- Aktivləri idarə edən xarici menecerlər tərəfindən yerləşdirilən aktivlər	749,173	740,355
- Nostro hesabları	56,474	76,692
Cəmi: Nağd pul və qismüddətli vəsaitlər	5,179,095	3,841,516
Çıxılın: ödəmə müddəti 3 aydan çox olan müddətli depozitlər	(2,269,329)	(344,610)
Cəmi: Nağd pul vəsaitləri və nağd pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	2,909,766	3,496,906

7. OPERATING EXPENSES

Operating expenses comprise:

	2004	2003
Staff costs	12,897	11,383
Depreciation expense	6,722	19,643
Expenses related to production and transportation of banknotes and coins	6,440	854
Expenses related to communication and information services	3,087	2,618
Amortisation expense	2,208	2,182
Business trip expenses	1,127	970
Charity	1,007	2,887
Security services	957	655
Repair and maintenance expense	949	1,015
Office supplies	688	694
VAT expense	682	819
Heating and lighting	618	685
Professional fees	409	2,950
Vehicle running costs	341	319
Printing	220	240
Insurance	200	173
Other expenses	1,822	942
Total operating expenses	40,374	49,029

8. CASH AND SHORT-TERM FUNDS

Cash and short-term funds comprise:

	2004	2003
Cash on hand	101,194	6,940
Due from non-resident banks:		
- Time-deposits	3,407,855	2,608,125
- Overnight deposits	864,399	409,404
- Assets placed with external asset managers	749,173	740,355
- Nostro accounts	56,474	76,692
Total cash and short-term funds	5,179,095	3,841,516
Less: time deposits with maturities longer than 3 months	(2,269,329)	(344,610)
Total cash and cash equivalents	2,909,766	3,496,906

Bütün qeyri-rezident banklar Moody's, Standard və Poor's reyting agentliklərinin müəyyən etdiyi AA- reytingindən və Fitch Ratings agentliyinin müəyyən etdiyi Aa3 reytingindən aşağı olmayan reytinglərə malikdirlər.

9. REZİDENT BANKLARA VERİLMİŞ KREDİTLƏR, XALIS

Rezident banklara verilmiş kreditlər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Cari kreditlər	245,290	213,409
Ödəmə müddəti uzadılmış kreditlər	59,085	9,000
Vaxtı keçmiş kreditlər	10,251	14,173
	314,626	236,582
Çıxılsın: Rezident banklara verilmiş kreditlər üzrə ehtimal olunan zərərlər üçün ehtiyat	(16,338)	(18,621)
Cəmi: Rezident banklara verilmiş kreditlər	298,288	217,961

31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə Bankın bir rezident banka ayrılmış krediti olmuşdur ki, bu da müvafiq olaraq 88,040 milyon manat və 97,500 milyon manat təşkil edərək Bankın kapitalının 10%-dən artıq olmuşdur və banklara verilmiş kreditlər üzrə müvafiq olaraq 28% və 37 % cəmləşməni əks etdirirdi.

31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə rezident banklara verilmiş kreditlər müvafiq olaraq 10,251 milyon manat və 14,173 milyon manat məbləğlərində faiz hesablanmayan kreditlərdən ibarət idi.

10. HÖKUMƏTDƏN ALINACAQ VƏSAİTLƏR, XALIS

Hökumətdən alınacaq vəsaitlər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Nazirliklərə verilmiş kreditlər	-	65
	-	65
Çıxılsın: Kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatlar	-	(19)
Cəmi: Hökumətdən alınacaq vəsaitlər	-	46

11. BEYNƏLXALQ VALYUTA FONDUNDAKİ QALIQLAR

Beynəlxalq Valyuta Fondundakı qalıqlar aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Kvota (Qeyd 23)	1,141,774	1,093,316
XBH-də vəsaitlər	71,077	88,461
Cəmi: Beynəlxalq Valyuta Fondundakı qalıqlar	1,212,851	1,181,777

All non-resident banks carry ratings of not less than the equivalent of AA- rating as defined by Moody's and Standard and Poor's rating agencies and Aa3 rating as defined by Fitch Ratings.

9. LOANS TO RESIDENT BANKS, NET

Loans to resident banks comprise:

	2004	2003
Current loans	245,290	213,409
Rescheduled loans	59,085	9,000
Overdue loans	10,251	14,173
	314,626	236,582
Less: allowance for losses on loans to resident banks	(16,338)	(18,621)
Total loans to resident banks, net	298,288	217,961

As of 31 December 2004 and 2003 the Bank had a loan to one resident bank of AZM 88,040 million and AZM 97,500 million, respectively, which exceeded 10% of the Bank's equity and represents a significant concentration forming 28% and 37% of the loans to resident banks, respectively.

As of 31 December 2004 and 2003 included in loans to resident banks are non-accrual loans amounted to AZM 10,251 million and AZM 14,173 million, respectively, on which interest was not accrued.

10. DUE FROM GOVERNMENT, NET

Due from Government comprises:

	2004	2003
Loans to Ministries	-	65
	-	65
Less: allowance for loan losses	-	(19)
Total due from Government, net	-	46

11. BALANCES WITH THE INTERNATIONAL MONETARY FUND

Balances with the International Monetary Fund comprise:

	2004	2003
Quota (Note 23)	1,141,774	1,093,316
SDR holdings	71,077	88,461
Total balances with the International Monetary Fund	1,212,851	1,181,777

Beynəlxalq Valyuta Fondunun 160.9 milyon məbləğində XBH olan kvotası Azərbaycan Respublikasının üzvlük haqqını ifadə edir və bu məbləğ üzrə faiz hesablanır. Həmin məbləğin ödənilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının hökuməti tərəfindən buraxılmış və Bank tərəfindən BVF-nin xeyrinə saxlanılan qiymətli kağızlar öhdəliklərdə göstərilir (Qeyd 23).

12. QIYMƏTLİ İNVESTİSIYA KAĞIZLARI

Qiymətli investisiya kağızları aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli kağızlar	345,200	284,000
Ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli kağızlar	346,300	356,800
Cəmi: Qiymətli investisiya kağızları	691,500	640,800

Satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli kağızlar aşağıdakılardan ibarətdir:

	Nominal dəyərində faiz	2004	Nominal dəyərində faiz	2003
Satış üçün nəzərdə tutulan borc qiymətli kağızları				
Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin buraxdığı dövlət istiqrazları	0.15%	345,200	-	284,000

Azərbaycan dövlət istiqrazları 2004-cü ildən etibarən ödəniləcək Bank tərəfindən illik 0.15% faiz dərəcəsi ilə buraxılmış manatla ifadə edilən dövlət qiymətli kağızlarıdır. Bu istiqrazlar uzunmüddətli ödəmə müddəti ilə Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən təmin edilir. Bütün bu qiymətli kağızların müəyyən edilmiş ödəmə cədvəli var və onlar 2013 - 2023 illər ərzində 10 bərabər hissə ilə tam şəkildə ödəniləcəkdir. Bu istiqrazlar üzrə faiz hər il ödənilməlidir.

31 dekabr 2004-cü və 2003-cü il tarixlərində satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli kağızlar üzrə hesablanmış faiz müvafiq olaraq 328 milyon manat və 327 milyon manat təşkil etməklə hesablanmış faiz gəlirlərinə daxil edilmişdir. Ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli kağızlar aşağıdakılardan ibarətdir:

	Nominal dəyərində faiz	2004	Nominal dəyərində faiz	2003
Ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli kağızlar				
Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılmış dövlət istiqrazları	7.00%	42,300	7.00%	52,800
Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılmış dövlət istiqrazları	0.30%	304,000	0.30%	304,000
Ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli kağızların cəmi		346,300		356,800

The IMF Quota, in the amount of SDR 160.9 million, represents the membership subscription of the Republic of Azerbaijan and is non-interest bearing. Securities issued by the Government of the Republic of Azerbaijan in settlement of this amount and held by the Bank for the benefit of the IMF are shown as liabilities (Note 23).

12. INVESTMENT SECURITIES

Investment securities comprise:

	2004	2003
Securities available-for-sale	345,200	284,000
Securities held-to-maturity	346,300	356,800
Total investment securities	691,500	640,800

Available-for-sale securities comprise:

	Interest to nominal	2004	Interest to nominal	2003
Debt securities available-for-sale				
Government bonds issued by the Ministry of Finance	0.15%	345,200	-	284,000

The Azerbaijan Government bonds are AZM denominated government securities issued to the Bank with an interest payable at a rate of 0.15% per annum from 2004. These bonds are guaranteed by the Ministry of Finance of the Republic of Azerbaijan with long-term maturity. All these securities have fixed repayment schedules and will be repaid fully in 10 equal parts between 2013 - 2023. The interest on these bonds is payable annually from 2004.

As of 31 December 2004 and 2003 interest accrued on securities available-for-sale included in accrued interest income amounted to AZM 328 million and AZM 327 million, respectively.

Held-to-maturity securities comprise:

	Nominal d�y�rin� faiz	2004	Nominal dəyərinə faiz	2003
Securities held-to-maturity				
State bonds issued by the Ministry of Finance	7.00%	42,300	7.00%	52,800
State bonds issued by the Ministry of Finance	0.30%	304,000	0.30%	304,000
Total securities held-to-maturity		346,300		356,800

31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli kağızlar üzrə hesablanmış faiz gəlirləri müvafiq olaraq 15,045 milyon və 11,549 milyon manat təşkil etmişdir.

31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə dövlət istiqrazları manatla ifadə edilir. Onlar Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılmış aşağıdakı qiymətli investisiya kağızlarıdır:

- 2000-2002-ci illərdə BUSB-nin (hazırda "Kapital Bank") idarə və fəaliyyətində gündəlik ödəniş və hesablaşmaların aparılmasını təmin etmək və likvidliyə olan tələbatın təmin olunması məqsədilə buraxılmış qiymətli kağızlar (illik 7% faiz dərəcəsi ilə);

- 2001-ci ildə Aqrar-Kredit Səhmdar Cəmiyyətinin mərkəzləşdirilmiş kreditlər üzrə əsas borcun ödənilməsi məqsədilə buraxılmış qiymətli kağızlar (illik 0.3% faiz dərəcəsi ilə);

- 1992-1996-cı illərdə dövlət büdcəsi kəsirinin bağlanması məqsədilə verilmiş kreditlərin əvəzində buraxılmış qiymətli kağızlar (illik 0.15% faiz dərəcəsi ilə).

13. ƏSAS VƏSAİTLƏR, XALIS

	Binalar	Kompüter və rabitə avadanlığı	Ofis mebeli, avadanlıq və sair	Nəqliyyat vasitələri	Cəmi
İlkin dəyər		16,325	59,026	6,380	166,672
31 dekabr 2003-cü il	84,941	7,499	2,003	327	10,880
Əlavələr	1,051	(2,505)	(1,222)	(1,475)	(5,202)
Silinmələr	-				
31 dekabr 2004-cü il	85,992	21,319	59,807	5,232	172,350
Yığılmış köhnəlmə					
31 dekabr 2003-cü il	14,348	12,219	58,992	4,809	90,368
İl üzrə xərclər	4,258	1,960	110	394	6,722
Silinmələr	-	(2,448)	(1,222)	(1,453)	(5,123)
31 dekabr 2004-cü il	18,606	11,731	57,880	3,750	91,967
Xalis qalıq dəyər					
31 dekabr 2004-cü il	67,386	9,588	1,927	1,482	80,383
Xalis qalıq dəyər					
31 dekabr 2003-cü il	70,593	4,106	34	1,571	76,304

As of 31 December 2004 and 2003 interest accrued on securities held-to-maturity included in accrued interest income amounted to AZM 15,045 million and AZM 11,549 million, respectively.

Azerbaijan Government bonds at 31 December 2004 and 2003 are denominated in AZM. They represent the following investment securities issued to the Bank by the Ministry of Finance of the Republic of Azerbaijan:

- issued with the purpose of assistance to the United Universal Joint-Stock Bank (subsequently renamed to Kapital Bank) in conducting daily payments and settlements of its offices and branches and maintaining sufficient liquidity levels during 2000-2002 (7% annual interest rate);

- issued for repayment of debts on centralized loans of Rural Investment Joint Stock Company during 2001 (0.3% annual interest rate); and

- issued to finance the loan previously provided to cover the budget deficits during 1992-1996 (0.15% annual interest rate).

13. FIXED ASSETS, NET

	Buildings	Computers and communication equipment	Furniture, equipment and others	Motor vehicles	Total
At cost		16,325	59,026	6,380	166,672
31 December 2003	84,941	7,499	2,003	327	10,880
Additions	1,051	(2,505)	(1,222)	(1,475)	(5,202)
Disposals	-				
31 December 2004	85,992	21,319	59,807	5,232	172,350
Accumulated depreciation					
31 December 2003	14,348	12,219	58,992	4,809	90,368
Charge for the year	4,258	1,960	110	394	6,722
Disposals	-	(2,448)	(1,222)	(1,453)	(5,123)
31 December 2004	18,606	11,731	57,880	3,750	91,967
Net book value					
31 December 2004	67,386	9,588	1,927	1,482	80,383
Net book value					
31 December 2003	70,593	4,106	34	1,571	76,304

14. QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR, XALIS

	Program təminatı
İlkin dəyər	
31 dekabr 2003-cü il	22,006
Əlavələr	5,350
31 dekabr 2004-cü il	27,356
Yığılmış köhnəlmə	
31 dekabr 2003-cü il	5,417
İl üzrə xərclər	2,208
31 dekabr 2004-cü il	7,625
Xalis qalıq dəyər	
31 dekabr 2004-cü il	19,731
Xalis qalıq dəyər	
31 dekabr 2003-cü il	16,589

15. SAİR AKTİVLƏR

Sair aktivlər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
İşçilərə verilmiş kreditlər	2,548	2,214
Avans ödənişləri	599	1,707
Sair aktivlər	79	29
	3,226	3,950
Çıxılsın: Kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatlar	(51)	(44)
Cəmi: Sair aktivlər	3,175	3,906

16. DÖVRİYYƏDƏ OLAN NAĞD PUL

Dövriyyədə olan nağd pul 1992-ci ildə milli valyutanın tətbiqi tarixindən başlayaraq dövriyyəyə buraxılmış Azərbaycan Respublikasının milli valyutası olan manat məbləğini təşkil edir.

14. INTANGIBLE ASSETS, NET

	Operational software
At cost	
31 December 2003	22,006
Additions	5,350
31 December 2004	27,356
Accumulated depreciation	
31 December 2003	5,417
Charge for the year	2,208
31 December 2004	7,625
Net book value	
31 December 2004	19,731
Net book value	
31 December 2003	16,589

15. OTHER ASSETS

Other assets comprise:

	2004	2003
Loans to employees	2,548	2,214
Prepayments	599	1,707
Other assets	79	29
	3,226	3,950
Less: allowance for loan losses	(51)	(44)
Total other assets, net	3,175	3,906

16. MONEY ISSUED IN CIRCULATION

Money issued in circulation represents the amount of national currency of the Republic of Azerbaijan, the Manat, issued into circulation since the introduction of the national currency in 1992.

	2004	2003
50,000 manat	1,706,080	1,217,918
10,000 manat	799,800	826,507
1,000 manat	109,259	106,379
500 manat	8,767	10,528
250 manat	2,584	2,643
100 manat	2,954	2,951
50 manat	1,245	1,247
10 manat	260	260
5 manat	63	63
1 manat	19	19
Sikkələr	5	5
Cəmi: Dövrüyyəyə buraxılmış pul	2,631,036	2,168,520

17. KREDİT TƏŞKİLATLARININ HESABLARI

Kredit təşkilatlarının hesabları aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Müxbir hesablar	1,089,132	119,437
Məcburi ehtiyatlar	447,916	242,551
Cəmi: Kredit təşkilatlarının hesabları	1,537,048	361,988

Məcburi ehtiyatlar kredit təşkilatlarının Azərbaycan Respublikası Milli Bankındakı loro hesabları üzrə bloklaşdırılmış məbləğlərini əks etdirir. Həmin məbləğlər bankların depozit saxlayan müştərilərinə qarşı müəyyən öhdəliklərinin 10%-i kimi hesablanır. Bu məbləğlər üzrə faiz hesablanmır.

18. HÖKUMƏT HESABLARI

Hökumət hesabları aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Büdcə hesabları	574,449	522,207
Sair tələb edilənədək depozitlər	6,751	48,667
Cəmi: Hökumət hesabları	581,200	570,874

Büdcə hesabları Mərkəzi Xəzinədarlığa ödənilməli vəsaitləri əks etdirir.

	2004	2003
50,000 manats	1,706,080	1,217,918
10,000 manats	799,800	826,507
1,000 manats	109,259	106,379
500 manats	8,767	10,528
250 manats	2,584	2,643
100 manats	2,954	2,951
50 manats	1,245	1,247
10 manats	260	260
5 manats	63	63
1 manat	19	19
Coins	5	5
Total money issued in circulation	2,631,036	2,168,520

17. ACCOUNTS OF CREDIT ORGANIZATIONS

Accounts of credit organizations comprise:

	2004	2003
Correspondent accounts	1,089,132	119,437
Obligatory reserves	447,916	242,551
Total accounts of credit organizations	1,537,048	361,988

Obligatory reserves represent amounts blocked on loro accounts of credit organizations with the National Bank of Azerbaijan and are calculated as 10% of their eligible liabilities to deposit holders. These amounts are non interest-bearing.

18. GOVERNMENT ACCOUNTS

Government accounts comprise:

	2004	2003
Budget accounts	574,449	522,207
Other demand deposits	6,751	48,667
Total Government accounts	581,200	570,874

Budget accounts represent amounts due to the Central Treasury of the Republic of Azerbaijan.

19. BURAXILMIŞ BÖRC QIYMƏTLİ KAĞIZLARI

Buraxılmış borc qiymətli kağızları aşağıdakılardan ibarətdir:

	Ödəniş tarixi	İllik kupon faiz dərəcəsi	2004	2003
Qısamüddətli notlar	04-02-2005	4.49%	21,791	-
Qısamüddətli notlar	15-02-2005	4.74%	29,644	-
Qısamüddətli notlar	03-01-2005	4.47%	6,005	-
Qısamüddətli notlar	14-03-2005	4.76%	19,769	-
Qısamüddətli notlar	21-01-2005	4.64%	19,924	-
Qısamüddətli notlar	04-02-2005	4.45%	1,499	-
Qısamüddətli notlar	03-01-2005	4.38%	400	-
Cəmi:				
Buraxılmış borc qiymətli kağızları			99,032	-

31 dekabr 2004-cü il tarixinə buraxılmış borc qiymətli kağızları üzrə hesablanmış kupon faizi 430 milyon manat təşkil edən hesablanmış faiz xərclərinə daxil edilmişdir.

20. YENİDƏN ALINMASINA DAİR MÜQAVİLƏLƏR ÜZRƏ SATILMIŞ QIYMƏTLİ KAĞIZLAR

31 dekabr 2003-cü il tarixinə yenidən alınmasına dair müqavilələr üzrə satılmış qiymətli kağızlar Bankın 41,100 milyon manat məbləğində uzunmüddətli hökumət istiqrazlarını yenidən almaq öhdəliyidir. Bu müqavilələr üzrə satılmış qiymətli kağızlar satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli investisiya kağızlarına daxil edilmişdir. Bu müqavilələr üzrə ödəmə müddəti 7-10 gün arasındadır. Bu qiymətli kağızlar üzrə nominal dəyərin 4.5%-5%-i həcmində kupon faizi ödənilmişdir.

21. SAİR DEPOZİT HESABLARI

Sair depozit hesabları aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Beynəlxalq maliyyə institutlarının hesabları	2,123	2,603
Digər maliyyə institutlarının hesabları	376	53,432
İctimai təşkilatların hesabları	76	67
Cəmi: Sair depozit hesabları	2,575	56,102

22. BEYNƏLXALQ MALİYYƏ İNSTİTUTLARINDAN ALINMIŞ KREDİTLƏR

Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər "İnstitusional quruculuğa texniki yardım" proqramı çərçivəsində Dünya Bankından alınmış vəsaitlərdən ibarətdir. Həmin vəsaitlər üzrə illik faiz dərəcəsi 1% təşkil edir və onların ödəmə müddəti 1 iyul 2021-ci il tarixinə qədərdir.

19. DEBT SECURITIES ISSUED

Debt securities issued comprise:

	Maturity date	Annual coupon rate	2004	2003
Short-term note	04-02-2005	4.49%	21,791	-
Short-term note	15-02-2005	4.74%	29,644	-
Short-term note	03-01-2005	4.47%	6,005	-
Short-term note	14-03-2005	4.76%	19,769	-
Short-term note	21-01-2005	4.64%	19,924	-
Short-term note	04-02-2005	4.45%	1,499	-
Short-term note	03-01-2005	4.38%	400	-
Total debt securities issued			99,032	-

As of 31 December 2004 the coupon accrued on debt securities issued was included in accrued interest expense and amounted to AZM 430 million.

20. SECURITIES SOLD UNDER AGREEMENTS TO REPURCHASE

As of 31 December 2003 securities sold under repurchase agreements were commitments of the Bank to repurchase long-term government bonds for the amount of AZM 41,100 million. The securities sold under these agreements are included in available-for-sale investment securities. The maturities of the agreements were within 7-10 days. Coupons of 4.5% and 5% of the nominal value were paid on these securities.

21. OTHER DEPOSIT ACCOUNTS

Other deposit accounts comprise:

	2004	2003
Accounts of international financial institutions	2,123	2,603
Accounts of other financial institutions	376	53,432
Accounts of public organizations	76	67
Total other deposit accounts	2,575	56,102

22. FUNDS BORROWED FROM INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS

Funds borrowed from international financial institutions comprise funds borrowed from the World Bank under the "Institutional Building Technical Assistance" Program. These bear an annual interest rate of 1% and mature on 1 July 2021.

23. BEYNƏLXALQ VALYUTA FONDU QARŞISINDA ÖHDƏLİKLƏR

Beynəlxalq Valyuta Fondu qarşısında öhdəliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Alınmış kreditlər	1,019,039	1,271,694
Kvota ilə əlaqədar buraxılmış qiymətli kağızlar (qeyd 11)	1,141,774	1,093,316
Beynəlxalq Valyuta Fondunun hesabları	3,936	3,933
Cəmi: Beynəlxalq Valyuta Fondu qarşısında öhdəliklər	2,164,749	2,368,943

BVF-dən alınmış kreditlərin ilkin ödəmə müddəti 10 ildir və illik faiz dərəcəsi 0.5% -3.02% (2003: 0.5%-2.23%) təşkil edir. Kreditlərin ödənilməsi 1999-cu ildə başlanmışdır. 2011-ci ilədək kreditlərin ödənişi tam başa çatdırılacaqdır. Beynəlxalq Valyuta Fondundan alınmış bütün kreditlər XBH ilə ifadə edilmişdir. Kreditlər müxtəlif müqavilələr, o cümlədən Ehtiyat Dəstəkləmə Mexanizmi, Genişləndirilmiş Fond Mexanizmi, Əvəzətmə və Fövqəladə Maliyyə Mexanizmi, Struktur Dəyişiklikləri Mexanizmi və Yoxsulluğun Azaldılması və İnkişaf Mexanizmi müqavilələri əsasında verilmişdir.

24. SAİR ÖHDƏLİKLƏR

Sair öhdəliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2004	2003
Ödənilməkdə olan məbləğlər	3,128	609
Sair	201	204
Cəmi sair öhdəliklər	3,329	813

25. NİZAMNAMƏ KAPİTALI VƏ EHTİYATLAR

"Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən Milli Bankın nizamnamə kapitalı 50,000 milyon manat, kapital ehtiyatları isə tədaviyə buraxılmış nağd milli valyutanın 15 faizi miqdarında müəyyən edilir. 2004-cü ildə Milli Bankın nizamnamə kapitalı kapital ehtiyatları hesabına 50,000 milyon manata qədər artırılmışdır. Hesabat ilinin reallaşdırılmış mənfəəti kapital ehtiyatlarının nəzərdə tutulmuş normativlərə uyğun formalaşdırılmasına yönəldilmiş, mənfəətinin qalan sərbəst qalığı isə Dövlət büdcəsinə köçürülmüşdür. 31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il ərzində Dövlət büdcəsinə köçürülən məbləğin cəmi müvafiq olaraq 16,856 milyon manat və 42,656 milyon manat təşkil etmişdir.

26. MALİYYƏ ÖHDƏLİKLƏRİ VƏ GÖZLƏNİLMƏZ HADİSƏLƏR

Bank balansdankənar riskə malik maliyyə alətlərini əks etdirən müqavilələr üzrə qarşılıqlı tərəf kimi çıxış edir. Müxtəlif dərəcəli kredit risklərini özündə birləşdirən bu alətlər üzrə qalıqlar balansda öz əksini tapmır.

Kreditin genişləndirilməsi üçün şərti öhdəliklərlə, qarşı tərəfin öhdəliklərini yerinə yetirmədiyini, qoyulmuş girov və ya qiymətli kağızların dəyərinin aşağı düşməsi aşkar olunduqda, Bankın maksimum kredit itkisinə məruz qalması bu alətlərin müqavilələrdə əks olunmuş dəyəri ilə göstərilir.

Bank balansdankənar öhdəliklərin idarə edilməsinə balans üzrə əməliyyatlar üçün istifadə etdiyi kredit nəzarətini və idarəetmə siyasətini tətbiq edir.

Risk üzrə ölçülmüş məbləğ Bank Nəzarəti üzrə Bazel Komitəsinin irəli sürdüyü prinsiplər əsasında kredit konversiya amillərini və qarşı tərəfin risk ölçülərini tətbiq etməklə əldə edilir.

23. LIABILITIES TO THE INTERNATIONAL MONETARY FUND

Liabilities to the International Monetary Fund comprise:

	2004	2003
Loans received	1,019,039	1,271,694
Securities issued in respect of Quota (Note 11)	1,141,774	1,093,316
Accounts of the International Monetary Fund	3,936	3,933
Total liabilities to the International Monetary Fund	2,164,749	2,368,943

Loans received from the IMF are loans with an original maturity of 10 years and bear interest from 0.5% to 3.02% (2003: 0.5% to 2.23%) per annum. The repayment of the loans commenced in 1999. The loans will be fully repaid by 2011. All loans received from the IMF are denominated in SDR. The loans have been extended under a number of arrangements, including Stand-by, Extended Fund Facility, Compensatory and Contingency Financing Facility, Structure Transformation Facility and Poverty Reduction and Growth Facility.

24. OTHER LIABILITIES

Other liabilities comprise:

	2004	2003
Amounts in the course of settlement	3,128	609
Other	201	204
Total other liabilities	3,329	813

25. CHARTER FUND AND RESERVES

In accordance with the Law of the Republic of Azerbaijan "On the National Bank of the Republic of Azerbaijan", the charter fund of the Bank is set at AZM 50,000 million and the amount of the revenue reserve should be calculated as 15% of money issued in circulation. Therefore, during 2004 the charter fund was increased to AZM 50,000 million by a capitalization of AZM 22,008 million of its revenue reserves. The Bank allocated amounts from its annual profit to its charter capital in accordance with the Law. After these allocations, the remaining amount was transferred to the Government budget. During the years ended 31 December 2004 and 2003, transfers made to the Government budget amounted to AZM 16,856 million and AZM 42,656 million, respectively.

26. FINANCIAL COMMITMENTS AND CONTINGENCIES

The Bank is a party to financial instruments with off-balance sheet risk. These instruments, involving varying degrees of credit risk, are not reflected in the balance sheet.

The Bank's maximum exposure to credit loss under contingent liabilities and commitments to extend credit, in the event of non-performance by the other party where all counterclaims, collateral or security prove valueless, is represented by the contractual amounts of those instruments.

The Bank uses the same credit control and management policies in undertaking off-balance sheet commitments as it does for on-balance operations.

The risk-weighted amount is obtained by applying credit conversion factors and counterparty risk weightings according to the principles employed by the Basle Committee on Banking Supervision.

Kapital öhdəlikləri - 31 dekabr 2004-cü il tarixinə Bankın heç bir əhəmiyyətli kapital öhdəliyi olmamışdır.

Əməliyyat lizinqi ilə bağlı öhdəliklər - 31 dekabr 2004-cü il tarixinə Bankın əməliyyat lizinqi ilə bağlı heç bir mühüm öhdəliyi olmamışdır.

Hüquqi prosedurlar - Vaxtaşırı və biznesin normal gedişində müştərilər tərəfindən Banka qarşı iddialar qaldırılır. Bankın rəhbərliyi hesab edir ki, heç bir ciddi zərər olmayacaqdır və müvafiq olaraq hazırkı maliyyə hesabatlarında bununla əlaqədar heç bir ehtiyat yaradılmamışdır.

2004-cü il ərzində Azərbaycan Respublikası Beynəlxalq SKB Milli Bankın hesabından 5,000 milyon manat vəsaitin və ona hesablanmış 760 milyon manat vəsaitin onun xeyrinə tutulması barədə 1 sayılı Yerli İqtisad Məhkəməsinə müraciət etmişdir. Məhkəmə 4 oktyabr 2004-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddia tələbini qismən təmin etmişdir. Belə ki, məhkəmə 5,000 milyon manat məbləğinin Azərbaycan Respublikası Beynəlxalq SKB-na ödənilməsinə qəbul etmiş, iddianın qalan hissəsini isə rədd etmişdir. Bank Məhkəmə qətnaməsinin ləğv edilməsi barədə apelyasiya şikayəti vermişdir. Azərbaycan Respublikası İqtisad Məhkəməsi 8 fevral 2005-ci il tarixli qətnaməsi ilə Bankın apelyasiya şikayətini təmin etməmiş, 1 sayılı Yerli İqtisad Məhkəməsinin qətnaməsinə dəyişdirmədən saxlamışdır. Bank Azərbaycan Respublikası İqtisad Məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin kassasiya şikayəti hazırlamışdır. Bankın rəhbərliyi hesab edir ki, bu məhkəmə işi Bankın xeyrinə həll olunacaqdır.

Pensiya və pensiya planları - İşçilər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasından pensiya müavinətləri alırlar. 31 dekabr 2004-cü və 2003-cü il tarixlərinə Bank özünün hazırkı, yaxud sabiq işçiləri üçün heç bir əlavə müavinətlərə, pensiyaya çıxdıqdan sonrakı tibbi xidmətə, sığorta və ya kompensasiyalara görə məsuliyyət daşımamışdır.

Bankın fəaliyyət mühiti - Bank əsas fəaliyyətini Azərbaycan Respublikasında həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət mühitinə təsir göstərən qanun və digər normativ sənədlərə tez-tez dəyişikliklər edilir və buna görə də Bankın aktiv və öhdəlikləri siyasi və işgüzar mühitdə mənfi dəyişikliklərə görə riskə məruz qala bilər.

27. HÖKUMƏT İDARƏLƏRİ İLƏ ƏMƏLİYYATLAR

Azərbaycan Respublikası Milli Bankı Maliyyə Nazirliyini, Azərbaycan hökumətini və digər büdcə təşkilatlarını maliyyə və sair bank xidmətləri ilə təmin edir. Mərkəzi bank funksiyaları çərçivəsində Bank həmin təşkilatlarla əlaqəsiz tərəflərə təklif edən şərtlərdən fərqli olan əməliyyatları bu təşkilatlarla həyata keçirə bilər.

31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə Azərbaycan hökuməti və sair ictimai təşkilatlar ilə olan qalıqlar aşağıdakı kimidir:

	2004	2003
Kreditlər və qiymətli investisiya kağızları		
Qiymətli investisiya kağızları	691,500	640,800
Hökumətdən alınacaq vəsaitlər	-	46
Hökumət və dövlət idarələrinin hesabları		
Hökumət hesabları	(581,200)	(570,874)
İctimai təşkilatların hesabları	(76)	(67)
Mənfəətin Dövlət büdcəsinə köçürülməsi		
Azərbaycan Respublikasının Dövlət büdcəsinə köçürmələr	16,856	42,656

Hökumət idarələri ilə aparılan əməliyyatlar nəticəsində yaranan aşağıdakı məbləğlər 31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərində bitən illər üzrə mənfəət və zərər haqqında hesabatda daxil edilmişdir:

Capital commitments - The Bank had no material commitments for capital expenditures outstanding as of 31 December 2004.

Operating lease commitments - As of 31 December 2004 the Bank had no significant non-cancellable operating lease commitments.

Legal proceedings - From time to time and in the normal course of business, claims against the Bank are received from counterparties. Management is of the opinion that no material unaccrued losses will be incurred and accordingly no provision has been made in these financial statements.

During 2004 the International Bank of Azerbaijan Republic JSCB appealed to the #1 Local Economic Court of the Republic of Azerbaijan with a claim for payment of AZM 5,000 million and accrued interest of AZM 760 million against the Bank. The appeal was partially accepted by the Court with the decision made on 4 October 2004. The amount of AZM 5,000 million was decided by the Court to be paid to the International Bank of Azerbaijan Republic JSCB and the remainder of the appeal was refused. The Bank appealed about the cancellation of the Court resolution to the Economic Court of the Republic of Azerbaijan. On 8 February 2005 the Economic Court refused the appeal of the Bank and kept the decision unchanged. The Bank prepared cassation to the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan on the cancellation of the court resolution issued by the Economic Court of the Republic of Azerbaijan. Management is of the opinion that this court case will be settled in the Bank's favor.

Pensions and retirement plans - Employees receive pension benefits from the Republic of Azerbaijan in accordance with the laws and regulations of the Republic of Azerbaijan. As of 31 December 2004 and 2003, the Bank was not liable for any supplementary pensions, post-retirement health care, insurance benefits, or retirement indemnities to its current or former employees.

Operating Environment - The Bank's principal business activities are within the Republic of Azerbaijan. Laws and regulations affecting business environment in the Republic of Azerbaijan are subject to rapid changes and the Bank's assets and operations could be at risk due to negative changes in the political and business environment.

27. TRANSACTIONS WITH GOVERNMENT INSTITUTIONS

The National Bank of the Republic of Azerbaijan provides financing and other banking services to the Ministry of Finance, the Government of Azerbaijan, and budget organizations. In fulfilling its role as a central bank, the Bank may enter into transactions with these organizations, which are on terms different from those offered to other non-related parties.

The outstanding balances with the Government of Azerbaijan and other public organizations at 31 December 2004 and 2003 are as follows:

	2004	2003
Loans and investment securities		
Investment securities	691,500	640,800
Due from Government	-	46
Accounts of Government and Government Institutions		
Government accounts	(581,200)	(570,874)
Accounts of public organizations	(76)	(67)
Profit appropriation to the Government budget		
Transfers to the Government budget of the Republic of Azerbaijan	16,856	42,656

Included in the profit and loss account for the years ended 31 December 2004 and 2003 are the following amounts, which arose due to transactions with Government institutions:

	2004		2003	
	Hökumət idarələri ilə əməliyyatlar	Maliyyə hesabatları üzrə ümumi kateqoriya	Hökumət idarələri ilə əməliyyatlar	Maliyyə hesabatları üzrə ümumi kateqoriya
Qiyətli investisiya kağızları üzrə faiz gəlirləri				
- Hökumət idarələri	4,928	4,928	13,206	13,206

Əsas idarəedici heyətə verilən mükafatların məbləğləri 31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərində bitən illər üzrə mənfəət və zərər haqqında hesabatda daxil edilmişdir:

	2004		2003	
	Əsas idarəedici heyət ilə əməliyyatlar	Maliyyə hesabatları üzrə ümumi kateqoriya	Əsas idarəedici heyət ilə əməliyyatlar	Maliyyə hesabatları üzrə ümumi kateqoriya
Əmək haqları və mükafatlar	348	12,897	323	11,383

28. MALİYYƏ ALƏTLƏRİNİN ƏDALƏTLİ DƏYƏRİ

Maliyyə alətlərinin bazar dəyərlərinin açıqlanması 32 sayılı "Maliyyə alətləri: Məlumatın Açıqlanması və Təqdim Edilməsi" və 39 sayılı "Maliyyə alətləri: Tanınma və Qiymətləndirilmə" Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına uyğun olaraq həyata keçirilir. Bankın maliyyə alətlərinin əksər hissəsinin satışı üçün fəal bazar olmadığına görə, alətlərin ədalətli dəyərinin müəyyənəndirilməsi üçün cari iqtisadi halları və alətlərə təsir edən riskləri nəzərə almaqla subyektiv bir fikrin ifadə edilməsi zərurəti vardır. Bundan belə nəticə çıxarmaq olar ki, təqdim edilmiş göstəricilər Bank tərəfindən saxlanılan xüsusi bir maliyyə alətinin açıq bazarda satışından həqiqətən əldə ediləcək qiymətlərini əks etdirməyə də bilər.

31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə Bank maliyyə alətinin hər sinfi üzrə ədalətli dəyəri qiymətləndirmək üçün aşağıdakı metod və fərziyyələrdən istifadə etmişdir:

Nağd pul və Azərbaycan Respublikası Milli Bankında qalıq vəsaitlər - Bu qısamüddətli alətlərin balans dəyəri ədalətli dəyəri əks etdirir.

Qeyri-rezident banklardan alınacaq vəsaitlər - Sürüşkən faizli depozitlərin ədalətli dəyəri onların balans dəyəridir. 31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə sabit faizli depozitlərin təxmini ədalətli dəyərləri analoji kredit riskli maliyyə vasitələri üçün qüvvədə olan bazar faizi dərəcələrindən istifadə etməklə diskont edilmiş nağd pul vəsaitlərinin hərəkətinə və onların yerdə qalan ödəmə müddətinə əsaslanır və müvafiq olaraq 3,407,854 milyon manat və 3,094,221 milyon manat təşkil edir.

Rezident banklara verilmiş kreditlər - Rezident banklara verilmiş kreditlər və avanslar zərərlər üçün ehtiyatlar çıxılmaqla göstərilir. Kredit və avansların təxmin edilən ədalətli dəyəri proqnozlaşdırılan gələcək nağd pul vəsaitlərinin diskont edilmiş məbləğini əks etdirir. Ədalətli dəyəri müəyyən etmək üçün gözlənilən nağd pul vəsaitlərinin hərəkəti cari bazar dərəcələrində diskontlaşdırılır.

Satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli kağızlar - Satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli kağızların ədalətli dəyəri rəhbərliyin ehtimallarına istinad etməklə müəyyənəndirilir. Sabit ödəmə müddəti olan və satışı aparılmayan bu qiymətli kağızlar bərpa dəyəri zərərləri üzrə ehtiyat çıxılmaqla, amortizasiya edilən dəyərlə qeyd olunur. Bu qiymətli kağızların bazar qiyməti mövcud olmadığından və onların ədalətli dəyərinin təyin edilməsi mümkün olmadığından, onların ədalətli dəyəri bu maliyyə hesabatlarında göstərilməmişdir. 31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə satış üçün nəzərdə tutulan qiymətli kağızlar haqqında əlavə məlumat üçün 12 sayılı qeydə bax.

Ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli investisiya kağızları - Ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli investisiya kağızları zərər üzrə ehtiyatlar çıxılmaqla amortizasiya edilən dəyərlə uçota alınır. Bu qiymətli kağızların bazar

	2004		2003	
	Transactions with Government institutions	Total category as per financial statements caption	Transactions with Government institutions	Total category as per financial statements caption
Interest income on investment securities				
- Government institutions	4,928	4,928	13,206	13,206

Included in the profit and loss account for the years ended 31 December 2004 and 2003 are the following amounts of key management personnel remuneration:

	2004		2003	
	Transactions with key management personnel	Total category as per financial statements caption	Transactions with key management personnel	Total category as per financial statements caption
Salaries and bonuses	348	12,897	323	11,383

28. FAIR VALUE OF FINANCIAL INSTRUMENTS

Estimated fair value disclosures of financial instruments are made in accordance with the requirements of IAS 32 "Financial Instruments: Disclosure and Presentation" and IAS 39 "Financial Instruments: Recognition and Measurement". Fair value is defined as the amount at which the instrument could be exchanged in a current transaction between knowledgeable willing parties in an arms length transaction, other than in forced or liquidation sale. As no readily available market exists for a large part of the Bank's financial instruments, judgment is necessary in arriving at fair value, based on current economic conditions and specific risks attributable to the instrument. The estimates presented herein are not necessarily indicative of the amounts the Bank could realize in a market exchange from the sale of its full holdings of a particular instrument.

As of 31 December 2004 and 2003 the following methods and assumptions were used by the Bank to estimate the fair value of each class of financial instrument for which it is practicable to estimate such value:

Cash and cash equivalents - For these short-term instruments the carrying amount is a reasonable estimate of fair value.

Due from non-resident banks - The fair value of floating rate placements is their carrying amount. As of 31 December 2004 and 2003 the estimated fair values of fixed interest-bearing placements were AZM 3,407,854 million and AZM 3,094,221 million, respectively, and are based on discounted cash flows using prevailing money market interest rates for instruments with similar credit risk and remaining maturity.

Loans to resident banks - Loans and advances to resident banks are net of provisions for losses. The estimated fair value of loans and advances represents the discounted amount of estimated future cash flows expected to be received. Expected cash flows are discounted at current market rates to determine fair value.

Securities available-for-sale - For these unquoted securities fair value was determined by reference to management's estimations. These non-marketable securities with fixed maturities are stated at amortized cost, less allowance for impairment, if any. Since these securities do not have a quoted market price in the market and their fair values cannot be reliably measured, the disclosure of their fair values is omitted in these financial statements. See Note 12 for additional information about investment securities available-for-sale as of 31 December 2004 and 2003.

Investment securities held-to-maturity - Securities held-to-maturity are stated at amortized cost less any allowance for impairment, if any. Since these securities do not have a quoted market price in the market and

qiyməti mövcud olmadığından və onların ədalətli dəyərinin təyin edilməsi mümkün olmadığından, onların ədalətli dəyəri bu maliyyə hesabatlarında göstərilməmişdir. 31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə ödəniş tarixinədək saxlanılan qiymətli investisiya kağızları haqqında əlavə məlumat üçün 12 sayılı qeydə bax.

Hökumətdən alınacaq vəsaitlər – Bankın rəhbərliyi hesab edir ki, 46 milyon manat bu vəsaitlərin ədalətli dəyərini əks etdirir.

Beynəlxalq maliyyə təşkilatlarından alınmış kreditlər – Sabit faiz hesablanan depozitlərin təxmini ədalətli dəyəri və açıq bazarda qiyməti müəyyən edilməyən sair borclar eyni ödəmə müddətinə malik yeni borclar üçün tətbiq olunan faiz dərəcələrindən istifadə etməklə diskont edilmiş nağd pul vəsaitlərinin hərəkətinə əsaslanır.

Rəhbərlik hesab edir ki, 31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə bu maliyyə alətlərinin balans dəyəri təxminən onların ədalətli dəyərini əks etdirir.

BVF qarşısında öhdəliklər – Ödəmə müddəti təyin edilməmiş öhdəliklərin təxmini ədalətli dəyəri, onların tələb olunarkən ödənilməli məbləğidir. Sürüşkən faiz dərəcəsi ilə öhdəliklərin ədalətli dəyəri onların balans məbləğidir. 31 dekabr 2004-cü il və 31 dekabr 2003-cü il tarixlərinə bu sürüşkən faiz dərəcəsi ilə vəsaitlərin təxmini ədalətli dəyəri müvafiq olaraq 290,320 milyon manat və 1,271,694 milyon manat təşkil etmişdir.

29. RİSKLƏRİN İDARƏ EDİLMƏSİ SİYASƏTİ

Risklərin idarə edilməsi bank biznesinin əsasını təşkil etməklə bank əməliyyatlarının da mühüm elementi hesab olunur. Əməliyyatların xüsusiyyətlərindən asılı olaraq Bank kredit riski, likvidlik riski və faiz dərəcəsinin dəyişməsi ilə bağlı risk, xarici valyuta riski kimi risklərlə üzləşir.

Bazarların idarə olunması, faiz dərəcələrinin müəyyən edilməsi, aktiv və öhdəliklərin uçota alınması və kreditlər üzrə ehtimal olunan zərər üçün ehtiyatların müəyyən edilməsi ilə bağlı Bank rəhbərliyinin əməliyyat qərarları bazarların inkişaf mərhələsini, müəyyən maliyyə vasitələri üçün aktiv və likvid bazanın və uzunmüddətli gəlir gətirən Azərbaycan Respublikası dövlət istiqrazları üzrə beynəlxalq miqyasda reytingin mövcud olmamasını nəzərə alaraq mövcud məlumatlarla məhdudlaşır. Bu məhdudiyyətlərə baxmayaraq, Bankın rəhbərliyi hesab edir ki, o cari hadisələr, tədbirlər və mövcud məlumatlar haqqında ən yaxşı biliklərinə əsasən qərarlar qəbul etmişdir. Maliyyə vasitələrinin ədalətli dəyəri haqqında məlumat 28 sayılı qeyddə göstərilir.

Bankın aktiv və öhdəliklərinin strukturu kommertiya üsulları ilə deyil, ilk öncə Bankın yerli funksiyalarının xüsusiyyətləri ilə müəyyən edilir. Bank üzləşdiyi riskləri davamlı şəkildə bir sıra riskləri idarə etmə vasitələrinin köməyi ilə nizamlayır. Bank tərəfindən risklərin idarə edilməsi daxili qaydalarla tənzimlənir və Bankın İdarə Heyəti, eləcə də təyin edilmiş işçi qrupları tərəfindən ciddi nəzarət olunur. Bankın İdarə Heyəti və müvafiq işçi qrupları Bankın pul, xarici valyuta və investisiya siyasəti ilə bağlı məsələləri nəzərdən keçirir və əməliyyatın həcmi üzrə məhdudiyyətləri, o cümlədən Bankın tərəf müqabillərinin qiymətləndirilməsi üçün tələbləri müəyyən edir.

Bankın rəhbərliyi AMB-nin Daxili Audit İdarəsi ilə birlikdə riskin idarə edilməsi fəaliyyətlərini həyata keçirir. Bankın Daxili Audit İdarəsi Avropanın iri banklarının biznes fəaliyyətinə səciyyəvi olan Riskin Qiymətləndirilməsi Metodologiyasını hazırlamışdır. Metodologiya riskləri aşağıdakı kimi fərqləndirir:

- mahiyyət etibarilə əməliyyatların idarə edilməsi ilə əlaqəsi olmayan bizneslə bağlı risk (maliyyə riskləri, etibarla bağlı risk və ictimai risk) və
- bizneslə bağlı fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi üçün mühüm sahələrdə daxili nəzarətləri tətbiq etməklə idarə edilən risk.

Aşağıda Bankın riskləri idarə etmə siyasətinin təsviri verilmişdir.

Likvidlik riski. Likvidlik riski depozitlərin geri götürülməsi və ödəmə müddəti çatan maliyyə alətləri ilə əlaqədar digər maliyyə öhdəliklərini ödəmək üçün vəsaitlərin kifayət edib-etməməsi deməkdir.

Bank bu riskin idarə edilməsində aktiv/öhdəliklərin idarə olunması prosesinin bir hissəsi olan müştəri və bank əməliyyatları üzrə gələcəkdə gözlənilən nağd pul vəsaitlərinin hərəkətinin gündəlik monitorinqini həyata keçirir. İdarə Heyəti depozitlər üzrə tələblərin yerinə yetirilməsi üçün mövcud olan ödəmə müddəti başa çatan vəsaitlərin və gözlənilməyən səviyyələrdə depozitlərdən vəsaitlərin çıxarılması tələblərinin yerinə yetirilməsi üçün mövcud olmalı banklararası və digər borc öhdəliklərin minimal hədlərini müəyyən edir.

their fair values cannot be reliably measured, the disclosure of their fair values is omitted in these financial statements. See Note 12 for additional information about investment securities held-to-maturity as of 31 December 2004 and 2003.

Due from Government - The management considers that as of 31 December 2003 AZM 46 million is a reasonable estimate of fair value.

Funds borrowed from international financial institutions - The estimated fair value of fixed interest bearing placements and other borrowings without a quoted market price is based on discounted cash flows, using interest rates for new debts with similar remaining maturity.

The Management believes that the carrying amount of these financial instruments as of 31 December 2004 and 2003 approximates their fair value.

Liabilities to the IMF - The estimated fair value of liabilities with no stated maturity is the amount repayable on demand. The fair value of floating rate liabilities is their carrying amount. As of 31 December 2004 and 2003 the estimated fair values of these floating interest-bearing placements were AZM 290,320 million and AZM 1,271,694 million, respectively.

29. RISK MANAGEMENT POLICIES

Management of risk is fundamental to the banking business and is an essential element of the Bank's operations. The main risks inherent to the Bank's operations are those related to credit exposures, liquidity and market movements in interest rates and foreign exchange rates.

In taking operating decisions, including managing the financial markets, setting interest rates, and recording assets and liabilities and estimating provisions, management are constrained by the available data, taking into account the stage of development of the markets, the absence of an active, liquid market for certain financial instruments, and no internationally-rated Sovereign Azeri Government bonds with a benchmark long-term yields. Notwithstanding these restrictions, the management of the Bank considers that they have taken decisions based on their best knowledge of current events, actions, and available data. The fair value of financial instruments is described in Note 28 above.

The structure of the Bank's assets and liabilities is primarily determined by the nature of the Bank's statutory functions, rather than commercial considerations. The Bank continually manages its exposure to risk, through a variety of risk management techniques. Risk management of the Bank is regulated by its internal instructions, and is closely monitored by the Board of Governors as well as designated workgroups of the Bank. The Board of Governors and related workgroups consider matters related to the monetary, investment and foreign exchange policy of the Bank, and set limits for volumes of operations, as well as the requirements for assessing counterparties of the Bank.

The Bank's management conducts its risk management activities in collaboration with the internal audit department of the Bank. The internal audit department of the Bank has prepared a Risk Assessment Methodology, which is based on the business activity of the large European central banks. The methodology differentiates risks between:

- the risk inherently related to the business which is not directly correlated to the management of operations (financial risks, reputation risk, and human risk), and
- the risk managed through the implementation of internal controls for conducting business activities.

A description of the Bank's risk management policies follows.

Liquidity risk. Liquidity risk refers to the availability of sufficient funds to meet deposit withdrawals and other financial commitments associated with financial instruments as they actually fall due.

In order to manage liquidity risk, the Bank performs daily monitoring of expected future cash flows on banking operations, which is a part of the assets and liabilities management process. The Board of Governors sets limits on the minimum proportion of maturing funds available to meet withdrawals and on the minimum level on interbank and other borrowing facilities that should be in place to cover withdrawals at unexpected levels of demand.

Bank aktivlərin likvidliyinin idarə edilməsini iki üsulla aparır:

1. Kommersiya banklarının AMB-dəki məcburi hesablarında baş verən sürətli azalma nəticəsində qısamüddətli nağd pul tələbatlarını ödəmək üçün müəyyən məbləğdə likvid aktivlər yaratmaqla;
2. İnvestisiya Komitəsi tərəfindən hazırlanmış və İdarə heyəti tərəfindən təsdiq olunmuş Əməliyyat-İnvestisiya Strategiyasına dair Siyasət gündəlik likvidlik dərəcəsinin minimum həcmi cəmi idarə olunan valyuta aktivlərinin ən azı 6%-i ilə müəyyən edir. İllik maksimum likvidlik dərəcəsi cəmi idarə olunan valyuta aktivlərinin 50%-ə qədər dərəcələrində müəyyənləşdirilmişdir.

Faiz dərəcəsi riski. Faiz dərəcəsi riski faiz dərəcələrindəki dəyişikliklərin maliyyə alətlərinin dəyərinə təsirinin mümkünlüyündən irəli gəlir.

Bankın faiz dərəcəsi riskinin idarə edilməsi Bankın İdarə Heyəti tərəfindən təsdiq olunmuş Metodoloji Təlimatlara əsaslanır. Bu Metodoloji Təlimatlar aşağıdakı amillərə və göstəricilərə əsaslanmaqla faiz dərəcəsi riskini müəyyənləşdirir:

1. İqtisadi inkişafın dinamikası və iqtisadi proqnozlar
2. Ehtimal edilən və cari inflyasiya dərəcələri
3. İqtisadi proqnozlar və əhalinin kreditlərdən istifadəsinin dinamikası
4. Banklararası kredit bazarında depozitlərin və kreditlərin faiz dərəcələri və ümumi mikro və makro göstəricilər
5. Valyuta mübadiləsi məzənnələrinin dinamikası və dövlət qiymətli kağızlarının rentabelliği
6. Xarici faktorlar (partnyor ölkələrdə və dünya bazarında gedən proseslər)

Valyuta Siyasəti İdarəsi yuxarıdakı faktorları nəzərə almaqla faiz dərəcəsi riskləri üzrə hesablamaları hazırlayır və Pul-Kredit Əlaqələri Komitəsinə təklif verir. Komitə ilkin rəyin layihəsi barədə qərar verməsi üçün onu İdarə heyətinə təqdim edir.

Aşağıdakı cədvəl faiz dərəcəsi riskinin təhlilini və bununla da Bankın mənfəət, yaxud zərərinin mümkün həcmi əks etdirir. Cari faiz dərəcələri maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin kateqoriyaları ilə göstərilmişdir ki, Bank tərəfindən istifadə olunan faiz dərəcəsi siyasətinin effektivliyini və faiz dərəcəsinin riskini müəyyən etmək mümkün olsun. Bankın faiz dərəcəsi siyasəti Bankın daxili qaydaları ilə tənzimlənir, onun İdarə Heyəti və işçi qrupları tərəfindən təsdiqlənir.

	2004				
	ABŞ dolları	AVRO	XBH	İngilis funt sterlinqi	Azərbaycan manatı
AKTİVLƏR					
Qısamüddətli vəsaitlər	0%-2.45%	0%-2.16%	-	0%-4.45%	-
Rezident banklara verilmiş kreditlər	-	-	-	-	2%-7%
Qiyətli investisiya kağızları:					
- satış üçün nəzərdə tutulan	-	-	-	-	0.15%
- ödəniş tarixinədək saxlanılan	-	-	-	-	0.3%-7%
Sair aktivlər	-	-	-	-	7%
ÖHDƏLİKLƏR					
Hökumət hesabları	0%-1.61%	-	-	-	-
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	-	-	-	-	4.38%-4.76%
Sair depozit hesabları	-	0%-1.56%	-	-	-
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər	1%	-	-	-	-
BVF qarşısında öhdəliklər	-	-	0.5%-3.02%	-	-

The Bank conducts assets liquidity management as follows:

1. By maintaining a certain level of liquid assets, which are readily available to meet short-term cash needs that may occur due to a rapid decrease in the volume of commercial banks' obligatory reserves in the Bank.

2. The Operational Investment Strategy Policy prepared by the Investment Committee and approved by the Board of Governors determines the minimum volume of daily liquid assets at a rate of at least 6% of total manageable monetary assets. The maximum monthly liquidity rate is set at 50% of total manageable monetary assets.

Interest rate risk. Interest rate risk arises from the possibility that changes in interest rates will affect the value of the financial instruments.

Interest rate risk management of the Bank is based on the Methodological Instructions approved by the Bank's Board of Governors. These Methodological Instructions determine the interest rate risk based on the following factors and indicators:

1. Based on the dynamics of economic growth and economic forecasts;
2. Probable and current inflation rates;
3. Economic forecasts and dynamics of the populations' use of consumption loans;
4. Interest rates for deposits and loans in the inter-bank loan market and overall micro and macro economic indicators;
5. The dynamics of currency exchange rates and profitability of state securities;
6. External factors (processes in the partner countries and the world market).

The monetary policy department prepares interest rate risk calculations taking into account the factors above and makes proposals to the committee of money-credit relations. The committee presents the draft opinion to the Board of Governors for decision-making.

The following tables present an analysis of interest rate risk and thus the potential of the Bank for gain or loss. Effective interest rates are presented by categories of financial assets and liabilities to determine interest rate exposure and effectiveness of the interest rate policy used by the Bank. The Bank's interest rate policy is regulated by the Bank's internal instructions and approved by the Board of Governors and workgroups.

	2004				
	USD	EUR	SDR	GBP	AZM
ASSETS					
Short-term funds	0%-2.45%	0%-2.16%	-	0%-4.45%	-
Loans to resident banks	-	-	-	-	2%-7%
Investment securities:					
- available-for-sale	-	-	-	-	0.15%
- held-to-maturity	-	-	-	-	0.3%-7%
Other assets	-	-	-	-	7%
LIABILITIES					
Government accounts	0%-1.61%	-	-	-	-
Debt securities issued	-	-	-	-	4.38%-4.76%
Other deposit accounts	-	0%-1.56%	-	-	-
Funds borrowed from international financial institutions	1%	-	-	-	-
Liabilities to the IMF	-	-	0.5%-3.02%	-	-

	2003				
	ABŞ dolları	AVRO	XBH	İngilis funt sterlinqi	Azərbaycan manatı
AKTİVLƏR					
Qısamüddətli vəsaitlər	0%-1.47%	0%-2.82%	-	3.79%-3.8%	-
Rezident banklara verilmiş kreditlər	-	-	-	-	2%-7%
Qiymətli investisiya kağızları:					
- ödəniş tarixinədək saxlanılan	-	-	-	-	0.3%-7%
Sair aktivlər	-	-	-	-	7%
ÖHDƏLİKLƏR					
Hökumət hesabları	-	-	-	-	0.5%-1%
Yenidən alınmasına dair müqavilələr üzrə satılmış qiymətli kağızlar	-	-	-	-	4.5%
Sair depozit hesabları	-	-	-	-	0.5%-1%
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər	1%	-	-	-	-
BVF qarşısında öhdəliklər	-	-	0.5%-2.23%	-	-

Bankın kredit müqavilələrinin və faiz hesablanan sair maliyyə aktiv və öhdəliklərinin əksəriyyəti sabit faiz dərəcəsi haqqında müddəalara malikdir. Bundan əlavə, aşağıdakı ödəmə müddətinin təhlilində göstərilənlərə əsasən Bankın aktiv və öhdəliklərinin bir hissəsinin ödəmə tarixləri qısamüddətlidir. Bank öz faiz dərəcələrinin səviyyəsinə nəzarət edir və buna görə də hesab edir ki, o, faiz dərəcəsi riskinə, yaxud da bunun nəticəsində nağd pul vəsaitlərinin hərəkəti riskinə məruz qalmır.

Aşağıdakı cədvəl faiz dərəcəsi və likvidlik riskinin təhlilini balans hesabatında əks etdirir:

	2004						
	Tələb edilənə-dək və 1 aydan az	1-3 ay ərzində	3-6 ay ərzində	6-12 ay ərzində	1 ildən çox	Gecikdirilmiş/ Müddətsiz	Cəmi milyon manat
AKTİVLƏR							
Sabit faiz dərəcəsi ilə							
Qısamüddətli vəsaitlər	1,756,681	1,163,266	487,907	-	-	-	3,407,854
Rezident banklara verilmiş kreditlər, xalis	10,285	92,600	88,450	25,000	88,040	(6,087)	298,288
Qiymətli investisiya kağızları	-	-	-	12,000	679,500	-	691,500
Cəmi sabit faiz hesablanan aktivlər	1,766,966	1,255,866	576,357	37,000	767,540	(6,087)	4,397,642
Sürüşkən faiz dərəcəsi ilə							
Qısamüddətli vəsaitlər	865,104	-	-	-	-	-	865,104
BVF-dəki qalıqlar	71,077	-	-	-	-	-	71,077
Cəmi faiz hesablanan aktivlər	2,703,147	1,255,866	576,357	37,000	767,540	(6,087)	5,333,823

	2003				
	USD	EUR	SDR	GBP	AZM
ASSETS					
Short-term funds	0%-1.47%	0%-2.82%	-	3.79%-3.8%	-
Loans to resident banks	-	-	-	-	2%-7%
Investment securities:					
- held-to-maturity	-	-	-	-	0.3%-7%
Other assets	-	-	-	-	7%
LIABILITIES					
Government accounts	-	-	-	-	0.5%-1%
Securities sold under agreements to repurchase	-	-	-	-	4.5%
Other deposit accounts	-	-	-	-	0.5%-1%
Funds borrowed from international financial institutions	1%	-	-	-	-
Liabilities to the IMF	-	-	0.5%-2.23%	-	-

The majority of the Bank's loan contracts and other financial assets and liabilities have fixed interest rates. However, as disclosed in the maturity analysis below, the maturity dates applicable to the majority of the Bank's interest bearing assets are relatively short-term. The Bank monitors its interest rate margin and consequently does not consider itself exposed to significant interest rate risk or consequential cash flow risk.

The following table presents an analysis of interest rate risk and liquidity risk on balance sheet.

							2004
	Demand and up to 1 month	From 1 to 3 months	From 3 to 6 months	From 6 to 12 months	More than 1 year	Overdue/ No stated maturity	AZM million Total
ASSETS							
Fixed interest rate bearing							
Short-term funds	1,756,681	1,163,266	487,907	-	-	-	3,407,854
Loans to resident banks, net	10,285	92,600	88,450	25,000	88,040	(6,087)	298,288
Investment securities	-	-	-	12,000	679,500	-	691,500
Total fixed interest rate bearing assets	1,766,966	1,255,866	576,357	37,000	767,540	(6,087)	4,397,642
Floating interest rate bearing							
Short-term funds	865,104	-	-	-	-	-	865,104
Balances with the IMF	71,077	-	-	-	-	-	71,077
Total interest bearing assets	2,703,147	1,255,866	576,357	37,000	767,540	(6,087)	5,333,823

	Tələb edilənə-dək və 1 aydan az	1-3 ay ərzində	3-6 ay ərzində	6-12 ay ərzində	1 ildən çox	Gecikdirilmiş/Müddətsiz	2004
							Cəmi milyon manat
Nağd pul	101,194	-	-	-	-	-	101,194
Qısamüddətli vəsaitlər	804,943	-	-	-	-	-	804,943
BVF-dəki qalıqlar	-	-	-	-	-	1,141,774	1,141,774
Əsas vəsaitlər, xalis	-	-	-	-	80,383	-	80,383
Qeyri-maddi aktivlər, xalis	-	-	-	-	19,731	-	19,731
Sair aktivlər	78	2	607	33	2,506	(51)	3,175
Faiz hesablanan aktivlər üzrə hesablanmış faiz	15,496	7,798	2,888	7,884	6,690	86	40,842
Cəmi faiz hesablanmayan aktivlər	921,711	7,800	3,495	7,917	109,310	1,141,809	2,192,042
CƏMI AKTİVLƏR	3,624,858	1,263,666	579,852	44,917	876,850	1,135,722	7,525,865
ÖHDƏLİKLƏR							
Sabit faiz dərəcəsi ilə							
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	26,328	72,704	-	-	-	-	99,032
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər	-	-	-	-	25,923	-	25,923
BVF qarşısında öhdəliklər	-	-	-	-	728,719	-	728,719
Cəmi faiz hesablanan öhdəliklər üzrə hesablanmış sabit faiz	26,328	72,704	-	-	754,642	-	853,674
Sürüşkən faiz dərəcəsi ilə							
Hökumət hesabları	3,108	-	-	-	-	-	3,108
Sair depozit hesabları	27	-	-	-	-	-	27
BVF qarşısında öhdəliklər	-	-	55,536	-	234,784	-	290,320
Cəmi faiz hesablanan öhdəliklər	29,463	72,704	55,536	-	989,426	-	1,147,129
Dövrüyyədə olan nağd pul	-	-	-	-	-	2,631,036	2,631,036
Kredit təşkilatlarının hesabları	1,089,132	-	-	-	-	447,916	1,537,048
Hökumət hesabları	578,092	-	-	-	-	-	578,092
Sair depozit hesabları	2,548	-	-	-	-	-	2,548
BVF qarşısında öhdəliklər	1,145,710	-	-	-	-	-	1,145,710
Sair öhdəliklər	3,321	8	-	-	-	-	3,329
Faiz hesablanan öhdəliklər üzrə hesablanmış faiz	1,763	382	-	-	-	-	2,145
Cəmi faiz hesablanmayan öhdəliklər üzrə hesablanmış faiz	2,820,566	390	-	-	-	3,078,952	5,899,908
CƏMI ÖHDƏLİKLƏR	2,850,029	73,094	55,536	-	989,426	3,078,952	7,047,037

							2004
	Demand and up to 1 month	From 1 to 3 months	From 3 to 6 months	From 6 to 12 months	More than 1 year	Overdue/ No stated maturity	AZM million Total
Cash	101,194	-	-	-	-	-	101,194
Short-term funds	804,943	-	-	-	-	-	804,943
Balances with the IMF	-	-	-	-	-	1,141,774	1,141,774
Fixed assets, net	-	-	-	-	80,383	-	80,383
Intangible assets, net	-	-	-	-	19,731	-	19,731
Other assets	78	2	607	33	2,506	(51)	3,175
Accrued interest on interest bearing assets	15,496	7,798	2,888	7,884	6,690	86	40,842
Total non-interest bearing assets	921,711	7,800	3,495	7,917	109,310	1,141,809	2,192,042
TOTAL ASSETS	3,624,858	1,263,666	579,852	44,917	876,850	1,135,722	7,525,865
LIABILITIES							
Fixed interest rate bearing							
Debt securities issued	26,328	72,704	-	-	-	-	99,032
Funds borrowed from international financial institutions	-	-	-	-	25,923	-	25,923
Liabilities to the IMF	-	-	-	-	728,719	-	728,719
Total fixed interest rate bearing liabilities	26,328	72,704	-	-	754,642	-	853,674
Floating interest rate bearing							
Government accounts	3,108	-	-	-	-	-	3,108
Other deposit accounts	27	-	-	-	-	-	27
Liabilities to the IMF	-	-	55,536	-	234,784	-	290,320
Total interest bearing liabilities	29,463	72,704	55,536	-	989,426	-	1,147,129
Money issued in circulation	-	-	-	-	-	2,631,036	2,631,036
Accounts of credit organizations	1,089,132	-	-	-	-	447,916	1,537,048
Government accounts	578,092	-	-	-	-	-	578,092
Other deposit accounts	2,548	-	-	-	-	-	2,548
Liabilities to the IMF	1,145,710	-	-	-	-	-	1,145,710
Other liabilities	3,321	8	-	-	-	-	3,329
Accrued interest on interest bearing liabilities	1,763	382	-	-	-	-	2,145
Total non-interest bearing liabilities	2,820,566	390	-	-	-	3,078,952	5,899,908
TOTAL LIABILITIES	2,850,029	73,094	55,536	-	989,426	3,078,952	7,047,037

	Tələb edilənə-dək və 1 aydan az	1-3 ay ərzində	3-6 ay ərzində	6-12 ay ərzində	1 ildən çox
Likvidlik boşluğu	774,829	1,190,572	524,316	44,917	(112,576)
Faiz dərəcəsinin həssaslıq boşluğu	2,673,684	1,183,162	520,821	37,000	(221,886)
Məcmu faiz dərəcəsinin həssaslıq boşluğu	2,673,684	3,856,846	4,377,667	4,414,667	4,192,781
Cəmi aktivlərin faiz nisbəti kimi məcmu faiz dərəcəsinin həssaslıq boşluğu	36%	51%	58%	59%	56%

							2003
	Tələb edilənə-dək və 1 aydan az	1-3 ay ərzində	3-6 ay ərzində	6-12 ay ərzində	1 ildən çox	Gecikdirilmiş/Müddətsiz	Cəmi milyon manat
AKTİVLƏR							
Sabit faiz dərəcəsi ilə							
Qısamüddətli vəsaitlər	2,138,102	611,509	295,380	49,230	-	-	3,094,221
Rezident banklara verilmiş kreditlər, xalis	8,100	21,550	38,950	56,309	97,500	(4,448)	217,961
Hökumətdən alınacaq vəsaitlər, xalis	-	-	-	-	65	(19)	46
Qiymətli investisiya kağızları	-	-	-	10,500	630,300	-	640,800
Cəmi sabit faiz hesablanan aktivlər	2,146,202	633,059	334,330	116,039	727,865	(4,467)	3,953,028
Sürüşkən faiz dərəcəsi ilə							
Qısamüddətli vəsaitlər	740,355	-	-	-	-	-	740,355
BVF-dəki qalıqlar	88,461	-	-	-	-	-	88,461
Cəmi faiz hesablanan aktivlər	2,975,018	633,059	334,330	116,039	727,865	(4,467)	4,781,844
Nağd pul	6,940	-	-	-	-	-	6,940
BVF-dəki qalıqlar	-	-	-	-	-	1,093,316	1,093,316
Əsas vəsaitlər, xalis	-	-	-	-	76,304	-	76,304
Qeyri-maddi aktivlər, xalis	-	-	-	-	16,589	-	16,589
Sair aktivlər	-	-	-	1,729	2,177	-	3,906
Faiz hesablanan aktivlər üzrə hesablanmış faiz	36,198	-	-	-	-	-	36,198
Cəmi faiz hesablanmayan aktivlər	43,138	-	-	1,729	95,070	1,093,316	1,233,253
CƏMİ AKTİVLƏR	3,018,156	633,059	334,330	117,768	822,935	1,088,849	6,015,097

	Demand and up to 1 month	From 1 to 3 months	From 3 to 6 months	From 6 to 12 months	More than 1 year
Liquidity gap	774,829	1,190,572	524,316	44,917	(112,576)
Interest sensitivity gap	2,673,684	1,183,162	520,821	37,000	(221,886)
Cumulative interest sensitivity gap	2,673,684	3,856,846	4,377,667	4,414,667	4,192,781
Cumulative interest sensitivity gap as a percentage of total assets	36%	51%	58%	59%	56%

	Demand and up to 1 month	From 1 to 3 months	From 3 to 6 months	From 6 to 12 months	More than 1 year	Overdue/ No stated maturity	2003
							AZM million Total
ASSETS							
Fixed interest rate bearing							
Short-term funds	2,138,102	611,509	295,380	49,230	-	-	3,094,221
Loans to resident banks, net	8,100	21,550	38,950	56,309	97,500	(4,448)	217,961
Due from Government, net	-	-	-	-	65	(19)	46
Investment securities	-	-	-	10,500	630,300	-	640,800
Total fixed interest rate bearing assets	2,146,202	633,059	334,330	116,039	727,865	(4,467)	3,953,028
Floating interest rate bearing							
Short-term funds	740,355	-	-	-	-	-	740,355
Balances with the IMF	88,461	-	-	-	-	-	88,461
Total interest bearing assets	2,975,018	633,059	334,330	116,039	727,865	(4,467)	4,781,844
Cash	6,940	-	-	-	-	-	6,940
Balances with the IMF	-	-	-	-	-	1,093,316	1,093,316
Fixed assets, net	-	-	-	-	76,304	-	76,304
Intangible assets, net	-	-	-	-	16,589	-	16,589
Other assets	-	-	-	1,729	2,177	-	3,906
Accrued interest on interest bearing assets	36,198	-	-	-	-	-	36,198
Total non-interest bearing assets	43,138	-	-	1,729	95,070	1,093,316	1,233,253
TOTAL ASSETS	3,018,156	633,059	334,330	117,768	822,935	1,088,849	6,015,097

	Tələb edilənə-dək və 1 aydan az	1-3 ay ərzində	3-6 ay ərzində	6-12 ay ərzində	1 ildən çox	Gecikdirilmiş/Müddətsiz	2003
							Cəmi milyon manat
ÖHDƏLİKLƏR							
Sabit faiz dərəcəsi ilə							
Hökumət hesabları	570,874	-	-	-	-	-	570,874
Yenidən alınmasına dair müqavilələr üzrə satılmış qiymətli kağızlar	41,100	-	-	-	-	-	41,100
Sair depozit hesabları	55,326	-	-	-	-	-	55,326
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər	-	-	-	-	19,541	-	19,541
Cəmi sabit faiz hesablanan öhdəliklər	667,300	-	-	-	19,541	-	686,841
Sürüşkən faiz dərəcəsi ilə							
BVF qarşısında öhdəliklər	96,093	11,728	207,676	122,237	833,960	-	1,271,694
Cəmi faiz hesablanan öhdəliklər	763,393	11,728	207,676	122,237	853,501	-	1,958,535
Dövrüyyədə olan nağd pul	-	-	-	-	-	2,168,520	2,168,520
Kredit təşkilatlarının hesabları	361,988	-	-	-	-	-	361,988
Sair depozit hesabları	776	-	-	-	-	-	776
BVF qarşısında öhdəliklər	3,933	-	-	-	-	1,093,316	1,097,249
Sair öhdəliklər	813	-	-	-	-	-	813
Faiz hesablanan öhdəliklər üzrə hesablanmış faiz	1,811	-	-	-	-	-	1,811
Cəmi faiz hesablanmayan öhdəliklər	369,321	-	-	-	-	3,261,836	3,631,157
CƏMİ ÖHDƏLİKLƏR	1,132,714	11,728	207,676	122,237	853,501	3,261,836	5,589,692

	Tələb edilənə-dək və 1 aydan az	1-3 ay ərzində	3-6 ay ərzində	6-12 ay ərzində	1 ildən çox
Likvidlik boşluğu	1,885,442	621,331	126,654	(4,469)	(30,566)
Faiz dərəcəsinin həssaslıq boşluğu	2,211,625	621,331	126,654	(6,198)	(125,636)
Məcmu faiz dərəcəsinin həssaslıq boşluğu	2,211,625	2,832,956	2,959,610	2,953,412	2,827,776
Cəmi aktivlərin faiz nisbəti kimi məcmu faiz dərəcəsinin həssaslıq boşluğu		37%	47%	49%	49%

Valyuta məzənnəsi riski. Valyuta məzənnəsi riski xarici valyuta məzənnəsindəki dəyişikliklər nəticəsində maliyyə alətinin dəyərinin dəyişə bilməsi riski kimi müəyyən olunur. Xarici valyuta məzənnəsindəki dəyişikliklər Bankın maliyyə durumuna və nağd pul vəsaitlərinin hərəkətinə təsir edir. İdarə Heyəti valyutalar (əsasən ABŞ dolları və XBH) üzrə risk səviyyəsinə hədlər təyin edir. Bu hədlər həmçinin valyuta risklərinin nizamlanması üzrə Bankın ümumi strategiyalarına cavab verməlidir və İnvestisiya Komitəsinin üzvləri hər gün bu hədlərə riayət olunmasına nəzarət edirlər. Bankın xarici valyuta riskinə məruz qalması aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

							2003
	Demand and up to 1 month	From 1 to 3 months	From 3 to 6 months	From 6 to 12 months	More than 1 year	Overdue/No stated maturity	AZM million Total
LIABILITIES							
Fixed interest rate bearing							
Government accounts	570,874	-	-	-	-	-	570,874
Securities sold under agreements to repurchase	41,100	-	-	-	-	-	41,100
Other deposit accounts	55,326	-	-	-	-	-	55,326
Funds borrowed from international financial institutions	-	-	-	-	19,541	-	19,541
Total fixed interest rate bearing liabilities	667,300	-	-	-	19,541	-	686,841
Floating interest rate bearing							
Liabilities to the IMF	96,093	11,728	207,676	122,237	833,960	-	1,271,694
Total interest bearing liabilities	763,393	11,728	207,676	122,237	853,501	-	1,958,535
Money issued in circulation	-	-	-	-	-	2,168,520	2,168,520
Accounts of credit organizations	361,988	-	-	-	-	-	361,988
Other deposit accounts	776	-	-	-	-	-	776
Liabilities to the IMF	3,933	-	-	-	-	1,093,316	1,097,249
Other liabilities	813	-	-	-	-	-	813
Accrued interest on interest bearing liabilities	1,811	-	-	-	-	-	1,811
Total non-interest bearing liabilities	369,321	-	-	-	-	3,261,836	3,631,157
TOTAL LIABILITIES	1,132,714	11,728	207,676	122,237	853,501	3,261,836	5,589,692

	Demand and up to 1 month	From 1 to 3 months	From 3 to 6 months	From 6 to 12 months	More than 1 year
Liquidity gap	1,885,442	621,331	126,654	(4,469)	(30,566)
Interest sensitivity gap	2,211,625	621,331	126,654	(6,198)	(125,636)
Cumulative interest sensitivity gap	2,211,625	2,832,956	2,959,610	2,953,412	2,827,776
Cumulative interest sensitivity gap as a percentage of total assets	37%	47%	49%	49%	47%

Currency risk. Currency risk is defined as the risk that the value of a financial instrument will fluctuate due to changes in foreign exchange rates. The Bank is exposed to effects of fluctuation in the prevailing foreign currency exchange rates on its financial position and cash flows. The Board of Governors sets limits on the level of exposure by currencies (primarily US Dollars and SDR). These limits also comply with the overall currency risk management strategies, compliance with which is monitored daily by members of the Investment Committee. The Bank's exposure to foreign currency exchange rate risk is presented in the table below:

						2004
	Azərbaycan manatı	ABŞ dolları 1 ABŞ dolları = 4,903 manat	XBH 1 XBH = 7,595 manat	AVRO 1 AVRO = 6,682 manat	Sair valyutalar	Cəmi milyon manat
AKTİVLƏR						
Nağd pul və qısamüddətli vəsaitlər	-	4,121,926	-	843,509	213,660	5,179,095
Rezident banklara verilmiş kreditlər, xalis	298,288	-	-	-	-	298,288
BVF-dəki qalıqlar	-	-	1,212,851	-	-	1,212,851
Qiyətli investisiya kağızları	691,500	-	-	-	-	691,500
Əsas vəsaitlər, xalis	80,383	-	-	-	-	80,383
Qeyri-maddi aktivlər, xalis	19,731	-	-	-	-	19,731
Sair aktivlər	3,175	-	-	-	-	3,175
Hesablanmış faiz gəliri	15,464	16,249	94	1,340	7,695	40,842
CƏMİ AKTİVLƏR	1,108,541	4,138,175	1,212,945	844,849	221,355	7,525,865
ÖHDƏLİKLƏR						
Dövriyyədə olan nağd pul	2,631,036	-	-	-	-	2,631,036
Kredit təşkilatlarının hesabları	569,086	965,824	-	2,136	2	1,537,048
Hökumət hesabları	469,034	111,917	-	125	124	581,200
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	99,032	-	-	-	-	99,032
Sair depozit hesabları	2,131	410	-	34	-	2,575
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər	-	25,923	-	-	-	25,923
BVF qarşısında öhdəliklər	1,145,710	-	1,019,039	-	-	2,164,749
Sair öhdəliklər	198	3,131	-	-	-	3,329
Hesablanmış faiz xərcləri	430	115	1,600	-	-	2,145
CƏMİ ÖHDƏLİKLƏR	4,916,657	1,107,320	1,020,639	2,295	126	7,047,037
AÇIQ MÖVQE	(3,808,116)	3,030,855	192,306	842,554	221,229	478,828

						2004
	AZM	USD 1 USD= AZM 4,903	SDR 1 SDR= AZM 7,595	EUR 1 EUR= AZM 6,682	Other currencies	AZM million Total
ASSETS						
Cash and short-term funds	-	4,121,926	-	843,509	213,660	5,179,095
Loans to resident banks, net	298,288	-	-	-	-	298,288
Balances with the IMF	-	-	1,212,851	-	-	1,212,851
Investment securities	691,500	-	-	-	-	691,500
Fixed assets, net	80,383	-	-	-	-	80,383
Intangible assets, net	19,731	-	-	-	-	19,731
Other assets	3,175	-	-	-	-	3,175
Accrued interest income	15,464	16,249	94	1,340	7,695	40,842
TOTAL ASSETS	1,108,541	4,138,175	1,212,945	844,849	221,355	7,525,865
LIABILITIES						
Money issued in circulation	2,631,036	-	-	-	-	2,631,036
Accounts of credit organizations	569,086	965,824	-	2,136	2	1,537,048
Government accounts	469,034	111,917	-	125	124	581,200
Debt securities issued	99,032	-	-	-	-	99,032
Other deposit accounts	2,131	410	-	34	-	2,575
Funds borrowed from international financial institutions	-	25,923	-	-	-	25,923
Liabilities to the IMF	1,145,710	-	1,019,039	-	-	2,164,749
Other liabilities	198	3,131	-	-	-	3,329
Accrued interest expense	430	115	1,600	-	-	2,145
TOTAL LIABILITIES	4,916,657	1,107,320	1,020,639	2,295	126	7,047,037
OPEN POSITION	(3,808,116)	3,030,855	192,306	842,554	221,229	478,828

	Azərbaycan manatı	ABŞ dolları 1 ABŞ dolları = 4,923 manat	XBH 1 XBH = 7,289 manat	AVRO 1 AVRO = 6,195 manat	Sair valyutalar	2003
						Cəmi milyon manat
AKTİVLƏR						
Nağd pul və qısamüddətli vəsaitlər	-	2,903,374	-	748,767	189,375	3,841,516
Rezident banklara verilmiş kreditlər, xalis	217,961	-	-	-	-	217,961
Hökumətdən alınacaq vəsaitlər, xalis	46	-	-	-	-	46
BVF-dəki qalıqlar	-	-	1,181,777	-	-	1,181,777
Qiymətli investisiya kağızları	640,800	-	-	-	-	640,800
Əsas vəsaitlər, xalis	76,304	-	-	-	-	76,304
Qeyri-maddi aktivlər, xalis	16,589	-	-	-	-	16,589
Sair aktivlər	3,906	-	-	-	-	3,906
Hesablanmış faiz gəliri	11,880	2,683	27	15,446	6,162	36,198
CƏMI AKTİVLƏR	967,486	2,906,057	1,181,804	764,213	195,537	6,015,097
ÖHDƏLİKLƏR						
Dövrüyyədə olan nağd pul	2,168,520	-	-	-	-	2,168,520
Kredit təşkilatlarının hesabları	147,471	214,479	-	36	2	361,988
Hökumət hesabları	419,287	151,583	-	-	4	570,874
Yenidən alınmasına dair müqavilələr üzrə satılmış qiymətli kağızlar	41,100	-	-	-	-	41,100
Sair depozit hesabları	55,326	751	-	25	-	56,102
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər	-	19,541	-	-	-	19,541
BVF qarşısında öhdəliklər	1,097,249	-	1,271,694	-	-	2,368,943
Sair öhdəliklər	679	134	-	-	-	813
Hesablanmış faiz xərcləri	47	98	1,666	-	-	1,811
CƏMI ÖHDƏLİKLƏR	3,929,679	386,586	1,273,360	61	6	5,589,692
AÇIQ MÖVQE	(2,962,193)	2,519,471	(91,556)	764,152	195,531	425,405

Bazar riski. Bazar riski bazar qiymətlərinin dəyişməsi nəticəsində bu dəyişikliklərin konkret qiymətli kağızlara və ya onları buraxana məxsus amillərdən və ya bazarda alınıb-satılan bütün qiymətli kağızlara təsir göstərən amillərdən asılı olmayaraq, maliyyə alətinin dəyərinin dəyişməsi ilə əlaqədar riskdir. Bank ümumi və ya hər hansı konkret bazar qiymətlərinin dəyişməsi ilə əlaqədar öz məhsulunun bazar risklərinə məruz qalır. Bank bazarın tələblərində mənfi dəyişikliklərdən irəli gələn potensial zərərləri vaxtaşırı qiymətləndirməklə və münasib zərərin dayandırılması hədləri, fərq və girov tələblərini müəyyənləşdirməklə və onlara riayət etməklə bazar riskini idarə edir.

Kredit riski. Bank o zaman kredit riskinə məruz qalır ki, maliyyə alətinə sahib olan bir tərəf öhdəliyi yerinə yetirmir və nəticədə bu, digər tərəfin maliyyə itkisinə səbəb olur.

Bankın Bazar Əməliyyatları İdarəsi İdarə heyəti tərəfindən kredit əməliyyatları, kreditlərin təsnifatı və kreditlər üzrə zərərlər üçün ehtiyatların yaradılması, zəmanətlərin qiymətləndirilməsi üzrə daxili qaydalar kimi müəyyənləşdirilən kredit riskini müvafiq idarəetmə prosedurlarının tətbiqinə cavabdehdir.

						2003
	AZM	USD 1 USD= AZM 4,923	SDR 1 SDR= AZM 7,289	EUR 1 EUR= AZM 6,195	Other currencies	AZM million Total
ASSETS						
Cash and short-term funds	-	2,903,374	-	748,767	189,375	3,841,516
Loans to resident banks, net	217,961	-	-	-	-	217,961
Due from Government, net	46	-	-	-	-	46
Balances with the IMF	-	-	1,181,777	-	-	1,181,777
Investment securities	640,800	-	-	-	-	640,800
Fixed assets, net	76,304	-	-	-	-	76,304
Intangible assets, net	16,589	-	-	-	-	16,589
Other assets	3,906	-	-	-	-	3,906
Accrued interest income	11,880	2,683	27	15,446	6,162	36,198
TOTAL ASSETS	967,486	2,906,057	1,181,804	764,213	195,537	6,015,097
LIABILITIES						
Money issued in circulation	2,168,520	-	-	-	-	2,168,520
Accounts of credit organizations	147,471	214,479	-	36	2	361,988
Government accounts	419,287	151,583	-	-	4	570,874
Securities sold under agreements to repurchase	41,100	-	-	-	-	41,100
Other deposit accounts	55,326	751	-	25	-	56,102
Funds borrowed from international financial institutions	-	19,541	-	-	-	19,541
Liabilities to the IMF	1,097,249	-	1,271,694	-	-	2,368,943
Other liabilities	679	134	-	-	-	813
Accrued interest expense	47	98	1,666	-	-	1,811
TOTAL LIABILITIES	3,929,679	386,586	1,273,360	61	6	5,589,692
OPEN POSITION	(2,962,193)	2,519,471	(91,556)	764,152	195,531	425,405

Market Risk. Market risk is the risk that the value of a financial instrument will fluctuate as a result of changes in market prices whether those changes are caused by factors specific to the individual security or its issuer or factors affecting all securities traded in the market. The Bank is exposed to market risks of its products, which are subject to general and specific market fluctuations. The Bank manages market risk through periodic estimation of potential losses that could arise from adverse changes in market conditions and establishing and maintaining appropriate stop-loss limits and margin and collateral requirements.

Credit risk. The Bank is exposed to credit risk, which is the risk that one party to a financial instrument will fail to discharge an obligation and cause the other party to incur a financial loss.

The Bank's market operations department is responsible for implementing the relevant credit risk management procedures imposed by the Board of Governors in the form of internal rules on loan transactions, classification of loans and creation of provision against loan losses and assessment of collateral.

Bank kommersiya banklarında yerləşdirilmiş depozitlərin məbləğinə məhdudiyyətlər qoymaqla xarici banklara qoyulmuş depozitlər üzrə kredit risklərini idarə edir. Bu limit İnvestisiya Komitəsi tərəfindən müəyyən edilərək İdarə Heyəti tərəfindən təsdiq olunur. Bankın qoyulmuş limitlər çərçivəsində üzlaşdığı faktiki riskə gündəlik hesabatlar vasitəsi ilə nəzarət edilir.

Coğrafi təhlil. Bankın aktiv və öhdəliklərinin coğrafi təhlili aşağıda qeyd olunmuşdur:

			2004
	Azərbaycan	İƏİT ölkələri	Cəmi milyon manat
AKTİVLƏR			
Nağd pul və qısamüddətli vəsaitlər	101,194	5,077,901	5,179,095
Rezident banklara verilmiş kreditlər, xalis	298,288	-	298,288
BVF-dəki qalıqlar	-	1,212,851	1,212,851
Qiymətli investisiya kağızları	691,500	-	691,500
Əsas vəsaitlər, xalis	80,383	-	80,383
Qeyri-maddi vəsaitlər, xalis	19,731	-	19,731
Sair aktivlər	3,175	-	3,175
Hesablanmış faiz gəlirləri	15,464	25,378	40,842
CƏMİ AKTİVLƏR	1,209,735	6,316,130	7,525,865
ÖHDƏLİKLƏR			
Dövrüyyədə olan nağd pul	2,631,036	-	2,631,036
Kredit təşkilatlarının hesabları	1,537,048	-	1,537,048
Hökumət hesabları	581,200	-	581,200
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	99,032	-	99,032
Sair depozit hesabları	2,548	27	2,575
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər	-	25,923	25,923
BVF qarşısında öhdəliklər	-	2,164,749	2,164,749
Sair öhdəliklər	200	3,129	3,329
Hesablanmış faiz xərcləri	430	1,715	2,145
CƏMİ ÖHDƏLİKLƏR	4,851,494	2,195,543	7,047,037
XALIS MÖVQE	(3,641,759)	4,120,587	478,828

The Bank manages its exposure to credit risks on deposits to foreign banks by setting limits to amount of deposits placed with commercial banks. These limits are set by the Investments Committee and approved by the Board of Governors. The Bank's actual exposures against limits are monitored by daily reports.

Geographical concentration. The geographical concentration of assets and liabilities is set out below:

			2004
	Azerbaijan	OECD countries	AZM million Total
ASSETS			
Cash and short-term funds	101,194	5,077,901	5,179,095
Loans to resident banks, net	298,288	-	298,288
Balances with the IMF	-	1,212,851	1,212,851
Investment securities	691,500	-	691,500
Fixed assets, net	80,383	-	80,383
Intangible assets, net	19,731	-	19,731
Other assets	3,175	-	3,175
Accrued interest income	15,464	25,378	40,842
TOTAL ASSETS	1,209,735	6,316,130	7,525,865
LIABILITIES			
Money issued in circulation	2,631,036	-	2,631,036
Accounts of credit organizations	1,537,048	-	1,537,048
Government accounts	581,200	-	581,200
Debt securities issued	99,032	-	99,032
Other deposit accounts	2,548	27	2,575
Funds borrowed from international financial institutions	-	25,923	25,923
Liabilities to the IMF	-	2,164,749	2,164,749
Other liabilities	200	3,129	3,329
Accrued interest expense	430	1,715	2,145
TOTAL LIABILITIES	4,851,494	2,195,543	7,047,037
NET POSITION	(3,641,759)	4,120,587	478,828

				2003
	Azərbaycan	İƏİT ölkələri	Qeyri-İƏİT ölkələri	Cəmi milyon manat
AKTİVLƏR				
Nağd pul və qısamüddətli vəsaitlər	6,940	3,785,310	49,266	3,841,516
Rezident banklara verilmiş kreditlər, xalis	217,961	-	-	217,961
Hökumətdən alınacaq vəsaitlər, xalis	46	-	-	46
BVF-dəki qalıqlar	-	1,181,777	-	1,181,777
Qiymətli investisiya kağızları	640,800	-	-	640,800
Əsas vəsaitlər, xalis	76,304	-	-	76,304
Qeyri-maddi vəsaitlər, xalis	16,589	-	-	16,589
Sair aktivlər	3,906	-	-	3,906
Hesablanmış faiz gəlirləri	11,880	24,318	-	36,198
CƏMİ AKTİVLƏR	974,426	4,991,405	49,266	6,015,097
ÖHDƏLİKLƏR				
Dövrüyyədə olan nağd pul	2,168,520	-	-	2,168,520
Kredit təşkilatlarının hesabları	361,988	-	-	361,988
Hökumət hesabları	570,874	-	-	570,874
Yenidən alınmasına dair müqavilələr üzrə satılmış qiymətli kağızlar	41,100	-	-	41,100
Sair depozit hesabları	53,499	2,603	-	56,102
Beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış kreditlər	-	19,541	-	19,541
BVF qarşısında öhdəliklər	-	2,368,943	-	2,368,943
Sair öhdəliklər	813	-	-	813
Hesablanmış faiz xərcləri	145	1,666	-	1,811
CƏMİ ÖHDƏLİKLƏR	3,196,939	2,392,753	-	5,589,692
XALIS MÖVQE	(2,222,513)	2,598,652	49,266	425,405

				2003
	Azerbaijan	OECD countries	Non-OECD countries	AZM million Total
ASSETS				
Cash and short-term funds	6,940	3,785,310	49,266	3,841,516
Loans to resident banks, net	217,961	-	-	217,961
Due from Government, net	46	-	-	46
Balances with the IMF	-	1,181,777	-	1,181,777
Investment securities	640,800	-	-	640,800
Fixed assets, net	76,304	-	-	76,304
Intangible assets, net	16,589	-	-	16,589
Other assets	3,906	-	-	3,906
Accrued interest income	11,880	24,318	-	36,198
TOTAL ASSETS	974,426	4,991,405	49,266	6,015,097
LIABILITIES				
Money issued in circulation	2,168,520	-	-	2,168,520
Accounts of credit organizations	361,988	-	-	361,988
Government accounts	570,874	-	-	570,874
Securities sold under agreements to repurchase	41,100	-	-	41,100
Other deposit accounts	53,499	2,603	-	56,102
Funds borrowed from international financial institutions	-	19,541	-	19,541
Liabilities to the IMF	-	2,368,943	-	2,368,943
Other liabilities	813	-	-	813
Accrued interest expense	145	1,666	-	1,811
TOTAL LIABILITIES	3,196,939	2,392,753	-	5,589,692
NET POSITION	(2,222,513)	2,598,652	49,266	425,405

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ BANKININ

2005-Cİ İL ÜÇÜN PUL SIYASƏTİNİN ƏSAS

İSTİQAMƏTLƏRİ BARƏDƏ

Cənab İlham Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilməsi ilə ölkə iqtisadiyyatının inkişafında yeni bir tarixi mərhələ başlanmışdır. Bu mərhələ son on ildə ölkədə görülmüş nəhəng quruculuq işlərinə, təməli ümumimillî liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş inkişaf kursuna əsaslanaraq ölkə iqtisadiyyatının sürətli inkişafı və strukturunun diversifikasiya sı, yoxsulluğun azaldılması və əhalinin sosial rifahının davamlı olaraq yüksəldilməsi, bazar iqtisadiyyatına keçidin daha da dərinləşdirilməsi, bazar mexanizminə əsaslanan effektiv iqtisadiyyatın və idarəetmə sisteminin formalaşması kimi yeni strateji vəzifələri irəli sürür.

Ölkə iqtisadiyyatının son 10 il ərzində, makroiqtisadi sabitlik, uğurlu neft strategiyası, itirilmiş iqtisadi potensialın bərpası, radikal iqtisadi islahatlar və institusional yenidənqurma ilə səciyyəvi olan inkişaf mərhələsi başa çatmış və yeni inkişaf dövrü başlanmışdır.

Birinci mərhələdə toplanmış sıçrayışlı inkişaf potensialının artıq reallaşdırılması yeni inkişaf mərhələsinin əsas vəzifələridir. Bu yeni mərhələ 2 rəqəmli iqtisadi artım tempi, adambaşına düşən ümumi daxili məhsulun və əhalinin gəlirlərinin sürətlə artması, iqtisadi fəallığın artıq regionlara yönəlməsi ilə səciyyəvidir. Yeni mərhələnin birinci ili olan 2004-cü ilin nəticələri bütün bunları əyani sübut edir.

İqtisadi inkişafın yeni mərhələsinin başlaması Milli Bank qarşısında da yeni vəzifələr irəli sürmüşdür. Bunlar yüksək iqtisadi artım dinamikasının dəstəklənməsi, makroiqtisadi sabitliyin qorunması, ölkənin beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin saxlanması, yaranan əhəmiyyətli maliyyə resurslarını çevik səfərbər edə bilən və iqtisadi artıma yönəldən bank siyasətinin həyata keçirilməsindən ibarətdir.

I. 2004-cü ilin əsas yekunları

Yeni inkişaf mərhələsinin birinci ilində ölkədə iqtisadi artım tempi 10,2% təşkil etmiş, qeyri-neft sektorunda bu göstərici daha yüksək tempə (13,4%) artmışdır. Adambaşına düşən ÜDM-in həcmi 1041 ABŞ dollarına çatmışdır. ÜDM-in fiziki həcmi

1990-cı ilin səviyyəsinə yaxınlaşmış və 2005-ci ildə bu həcmə tam bərpa olunacağı gözlənilir.

Əhalinin **sosial vəziyyətinin** yaxşılaşması davam etmiş, ötən ilin sonundan bu günədək ölkədə minimum əmək haqqı 4,5 dəfə artırılmışdır. Orta aylıq **əmək haqqının** artımı 26,2% təşkil etmişdir.

İl ərzində xarici investisiyaların ümumi həcmi 4.6 mlrd. ABŞ dollarına çatmışdır ki, bu da ötən ilə nisbətən 32% çoxdur.

2004-cü ildə ölkədə 167.3 mindən çox yeni iş yerləri açılmışdır ki, bunun da xeyli hissəsi regionların payına düşür.

İqtisadi canlanmanın göstəricisi olan pərakəndə əmtəə dövriyyəsi və əhaliyə göstərilən pullu xidmətlərin həcmi 13,5% artmışdır.

Makroiqtisadi sabitlik və inflyasiya. 2004-cü ildə bir sıra fundamental daxili və xarici amillərin təsiri altında inflyasiya prosesləri bir qədər fəallaşmışdır.

Dövr ərzində **"tələb inflyasiyası"** amillərinin xüsusilə fəallaşması müşahidə olunmuşdur. Həyata keçirilən geniş miqyaslı sosial proqramlar və əhalinin gəlirlərinin sürətli artımı, iqtisadiyyatın hər iki - neft və qeyri-neft - sektorunda yüksək investisiya fəallığı nəticəsində məcmu daxili tələbatın əhəmiyyətli artımı şəraitində onun daxili elementi kimi mal və xidmətlərə də tələbat yüksəlmişdir ki, bu da istehlak qiymətlərinin bir qədər yüksəlməsinə təsir etmişdir. Belə ki, 2004-cü il ərzində əhalinin pul gəlirləri 20,7%, pul xərcləri isə 24,4% artmışdır. Bütün mənbələr hesabına iqtisadiyyata **investisiya qoyuluşlarının** artım tempi 35,7% təşkil etmişdir. Neft sektorunda xarici investisiya layihələrin reallaşması da daxili bazarda bir çox mal və xidmətlərə tələbatı artıran amil olmuşdur.

"Məsrəf inflyasiyası" amilləri də dövr ərzində kifayət qədər fəal olmuşdur. Ötən il ərzində sənaye məhsulları istehsalçılarının qiymət indeksi 21,9% artmışdır. Əməyin dəyərinin durmadan artması həm də istehsal məsrəflərinin yüksəlməsində öz əksini tapmışdır.

Məsrəf inflyasiyasının mühüm amili kimi **yanacaq məhsullarının qiymətlərinin liberallaşdırılması** da istehsal məsrəflərinə müəyyən təsir göstərmişdir.

İnflyasiyanın xarici amilləri əsasən neftin dünya

MONETARY POLICY OF THE NATIONAL BANK OF AZERBAIJAN FOR 2005

A new historical period commenced in the country's economic development with the Mr. Ilham Aliyev's Presidency. This new stage sets forth a range of new strategic tasks such as rapid economic development and structural diversification, poverty reduction and sustainable improvement of social welfare, expansion of market economy transition, and creation of market-based effective economy and management system based on the tremendous works implemented over the past decade and the economic policy set by the national leader Heydar Aliyev.

The development stage of the national economy characterized during the past 10 years with macroeconomic stability, successful oil strategy, rehabilitation of the previously lost economic potential and radical economic reforms and institutional capacity building has completed and a new development period has commenced.

The new development phase has the objective to effectively use the economic potential gained in the previous stage. This new stage would promote 2-digit economic growth rate; rapid increase in gross domestic product per capita and household income and expansion of economic activities in regions. The results of year 2004, the first year of the new stage, provide a convincing evidence of that.

The new economic development phase sets new objectives for the National Bank such as providing support to the high economic growth; preserving macroeconomic stability; maintaining the country's international competitiveness; and implementing a banking policy that would allow for efficient mobilization of financial resources and support the economic growth.

I. Principal outcomes of year 2004

The country's economic growth rate made 10.2% during the first year of the new development phase, while the non-oil sector's growth rate was even higher (13.4%). **GDP** per capita was USD1041. The physical amount of GDP improved to a level close to

that of year 1990 and is expected to fully restore in 2005.

The social welfare of the population continued to improve; minimum salary increased by 4.5 times from the last year's end to the date. Increase in the **average monthly salary** totaled to 26.2%.

Total foreign investments amounted to USD4.6 billion during the year, which exceeds the previous year rate by 32%.

Over 167.3 thousand new work places were created during 2004 and regions account for a larger portion of this number.

Retail commodity turnover and payable services, which indicate economic revitalization, increased by 13.5%.

Macroeconomic stability and inflation. Inflation processes somewhat revitalized during the year due to a range of fundamental domestic and foreign factors.

"Demand inflation" factors have been particularly active during the period. Total domestic demand and its two components – goods and services needs – have increased as a result of comprehensive social programs implemented and rapid increase in household incomes and high investment levels in both oil and non-oil sectors of economy, thereby causing a certain increase in consumer prices. Thus, cash income of households increased by 20.7% and cash expenses by 24.4% during 2004.

Investments across economic sectors funded from all sources grew by 35.7%. Implementation of foreign investment projects in the oil sector has also contributed to increasing the demand for a number of goods and services.

"Cost inflation" factors have also been rather active during the period. Industrial producer price index increased by 21.9% during the past year. Continuous increases in labor costs have also caused production expenses to go up.

Liberalization of fuel product prices, as a significant factor of cost inflation, has also impacted production costs.

Foreign factors affecting inflation included

qiymətinin artması ilə əlaqədar olaraq xarici ticarətdə partnyor olan ölkələrdə istehsal məsrəflərinin artmasından və avronun möhkəmlənməsi nəticəsində avrozonadan idxal olunan malların müəyyən bahalaşmasından ibarət olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, neftin dünya qiymətlərinin bahalaşması iqtisadi artımın sürətlənməsində və sosial durumun daha da yaxşılaşmasında mühüm rol oynamaqla bərabər, kritik idxalın bahalaşmasının amillərindən birinə çevrilir.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən 2004-cü ildə inflyasiya tempi 10,4% təşkil etmişdir. İstehlak qiymətləri səbətinin təhlili göstərir ki, **baza inflyasiya** (qiymətləri dövlət tərəfindən birbaşa və dolayı yolla tənzimlənən mal və xidmət qruplarını, mövsümi qiymət tərəddüdlərinə məruz qalan malları istisna edən qiymət indeksi) 6,8% olmuşdur ki, bu da ümumi inflyasiya tempindən 3,6% bəndi aşağıdır.

Sosial vəziyyət baxımından vacib məqam ondan ibarətdir ki, ötən dövrdə əhalinin orta aylıq əmək haqqı 26.2% artdığı halda, inflyasiya 10.4% olmuş, orta aylıq əmək haqqının real artımı isə 18,3% təşkil etmişdir.

Pul tələb-təklifi və monetar proseslər. Yeni mərhələdə iqtisadi artım amillərinin daha da fəallaşması, genişmiqyaslı sosial proqramların həyata keçirilməsi, neft gəlirlərinin inkişaf məqsədləri üçün istifadəsi pula tələbatı artırmışdır. Nəticədə 2004-cü ildə manatla **pul kütləsi** (M-2) 31.9% artaraq 3,4 trln. manat təşkil etmişdir.

İqtisadiyyatın pulla təminatını xarakterizə edən monetizasiya əmsali (qeyri-neft sektoru üzrə) 1.04% artmışdır. Bu o deməkdir ki, əmtəə dövriyyəsinin pul kütləsi ilə əhatə olunma əmsali daha da yaxşılaşmışdır. Pul kütləsinin artım tempi ÜDM-in artım tempini 21.5% üstələmişdir ki, bu da iqtisadiyyatın pul kütləsini yüksək dərəcədə absorbasiya (istifadə) etmək potensialını nümayiş etdirir.

İl ərzində pul kütləsinin artım kanallarını tənzimləyən pul proqramına çevik dəyişikliklər edilmişdir ki, bu da pul siyasətinin fiskal sektorda baş verən proseslər ilə çevik sinxronlaşdırılması strategiyasından və neft və valyuta bazarlarında gedən proseslərdən irəli gəlmişdir.

Hesabat ilində **pul kütləsinin strukturunda** da keyfiyyət dəyişikliyi baş vermiş, qeyri-nağd pul kütləsi 67.5% artmış, nəticədə nağd pul kütləsinin xüsusi şəkisi 8.8% aşağı düşmüşdür. Əhalinin **əmanətləri** 60% artaraq 2 trln.manata, bank sistemi

tərəfindən iqtisadiyyata **kredit qoyuluşları** 47.5% artaraq 4.9 trln.manat təşkil etmişdir.

Valyuta siyasəti və tədiyyə balansı. Yeni inkişaf mərhələsinə məxsus olan yüksək makroiqtisadi dinamikanın vüsət alması şəraitində ölkənin beynəlxalq rəqabət üstünlüklərinin qorunması məzənnə siyasətinin əsasını təşkil etmişdir. 2004-cü ildə dünya bazarlarında neftin qiymətinin və xarici valyuta mədaxilinin kəskin artması şəraitində ölkənin valyuta bazarında valyuta təklifi ona olan tələbi əhəmiyyətli üstələmişdir. Milli Bankın "tənzimlənən-üzən məzənnə rejimində" yeridilən siyasəti manatın məzənnəsinin kəskin dəyişməsinin qarşısını almışdır. Nəticədə məzənnə cəmi 20 manat və ya 0.4% möhkəmlənmişdir.

Digər tərəfdən manatın möhkəmlənməsi istehlak bazarında müəyyən sabitləşdirici funksiyanı yerinə yetirərək idxal qiymətlərinin artımını bir qədər neytrallaşdırmışdır.

Nəticə olaraq **ölkənin xarici ticarət şəraitinin** əlverişliliyi qorunub saxlanmışdır. Təhlillər göstərir ki, dövr ərzində Azərbaycanın əsas ticarət partnyorları olan Türkiyə, Rusiya, Ukrayna və İranda inflyasiya tempi 8-14% arasında olmuş, manatın partnyor ölkələrin valyutalarına qarşı ortaçəkili məzənnəsi isə (qeyri-neft ticarət dövriyyəsi üzrə) 4.9% ucuzlaşmışdır. Məhz buna görə manatın real effektiv məzənnəsi 1,5% yaxşılaşmışdır və milli məhsulların beynəlxalq rəqabət qabiliyyəti daha da yüksəlmişdir. Bütövlükdə, 2002-2004-cü illərdə manatın real effektiv məzənnəsinin 20%-dən çox ucuzlaşması potensialı toplanmışdır.

Yeni mərhələdə iqtisadi artımın sürətlənməsi xarici iqtisadi əlaqələrin də xeyli fəallaşmasına gətirib çıxarmışdır. 2004-cü ildə ölkənin ticarət balansında 161.2 mln.\$-lıq müsbət saldo əmələ gəlmişdir. Eyni zamanda neft-qaz sektoru üzrə irimiqyaslı investisiya layihələrin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olaraq xidmətlərin idxalının genişlənməsi müşahidə olunmuşdur ki, bu da **tədiyyə balansının** cari əməliyyatlar hesabının kəsirlə nəticələnməsində əsas amil olmuşdur.

Ölkəyə irimiqyaslı kapital, xüsusilə birbaşa investisiya axını nəticəsində kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabında yaranan müsbət saldo nəinki cari hesabın kəsirini örtmüş, eyni zamanda xarici valyuta ehtiyatlarının artmasını şərtləndirmişdir.

Mühüm pozitiv meyillərdən biri ondan ibarətdir ki, 2004-cü ildə qeyri-neft sektoru üzrə ixracın ümumi ixracda xüsusi çəkisi 2002-ci ilə nisbətən 6.1 % bəndi artmışdır. Bu, qeyri-neft sektorunun

primarily increased production costs in foreign trade counterpart countries as a result of world oil price increases and increased prices of individual goods imported from the Euro-zone as a result of Euro getting stronger. It should be noted that world oil price increase has contributed to both economic growth and improvement of social welfare in addition to becoming a factor affecting critical imports.

According to the State Statistics Committee, inflation rate was 10.4% in 2004. Analysis of consumer price basket indicates that **baseline inflation** (*a price index which excludes categories of goods and services where prices are directly and indirectly regulated by the state and goods with seasonal price fluctuations*) made 6.8% which is 3.6% below the overall inflation rate.

It is important in respect of social welfare to note that while average monthly salary increased by 26.2% during the reported period, the inflation rate made 10.4% whereas the real growth rate of average monthly salary was 18.3%.

Cash demand and supply and monetary processes.

With economic growth factors becoming more active at the new development phase, comprehensive social programs being implemented and oil revenues used more broadly for development purposes, the demand for money has increased. As a result, the Manat **money aggregate** (M-2) totaled to AZM3.4 trillion having increased by 31.9%.

The monetization factor (for the non-oil sector) which characterizes the cash supply of economy, increased by 1.04%. It means that cash coverage of commodity turnover has further improved. The money aggregate growth rate surpassed the GDP growth rate by 21.5%, which displays the ability of the economy to absorb (utilize) the money aggregate.

The monetary program was modified during the year, which regulates growth channels of money aggregate as a result of the strategy aimed at synchronizing the monetary policy with fiscal sector processes, and oil and currency market processes.

The *structure of the money aggregate* also changed drastically during the reported year, with the non-cash money aggregate increasing by 67.5% and the share of cash money aggregate consequently decreasing by 8.8%. **Household deposits** increased by 60% to a total of AZM2 trillion, **bank loans**

across economic sectors went up by 47.5% to a total of AZM4.9 trillion.

Foreign exchange policy and balance of payments.

In an environment of high macroeconomic stability inherent in the new development phase, the exchange policy is grounded in the objective to maintain the country's international competitiveness. With world market oil prices and foreign exchange revenues increasing dramatically in 2004, the foreign exchange supply significantly exceeded the foreign exchange demand. The National Bank's "floating regulation of exchange rate" policy prevented radical changes in the Manat exchange rate. As a result, the exchange rate strengthened by only AZM20 or 0.4%.

On the other hand, the strengthening of the Manat managed to somewhat neutralize import price growth by performing a stabilizing function on the consumer market.

As a result, the **country managed to retain its foreign trade** benefits. Analysis suggests that inflation rates in Azerbaijan's main trade counterpart countries Turkey, Russia and Iran ranged between 8 to 14%, while Manat devalued against the currencies of counterpart countries (*for the non-oil sector's trade turnover*) by 4.9% on average. This resulted in a 1.5% improvement of the real effective exchange rate of Manat and enhancement of international competitiveness of domestic products. In general, a probability existed for the real effective exchange rate of Manat to devalue by over 20% in 2002-2004.

More rapid economic growth in the new development phase contributed to foreign economic relations becoming more active too. The country's net trade balance was positive USD161.2 million in 2004. Furthermore, imports of services expanded as a result of large investment projects in the oil and gas sector therefore causing the current account of the **balance of payments** to end up with a deficit.

The net balance of the capital and finance account caused by huge inflows of capital and direct foreign investments both covered the current account deficit and promoted the growth of foreign exchange reserves.

It is a positive factor that the non-oil sector exports went up by 6.1% as a share of total exports in 2004 as opposed to year 2002. This represents a real result of supporting the non-oil

inkışafının iqtisadi, o cümlədən monetar metodlarla dəstəklənməsinin real nəticəsidir.

Bütövlükdə tədiyə balansının müsbət saldosu pul kütləsinin əsas artım mənbəyi kimi çıxış etmişdir. Təsadüfi deyildir ki, 2004-cü ildə geniş mənada pul kütləsinin artımının 85%-dən çoxu ölkəyə xarici valyuta axımının manata konvertasiyasını özündə əks etdirir.

İl ərzində Milli Bankın **valyuta bazarına müdaxiləsi** netto-alış mövqeyində olmuş və 158.7 mln.\$ təşkil etmişdir. Milli Bankın sərəncamında olan **valyuta ehtiyatlarının** həcmi 876.9 mln.\$ olmuşdur ki, bu da neft sektoru çıxılmaqla mal və xidmətlər üzrə 4 aylıq idxalın maliyyələşməsinə kifayətdir. BVF-nin kreditləri üzrə ödənişlər də nəzərə alınmaqla, ilin əvvəli ilə müqayisədə ehtiyatlardakı nisbi artım 182.4 mln.\$ olmuşdur.

Ölkənin xarici borcu ilə müqayisədə strateji ehtiyatların həcmi təxminən 30% çoxdur və deməli, ölkə xarici aləm ilə maliyyə münasibətlərində netto-kreditor kimi çıxış edir.

***Pul siyasəti alətləri və monetar idarəetmə.** Milli Bank yeni inkişaf mərhələsində nəzərdə tutduğu hədəflərə, xüsusilə pul proqramının kəmiyyət parametrlərinə nail olmaq üçün pul bazarına müvafiq tənzimləmə alətləri vasitəsilə təsir göstərmişdir.*

Uçot dərəcəsi dəyişməmiş və iqtisadi artımı məhdudlaşdırmayan 7% səviyyəsində qalmışdır.

Dövlət Qiymətli Kağızlar bazarının məhdud olması şəraitində bank sistemində yaranmış izafi likvidliyin inflyasiya təzyiqini neytrallaşdırmaq üçün Milli Bank **sterilizasiya** siyasəti çərçivəsində 100 mlrd manat məbləğində özünün qısamüddətli **notlarını** dövriyyəyə buraxmışdır.

Hesabat ilində klassik dünya təcrübəsinə əsaslanaraq Milli Bank pul siyasətinin şəffaflığının daha da artırılması istiqamətində bir sıra işləri həyata keçirmiş, makroiqtisadi vəziyyətin, monetar proseslərin və bank sistemində inkişaf tendensiyalarının geniş izahatını özündə əks etdirən analitik icmalları mütəmadi olaraq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırmışdır.

Beləliklə, 2004-cü ildə Milli Bank sürətli iqtisadi artımın dəstəklənməsi, makroiqtisadi sabitliyin əsas indikatoru olan baza inflyasiyanın məqbul səviyyədə saxlanması ilə əhalinin real gəlirlərinin ikirəqəmli artımına şəraitin yaradılması və qeyri-neft sektorunun rəqabət qabiliyyətini təmin edən məzənnə siyasətinin həyata keçirilməsinə yönəlmiş tədbirləri reallaşdırmışdır.

II. 2005-cü il üçün pul siyasətinin və bank quruculuğunun əsas hədəfləri

Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı yeni inkişaf mərhələsinin növbəti ili olan 2005-ci ildə sürətli iqtisadi artımı dəstəkləyən, makroiqtisadi şəraitə uyğun məqbul inflyasiya səviyyəsini və ölkənin beynəlxalq rəqabət qabiliyyətini təmin edən pul siyasəti yeridəcəkdir.

Milli Bankın həyata keçirəcəyi pul siyasəti "holland sindromuna" yol verməməklə qeyri-neft sektorunun sürətli inkişafına, əhalinin real gəlirlərinin əhəmiyyətli artım tempinin saxlanmasına şərait yaradacaqdır.

***2005-ci ildə iqtisadi artım parametrləri və inflyasiya.** Yeni inkişaf mərhələsində iqtisadi siyasətin əsas vəzifəsi mövcud artım templərinin qorunması və daha da sürətləndirilməsindən ibarətdir. 2005-ci il üçün proqnozlaşdırılan inkişaf parametrləri iqtisadi dinamikanın yeni keyfiyyət faktorlarının fəallaşacağını göstərir. 2005-ci ildə ÜDM-in 14.1%, o cümlədən qeyri-neft sektorunda 11% artacağı proqnozlaşdırılır. Əhalinin gəlirləri, istehlak xərclərinin əhəmiyyətli artımı proqnozları, daxili mənbələr hesabına investisiya qoyuluşlarının yüksək artım tempi proqnozu (32%) onu deməyə əsas verir ki, 2005-ci ildə iqtisadi artımda **daxili tələb** amilləri daha da fəallaşacaqdır ki, bu da müəyyən inflyasiya təzyiqini yaradacaqdır.*

Belə makroiqtisadi şəraitdə Milli Bankın qarşısında duran ən vacib prioritet 2005-ci ildə berrəqəmli baza inflyasiyanın təmin olunmasıdır ki, bu da gəlirlərin artımının qiymət artımını ən azı 2 dəfə üstələməsinə imkan verəcəkdir.

2005-ci il üçün **5-7% illik baza inflyasiya** məqbul hədəf kimi müəyyən edilmişdir.

Milli Bank mütəmadi olaraq "baza inflyasiya"nın monitorinqini aparacaq və bu, pul-kredit siyasətinin makroiqtisadi səmərəsinin əsas indikatoru kimi çıxış edəcəkdir.

***İqtisadiyyatın pulla təminatı və monetar proqnozlar.** İqtisadi artımın yeni mərhələsinə xas olan xarici investisiyaların artması, eləcə də neftin dünya qiymətinin və valyuta gəlirlərinin müxtəlif proqnoz ssenarilərinə əsaslanaraq Milli Bank tərəfindən pul kütləsinin artım bir neçə ssenariləri işlənmişdir. Bu ssenarilərə əsasən, bütövlükdə, 2005-ci ildə **pul kütləsinin** (M2 pul aqreqatı) 30-40% həddində, son 3 ildə isə 2 dəfə artması proqnozlaşdırılır.*

Məcmu tələbatın genişlənməsinə adekvat olan dövlət

sector development with both economic and monetary methods.

In general, the positive net balance of payments acted as the main contributor to the growth of money aggregate. It is by no means accidental that over 85% of the growth of the broad money in 2004 represents conversion of foreign exchange inflows into Manat.

The National Bank's **foreign exchange market intervention** was purchase-oriented and totaled to USD158.7 million. The National Bank's **foreign exchange reserves** totaled to USD876.9 million, which is sufficient to cover 4 months of imports of goods and services excluding the oil sector. Relative growth in the reserves as opposed to the previous year totaled to USD182.4 million, considering payments against IMF loans.

Strategic reserves exceed the country's foreign debt by approximately 30% and therefore the country acts as a net creditor in financial relations with the global community.

Monetary policy tools and monetary management. National Bank applied regulatory tools to the money market in order to accomplish the targets set for the new development phase, especially the quantitative goals of the monetary program.

The discount rate was not modified and remained at a 7% rate which did not restrain economic growth.

As the State Securities Market is limited, the National Bank had to issue AZM100 billion worth of **short-term notes** in line with its **sterilization policy** in order to neutralize the inflation impact of the excessive liquidity in the banking system.

National Bank took a number of actions in order to further enhance the transparency of monetary policy based on classical world experience during the reported year, and regularly disclosed analytical summaries which provided comprehensive explanations with respect to macroeconomic conditions, monetary processes and banking system's development trends.

Thus, in 2004 the National implemented a number of measures under its exchange rate policy designed to support rapid economic growth, maintain the baseline inflation on an appropriate level as the primary indicator of macroeconomic stability thus enabling the real income of households to increase and ensure the competitiveness of the non-oil sector.

II. Principal objectives of monetary policy and banking system for 2005

In the next year of the new development phase, the year of 2005 the National Bank of Azerbaijan will implement a monetary policy designed to support rapid economic growth, maintain an appropriate inflation level in consistency with the macroeconomic conditions and ensure the country's international competitiveness.

National Bank's monetary policy will also support rapid development of the non-oil sector, while preventing the Dutch disease, and help maintain a substantive growth rate of real income of households.

Economic growth characteristics and inflation in 2005. The basic objective of the economic policy in the new development phase is to maintain and further accelerate the current economic growth rates. Development parameters forecast for 2005 suggest that new qualitative factors of the economic development will be more active. The GDP growth rate is forecast at 14.1%, including non-oil sector growth at 11% for 2005. Projected high increases in household income and consumer expenditures, as well as significant growth rates of domestically-funded investments (32%) lead to believe that **domestic demand** factors will get stronger within economic growth in 2005, thereby causing a certain inflation impact.

In such a macroeconomic environment the National Bank's highest priority for 2005 is to ensure that the baseline inflation rate is maintained at a one-digit level hence enabling the income growth to exceed price increases by at least 2 times.

5-7% annual baseline inflation rate is defined as an appropriate target for year 2005.

National Bank will regularly monitor the 'baseline inflation' and it will serve as the primary indicator of the macroeconomic effectiveness of the monetary policy.

Money supply and monetary projections. National Bank designed several scenarios for money aggregate growth based on foreign investment growth characteristic of the new development phase, as well as various projections of world oil prices and foreign exchange revenues. According to these scenarios, **money aggregate (M-2)** is expected to grow in a range of 30-40% in 2004 and double in the last 3 years.

The 25% increase in state budget expenditures

büdcəsi xərclərinin 2005-ci ildə 25% artması pul kütləsinin artımına əhəmiyyətli təsir göstərəcəkdir. Belə bir şəraitdə zəruri hallarda pul kütləsinin inflyasiya təhlükəsini yaradan hissəsinin **sterilizasiyası** həcmələrinin mümkün diapazonları müəyyən olunmuşdur ki, bu da ilk növbədə inflyasiyanın monetar kanallarına maksimal nəzarəti təmin etməyə imkan verir. Pul kütləsinin genişlənməsi şəraitində 2005-ci ildə real **faiz dərəcələrinin** aşağı düşməsi meyllərinin davam etməsi proqnozlaşdırılır və bu iqtisadi artımın sürətlənməsində kredit qoyuluşlarının rolunu daha da artıracaqdır.

Yüksək monetizasiya eyni zamanda bank sisteminin maliyyə vasitəçiliyi funksiyasını daha da gücləndirəcək, onun depozit cəlb etmək və bu əsasda kredit vermək imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirəcəkdir. Bu amillər nəzərə alınmaqla *2005-ci ildə depozitlərin 30-35%, o cümlədən əhalinin əmanətlərinin 50-60%, kredit qoyuluşlarının isə 30-35% həddində artacağı proqnozlaşdırılır* ki, bu da qeyri-neft sektorunun inkişafı üzrə müəyyən olunmuş prioritetlərin miqyasına adekvatdır (əlavə 1).

Məzənnə siyasəti və xarici ticarət şəraiti. Proqnozlar göstərir ki, 2005-ci ildə də manatın məzənnəsinə onun möhkəmlənməsi istiqamətində təzyiq yüksək olacaqdır. Qeyd olunmalıdır ki, çox ucuz manat-inflyasiya mənbəyidir, çox bahalı manat isə - ölkə iqtisadiyyatının rəqabət qabiliyyətinə mənfi təsir göstərə bilər.

Manatın məzənnəsinin kəskin dəyişməsinin qarşısını almaq, qeyri-neft sektorunun rəqabət qabiliyyətinin aşağı düşməsinə və xarici ticarət şəraitinin pisləşməsinə, inflyasiya təhlükəsini artıran manat emissiyasına yol verməmək məqsədilə Milli Bank valyuta bazarına müdaxilələrini "tənzimlənən-üzən məzənnə rejimində" zəruri hallarda və həddlərdə davam etdirəcəkdir.

Xarici kapital axınının artması və neft gəlirlərinin inkişaf məqsədləri üçün istifadəsinin fəallaşması şəraitində **manatın məzənnəsi** əsas etibarilə valyuta bazarındakı tələb və təklif ilə müəyyən olunacaqdır. Milli Bankın valyuta müdaxiləsi isə yalnız məzənnənin kəskin dəyişməsinin qarşısının alınması üçün həyata keçiriləcəkdir.

2005-ci ildə proqnozlaşdırılan makroiqtisadi şəraitdə manatın məzənnəsinin bir qədər möhkəmlənməsi gözlənilir. Eyni zamanda ölkənin beynəlxalq rəqabət qabiliyyəti baxımından bu proses ciddi monitoring və idarəetmə ilə əhatə olunacaqdır.

2005-ci ildə **valyuta ehtiyatlarının** 1 mlrd.\$-ı ötəcəyi və Milli Bankın valyuta bazarına müdaxiləsinin netto-alış mövqeyində olacağı gözlənilir. Ancaq, makroiqtisadi sabitliyin qorunması baxımından valyuta ehtiyatlarının maksimal dərəcədə artırılması Milli Bank üçün əsas hədəf deyildir. Valyuta ehtiyatları yalnız məqbul monetar inflyasiya ilə müşahidə olunan alışyönlü valyuta müdaxiləsi çərçivəsində artırılacaqdır.

Pul siyasəti - sterilizasiya alətləri və maliyyə bazarlarının inkişafı. 2005-ci ildə pul siyasəti alətləri yeni inkişaf mərhələsinə uyğun hazırlanmış pul proqramının meyarlarının yerinə yetirilməsinin təmin edilməsi və bank sisteminin likvidliyinin çevik tənzimlənməsi istiqamətində təbiiq olunacaqdır.

Pul siyasəti alətlərinin tətbiqi miqyası və kombinasiyası pul kütləsinin artım ssenarilərinə uyğun sürətdə təmin ediləcək, yüksək artım ssenariləri reallaşdıqda isə xüsusi tənzimləmə tədbirləri həyata keçiriləcəkdir. Belə ki, sterilizasiya zərurəti yarandıqda Milli Bank tərəfindən **notların buraxılması**, banklardan milli valyutada **depozitlərin qəbulu** və **hökumətin buraxdığı qiymətli kağızlarla əməliyyatların aparılması** nəzərdə tutulur. Eyni zamanda stabilləşmə funksiyasını yerinə yetirən hökumətin neftin qiymət fərqiindən əmələ gələn hesabında və xəzinə hesabına mədaxilin artması proqnozları da mühüm sterilizasiya effektinə malik olacaqdır.

Milli Bank həm nəzarət-tənzimləyici orqanlardan biri kimi, həm də bazar iştirakçısı kimi **maliyyə bazarlarının** inkişafına yardım edəcək, bu bazarın normativ və infrastruktur bazasının təkmilləşdirilməsində fəal iştirak edəcəkdir. Milli Bank Maliyyə Nazirliyi ilə birlikdə *dövlət qiymətli kağızlar bazarının* inkişafının stimullaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirəcəkdir. Bununla əlaqədar 2005-ci ildə Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılmış uzunmüddətli dövlət qiymətli kağızlarının parametrlərinin bazar şərtlərinə uyğunlaşdırılması istiqamətində müvafiq tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Bazarın həcmünün genişləndirilməsinin mühüm şərti kimi burada operatorların sayının artırılması, onların bazarda iştirakının liberallaşdırılması diqqət mərkəzində olacaqdır.

Dövlət qiymətli kağızlar bazarının inkişaf səviyyəsi "inflyasiyanın hədəflənməsi" rejimini qəbul etmiş aparıcı ölkələrdə olduğu kimi, Milli Bankın da pul siyasətinin transmissiya mexanizmində faiz dərəcəsinin iqtisadi fəallığa və inflyasiya proseslərinə, eləcə də pulun dəyərinə təsirinin daha da artırılmasında çox önəmli amil olacaqdır.

adequate in relation to the expanded total aggregate in 2005 will have a significant impact on the money aggregate in terms of growth. Possible ranges were identified for those amounts of the money aggregate **that need to be sterilized**, as necessary, as they may pose a danger of inflation, which, first of all, allows for strict control over the monetary channels of inflation. Real **interest rates** are anticipated to show downward trends in an environment of money aggregate expansion in 2005, which would enhance the role of lending activities in promotion of economic growth.

Broad monetization will also promote the banking system's intermediary function and greatly enhance its ability to take deposits and grant loans on this basis. Considering this, *deposits are expected to grow by 30-35% in 2005, including household deposits by 50-60% and loans by 30-35%*, which is adequate in relation to the scope of priorities determined for the non-oil sector's development (Annex 1).

Exchange rate policy and foreign trade environment. Projections suggest that the exchange rate of Manat will remain subject to high pressure in terms of strengthening in 2005. It should be noted that a very cheap Manat causes inflation, while a very expensive Manat may adversely affect the competitiveness of the national economy.

National Bank will continue its currency market interventions on a 'floating regulated exchange rate basis', as necessary and within required extents, to prevent drastic changes in the exchange rate of Manat; weakening of the oil sector's competitiveness and deterioration of foreign trade environment; and issuance of Manat that may cause the inflation risk to grow.

In an environment of increased inflows of foreign capital and enhanced uses of oil revenues for development purposes, the **exchange rate of Manat** will be primarily determined by the currency market demand and supply levels. National Bank will only intervene to prevent the exchange rate from changing in radical ranges.

The exchange rate of Manat is expected to somewhat strengthen against the background of the projected macroeconomic stability in 2005. On the other hand, this process will be closely monitored and managed in view of the country's international competitiveness.

Foreign exchange reserves are expected to exceed USD1 billion in 2005 and the National Bank's currency market intervention is anticipated to have a net purchase position. However, maximizing foreign exchange reserves is not the priority target for the National Bank in terms of preserving macroeconomic stability. Foreign exchange reserves will be increased only along the lines of purchase-oriented currency market intervention accompanied with an acceptable rate of monetary inflation.

Monetary policy – sterilization tools and development of financial markets. Monetary policy tools will be applied in 2005 in consistency with the implementation targets set for the monetary program based on the requirements of the new development phase, and the need to manage bank liquidity as effectively as possible.

Monetary policy tools will be applied in a scope and combination consistent with the money aggregate growth scenarios and special control measures will be taken if high-end growth scenarios materialize. Thus, when sterilization efforts are needed, the National Bank will **issue notes**, receive **national currency-denominated deposits** from banks and **conduct transactions involving government-issued securities**. In addition, the forecast increase in revenues in the government's account of income on oil price spreads and treasury account, which serve a stabilizing function, will also have a significant sterilization effect.

National Bank will also support the development of **financial markets** both as a regulator and a market participant and will be actively involved in improving the regulatory and infrastructure framework of this market. National Bank will work together with the Ministry of Finance to *stimulate development of the government securities market*. In this view, actions will be taken during 2005 to ensure that specifications of government securities issued by the Ministry of Finance.

A focus will be placed on increasing the number of operators and liberalizing their market operation terms as this is a prime consideration for expanding the market.

As in developed countries which apply 'inflation targeting', the level of development of the government securities market will be an important factor affecting the economic activity of transmission mechanisms of the National Bank's monetary policy and inflation processes, as well as increased impact on the value of money.

2005-ci ildə bank infrastrukturunun, xüsusilə ödəniş sisteminin dinamik inkişafı şəraitində *banklararası kredit bazarının* daha da canlanacağı gözlənilir. Maliyyə bazarının ən çox inkişaf etmiş seqmenti olan *valyuta bazarında* yeni maliyyə alətlərinin tətbiqi təşviq ediləcək, Milli Bank tərəfindən müddətli valyuta əməliyyatları aparılacaqdır.

Milli Bank **uçot dərəcəsi**nə, eləcə də **öz əməliyyatları üzrə faiz dərəcələrini** müəyyənləşdirərkən iqtisadiyyatdakı real likvidlik vəziyyətini və bu dərəcələrin iqtisadi proseslərə ötürülməsi qabiliyyətini nəzərə alacaqdır.

Pul siyasətinin hədəflərinə nail olunmasının zəruri institusional şərtlərdən biri **sabit və davamlı maliyyə sisteminin** fəaliyyət göstərməsidir. Milli Bankın 2005-ci il üçün bank quruculuğu üzrə əsas hədəfləri əlavə olunur (əlavə 2).

Beləliklə, yeni inkişaf mərhələsinin növbəti ili olan 2005-ci ildə Milli Bank ölkədə sosial-iqtisadi tərəqqinin sürətləndirilməsinə yönəlmiş kompleks fəaliyyət proqramlarının həyata keçirilməsini dəstəkləyən adekvat pul siyasəti yeridəcəkdir.

Əlavə 1

2004-2007-ci illər üzrə monetar proqnozlar (ilin sonuna)

	2004*	2005	2006	2007
Baza inflyasiya, %	6.8	5-7	5-7	5-7
Valyuta ehtiyatları, mln. \$-la	876.9	1000	1100	1200
Geniş pul kütləsi, (M-3 pul aqreqatı), mlrd. manatla artım tempi, %-lə	7515.2 47.5	9600 27.7	12500 30	16200 30
Manatla pul kütləsi, (M-2 pul aqreqatı), mlrd. manatla artım tempi, %-lə	3418 31.9	4500 31.6	5800 29	7300 26
Bank sistemində cəmi depozitlər, mlrd. manatla artım tempi, %-lə	5126.3 67.9	6600 28.7	8800 33	12000 36
Əhalinin əmanətləri, mlrd. manatla artım tempi, %-lə	2015.6 60	3200 58.8	5400 69	9000 67
Kredit qoyuluşları, mlrd. manatla artım tempi, %-lə	4947.3 47.6	6100 23.3	8200 34	11000 34

* Faktiki

Əlavə 2

Bank quruculuğunun əsas prioritetləri

Milli Bank ölkənin maliyyə sisteminin aparıcı həlqəsi sayılan bank sisteminin sağlam və səmərəli fəaliyyətini təmin etmək üçün bank sisteminin inkişaf strategiyasına uyğun olaraq kompleks tədbirlərini 2005-cü ildə də davam etdirəcəkdir. Bu tədbirlər bank sisteminin iqtisadi əhəmiyyətinin artırılmasını, onun maliyyə vasitəçilik funksiyasının genişləndirilməsini təmin etməklə, kiçik və orta sahibkarlığın və regionların maliyyə xidmətləri ilə əhatə olunmasını genişləndirməklə pul-kredit siyasətinin alətlərinin effektiv tətbiqinə imkan verir.

Bankların etibarlı və sağlam fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün onun yetərli **kapitallaşması** mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu kontekstdə məcmu kapital tələbinin 2004-cü ilin sonuna 3.5 mln. ABŞ dolları

ekvivalentinə, 1 yanvar 2006-cı ilə isə 5 mln. ABŞ dolları ekvivalentinə çatdırılması barədə qərar qəbul edilmişdir. Növbəti il ərzində Milli Bank kapital tələbinə riayət olunması məqsədilə "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun imkanlarından istifadə etməklə müvafiq işləri həyata keçirəcəkdir.

Etibarlı bank sisteminin formalaşması yüksək və peşəkar idarəçilik sisteminin təşkilini tələb etdiyindən banklarda beynəlxalq standartlara cavab verən **korporativ idarəetmə** prinsiplərinin tətbiqinə xüsusi diqqət yetiriləcəkdir.

Regionlar üzrə sərbəst pul vəsaitlərinin bank sisteminə cəlb edilməsi iqtisadiyyatın pulla təminatının yaxşılaşdırılmasında mühüm amil olduğundan **bank sisteminin regional əhatəsinin** genişləndirilməsi diqqət mərkəzində saxlanacaqdır. Bu məqsədlə bankların

The interbank credit market is also expected to revitalize in 2005 with the banking infrastructure, and especially the payment systems developing rapidly. The currency market, the most developed segment of the financial market, will apply new financial instruments and the National Bank will conduct term currency transactions.

When setting the discount rate, as well as interest rates on own operations, the National Bank will consider the real liquidity stature of the economy and the ability of these rates to influence economic processes.

Continued operation of a **sound and safe financial system** is an important institutional requirement to achieve the targets set for the monetary policy. Major targets relating to the banking system's organization for 2005 are attached hereto (Annex 2).

Hence, the National Bank will implement an adequate monetary policy designed to support implementation of integrated action programs aimed at promoting the social and economic growth in the country, during the first year of the new development phase, the year of 2005.

Annex 1

Monetary projections for 2004-2007 (year-end)

	2004*	2005	2006	2007
Baseline inflation rate, %	6.8	5-7	5-7	5-7
Foreign exchange reserves, USD mil	876.9	1000	1100	1200
Broad money (M-3 money aggregate), AZM billion	7515.2	9600	12500	16200
growth rate, %	47.5	27.7	30	30
Manat money aggregate (M-2 money aggregate), AZM billion	3418	4500	5800	7300
growth rate, %	31.9	31.6	29	26
Total bank deposits, AZM billion	5126.3	6600	8800	12000
growth rate, %	67.9	28.7	33	36
Individual deposits, AZM billion	2015.6	3200	5400	9000
growth rate, %	60	58.8	69	67
Total loans, AZM billion	4947.3	6100	8200	11000
growth rate, %	47.6	23.3	34	34

* Actual

Annex 2

Basic priorities of banking system's organization

National Bank will continue its comprehensive measures in 2005 in consistency with the banking system development strategy designed to ensure sound and safe operation of the banking system, which is considered to be the most developed component of the domestic financial system. These actions will allow for effective application of monetary policy tools by enhancing access of small and medium enterprise and regions to financial services and improving the economic significance of the banking system and expanding its financial intermediation function.

Adequate **capitalization** is essential for banks to operate safely and soundly. In this view, it was

decided to raise the minimum capital requirement with respect to total regulatory capital to an equivalent of USD3.5 mil by late 2004 and by an equivalent of USD5 mil by January 1, 2006. Next year the National Bank will take appropriate measures to ensure that the capital requirements are complied with by enforcing the new Law on Banks.

Since formation of a sound and safe banking system requires a high quality and professional management system, banks will give special attention to implementing **corporate governance** principles in accordance with international practices.

As attracting free financial resources available in the regions to the banking system represents an important factor for improving the money supply to the economy, focus will be placed on expanding the

regional filial şəbəkələrinin genişləndirilməsinin təşviqi davam etdiriləcək, müvafiq xarici texniki yardımın reallaşdırılması üçün hökumət orqanları ilə birlikdə tədbirlər intensivləşdiriləcəkdir.

Əmanətlərin sığortalanması sisteminin təşkili bank sisteminin maliyyə vəsaitlərinin effektiv mobilizasiyasının ən əhəmiyyətli vasitələrindəndir. Bu əsasda müvafiq sığorta mexanizminin institusional quruculuğunun, o cümlədən qanunvericilik bazasının formalaşdırılması istiqamətində işlər davam etdiriləcəkdir.

Maliyyə-bank xidmətlərinə bərabər çıxış imkanlarının təmin edilməsi üçün **ipoteka kreditləşdirilməsi** mexanizminin yaradılması son dərəcədə vacib əhəmiyyət kəsb edir. Ucuz mənzil tikintisinin təşviq edilməsi üçün ipoteka subsidiyalaşdırılması və ipoteka kreditlərinin təminatı mexanizmlərinin formalaşdırılması üzrə işlər davam etdiriləcəkdir.

Beynəlxalq standartlara cavab verən qanunvericilik bazasının mövcud olması şəraitində səmərəli pul-kredit siyasətinin həyata keçirilməsi və çeşidli maliyyə tənzimləmə alətlərinin tətbiqi üçün daha geniş imkanlar yaranır. Bu əsasən "Banklar haqqında" və "Azərbaycan Respublikası Milli Bankı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunlarının yeni redaksiyada qəbul edilməsi ilə təmin edilmişdir. Növbəti ildə "Əmanətlərin sığortalanması haqqında" və "İpoteka haqqında" qanunların qəbul olunması nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 dekabr 2004-cü il tarixli fərmanı ilə təsdiq olunmuş "Azərbaycan Respublikasında Milli Ödəniş Sisteminin inkişafı üzrə 2005-2007-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nda nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrasına başlanacaqdır. Bu kontekstdə ödəniş sistemlərinin əhatə dairəsinin genişləndirilərək regionlara istiqamətlənməsi, vahid elektron ödəniş məkanının yaradılması, plastik kartlarla ödənişlərin daha da inkişaf etdirilməsi, ödəniş sisteminin iştirakçıları olan kommersiya banklarında daxili informasiya və hesablaşma sistemlərinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması təmin ediləcəkdir.

Eyni zamanda kommunal xidməti müəssisələrinin, vergi-gömrük, pensiya və digər sosial müdafiə ödənişlərini həyata keçirən hökumət qurumlarının ödəniş sistemləri infrastrukturuna texnoloji inteqrasiyasının tamamlanması, Milli Poçt Operatorunun poçt şəbəkəsi platformasında poçt əmanətləri və hesablaşmaları sisteminin yaradılması, habelə poçt şəbəkəsinin elektron ödəniş infrastrukturuna qoşulması üçün müvafiq işlərə başlanılacaqdır.

Bank sistemində mühasibat uçotunun Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarına keçidi üzrə tədbirlərin tamamlanması və bu istiqamətdə beynəlxalq aləmdə baş verən dəyişikliklər nəzərə alınmaqla təkmilləşmə işləri davam etdiriləcəkdir.

regional coverage of the banking system. To this end, expansion of the regional branch office networks of banks will be continued and actions will be intensified to work together with the government to secure foreign technical assistance.

Individual deposit insurance scheme is a critical instrument of ensuring effective mobilization of the banking system's financial resources. In this view, work will be continued to institutionalize the insurance mechanism and develop a relevant legal framework.

A mortgage lending mechanism is extremely important for ensuring equitable access to financial and banking services. Efforts will carry on to secure financing and to design collateral solutions for mortgage lending in order to provide an impetus to the development of affordable housing.

Existence of a legal framework that meets international standards has improved the opportunities for implementing an effective monetary policy and applying a magnitude of financial controls. The newly revised Law on Banks and Law on the National Bank of Azerbaijan are the vehicles that allowed creating such settings. The passing of the Laws on Individual Deposit Insurance and on Mortgage is planned for the next year.

Implementation of the State Program for Development of the National Payment System in the Republic of Azerbaijan for 2005–2007, authorized into force by the Presidential Decree of December 9, 2004, will start next year. In this context, the coverage of the payment systems will be enhanced by spreading out regionally; setting up an integrated electronic payment environment; promoting plastic card payments; and improving the internal information management and reporting systems of commercial banks as participants of payment systems to meet international standards.

Furthermore, activities will be launched to ensure that technological integration of utility service providers, and government agencies paying tax and customs, pension and other social protection charges in the payment systems infrastructure is successfully completed; to create a postal savings and payments system based on the National Postal Operator's post office network and to support integration of the post office network into the electronic payment infrastructure.

Transition of the **bank accounting system to the International Financial Reporting Standards** will be completed and further improved considering the changes and modifications made internationally.

Əsas makroiqtisadi göstəricilər

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Ümumi daxili məhsul, mlrd. manat	10669	23591	26578	30312	35733	41873
Fiziki həcm indeksi, %-lə						
- əvvəlki ilə nisbətən	88,2	111,4	109,9	110,6	111,2	110,2
- 1990-cı ilə nisbətən	41,9	59,0	64,8	71,7	79,7	87,8
İndeks deflyator, əvvəlki ilə nisbətən	645,8	106,1	102,7	100,7	104,0	106,4
Adambaşına düşən ÜDM, ABŞ dolları	321,6	664,5	715,3	774,5	896,7	1041
Sənaye istehsalının həcm indeksi,						
əvvəlki ilə nisbətən, %-lə	78,6	106,9	105,1	103,6	106,1	105,7
Kənd təsərrüfatı istehsalının həcm indeksi,						
əvvəlki ilə nisbətən, %-lə	93	112,1	111,1	106,4	105,6	104,6
Xarici ticarət balansı, mln. \$	-373,1	319,4	613,8	481,6	-98,2	161,2
- ixrac	612,3	1858,3	2078,9	2304,9	2624,5	3742,9
- idxal	985,4	1538,9	1465,1	1823,3	2722,7	3581,7
İstehlak qiymətləri indeksi,						
- əvvəlki ilə nisbətən	511,8	101,8	101,5	102,8	102,2	106,7
- əvvəlki ilin dekabrına nisbətən	184,5	102,2	101,3	103,3	103,6	110,4
Sənayenin topdancatış qiymət indeksi,						
əvvəlki ilə nisbətən	1834	124,6	101,8	97,7	116,1	112,9
Orta aylıq nominal əmək haqqı,	62467	221606	259953	315200	383100	483400
əvvəlki dövrə nisbətən, %-lə	407,6	120,2	117,3	121,3	121,4	126,2
Orta aylıq real əmək haqqı						
əvvəlki dövrə nisbətən, %-lə	220,9	117,6	115,8	117,4	118,8	118,3
Kredit qoyuluşu, mlrd. manat	1091,2	2332,4	2431,3	2600,8	3351,5	4947,3
Yenidən maliyyələşdirmə dərəcələri,						
(dövrün sonuna, %-lə)	200,0	10,0	10,0	7,0	7,0	7,0
Geniş pul kütləsi (dövrün sonuna), mlrd. manat	957,6	1629,1	1755,6	2025,8	2592,2	2592,2
Dövlət Qısamüddətli İstiqraz Vərəqələri:						
- yerləşdirmənin həcmi, mlrd. manat	-	295,1	467,4	505,14	455,34	-
- orta ölçülmüş gəlirlilik, %-lə	-	16,67	15,92	14,57	7,68	-
Milli Bankın notları						
- yerləşdirmənin həcmi, mlrd. manat	-	-	-	-	-	182,64
- orta ölçülmüş gəlirlilik, %-lə	-	-	-	-	-	4,52

Principal Macroeconomic Indicators

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Gross domestic product, AZM billion	10669	23591	26578	30312	35733	41873
Physical amount index, %						
- relative to the previous year	88,2	111,4	109,9	110,6	111,2	110,2
- relative to 1990	41,9	59,0	64,8	71,7	79,7	87,8
Index deflator, relative to the previous year	645,8	106,1	102,7	100,7	104,0	106,4
GDP per capital, USD	321,6	664,5	715,3	774,5	896,7	1041
Industrial production physical index, relative to the previous year, %	78,6	106,9	105,1	103,6	106,1	105,7
Agricultural production amount index, relative to the previous year, %	93	112,1	111,1	106,4	105,6	104,6
Foreign trade balance, USD million	-373,1	319,4	613,8	481,6	-98,2	161,2
- exports	612,3	1858,3	2078,9	2304,9	2624,5	3742,9
- imports	985,4	1538,9	1465,1	1823,3	2722,7	3581,7
Consumer price index,						
- relative to the previous year	511,8	101,8	101,5	102,8	102,2	106,7
- relative to the previous year's December	184,5	102,2	101,3	103,3	103,6	110,4
Industrial wholesale price index, relative to the previous year, %	1834	124,6	101,8	97,7	116,1	112,9
Average nominal monthly salary,	62467	221606	259953	315200	383100	483400
relative to the previous year, %	407,6	120,2	117,3	121,3	121,4	126,2
Average monthly real salary, relative to the previous year, %	220,9	117,6	115,8	117,4	118,8	118,3
Loan portfolio, AZM billion	1091,2	2332,4	2431,3	2600,8	3351,5	4947,3
Refinancing, (period-end, %)	200,0	10,0	10,0	7,0	7,0	7,0
Broad monetary base (period-end), AZM billion	957,6	1629,1	1755,6	2025,8	2592,2	2592,2
Government short-term securities:						
- sold, AZM billion	-	295,1	467,4	505,14	455,34	-
- average weighted rate of return, %	-	16,67	15,92	14,57	7,68	-
NBA's Notes						
- volume of placement, AZM billion	-	-	-	-	-	182,64
- average weighted yield, %	-	-	-	-	-	4,52

**İstehlak qiymətlərinin indeksinin dəyişməsi,
əvvəlki ilin dekabrına nisbətən, %-lə**

	Cəmi mallar və xidmətlər üzrə	Ərzaq məhsulları, içkilər, tütün	Qeyri-ərzaq malları, xidmətlər	Qeyri-ərzaq malları	Ərzaq və qeyri-ərzaq malları	Xidmətlər
1995-ci il	84,6	90,3	68,5	68,6	86,9	68,4
1996-cı il	6,8	0,3	32,0	9,5	2,3	104,5
1997-ci il	0,4	-0,7	4,4	0,0	-0,6	14,6
1998-ci il	-7,6	-9,0	-2,1	-3,0	-8,2	-0,6
1999-cü il	-0,5	-2,0	2,5	0,0	-1,6	6,1
2000-ci il	2,2	4,0	-0,9	1,7	3,4	-4,4
2001-ci il	1,3	1,8	0,5	1,3	1,7	-0,6
2002-ci il	3,3	4,8	1,0	1,7	4	-0,1
2003-cü il	3,6	5,4	0,5	1,0	4,2	-0,3
2004-cü il	10,4	13,7	4,9	4,3	11,3	5,7

Kredit qoyuluşu, mlrd. manat

	Kreditlər - cəmi			qısamüddətli			uzunmüddətli		
	CƏMİ	o cümlədən vaxtı keçmiş		CƏMİ	o cümlədən vaxtı keçmiş		CƏMİ	o cümlədən vaxtı keçmiş	
		cəmi	%-lə		cəmi	%-lə		cəmi	%-lə
1995-ci il	1091,2	224,8	20,6	907,0	189,4	20,9	184,2	35,4	19,2
1996-cı il	1333,7	273,7	20,5	1227,8	263,7	21,5	105,9	10,0	9,4
1997-ci il	1554,0	315,0	20,3	1445,6	299,1	20,7	108,4	15,9	14,7
1998-ci il	1702,9	336,6	19,8	1666,9	327,7	19,7	36,0	8,9	24,7
1999-cü il	1780,2	364,2	20,5	1735,3	355,5	20,5	44,9	8,7	19,4
2000-ci il	2332,4	500,8	21,5	1680,3	441,4	26,3	652,3	59,4	9,1
2001-ci il	2431,3	672,2	27,6	1769,9	586,9	33,2	661,4	85,3	12,9
2002-ci il	2600,8	558,1	21,5	1871,1	483,2	25,8	729,7	64,9	8,9
2003-cü il	3351,5	337,1	10,1	2435,4	264,5	10,9	916,1	72,8	7,9
2004-cü il	4947,3	275,3	5,6	3503,9	208,7	6,0	1443,4	66,3	4,6

**Changes in Consumer Price Index,
in relation to December of the previous year, %**

	Total goods and services	Food products, drinks, tobacco	Non-food products, services	Non-food products	Food and non-food products	Services
1995	84,6	90,3	68,5	68,6	86,9	68,4
1996	6,8	0,3	32,0	9,5	2,3	104,5
1997	0,4	-0,7	4,4	0,0	-0,6	14,6
1998	-7,6	-9,0	-2,1	-3,0	-8,2	-0,6
1999	-0,5	-2,0	2,5	0,0	-1,6	6,1
2000	2,2	4,0	-0,9	1,7	3,4	-4,4
2001	1,3	1,8	0,5	1,3	1,7	-0,6
2002	3,3	4,8	1,0	1,7	4	-0,1
2003	3,6	5,4	0,5	1,0	4,2	-0,3
2004	10,4	13,7	4,9	4,3	11,3	5,7

Loan Portfolio, AZM billion

	Total Loans			Short-term loans			Long-term loans		
	TOTAL	including past due		TOTAL	including past due		TOTAL	including past due	
		total	%		total	%		total	%
1995	1091,2	224,8	20,6	907,0	189,4	20,9	184,2	35,4	19,2
1996	1333,7	273,7	20,5	1227,8	263,7	21,5	105,9	10,0	9,4
1997	1554,0	315,0	20,3	1445,6	299,1	20,7	108,4	15,9	14,7
1998	1702,9	336,6	19,8	1666,9	327,7	19,7	36,0	8,9	24,7
1999	1780,2	364,2	20,5	1735,3	355,5	20,5	44,9	8,7	19,4
2000	2332,4	500,8	21,5	1680,3	441,4	26,3	652,3	59,4	9,1
2001	2431,3	672,2	27,6	1769,9	586,9	33,2	661,4	85,3	12,9
2002	2600,8	558,1	21,5	1871,1	483,2	25,8	729,7	64,9	8,9
2003	3351,5	337,1	10,1	2435,4	264,5	10,9	916,1	72,8	7,9
2004	4947,3	275,3	5,6	3503,9	208,7	6,0	1443,4	66,3	4,6

Pul icmalı, mlrd. manat

	01.01.1997	01.01.1998	01.01.1999	01.01.2000	01.01.2001	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	01.01.2005
Xalis xarici aktivlər	593,9	1233,3	694,8	1584,0	2893,3	3329,4	2675,6	3246,1	4800,2
AMB-nın xalis beynəlxalq aktivləri (SDV)	187,1	779,1	488,5	1175,4	1569,7	2052,5	2652,3	2676,3	4247,8
Kom.Banklarının xalis xarici aktivləri (SDV)	396,1	450,0	214,9	408,6	1320,8	468,4	493,4	569,3	569,4
Digər				-0,1		0,0	0,0	0,0	0,0
Qapalı dönər valyutada xalis xarici aktivlər	0,7	4,2	-8,6	0	2,8	0,2	-4,4	0,5	-17,0
Xalis daxili aktivlər	951,2	830,3	1018,0	508,5	1013,5	104,7	1250,1	1847,7	2715,1
Daxili kredit	1780,1	1977,6	2202,5	1987,4	2192,9	1406,8	2586,2	3284,0	4581,3
Mərkəzi hökumətə kreditlər, xalis (razılaşdırılmış fondlar daxil olmaqla)	-108,0	-53,5	12,1	-295,9	72,1	-418,3	449,8	335,3	369,1
Müəssisələrə və fiziki şəxslərə tələblər	1888,0	2031,1	2190,4	2283,3	2120,9	956,4	2136,5	2948,7	4723,7
Digər maddələr (xalis)	-828,8	-1147,3	-1184,5	-1478,9	-1179,5	-1302,1	-1336,1	-1436,4	-1866,2
Geniş pul kütləsi	1545,1	2063,7	1712,9	2092,5	3906,8	3434,1	3925,8	5093,8	7515,2
Geniş pul kütləsi (manat)	1204,2	1556,3	1218,5	1404,3	1629,1	1755,6	2025,8	2592,2	3418,0
Banklardan kənardakı manat	865,4	1170,5	926,0	1135,8	1349,8	1469,0	1668,7	2040,9	2389,0
Manat depozitləri	338,7	385,8	292,5	268,5	279,3	286,7	357,1	551,3	1029,1
Xarici valyuta ilə depozitlər	340,9	507,4	494,4	688,2	2277,7	1678,5	1899,9	2501,6	4097,2

Monetary Survey, AZM billion

	01.01.1997	01.01.1998	01.01.1999	01.01.2000	01.01.2001	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	01.01.2005
Net foreign assets	593,9	1233,3	694,8	1584,0	2893,3	3329,4	2675,6	3246,1	4800,2
NBA's net international assets (hard currency)	187,1	779,1	488,5	1175,4	1569,7	2052,5	2652,3	2676,3	4247,8
Net foreign assets of commercial banks (hard currency)	396,1	450,0	214,9	408,6	1320,8	468,4	493,4	569,3	569,4
Other				-0,1		0,0	0,0	0,0	0,0
Net foreign assets in soft currencies	0,7	4,2	-8,6	0	2,8	0,2	-4,4	0,5	-17,0
Net domestic assets	951,2	830,3	1018,0	508,5	1013,5	104,7	1250,1	1847,7	2715,1
Net loans	1780,1	1977,6	2202,5	1987,4	2192,9	1406,8	2586,2	3284,0	4581,3
Loans to central government, net (included agreed-upon funds)	-108,0	-53,5	12,1	-295,9	72,1	-418,3	449,8	335,3	369,1
Due from corporate and individual customers	1888,0	2031,1	2190,4	2283,3	2120,9	956,4	2136,5	2948,7	4723,7
Other accounts (net)	-828,8	-1147,3	-1184,5	-1478,9	-1179,5	-1302,1	-1336,1	-1436,4	-1866,2
Broad monetary base	1545,1	2063,7	1712,9	2092,5	3906,8	3434,1	3925,8	5093,8	7515,2
Broad monetary base (AZM)	1204,2	1556,3	1218,5	1404,3	1629,1	1755,6	2025,8	2592,2	3418,0
Manat outside banking system	865,4	1170,5	926,0	1135,8	1349,8	1469,0	1668,7	2040,9	2389,0
Manat deposits	338,7	385,8	292,5	268,5	279,3	286,7	357,1	551,3	1029,1
Foreign exchange deposits	340,9	507,4	494,4	688,2	2277,7	1678,5	1899,9	2501,6	4097,2

**Azərbaycan Respublikasının tədiyyə balansı
mln. ABŞ dolları**

	2000-ci il	2001-ci il	2002-ci il	2003-cü il	2004-cü il I rüb	2004-cü il II rüb	2004-cü il III rüb	2004-cü il IV rüb	2004-cü il
Cari hesab	-167,7	-51,7	-768,4	-2020,6	-738,4	-543,2	-678,4	-629,2	-2589,2
Xarici ticarət balansı	319,4	613,9	481,6	-98,2	20,1	105,9	-93,4	128,6	161,2
İxrac	1858,3	2078,9	2304,9	2624,5	732,2	946,3	910,4	1154,0	3742,9
İdxal	-1538,9	-1465,0	-1823,3	-2722,7	-712,1	-840,4	-1003,8	-1025,4	-3581,7
Xidmətlər balansı	-224,6	-375,1	-935,6	-1614,5	-651,2	-531,8	-481,0	-574,4	-2238,4
İxrac	259,8	289,8	362,1	431,9	106,3	121,2	135,4	129,0	491,9
İdxal	-484,4	-664,9	-1297,7	-2046,4	-757,5	-653,0	-616,4	-703,4	-2730,3
Gəlirlər	-335,4	-367,2	-384,7	-442,0	-144,3	-176,9	-160,4	-219,0	-700,6
Kredit (daxilolmalar)	55,9	41,5	37,1	52,7	13,6	5,5	29,6	16,6	52,9
Debet (ödəmələr)	-391,3	-408,7	-421,8	-494,7	-157,9	-182,4	-190,0	-235,6	753,5
Cari transfertlər	73,0	76,6	70,4	134,2	37,0	59,6	56,4	35,5	188,5
Kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabı	441,9	317,4	1051,5	2338,1	772,5	637,8	694,8	922,3	3023,3
Birbaşa investisiyalar	29,1	220,1	1066,8	2293,2	880,1	524,5	329,0	596,1	2329,7
Neft bonusu	100,0	6,4	0,0	58,6	1,6	-	-	20,0	21,6
Digər investisiyalar	312,8	90,9	-15,3	-13,7	-109,2	113,3	365,8	306,2	672,0
Sair vəsaitlər	-	-	-86,6	-112,1	-27,5	-6,7	88,3	-108,3	-50,1
Ehtiyat aktivlərin dəyişməsi,	-274,2	-265,6	-196,5	-205,4	-6,6	-87,9	-104,7	-184,8	-384,0
(- artım; + azalma)									
Balans	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Balance of Payment of the Republic of Azerbaijan
USD Million

	2000	2001	2002	2003	2004 1st quarter	2004 2nd quarter	2004 3rd quarter	2004 4th quarter	2004
Current account	-167,7	-51,7	-768,4	-2020,6	-738,4	-543,2	-678,4	-629,2	-2589,2
Foreign trade balance	319,4	613,9	481,6	-98,2	20,1	105,9	-93,4	128,6	161,2
Exports	1858,3	2078,9	2304,9	2624,5	732,2	946,3	910,4	1154,0	3742,9
Imports	-1538,9	-1465,0	-1823,3	-2722,7	-712,1	-840,4	-1003,8	-1025,4	-3581,7
Balance of services	-224,6	-375,1	-935,6	-1614,5	-651,2	-531,8	-481,0	-574,4	-2238,4
Exports	259,8	289,8	362,1	431,9	106,3	121,2	135,4	129,0	491,9
Imports	-484,4	-664,9	-1297,7	-2046,4	-757,5	-653,0	-616,4	-703,4	-2730,3
Revenues	-335,4	-367,2	-384,7	-442,0	-144,3	-176,9	-160,4	-219,0	-700,6
Credit (income)	55,9	41,5	37,1	52,7	13,6	5,5	29,6	16,6	52,9
Debit (payments)	-391,3	-408,7	-421,8	-494,7	-157,9	-182,4	-190,0	-235,6	753,5
Current transfers	73,0	76,6	70,4	134,2	37,0	59,6	56,4	35,5	188,5
Capital and finance account	441,9	317,4	1051,5	2338,1	772,5	637,8	694,8	922,3	3023,3
Direct investments	29,1	220,1	1066,8	2293,2	880,1	524,5	329,0	596,1	2329,7
Oil bonus	100,0	6,4	0,0	58,6	1,6	-	-	20,0	21,6
Other investments	312,8	90,9	-15,3	-13,7	-109,2	113,3	365,8	306,2	672,0
Other funds	-	-	-86,6	-112,1	-27,5	-6,7	88,3	-108,3	-50,1
Changes in reserve assets, (- growth; + reduction)	-274,2	-265,6	-196,5	-205,4	-6,6	-87,9	-104,7	-184,8	-384,0
Balance	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Bank sistemi haqqında məlumat

	01.01.1998	01.01.1999	01.01.2000	01.01.2001	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	01.01.2005
Bankların sayı	99	79	70	59	53	46	46	44
- o cümlədən xarici kapitallı	13	12	13	16	16	15	17	15
bundan 100 %-li xarici kapitallı	5	5	5	5	5	5	5	4
Nizamnamə kapitalının minimum həddinə qoyulan tələb, min ABŞ dolları								
fəaliyyətdə olan banklar üçün	1000	1500	2000	2000	2000	2000	2500	2500
yeni açılan banklar üçün	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000
bankların faktiki nizamnamə kapitalı - mlrd. manat	413,9	598,5	714,0	582,2	531,9	628,8	743,8	1051,0
dövlət bankları	38,6	139,7	156,6	57,7	33,4	56,1	81,0	140,0
özəl banklar	375,3	458,8	557,4	524,5	498,5	572,7	662,8	911,0
- o cümlədən xarici kapitallı								
bankların nizamnamə kapitalı	53,5	68,4	113,1	161,7	164,0	204,0	294,9	352,8
bundan 100 %-li xarici kapitallı	25,7	30,5	35,5	58,9	69,2	89,8	107,0	113,5
- xarici kapitallı bankların								
nizamnamə kapitalının xüsusi çəkisi (%-lə)	12,9	11,4	15,8	27,8	30,8	32,4	39,6	33,6
bundan 100%-li xarici kapitallı bankların								
nizamnamə kapitalının xüsusi çəkisi (%-lə)	6,2	5,1	5,0	10,1	13,0	14,3	14,4	10,8
orta hesabla 1 banka düşən nizamnamə kapitalı								
- mlrd. manat	4,2	7,6	10,2	9,9	10,0	13,7	16,2	23,9
Kredit qoyuluşları, mlrd. manat	1554,0	1702,7	1780,3	2332,6	1976,8	2254,0	2980,0	4523,2
dövlət bankları	1097,3	1037,1	1028,6	1527,4	1116,3	1240,7	1456,0	2265,2
ümumi məbləğdə xüsusi çəkisi, %-lə	70,6	60,9	57,8	65,5	56,5	55,0	48,9	50,1
özəl banklar	456,7	665,6	751,7	805,2	860,5	1013,3	1524,0	2258,0
ümumi məbləğdə xüsusi çəkisi, %-lə	29,4	39,1	42,2	34,5	43,5	45,0	51,1	49,9
o cümlədən:								
xarici kapitallı	90,5	143,1	171,9	317,1	354,0	316,6	488,6	762,9
ümumi məbləğdə xüsusi çəkisi, %-lə	5,8	8,4	9,7	13,6	17,9	14,0	16,4	16,9
bundan 100%-li xarici kapitallı	65,6	105,5	82,9	120,5	132,5	116,2	105,0	104,3
ümumi məbləğdə xüsusi çəkisi, %-lə	4,2	6,2	4,7	5,2	6,7	5,2	3,5	2,3
Əhalidən cəlb olunmuş əmanətlər, mlrd. manat	158,0	187,7	259,4	396,4	585,1	767,3	1259,7	2015,6
(valyuta daxil olmaqla)								
dövlət bankları	89,3	106,0	124,5	177,5	261,5	448,6	737,0	1056,4
ümumi məbləğdə xüsusi çəkisi, %-lə	56,5	56,5	48,0	44,8	44,7	58,5	58,5	52,4
özəl banklar	68,7	81,7	134,9	218,9	323,6	318,7	522,7	959,2
ümumi məbləğdə xüsusi çəkisi, %-lə	43,5	43,5	52,0	55,2	55,3	41,5	41,5	47,6
o cümlədən:								
xarici kapitallı	52,6	54,8	99,9	162,1	236,5	90,6	200,6	401,6
ümumi məbləğdə xüsusi çəkisi, %-lə	33,3	29,2	38,5	40,9	40,4	11,8	15,9	19,9
bundan 100%-li xarici kapitallı	45,9	48,4	58,0	98,4	140,1	34,9	52,7	61,2
ümumi məbləğdə xüsusi çəkisi, %-lə	29,1	25,8	22,4	24,8	23,9	4,5	4,2	3,0

Banking System

	01.01.1998	01.01.1999	01.01.2000	01.01.2001	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	01.01.2005
Number of banks	99	79	70	59	53	46	46	44
including banks with foreign capital	13	12	13	16	16	15	17	15
of which banks with 100% foreign ownership	5	5	5	5	5	5	5	4
Minimum paid-in capital requirement, USD thousand								
for the existing banks	1000	1500	2000	2000	2000	2000	2500	2500
for new banks	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000
actual paid-in capital of banks, AZM billion	413,9	598,5	714,0	582,2	531,9	628,8	743,8	1051,0
state-owned banks	38,6	139,7	156,6	57,7	33,4	56,1	81,0	140,0
private banks	375,3	458,8	557,4	524,5	498,5	572,7	662,8	911,0
- including banks with foreign capital								
paid-in capital of banks	53,5	68,4	113,1	161,7	164,0	204,0	294,9	352,8
of which banks with 100% foreign ownership	25,7	30,5	35,5	58,9	69,2	89,8	107,0	113,5
- percentage of paid-in capital of banks								
with foreign capital	12,9	11,4	15,8	27,8	30,8	32,4	39,6	33,6
of which paid-in capital of banks with 100% foreign ownership (%)	6,2	5,1	5,0	10,1	13,0	14,3	14,4	10,8
average paid-in capital per 1 bank								
- AZM billion	4,2	7,6	10,2	9,9	10,0	13,7	16,2	23,9
Total loans, AZM billion	1554,0	1702,7	1780,3	2332,6	1976,8	2254,0	2980,0	4523,2
state-owned banks	1097,3	1037,1	1028,6	1527,4	1116,3	1240,7	1456,0	2265,2
percentage of the total loan portfolio	70,6	60,9	57,8	65,5	56,5	55,0	48,9	50,1
private banks	456,7	665,6	751,7	805,2	860,5	1013,3	1524,0	2258,0
percentage of the total loan portfolio	29,4	39,1	42,2	34,5	43,5	45,0	51,1	49,9
including								
banks with foreign capital	90,5	143,1	171,9	317,1	354,0	316,6	488,6	762,9
percentage of the total loan portfolio	5,8	8,4	9,7	13,6	17,9	14,0	16,4	16,9
where banks with 100% foreign ownership	65,6	105,5	82,9	120,5	132,5	116,2	105,0	104,3
percentage of the total loan portfolio	4,2	6,2	4,7	5,2	6,7	5,2	3,5	2,3
Deposits from individuals, AZM billion	158,0	187,7	259,4	396,4	585,1	767,3	1259,7	2015,6
(including FX deposits)								
state-owned banks	89,3	106,0	124,5	177,5	261,5	448,6	737,0	1056,4
as percentage of total deposits	56,5	56,5	48,0	44,8	44,7	58,5	58,5	52,4
private banks	68,7	81,7	134,9	218,9	323,6	318,7	522,7	959,2
as percentage of total deposits	43,5	43,5	52,0	55,2	55,3	41,5	41,5	47,6
including								
banks with foreign capital	52,6	54,8	99,9	162,1	236,5	90,6	200,6	401,6
as percentage of total deposits	33,3	29,2	38,5	40,9	40,4	11,8	15,9	19,9
where banks with 100% foreign ownership	45,9	48,4	58,0	98,4	140,1	34,9	52,7	61,2
as percentage of total deposits	29,1	25,8	22,4	24,8	23,9	4,5	4,2	3,0

**Pul aqreqatları, mlrd. manat
(manatla və SDV depozitləri ilə)**

	M0	M1	M2	M3
	dövriyyədə olan nağd pul	M0+tələb olunanadək depozitlər	M1+ müddətli depozitlər	M2+SDV depozitləri
01.01.95	276,1	401,3	431,0	1048,1
01.01.96	602,4	925,0	957,6	1299,6
01.01.97	865,4	1173,7	1204,2	1545,1
01.01.98	1170,5	1537,8	1556,3	2063,7
01.01.99	926,0	1202,5	1218,5	1712,9
01.01.00	1135,8	1390,0	1404,3	1989,9
01.01.01	1349,8	1577,5	1629,1	2548,7
01.01.02	1469,0	1687,5	1755,6	3434,1
01.01.03	1668,7	1967,4	2025,8	3925,8
01.01.04	2040,9	2499,1	2592,2	5093,8
01.01.05	2389,0	3286,3	3418,0	7515,2

**Money Aggregates, AZM billion
(AZM and hard currency-denominated deposits)**

	M0	M1	M2	M3
	cash in circulation	M0+demand deposits	M1+ term deposits	M2+hard crncy deposits
01.01.95	276,1	401,3	431,0	1048,1
01.01.96	602,4	925,0	957,6	1299,6
01.01.97	865,4	1173,7	1204,2	1545,1
01.01.98	1170,5	1537,8	1556,3	2063,7
01.01.99	926,0	1202,5	1218,5	1712,9
01.01.00	1135,8	1390,0	1404,3	1989,9
01.01.01	1349,8	1577,5	1629,1	2548,7
01.01.02	1469,0	1687,5	1755,6	3434,1
01.01.03	1668,7	1967,4	2025,8	3925,8
01.01.04	2040,9	2499,1	2592,2	5093,8
01.01.05	2389,0	3286,3	3418,0	7515,2